

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Den dansk-tydske Krig

i Aarene 1848—50.

Udarbejdet paa Grundlag af officielle Documenter
og med Krigsministeriets Tilladelse

Generalstaben.

2den Del. Krigen i 1849.

Nyborg.

Boghandler V. Schonemanns Forlag.

1875.

Andet Afsnit.

Fra Fjendlighedernes Begyndelse til Vaaben-
stilstanden i Berlin.

3die April—17de Juli.

Første Afdeling
fra 3die April—7de Maj.

Hermed Plan I, Ullerup, Plan II, Ekernfærde og Plan III,
Kolding, Gudse og Almind-Dons.

.

**Dette Afsnit er udarbejdet i Generalstabens taktiske Afdeling
af Captain G. M. Holbæk af Generalstaben med Understøttelse
af Captain I. C. Pingel af Fodfolket.**

Indhold.

	Side.
Gjenoptagelse af Fjendlighederne; den danske Hærs Indmarche i Slesvig; dens Tilbagegang til Als og bag den jydskse Grændse.	
General Kroghs Operationsplan.....	379.
Det danske Armeecorps's Indrykning i Sundeved...	382.
Fjendens Stilling i Sundeved.....	385.
Affairen ved Adsbøl.....	386.
Recognosceringen i Flensborg Fjord.....	388.
Det danske Armeecorps's Stilling den 3die om Aftenen.....	389.
Tabet i Affairen ved Adsbøl.....	389.
Krigsministeren befaler en Forandring i Operationsplanen.....	390.
General Ryes Indrykning i Slesvig.....	393.
Fægtningen ved Haderslev.....	394.
General Ryes Fremrykning den 4de April.....	396.
Corpsets Dislocation den 4de om Aftenen.....	397.
Tabet den 3die og 4de April.....	398.
Marinens Foretagender mod Aabenraa.....	398.
General Bonins Dispositioner efter Affairen den 3die April.....	399.
Begivenhederne i Sundeved den 4de April.....	400.
Fægtningen ved Avnbøl den 5te April.....	402.
Tabet i Fægtningen den 5te April.....	404.
General Prittwitz's Dispositioner den 5te og 6te April.....	405.
Fægtningen ved Ullerup den 6te April.....	406.
Tabet i Fægtningen ved Ullerup.....	414.

	Side.
Expeditionen til Ekernferde	414.
Fjendens Forsvarsmidler ved Ekernferde	417.
Overvejelser angaaende Angrebets Udførelse	419.
Kampen den 5te April	421.
Parlamenteringen	425.
Gjenoptagelsen af Kampen	428.
Tabet i Kampen ved Ekernferde	432.
Opgivelsen af Dybbelstillingen — Tropperne trækkes tilbage til Als	433.
Overcommandoens Instrux til General Rye	436.
General Rye gaer tilbage over den jydsk Grændse	438.
Corpsets Dislocation den 7de April	439.
Recognoscering mod Christiansfeld	440.
Forholdene ved General Ryes Corps indtil den 13de April	441.
De slesvig-holstenske Troppers Bevægelser indtil den 15de April	442.
Krigsministerens Motiver til Opgivelsen af Dybbel- stillingen	443.
Armeebefaling af 8de April	444.

**Umfordeling af de danske Stridskræfter. —
Fjendens Fremtrængen i Sundeved og mod
den jydsk Grændse og de dertil knyttede
Begivenheder.**

Udtalelser fra Krigsministeren angaaende de frem- tidige Operationer	445.
Overcommandoens Bestemmelser angaaende Troppernes Fordeling	446.
Hovedkvarteret forlægges til Middelfart	447.
Flankecorpset etableres igjen som særligt Corps ..	447.
Fjenden indtager en mere fremskudt Stilling i Sun- deved	449.
Recognoscering mod Dybbel By den 12te April....	449.
Fjendens Dispositioner for Angrebet paa Dybbelhøj- derne	450.
Fægtningen den 13de April	452
Tabet i Fægtningen den 13de April	457.

	Side.
Forholdene i Fredericia	458.
Instrux af 14de April for General Rye	459.
Krigsministeren gjør Indstilling angaaende Forandringer i Overcommandoen	460.
General Krogh afgiver Commandoen til General Bülow	463.
Krigsministerens Bestemmelser angaaende Flankecorpsets Sammensætning	464.
Krigsministerens Anskuelser om, hvorledes Hæren burde anvendes under forskjellige Eventualiteter	466.
General Bülows Opfattelse af Situationen	466.
Recognoscering den 16de April	468.
De slesvig-holstenske Tropper fortsætte Fremrykningen mod Nord	469.
Angreb paa Kolding den 20de April	470.
Corpsets Cantonnement den 20de April om Aftenen	474.
Tabet i Fægtningen den 20de April	475.
General Bülow beslutter at overføre en større Styrke til Jylland for at angribe Insurgenterne	475.
Fredericia erklæres i Belejringsstilstand. — Evacuation af Depoter m. m.	476.

Fægtningen ved Kolding.

Bestemmelser om en almindelig Fremrykning den 22de April	476.
Fremrykningen opsættes til den 23de April. — Dislocationen den 22de om Aftenen	477.
General Bülows Disposition for Fremrykningen den 23de April	478.
Situationen paa slesvig-holstensk Side mellem den 20de og 22de April	482.
Vore Troppers Fremmarche	483.
Fjendens Dispositioner	484.
Angrebet paa Kolding	485.
Fægtningen ved Egstrup	495.
General Bülow giver Ordre til at afbryde Fægtningen	507.
Kolding opgives. — 3die og 4de Brigades Retraite	509.
General Rye gaaer tilbage til Almind Dalen	511.

	Side.
2 af vore Feltvagter opsnappes af Fjenden	516.
General Bonins Dispositioner efter Fægtningen ved Kolding	520.
Tabet i Fægtningen ved Kolding.....	521.

Forholdene ved det nørrejydske Armeecorps indtil Riggstroppernes Indmarche i Jylland.

General Bülow's Disposition for Bevægelserne den 24de April.....	523.
Dislocation af General Ryes Corps den 24de April..	527.
Dislocation af General Ryes Corps den 27de April..	528.
Forholdene paa den fjendlige Side indtil Slutningen af April.....	529.
Krigsministeren og General Bülow udvexle deres An- skuelser om Situationen.....	531.
Foranstaltninger til Sikkring af Fyens Kyst. — Eva- cuation af Depoter m. m. i Nørrejylland.....	535.
Instrux for General Rye af 27de April.....	536.
General Bülow lader foretage en Recognoscering den 29de April.....	539.
Recognosceringer, foretagne af General Ryes Corps den 1ste Maj.....	543.
General Bülow beslutter at indtage en fremskudt Stilling den 3die Maj.....	546.
Disposition for Fremrykningen.....	546.
General Ryes Fremrykning. — Sammenstød ved Viuf og Almind.....	550.
Hovedcorpsets Fremrykning. — Sammenstød ved Krybily og Gudse.....	554.
Tabet i Sammenstødet ved Krybily og Gudse	559.
Forhandlinger mellem Krigsministeren og General Bülow angaaende Hensigtsmæssigheden af at holde Stillingen Gudse-Almind.....	559.

Fægtningen ved Gudse og Almind-Dons.

Fordelingen af Tropperne i Stillingen Gudse-Almind	564.
Fjendlige Troppebevægelser den 6te Maj.....	571.
General Prittwitz's Disposition for den 7de Maj....	572.

	Side.
General Prittwitz's Proclamation til Jyllands Indvaanere.....	573.
General Bonins Disposition for Fremrykningen.....	574.
Vore Troppers Stilling paa Linien fra Gudse til Møsvraa.....	575.
Fægtningen ved Gudse	577.
General Bülow lader Hovedcorpset gaae tilbage til Fredericia	587.
De slesvig-holstenske Troppers Stilling om Aftenen den 7de Maj.....	590.
Tabet i Fægtningen ved Gudse	591.
Fægtningen ved Almind-Dons	592.
General Rye gaaer tilbage til Vejle.....	602.
General Ryes Stilling den 7de Maj om Aftenen....	603.
Den fjendlige 3die Divisions Stilling den 7de Maj om Aftenen.....	605.
Tabet i Fægtningen ved Almind-Dons.....	605.

Marinens Virksomhed.

Iværksættelsen af Blokaden af de tydske Østersøhavne	607.
Iværksættelsen af Blokaden af Elben, Weser og Jahde	608.
Yderligere Udrustninger	609.
Forholdene ved Escadren paa Østkysten af Hertugdømmerne	610.
Transportvæsenet	612.
Forholdene ved Escadrillen paa Vestkysten	613.

General Krogh havde maattet bøje sig for Krigsministerens bestemt udtalte Villie saavel med Hensyn til Størrelsen af det i Jylland opstillede Corps som til den Rolle, dette Corps skulde spille. Han haabede imidlertid, at denne Deling af Hæren, der let kunde medføre uheldige Følger, hvis Fjenden med stor Styrke vendte sig mod Nord, kun skulde blive af kort Varighed; hans Tanke var nemlig den, paa den første Operationsdag at sætte sig fast med Hovedstyrken i Sundeved paa en Linie fra Adsbøl til Varnæshoved, samtidigt med at General Rye rykkede frem til Haderslev, og Marinen recognoscerede i Flensborg Fjord, paa den anden Dag at skyde sin højre Fløj frem mod Aabenraa, medens General Rye, understøttet af Marinen, trængte frem til nævnte By, og endelig den tredie Dag at drage en Del af General Ryes Styrke over til Sundeved, medens Resten gik tilbage enten strax, eller saasnart Fjenden for Alvor rykkede frem. Kunde en slig Forening ikke opnaaes, maatte General Ryes Fremrykning efter Hovedkvarterets Opfattelse blive resultatløs, og da det kunde forudsees, at denne Operation neppe vilde lykkes, medmindre Fjenden paa den til Foreningen bestemte Dag forholdt sig temmelig passiv, skulde Marinen Natten mellem den 2den og 3die Operationsdag foretage en større Demonstration mod Ekernfærde, for at Efterretningen herom, der kunde antages

General Kroghs
Operationsplan.

at ville naae den fjendlige Overcommando tidligt om Morgen, kunde gjøre samme betænkelig ved paa denne Dag at gribe Offensiven.

Den Medvirkning, man i Overensstemmelse hermed ønskede fra Marinens Side, bestemtes nærmere ved nedenstaaende Skrivelse fra Overcommandoen til Commandeur Garde:

Den 3die April om Morgen Kl 4^{1/4} rykker Armeen frem fra Sønderborg i Sundeved. Hr. Commandeuren anmodes om samtidigt at lade foretage en Recognoscering i Flensborg og Aabenraa Fjorde. Da det er sandsynligt, at de Batterier, der muligen maatte findes ved disse Fjorde, senere kunne tages ved Armeens Hjælp, vilde det neppe være hensigtsmæssigt imorgen at gjøre noget saa alvorligt Angreb paa disse Batterier, at Marinen derved kunde udsættes for noget betydeligt Tab. Under Recognosceringen ønskes om muligt Efterretninger indhentede fra Kystbeboerne.

Armeen antages imorgen Eftermiddag at have Position med venstre Fløj ved Adsbøl og ved Strejfpartier at naae til Varnæshoved.

General Rye antages at komme i Besiddelse af Haderslev imorgen den 3die April. En Dampbaad ønskes imorgen Eftermiddag Kl. 4 ved Snoghøj for at modtage Depecher fra General Rye. Efter at have modtaget disse kunde Dampbaaden anløbe Orø Sund for der at indhente Efterretninger om, hvorledes Sagerne staae ved Haderslev, og modtage Depecher, som General Rye muligvis sender dertil. Dampbaaden maatte i hvert Fald være tilbage i Sønderborg den 4de April om Morgen tidligt.

Den 4de April vil Armeen i Sundeved forsøge at skyde sin højre Fløj frem imod Aabenraa. General Rye vil nordfra rykke frem henimod Aabenraa; det var

ønskeligt, at Marinen søgte at sætte sig i Besiddelse af Byen.

Samme Dag, den 4de April, ønskes en Expedition, bestaaende af tvende Dampbaade med nogle Transportfartøjer, afsendt fra Hørup Hav saa tidligt, at Expeditionen kan indtræffe i Skumringen i Ekernfærde Fjord, hvor den kunde løbe ind i Forbindelse med Linieskibet og en Corvet, muligen landsætte nogle Tropper paa forskjellige Steder, hvilke Tropper dog maatte tages ombord igjen efter at have allarmeret, angribe og om muligt tilintetgjøre de fjendlige Strandbatterier og forsøge at sætte sig i Besiddelse af Ekernfærde, hvor Efterretninger om Fjenden indhentes, og alt Forraad, som Fjenden maatte have der, tilintetgjøres eller medtages. Hensigten maatte være at allarmere saa meget som muligt, og at bringe Fjenden til at troe, at en betydelig Styrke vil lande i Ekernfærde. Allarmeringen maatte helst foregaae saaledes, at Efterretningen om den indtræffer ved Daggry den 5te i Flensborg; den bedste Tid vil altsaa være ved Midnat, men da det maaskee er umuligt at foretage noget i Nattens Mørke; kunde maaskee Allarmeringen begynde om Aftenen sildigt og fortsættes, saasnart det gryer ad Dag.

Den 4de April efter Middag behøves en Dampbaad i Gjenner Bugt. Det er muligt, at Stafettjenesten saavel den 3die som den 4de vil kunne besørges af Ophelia og Odin. Capitainlieutenant Muxoll har Ordre til at underrette Hr. Commandeuren om, hvorvidt nogen Assistance til Stafettjenesten maatte blive fornøden, som ikke kan besørges af ovennævnte to Dampbaade.

Et Compagni vil blive stillet til Disposition den 4de for at afgaae med Transporten til Ekernfærde.

Det nørrejyske Armeecorps den 2den April 1849.

Krogh.

Den 3die April 1849 aabnedes saaledes Fjendlighederne ved en Indrykning i Slesvig dels fra Als, dels fra Nørrejylland, samtidigt med at Marinen recogno-scerede i Flensborg og Aabenraa Fjorde.

Det danske
Armeecorps's
Indrykning i
Sundeved.

Hovedkvarterets Ordre for Fremrykningen i Sundeved var i sine Hovedtræk følgende: Kl. 4 $\frac{1}{2}$ Morgen skulde de 2 til Flankecorpset hørende Brigader tilligemed 1 $\frac{1}{2}$ Escadron af 3die Cavaleri-Division samt 1ste Batteri (Lumholtz) og 3die Batteri (Jessen) staae ved Sønderborg for at gaae over Sundet og dirigere deres Marche dels over Nybøl og Adsbøl, dels over Sottrup og Ullerup. Til samme Tid havde 2den Brigade med 4de Batteri (Marcussen) Ordre til at staae i en Mødeopstilling Ø. for Ulkebøl og 1ste Brigade med 5te Batteri (Dinesen) ved Bro for at følge efter Flankecorpset til Dybbølbjerg. Saasnart Flankecorpset havde naaet Nybøl og Sottrup, skulde det afvente Efterretningen om, at 1ste og 2den Brigade havde nærmet sig Dybbøl; først da vilde den videre Fremrykning blive befaleet. Højre Fløjcolonne skulde ved langt udgaaende Patrouiller sikre sig mod N. og V., og hvis Fjenden viste nogen betydelig Modstand ved Adsbøl, søge at omgaae hans venstre Fløj — Imidlertid vilde 1ste og 2den Brigade blive dirigerede først til Dybbøl Kirke og N. for samme, og senere til Sottrup og Nybøl; naar disse vare gaaede over Sundet, skulde 4de Brigade fra sin Mødeopstilling ved Vollerup gaae frem til Sønderborg; endelig skulde 7de Batteri (Baggesen) samt Halvbatterierne Tillisch og Jonquières, der dannede Reserve-Artilleriet, møde Kl. 8 Ø. for Sønderborg tilligemed Halvdelen af 4de Dragon-Regiments 4de Escadron. — Øjemedet med Bevægelsen var om muligt at tage Adsbøl og Graasten, saaledes at vor Stilling tilsidst kunde blive fra Nybøl Nor over Bøgskov og Øster-

havbjerg i Nærheden af Kiding, med højre Fløj udstrakt efter Omstændighederne.

I Henhold til denne Ordre lod Flankecorpset, der allerede den 2den April Kl. 10 om Aftenen havde sendt 10de lette Bataillon med Færgen over til Sundeved for at besætte Brohovederne og aflatrouillere det foranliggende Terrain, 3die Brigade med 3die Batteri (Jessen) og Halvdelen af 4de Dragon-Regiments 1ste Escadron Kl. 4¹/₂ om Morgenen marchere over Skibsbroen. Fordækningen dannedes af 3die Jægercorps, 2 Kanoner og 1 Deling Dragoner; Hovedstyrken fulgte efter i følgende Orden: 3die Linie-Bataillon, 4de Linie-Bataillon, 6 Kanoner, 5te Linie-Bataillon, 10de lette Bataillon samt 1 Deling Dragoner. Paa den anden Side af Ragebøl detacheredes i Overensstemmelse med Flankecorpsets Disposition Major Lange med 2 Compagnier af 3die Linie-Bataillon og ¹/₂ Deling Dragoner over Øster Sottrup til Vester Snogbæk for derfra at gaae frem til Ullerup og Blans og fremsende Patrouiller i Retning af Borup. Kl. 7¹/₄ indtraf Brigaden i Højde med Sottrup, hvor den havde Ordre til at afvente nærmere Befalinger.

Imidlertid var 6te Brigade med det dertil attachede Batteri og Halvdelen af 4de Dragon-Regiments 1ste Escadron, der havde passeret Skibsbroen umiddelbart efter 3die Brigade, avanceret frem imod Dybbøl og Ragebøl, formeret i 2 Træfninger med 2det Jægercorps og 1ste Forstærknings-Jægercorps i 1ste, og 1ste lette, 3die Forstærknings- og 2den lette Bataillon i 2den Træfning. Af Fjenden bemærkedes kun en mindre Cavaleripatrouille paa Dybbølhjerg, som ved Brigadens Nærmelse hurtigt trak sig tilbage. Omtrent Kl. 8¹/₂ gjordes Holdt i Højde med Vejen fra Vester Sottrup til Stenderup med 2det Jægercorps i Forbindelse med venstre Fløj af 3die Brigade, 1ste Forstærknings-Jæger-

corps udstrækkende sig til Vejen til Graasten, 1ste lette Bataillon paa en Mark N. for Stenderup, 3die Forstærknings-Bataillon i og ved denne By og 2den lette Bataillon ved Graastenvejen. Den sidste Bataillon havde i Henhold til en Ordre fra Flankecorpset strax efter at være passeret Dybbøl detacheret sit 2det Compagni under Capitain Fugl til Broagerland, hvor det, saafremt ingen Fjende fandtes paa Halvøen, skulde besætte Egersund; var Halvøen derimod besat, skulde Bataillonnen tage en Stilling med Front imod Syd og søge at afskjære Fjenden Retraiten. Capitainen ankom Kl. henimod 9 til Smøl, og da han her erfarede, at der i flere Dage ingen Fjende havde været paa Broagerland, fortsatte han Marchen til Egersund efter at have afgivet fornøden Melding til Bataillonnen.

Omtrent Kl. 8¹/₄ naaede 1ste og 2den Brigade til de dem betegnede Stillinger henholdsvis ved Surløkke og Dybbølbjerg, og 3die Brigade beordredes nu til at fortsætte sin Fremrykning over Avnbøl til Østerhavbjerg, paa hvilket Sted 2 Batailloner og Batteriet skulde efterlades som Repli, medens Resten af Brigaden skulde foretage en omgaaende Bevægelse Vest om Skovene mellem Kiding og Graasten. 6te Brigade maatte ikke passere Nybøl Mølle, forinden 3die Brigade var ankommen til Avnbøl og Ullerup, saa at dens Angreb paa Adsbøl, Fiskebæk og Graasten kunde foregaae samtidigt med den omgaaende Bevægelse fra Østerhavbjerg.

3die Brigade satte sig Kl. 8³/₄ i Bevægelse imod Østerhavbjerg. Da dens Fordækning havde passeret Avnbøl omtrent Kl. 10³/₄, bemærkedes fjendlige Poster i de S. for Vejen liggende Skove, og 1ste Compagni af 3die Jægercorps sendtes derfor ud for at dække Colonnens venstre Flanke. Dette blev imidlertid snart indviklet i en saa livlig Tirailleurfægtning, at det blev

anseet for rigtigt at sende et Compagni af 3die Linie-Bataillon til Understøttelse, og da Fjenden nu begyndte at vige, foranledigedes de nævnte Compagnier til at følge efter i Retning af Fiskebæk og kom saaledes ud af Forbindelse med Brigaden. Paa Vejen til Bøgskov modtog General Schleppegrell Ordre fra Flankecorpset til at udføre den befalede Bevægelse mod Graasten, saasart Brigaden havde hvilet $1\frac{1}{4}$ Time ved Østerhavbjerg, men da Generalen fandt sig foranlediget til at gjøre et længere Ophold V. for Bøgskov i Haab om, at de to detacherede Compagnier atter skulde støde til Brigaden, naaede han først Kl. 1 Østerhavbjerg. Af Fjenden bemærkedes kun omtrent et Compagni og nogle faa Ryttere paa Højderne ved Kiding. — Det højre Fløjdetachment under Major Lange stod ved samme Tid i Ullerup og Blans, og fremsendte Cavaleripatrouiller meldte, at der i Borup var c. 100 Mand fjendlige Jægere og c. 150 Dragoner.

Fra sin Stilling ved Stenderup marcherede 6te Brigade Kl. omtrent $9\frac{1}{2}$ frem imod Adsbøl, og 1ste Træfning naaede saaledes Nybøl Mølle omtrent samtidigt med, at 3die Brigade passerede Avnbøl. Kl. 11 var 1ste Forstærknings-Jægercorps naaet til Rundkjær Skov, og 2det Jægercorps i Højde hermed, da Flankecorpset foreløbigt standsede Bevægelsen for at afvente Efterretninger fra 3die Brigade. Kl. $11\frac{1}{2}$ modtoges Underretning om, at nævnte Brigade var avanceret til i Nærheden af Bøgskov, og nu beordredes 6te Brigade til at fortsætte Fremrykningen, der kort efter ledede til et almindeligt Engagement.

I Fjendens tidligere omtalte Stilling var der Natten mellem den 2den og 3die April foregaaet den Forandring, at 2den Bataillon samt $1\frac{1}{2}$ 6 Pds. Batteri blev trukne frem til Graasten, $1\frac{1}{2}$ 12 Pds. Batteri under Dækning af 1 Compagni af 3die Bataillon til Alnor

Fjendens Stilling
1 Sundeved.

Skandse, 1ste og 4de Bataillon samt de 3 Compagnier af 3die og $\frac{1}{2}$ 6 Pds. Batteri til Ringenæs. Kl. 1 $\frac{1}{2}$ Morgen modtoges Melding om, at de Danske med Tropper af alle Vaaben gik over Skibsbroen — en Melding, der sandsynligvis var foranlediget ved 10de lette Bataillons Overskibning til Brohovederne — og den 1ste slesvig-holstenske Brigade indtog derfor følgende Stilling: 3die Jægercorps som hidtil med 1 Compagni foran Adsbøl, 1 ved Lavkjær Skov, 1 i Adsbøl og 1 i Kobberholm imellem Lavkjær Skov og Gammel Skov. Bag Defileet V. for Adsbøl stillede 2 Compagnier af 2den samt 3 af 3die Bataillon og 4 6 Pds. Kanoner paa begge Sider af Vejen til Graasten; 2 Compagnier af 2den Bataillon placeredes i Fiskebæk, 3 Compagnier af 4de Bataillon samt 4 6 Pds. Kanoner ved Overstjerne-Skov, det 4de Compagni ved Ringenæs; 1ste Bataillon beordredes til at tage Stilling V. for Graasten, men blev, kort efterat Fægtningen var begyndt, sendt tilbage til Alnor, hvor man befrygtede en Landgang; venstre Fløj dækkedes ligesom hidtil af 2 Escadroner af 5te Dragon-Regiment i Egnen om Kiding og Borup med 4de Jægercorps som Soutien.

Affairen ved
Adsbøl.

1ste Forstærknings-Jægercorps gik frem mellem Nybøl Nor og Graastenvejen mod Adsbøl, 2det Jægercorps hovedsagelig mod Lavkjær Skov, hvor det kom i Forbindelse med de to Compagnier af 3die Brigade; Mellemrummet mellem Jægercorpserne udfyldtes ved et Compagni af 1ste lette Bataillon, der imidlertid var kommen frem i første Linie. De to fremskudte Compagnier af det fjendlige 3die Jægercorps replierede sig efter en kortvarig Fægtning paa de ved Adsbøl og Kobberholm staaende Compagnier af Corpset, som nu i nogen Tid holdt sig i denne Stilling, understøttet af Ilden fra de V. for Adsbøl placerede Piecer, imod

hvilke der paa Grund af det vanskelige Terrain fra vor Side kun kunde stilles 2 Kanoner af 1ste Batteri (Lumholtz), som bragtes til Skud paa selve Graastenvejen. Imidlertid vandt vore N. for Adsbøl kjæmpende Tropper lidt efter lidt Terrain, og naaede efter en delvis Frontforandring frem til Aaen Fiskebæk ved den sydlige Udkant af Gammel Skov. - Herved blev Fjendens Stilling i Adsbøl uholdbar, og Jægercorpset trak sig tilbage gjennem de bagved staaende Afdelinger dels til Roden, dels til Graasten. Vore Tropper trængte hurtigt efter, 2 Kanoner placeredes paa Adsbøl Kirkegaard for at bekjæmpe de 4 fjendlige Kanoner, første Linie forstærkedes yderligere med 3die Forstærknings-Bataillon, der udviklede sig imellem 1ste Forstærknings-Jægercorps og 1ste lette Bataillon, og et nu paafølgende kraftigt Angreb bragte først de to fjendlige Compagnier i Fiskebæk og kort efter ogsaa de til Forsvar af Defileet opstillede Tropper til at trække sig tilbage. Kampen optoges af den fjendlige 4de Bataillon, som med 1.2 6 Pds. Batteri endnu i nogen Tid holdt den nordlige Udkant af Graasten, hvornæst ogsaa denne Styrke trak sig tilbage, dækkende de øvrige Troppers Retraite, der dirigeredes dels over Ringenæs, dels ad Vejen over Kvers til Hokkerup.

Vore Tropper fulgte efter over hele Linien, og ved Fægtningens Ophør Kl. henad 2 stod 2det Jægercorps med de 2 Compagnier af 3die Brigade samt 1 Compagni af 1ste lette Bataillon imellem Roden og Dyrehaven, medens Resten af 6te Brigade var samlet paa en Højde S. for Graasten. Fjenden havde fortsat Retraiten saa hurtigt, at vore Tropper havde tabt Berørelsen med ham.

Overensstemmende med Flankecorpsets Ordre havde imidlertid General Schleppegrell ladet 2 Batailloner, 5te

Linie- og 10de lette Bataillon, samt Batteriet og 1 Deling Dragoner forblive som Repli ved Østerhavbjerg, hvorfra der udsendtes Recognosceringspatrouiller i nordlig og vestlig Retning, og beordret Resten af Brigaden, 4de Linie-Bataillon, 1 Compagni af 3die Linie-Bataillon og 3 Compagnier af 3die Jægercorps, til efter et Kvarters Hvil, altsaa Kl. 1¹/₄, under Oberstlieutenant Paludans Befaling at rykke frem ad Vejen fra Kiding Syd paa til Vejen fra Graasten til Felsted, hvor den ankom Kl. 2¹/₂, omtrent en Time efter, at de sidste Fjender vare passerede dette Punkt.

Recognoscerin-
gen i Flensborg
Fjord.

Den Recognoscering i Flensborg Fjord, der ifølge Overcommandoens Bestemmelse skulde foretages samtidigt med Indrykningen i Sundeved, udførtes af Fregatten Havfruen, Capitain Petersen, og 2den Division Kanonbaade under Capitainlieutenant van Dockum. Formedelst frisk Kuling kom Fregatten ned mod Egersund nogen Tid før Kanonbaadene, og da den observerede, at Egersund var besat af vore Tropper, som vare indviklede i en Kamp mod fjendlige Skytter paa den modsatte Side af Sundet, og tillige bleve beskyt af et fjendtligt Batteri, gik den til Ankers paa Skudvidde fra Land og aabnede Ilden mod Skand- sen. hvori det fjendlige Artilleri havde taget Opstilling. Dette saa sig herved nødt til at opgive sin Stilling, men indtog kort efter en ny længere mod Sydvest, hvorfra det beskød Fregatten langskibs. Under Fregattens Forsøg paa at svaje for at vende Bredsiden mod Fjenden kom Kanonbaadene op og aabnede deres Ild, men ved dette Tidspunkt, Kl. henimod 2, var 6te Brigade allerede rykket saa langt frem S. for Graasten, at Fjenden ogsaa her maatte opgive Kampen og slutte sig til det fælles Tilbagetog. I denne Kamp mistede Fregatten 1 Mand og fik flere Skud i Skroget og Takkelagen, der dog ikke vare af nogen videre Betyd-

ning; Kanonbaadene havde aldeles intet Tab. Efterat Fjenden havde trukket sig tilbage, sendte Fregatten efter Opfordring af Capitain Fugl noget Mandskab iland, der i Forening med Infanteristerne demolerede den fjendlige Skandse ved Alnor.

Ihvorvel det saaledes ikke var lykkedes at tilføje Fjenden et væsenligt Tab eller at afskjære de ved Adsbøl staaende Tropper Retraiten, var dog Hovedøjemedet opnaaet, idet Tropperne nu vare istand til at indtage den Stilling, som man ifølge Hovedkvarterets Ordre skulde stræbe at komme i Besiddelse af, nemlig fra Nybøl Nor Vest om Skovene ved Graasten. Befalingen til at udstille Forposter i dette Terrain blev ogsaa given, idet Replien ved Østerhavbjerg beordredes frem i Retning af Grøngrøft, medens 2den Forstærknings-Bataillon, der af 1ste Brigade fra Sottrup var sendt frem til Avnbøl, skulde besætte Østerhavbjerg. Denne Stilling blev dog kort efter modificeret saaledes, at Forpostlinien kom til at strække sig fra Adsbøl over Ullerup til Sundet. 6te Brigade indtog et Cantonnement i Nybøl og Stenderup med 1 Bataillon paa Forpost fra Nybøl Nor til Ullerup og 1 som Hovedpost Ø. for Adsbøl; det detacherede Compagni af 2den lette Bataillon forblev indtil videre i Egernsund. 3die Brigade henlagdes til Vester Sottrup med 1 Bataillon paa Forpost fra Ullerup mod Sundet og 1 Bataillon som Hovedpost ved Philipsborg. 1ste Brigade anvistes Cantonnement i Øster Sottrup, Sandbjerg og Ragebøl, 2den Brigade i Dybbøl og Stenderup med 1 Bataillon i Smøl; 4de Brigade tilligemed Reserve-Artilleriet forblev i Sønderborg og nærmeste Omegn. Hovedkvarteret gik tilbage til Sønderborg, medens Flankecorpsets Stab tilligemed den Corpset attacherede $\frac{1}{2}$ Escadron tog Qvarter i Stenderup.

Tabet paa Fjendens Side var:

Det danske Armee-corps's Stilling den 3die om Aftenen.

Tabet i Affairen ved Adsbøl.

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

8 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 39 do. do

Af Fanger faldt 11 Underofficerer og Menige i vore Hænder.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

„ Officer, 1 Underofficer og 7 Menige.

Af Saarede: 1 do. 1 do. 10 do.

Af Fanger faldt 1 Menig i Fjendens Hænder.

Den saarede Officer var:

Lieutenant Morville af 2den lette Bataillon.

Den stedfundne Forandring i Armeecorpsets Stilling var foranlediget ved en Skrivelse til General Krogh fra Krigsministeren, som endnu opholdt sig i Sønderborg. Denne Skrivelse, der modtoges Kl. henimod 3 om Eftermiddagen, indeholdt foruden en Meddelelse om, at Blokaden af de preussiske Havne skulde begynde, en indstændig Opfordring til at vise den yderste Forsigtighed og Intet at aventurere; endvidere opfordredes Generalen til strax at skride til en Befæstning af Dybbølhøjderne. Ved at opgive at forfølge længere end $\frac{1}{4}$ Mil ud over Graasten, ved at undlade at besætte dette Sted og ved at trække Forpostlinien tilbage til Adsbøl formentø Armeecorpset at have gjort Alt, hvad Krigsministeren havde ment at ville bevirke ved ovennævnte Skrivelse, hvis Øjemed nemlig antoges kun at have været at standse Armeecorpset, hvis dette efter et heldigt Udfald af Kampen skulde lade sig forlede til at forfølge Fjenden for langt henad Flensborg til.

Krigsministeren
befaler en For-
andring i Ope-
rationsplanen.

Samme Aften havde imidlertid General Krogh i Sønderborg en Samtale med Krigsministeren, der befalede, at General Bye hurtigst muligt skulde gives Ordre til at trække sig tilbage, at Arbejdet paa Befæstningerne i Sundeved

skulde fremskyndes, og at Armeecorpset ikke maatte indlade sig i nogen Hovedaffaire langt fra disse. Grunden til, at den Operationsplan, man om Morgenens havde handlet efter, saaledes allerede nu fuldstændigt blev opgivet, maa nærmest søges i den Omstændighed, at Krigsministeren i Løbet af Dagen havde modtaget Efterretninger om Fortsættelsen af Troppesendelser fra Fjendens Side til Hertugdømmerne samt om Kongen af Preussens Valg til tydsk Kejser, hvorved han, der, som tidligere oplyst, kun modstræbende var gaaet ind paa Overcommandoens Tanke med Hensyn til Operationerne, blev bragt til bestemtere at slutte sig til General Fabviers*) Anskuelse om, at der burde temporiseres, en Anskuelse, angaaende hvis Rigtighed Ministeren i de nærmeste Dage yderligere bestyrkedes ved de ham fra Udenrigsministeren tilgaaede Meddelelser om Dennes Opfattelse af Situationen.

Det Dampskib, som skulde overbringe Ordren til General Rye, kunde først afgaae fra Sønderborg den 4de April Kl. 1 om Morgenens og vilde sandsynligvis blive nødt til, hvad ogsaa virkelig skete, at gaae til Kolding; Ordren vilde saaledes først komme Generalen ihænde den 4de om Eftermiddagen, muligt først om Aftenen, men det var rimeligt, at han allerede den 3die havde bestaaet en Kamp, at han under fortsat Modstand var rykket en Dagsmarche frem den 4de, inden han modtog Ordren til Retraite, og at hans Troppers Udmat-

---

*) General Fabvier, som under de stedfindende Forhold troede at kunne gavne vor Sag mest ved i sit Fædreland at søge at oplive den franske Regjerings Sympathi for den og muligt skaffe os en mægtig Allieret, afrejste allerede den 5te April fra Sønderborg over Frederiksgave til Kjøbenhavn og derfra nogle Dage senere til Frankrig.

telse kunde gjøre ham det vanskeligt at trække sig tilbage samme Dag. For General Ryes Vedkommende var det saaledes meget usikkert, hvorvidt der kunde skee nogen Forandring i de Operationer, der efter den tidligere Bestemmelse skulde udføres den 4de April, og Spørgsmaalet blev nu, hvilke Forandringer man da burde lade indtræde i de andre for denne Dag paa-tænkte Operationer. Efter den oprindelige Plan skulde Armeecorpset i Sundeved den 4de skyde sin højre Fløi frem for at komme i Forbindelse med General Rye, der gjorde Regning paa en saadan Fremrykning og havde indrettet sine Bevægelser derefter. Naar Armeecorpset nu ikke rykkede frem, kunde Fjenden med Lethed kaste en stor Styrke ind i Aabenraa og derved bringe General Rye i en meget mislig Stilling; men paa den anden Side var det umuligt at svare for, at en Fremrykning ikke vilde medføre et betydeligt Sammenstød med Fjenden under en for den danske Hær ingenlunde heldig Situation, og General Krogh besluttede derfor at opgive Fremrykningen den 4de April og lade Armeecorpset i Sundeved blive staaende i sin Stilling. De andre Operationer, der skulde foretages paa denne Dag, vare Escadrens Angreb i Aabenraa og Ekernførde Fjord. Hvad Expeditionen mod Ekernførde angik, da syntes General Ryes Tilbagetog og Armeecorpsets Stillestaaen i Sundeved aldeles ikke at indeholde nogen Grund til at opgive denne, der beholdt sin Betydning ikke alene med Hensyn til dens almindelige Øjemed, at fastholde en Del af Fjendens Styrke i Sydslesvig, men ogsaa med Hensyn til dens særlige Formaal, at standse eller svække Fjendens offensive Bevægelser den 5te April; thi dette var til Fordel ikke alene for General Rye, hvis Denne blev trængt af en overlegen Fjende, men ogsaa for Armeecorpset, for hvilket hver Dag, Fjendens Angreb kunde forhales, var af Vigtighed med Hensyn

til Befæstningsarbejderne i Sundeved. Lige saa lidt fandt man Anledning til at opgive Angrebet i Aabenraa Fjord, der vel vilde blive meget vanskeligere, naar hverken Armeecorpset eller General Rye understøttede det fra Landsiden, men paa den anden Side kunde blive af væsenlig Betydning for General Rye, hvis han var rykket frem til Egnen ved Aabenraa.

Ordren til General Rye om at standse sin offensive Bevægelse, der overbragtes af en Adjudant ved Hovedkvarteret, naaede Generalen den 4de Kl. henad 3 om Eftermiddagen N. for Øster Løgem. — Allerede den 1ste April havde Generalen fra Overcommandoen modtaget Ordre til at overskride den slesvigske Grændse tidligt om Morgenen den 3die, og som Maal for Fremrykningen denne Dag angaves ham for Infanteriets Vedkommende Magstrup og Styding, for Cavalariets Oxevad og Somersted med Forposter fremskudte til Bæk, Skrydstrup og Lilholt. Overcommandoen forment, at man kunde indskrænke sig til at afpatrouillere den østlige Landevej, men overlod dog fuldstændigt til Generalen at rykke frem, som han efter Omstændighederne fandt det rigtigst. Den 4de skulde Generalen trænge frem mod Rødekro, hvorved han, saafremt Fjenden opgav Aabenraa, muligt vilde kunne komme i Forbindelse med Armeecorpsets henimod denne By fremskudte, højre Fløj.

General Rye, som ansaa det for betænkeligt at nøjes med en Afpatrouillering af den østlige Landevej, rykkede den 3die om Morgenen ind i Slesvig i 3 Colonner. Den første, bestaaende af 12te lette og 4de Reserve-Bataillon, 2den Cavaleri-Division og 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), 1ste Espingol-Batteri (Meincke) og en mindre Afdeling Ingenieurer, rykkede Kl. 5 $\frac{1}{2}$ om Morgenen under Commando af Oberstlieutenant Irminger fra Kolding ad Vejen over Alver med et Detachment under Capitain C. K. Møller ad Vejen til

General Ryes
Indrykning i
Slesvig.

Fægtningen ved
Haderslev.

Christiansfeld. Omtrent Kl. 10¹/₄ naaedes henholdsvis Alver og Christiansfeld, uden at der af Fjenden observeredes mere end omtrent ¹/₂ Escadron hanseatisk Cavaleri, hvoraf 2 Mand og 3 Heste gjordes tilfange. Efterat Broen ved Alver, der var afbrudt, atter var istandsat, fortsattes Fremrykningen til henimod Haderslev, hvor Fjenden, 1ste slesvig-holstenske Jægercorps, havde sat sig fast i det umiddelbart N. for Byen liggende, couperede Terrain. Oberstlieutenant Irminger lod Kl. henimod 3 2 Compagnier af 12te lette Bataillon, der senere forstærkedes med 4de Reserve-Bataillon, angribe Stillingen, og efter en kort Tirailleurkamp gik Fjenden tilbage til Byen; her udspandt der sig en levende Gadekamp, navnlig i Egnen om Sønderbro, hvor flere Huse og Møller forsvaredes med stor Energi. Nogle Kanoner og Espingoler vare blevne bragte til at virke mod disse Punkter, da en Kl omtrent 6 indløben Melding foranledigede Oberstlieutenanten til at afbryde Kampen og rømme Byen; men strax efter erfarede han, at den nævnte Melding var urigtig, og han gik derfor atter frem og besatte Byen, der imidlertid var bleven forladt af Fjenden. Oberstlieutenanten indskrænkede sig til at besætte den sydlige Udgang af Byen stærkt. Det fjendelige Jægercorps fortsatte sin Tilbagegang til henimod Aabenraa - Den anden Colonne, ved hvilken General Rye opholdt sig, bestod af 6te og 7de Linie-Bataillon, 2 Compagnier af 1ste Jægercorps, 1ste Cavaleri-Division, 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) og nogle Ingenieurer, Alt under Commando af Oberst Flindt. Marchen tiltraadtes Kl. 7 om Morgenen og dirigeredes over Ødis, Steppinge og Bjerndrup til Magstrup med Sidedetachementer for at holde Forbindelse med de to andre Colonner. Af Fjenden saaes kun enkelte Cavaleripatrouiller, hvoraf 2 Mand gjordes tilfange, og Kl 3 om Eftermiddagen ind-

tog Grosset et Cantonnement i og ved Magstrup. 6te Linie-Bataillon besatte Styding og Hammelev, med Forposter fra Haderslev Dam til Vojemgaard; herfra til Bæk besørgedes Forposttjenesten af de 2 Compagnier af 1ste Jægercorps. Broen ved Tyrning Mølle, der var afbrudt af Fjenden, blev der givet Ordre til at istandsætte, saaledes at den næste Morgen kunde være passabel for alle Vaabenarter.

Den tredie Colonne, der bestod af 1ste Cavaleri-Brigade, 6te Dragon-Regiment, 2 Compagnier af 1ste Jægercorps, 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) samt en Ingenieurafdeling, marcherede under Commando af Oberst Juel Kl. 6 om Morgenen fra Skodborghus over Skodborg og Jarls til Oxevad og Mølleby med en Escadron detacheret over Kjøbenhoved, Rødding og Stenderup. Under Fremmarchen saaes ikkun enkelte slesvig-holstenske Cavaleripatrouiller, hvoraf 2 Mand gjordes tilfange. Colonnen indtog efter Ordre et concentreret Cantonnement i og om Mølleby og Oxevad med Forposter fra Bæk i nordvestlig Retning.

Den følgende Dag havde General Rye bestemt at rykke frem i 2 Colonner, den ene mod Aabenraa, den anden mod Rødekro. Oberstlieutenant Irmingers Melding om Udfaldet af hans Kamp sluttede med den Meddelelse, at der foruden den Styrke, han havde været i Engagement med, og som han forment endnu stod tæt S. for Haderslev, skulde staae 2 fjendlige Batailloner i Hoptrup, saaledes at han muligens den følgende Dag vilde faae en meget overlegen Styrke imod sig. Ifølge denne Meddelelse maatte General Rye antage, at Fjenden med en ikke ringe Styrke stod umiddelbart S. for Haderslev, og han befalede derfor, at Oberst Flindts Colonne Kl. 7 om Formiddagen skulde gaae over Tyrning Mølle til Vartenbjerg Kro og sende Afdelinger frem mod Haderslev, samtidigt med at Oberst-

lieutenant Irminger angreb Fjenden Nord fra, og Oberst Juel rykkede frem til Over Jersdal.

General Ryes
Fremrykning
den 4de April.

I Overensstemmelse med denne Disposition rykkede den følgende Dag Oberst Flindt frem over Tyrning Mølle med 7 Compagnier, 1 Escadron og 2 Kanoner, medens Resten af Colonnen blev som Reserve dels ved Hammelev og Styding, dels ved Tyrning Mølle; men kort efter at Obersten havde passeret sidstnævnte Sted, indløb der Melding fra Oberstlieutenant Irminger, at Fjenden om Morgenen tidligt havde opgivet sin Stilling og trukket sig mod Hoptrup, hvor han skulde have en større Styrke, og hvorhen tilige 1 Bataillon sagdes at være dirigeret fra Aabenraa. General Rye, der befandt sig ved Oberst Flindts Colonne, modificerede derfor sin Plan saaledes, at Obersten skulde trække sin Reserve til sig og rykke rask frem over Udstrup og Skovby, for om muligt at afskjære Fjenden Retraiten fra Hoptrup, mod hvilket Sted Oberstlieutenant Irminger skulde føre et directe Angreb; Oberst Juels Colonne beordredes til at fortsætte Fremrykningen til Abkjær, hvorfra de 2 Jægercompagnier og 2 Escadroner skulde sendes frem over Strandelhjørne mod Hostrup. Det var Generalens Hensigt denne Dag at søge at naae Aabenraa med Oberstlieutenant Irmingers Colonne, medens Oberst Flindt skulde besætte Brunde, Ris og Lunderup.

Da Oberst Flindt ankom til Udstrup, erfarede han, at Fjenden alt havde opgivet Hoptrup og trukket sig tilbage mod Øster Løgum, hvor han efter Sigende vilde holde Stand med c. 2500 Mand; men da Obersten omtrent Kl. 2 naaede frem til sidstnævnte By, fandtes den aldeles ubesat. — Oberstlieutenant Irminger naaede Hoptrup Kl. 12^{1/2} og Gjænger henved Kl. 2 ligeledes uden at støde paa Fjenden; en stærk Kanontorden fra Sundeved foranledigede ham imidlertid til at

gjøre Holdt her, da han antog, at vor i Sundeved staaende Styrke var bleven angrebet af en overlegen Fjende, og at General Rye derfor ogsaa vilde blive nødt til at trække sig tilbage. Ikkun Oberst Juel, der fra Abkjær havde fremsendt sine Jægercompagnier samt 2 Escadroner af 5te Dragon-Regiment under Major Marchers Commando mod Horsbyg og Hostrup, havde et mindre Sammenstød med slesvig-holstensk Cavaleri, i hvilket en fjendlig Officer blev saaret

Paa dette Punkt blev Fremrykningen standset ved den ovenomtalte Ordre fra Hovedkvarteret, hvorved det paalagdes Generalen at opgive Fremrykningen og gaae tilbage til Magstrup eller Oxevad; det antoges ikke for sandsynligt, at Fjenden i de første Dage vilde angribe ham der, men saafremt han erfarede, at Fjenden med større Stridskræfter rykkede frem N. for Aabenraa, skulde han gaae tilbage over den jyske Grændse. Som en Følge af denne Ordre besluttede General Rye strax at gaae tilbage, men istedetfor, som Ordren paa-bød, at concentrere sine Tropper i Egnen om Magstrup eller Oxevad, indtog Generalen om Aftenen omtrent den samme Stilling, han om Morgenen havde forladt, hvor Tropperne bleve dislocerede saaledes:

Hovedkvarteret . . . . . Moltrup.

Corpsets Dislocation den 4de om Aftenen.

5te Infanteri- Brigade.	}	6te Linie-Bataillon . Styding og Hammelev.
		7de Linie-Bataillon . Oxevad og Mølleby.
		12te lette Bataillon . Haderslev.
		1ste Jægercorps . . . . Kjærstrup, Jegerup og Ringtved.
		4de Reserve-Bataillon Moltrup, Bramdrup og Rovstrup.

1ste Cavaleri- Brigade.	}	3die Dragon-Regiment	Somersted	og
			Steppinge.	
		5te do.	Magstrup	og
			Kastvraa.	
2den Cavaleri- Brigade.	}	1ste Cavaleri-Division . .	Simersted, Bjern-	
			drup og Hjern-	
			drup.	
		2den do. do. . .	Haderslev.	
		6te Dragon-Regiment . .	Simersted, Bjern-	
			drup og Hjern-	
			drup.	
Artilleriet.	}	2det Batteri (Schultz) .	Haderslev	og
			Erigsted.	
		6te Batteri (Haxthausen)	Bramdrup	og
			Moltrup.	
		1ste Espingol-Batteri . .	Haderslev.	
Ingenieurafdelingen			Haderslev.	

Forpostlinien strakte sig den 4de om Aftenen fra S. for Haderslev, med fremskudte Cavaleriposter i Hoptrup og Vartenbjerg Kro, over Vojemgaard til henimod Jarls.

Tabet den 3die og 4de April. Tabet paa den fjendlige Avantgardes Side den 3die og 4de var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar: 1 Officer.

Af Saarede: 6 Underofficerer og Menige.

Af Fanger faldt 4 Menige i vore Hænder.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Underofficer og 3 Menige.

Af Saarede: 8 Menige.

Marinens Foretagender mod Aabenraa.

Allerede Natten mellem den 2den og 3die April var den 3die Division Kanonbaade under Capitainlieutenant Gottliebs Commando bleven afsendt til Aabenraa Fjord for at assistere den der med Corvetten Najaden stationerede Capitain Dirckinck-Holmfeld, der i Over-

ensstemmelse med den almindelige Disposition var beordret til den 3die at recognoscere og den 4de at sætte sig i Besiddelse af denne Stad. Ved Recognosceringen havde man erfaret, at Byen var besat af fjendlige Tropper af alle Vaaben, men da Corvetten med Kanonbaadene, assisterede af Dampskibet Caroline Amalie, den følgende Dag Kl. 11 om Formiddagen nærmede sig Havnen, trak de sig tilbage til en Stilling S. for Byen; herfra fordroves de ved nogle Skud fra Kanonbaadene, hvorefter Aabenraa blev besat med c. 100 Mand, som dog ved Solens Nedgang toges ombord igjen, da Fjenden var bleven staaende ¹/₄ Mil S. for Byen. Capitain Dirckinck-Holmfeld, som Dagen efter fik Dampskibet Hertha til Assistance, beordredes til foreløbigt at holde Aabenraa i vor Magt, dog kun saalænge han ikke derved udsatte sig for noget betydeligt Tab; da derfor Fjenden den 5te om Eftermiddagen med en større Styrke trængte frem til Aabenraa, blev Byen opgivet og de 4 Kanonchalouper trukne tilbage til Sønderborg, saaledes at Capitainen kun beholdt de 2 Kanonjoller tilbage i Aabenraa Fjord.

Efter Affairen den 3die April traf General Bonin følgende Dispositioner. 1ste Brigade, forstærket med 2 Batailloner af 2den Brigade og de 2 12 Pds Batterier, beordredes til at indtage en Bivouak mellem Holbøl og Tyrsebøl med Forposter fra Flensborg Fjord over Ringenæs til Buskmose, Resten af 2den Brigade ved Kvers med Forposter fra Buskmose til Ladegaard. Venstre Fløj af Forpostlinien skulde dækkes af de 2 tidligere i Sundeved staaende Escadroner, der henlagdes henholdsvis til Ladegaard og Felsted, med den i Hostrup cantonnerende württembergske Bataillon som Soutien. Cavaleriet anvistes et concentreret Cantonnement i Forbindelse med Bivouak i Øster Gejl, Bommerlund og Vilsbæk, hvorfra Patrouiller skulde

General Bonins
Dispositioner
efter Affairen
den 3die April.

fremsendes til Uge og Tinglev. Endelig beordredes Avantgarde-Brigaden, der havde havt Ordre til ikke at optage nogen alvorligere Kamp hverken ved Haderslev eller ved Hoptrup, til at gaae tilbage S. for Aabenraa og danne venstre Fløj af Opstillingen mod Sundeved, samtidigt med at den sikkrede Armeen mod Angreb fra Nd .orSaafremt den danske Hær den paafølgende Dag skulde fortsætte sin Fremrykning ad Flensborgvejen, agtede General Bonin at fastholde den i Fronten med sin højre Fløj, der yderligere kunde ventes forstærket i Løbet af Dagen med 1ste Division af Riggstropperne, medens han med Resten af sin Styrke vilde virke mod dens højre Fløj.

Begivenhederne
i Sundeved den
4de April.

Fra dansk Side fandt der imidlertid paa Grund af den forandrede Operationsplan ingen offensiv Bevægelse fra Sundeved Sted den 4de April. En Melding fra Forposterne ved Avnbøl Kl. 6 om Morgenen om Fremrykningen af fjendlige Colonner, der dog senere viste sig at være nogle af vore egne Afdelinger, som vare forblevne udenfor Forpostlinien, foranledigede, at alle Tropperne bleve beordrede til at staae paa deres Allarmpladser, men iøvrigt beholdt man den indtagne, tilbagetrukne Stilling. Kl. 12 om Middagen meldte Capitain Fugl fra Egersund, at Fjenden rykkede frem mod Graasten med en betydelig Styrke, og kort efter aabnede den i Flensborg Fjord stationerede Division Kanonbaade Ilden mod de fjendlige Colonner. Ilden blev besvaret af et Batteri, der kjørte op paa en Højde nær Kysten, og imellem dette og Kanonbaadene udspandt der sig nu en Kanonade paa c. 2 Timer, som dog ikke ledede til noget Resultat og derfor blev afbrudt af Kanonbaadene, der gik til Ankers ved Egersund.

De mod Graasten fremrykkende Tropper, som omtaltes i Capitain Fugls Melding, vare Avantgarden af den 1ste slesvig-holstenske Brigade, der efter Ordre

foretog en Recognoscering over Graasten, medens Brigadens Gros indtog et nyt Cantonnement i Ringenæs og Bækken for at give Plads for den 1ste Division af Rigstropperne, der den nævnte Dag erholdt Cantonnement i Hokkerup, Holbøl, Hønsnap, Øster Gejl og Vilsbæk. 3die slesvig-holstenske Jægercorps rykkede frem igjennem Dyrehaven ved Graasten, og da ingen Fjende observeredes, beordredes Commandeuren for Jægercorpsset, Major Stuckrath, til med sit Corps og 2 Compagnier af 3die Bataillon at udstille Forposter paa en Linie fra Nybøl Nor langs den østlige Udkant af Skovene V. for Fiskebæk; Forposttjenesten herfra over Kiding og Svejrup overdroges til 2den Brigade og 2 til samme afgivne Escadroner, venstre Fløj støttet af det særlige Corps under Oberstlieutenant Porbeck, der var blevet skudt frem til Felsted og Nordballe. Et mindre Sammenstød fandt Sted S. V. for Adsbøl, idet en Recognosceringspatrouille af 3die slesvig-holstenske Bataillon Kl. c. 4^s om Eftermiddagen stødte paa Blænkerne af den 3die Forstærknings-Bataillon, der ifølge Ordre fra Flankecorpsset skulde foretage en Recognoscering mod Graasten. Den fjendlige Patrouille, som blev understøttet af det ved Overstjerne-Skov staaende Compagni, maatte dog snart trække sig tilbage til Graasten; men den videre Fremtrængen af Bataillonen blev forhindret ved 3die slesvig-holstenske Jægercorps's flankerende Stilling i Skoven, og Bataillonscommandeuren, Oberstlieutenant Gerlach, bestemte sig derfor til at gaae tilbage, hvilket udførtes uden at Fjenden fulgte efter. — Ogsaa ved Egersund, hvis vestlige Kyst Fjenden havde besat, forefaldt der en ubetydelig Tirailleerkamp med vor ligeoverfor staaende Styrke, en Kamp, der fortsattes hele Dagen, og hvori af og til Kanonbaad-Divisionen deltog.

Tabet paa den fjendlige Side den 4de April var:
 Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar: 3 Menige.
 Af Saarede: 1 Officer og 4 Underofficerer og Menige.

Tabet paa vor Side var:
 Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar: 1 Menig.
 Af Saarede: 4 Menige.

Den 5te April Kl. 5 om Morgenen afløstes 3die og 6te Brigade af 1ste og 2den, der midlertidigt vare bleve underlagte Flankecorpsets Commando; 2det Jægercorps, som havde Forposterne fra Adsbøl til Avnbøl, afløstes af 1ste Forstærknings-Bataillon, og 4de Linie-Bataillon, der bevogtede Strækningen fra Ullerup til Als Sund, af 3die Reserve-Jægercorps. Afløsningen foregik, uden at der var observeret nogen Bevægelse hos Fjenden, men netop som det ved Avnbøl staaende 1ste Compagni af 2det Jægercorps under Capitain Wolle, der var blevet afløst af 2det Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon under Capitain Gørtz, vilde tiltræde Tilbagemarchen for at slutte sig til Corpset, indløb der Melding fra Vedetkjæden om Fremrykningen af stærke, fjendlige Colonner fra Bøgskov. Capitain Wolle besluttede under disse Omstændigheder at blive staaende som Reserve, indtil han ved en fremsendt Patrouille havde skaffet sig Underretning om, hvilken Betydning der maatte tillægges den fjendlige Bevægelse. Den fremsendte Patrouille indlod sig imidlertid i Kamp med de fjendlige Blækere, der hørte til det 4de slesvig-holstenske Jægercorps, som ifølge Ordre fra General Bonin foretog en Recognoscering mod Bøgskov, og da Capitain Wolle herved foranledigedes til lidt efter lidt at sende Understøttelse frem, samtidigt med at Infanteriets Vedetkjæde sluttede sig til denne Bevægelse, udspandt der sig en Kamp over hele Linien fra Østkanten af Lavkjær Skov til den nordlige Udkant af Avnbøl. Paa Grund af den heftige Skydning sendte 1ste Reserve-Jægercorps, der stod som

Fægtningen ved
 Avnbøl den 5te
 April.

Hovedpost i Nærheden af Rundkjær Skov ved Sammenstødet af Graastensvejen og Vejen fra Nybøl Mølle til Nybøl By, omtrent Kl. 11 om Formiddagen sit 1ste Compagni under Capitain Löwenfeldt til det truede Punkt, og denne Forstærkning, der med Raskhed rykkede ind i Fægtningslinien, kom saa meget mere belejligt, som endel af Folkene begyndte at mangle Ammunition. Kort efter begyndte Fjenden at trænge frem gennem Lavkjær Skov i vor venstre Flanke og Ryg og tvang derved vore Tropper til at gaae tilbage, indtil Capitain Wölle ved at dirigere sin Reserve mod det truede Punkt atter bragte Kampen til at blive staaende. Imidlertid havde 2den Brigade, der stod ved Nybøl Mølle, beordret 2den Reserve-Bataillon til at sende 1 Compagni frem til Avnbøl, og med de 3 øvrige besatte Lundsgaard. Da førstnævnte Compagni, Bataillonens 1ste under Capitain Bernstorff, ankom til Avnbøl, trængte Fjenden stærkt frem mod vor højre Fløj, hvorfor Capitainen strax lod Compagniet udvikle sig og gaae frem mod de af Fjenden besatte Hegn og Gaarde, som toges i første Anløb, og nu veg Fjenden fra Gjerde til Gjerde, indtil vore Tropper omtrent havde naaet deres oprindelige Forpoststilling, hvor Forfølgelsen og dermed Kampen ophørte. Det 1ste Compagni af 13de Linie-Bataillon under Capitain Harboe, der noget forinden var blevet sendt frem til Avnbøl, kom ikke til at deltage i Kampen. Ved dets Ankomst Kl. 4 om Eftermiddagen afmarcherede Capitain Wölle til sit Corps i Dybbøl, og noget senere beordredes de til Understøttelse fremsendte Compagnier ligeledes tilbage til deres Afdelinger. — Samtidigt med Recognosceringen ved Avnbøl lod Major Stuckrath den 1ste slesvig-holstenske Brigades Forpostafdelinger gaae frem dels over Fiskebæk, dels mod Adsbøl. Vore i Adsbøl staaende Forposter, 3die Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon under Capi-

tain Hirsch, aabnede Ilden mod den fremrykkende Fjende, men da Bataillonscommandeuren, Major Stockfleth, ansaa Stillingen for altfor fremskudt, navnlig efterat Fjenden var trængt ind i Lavkjær Skov, befalede han Capitainen at trække sig ud af Byen, og da Fjenden ikke fulgte efter, kom det saaledes paa denne Fløj ikke til nogen alvorligere Fægtning. Efter Kampen indtog 2den Brigade atter sin tidligere Forpoststilling, dog med den Forandring, at den vestlige Del af Avnbøl blev opgivet som for langt frempousseret.

Ved vor 1ste Brigades Forposter forefaldt der denne Dag kun et ubetydeligt Sammenstød mellem et Par Patrouiller i Egnen om Blans. Ikkedestomindre foranledigede forskellige Meldinger fra Forposterne om fjendlige Colonniers Fremrykning, at Brigadens Afdelinger omtrent hele Dagen maatte staae paa deres Allarmpladser, og denne Uro strakte sig endogsaa til 3die Brigade, der først tøvede med at gaae i Cantonnement paa Grund af en heftig Kanonade, man mente at høre mod Syd, senere beordredes til at lade Afdelingerne møde paa deres Allarmpladser i Anledning af Fægtningen i Avnbøl og endelig om Eftermiddagen samledes i Nærheden af Sottrup, da Oberst Krabbe havde anmodet om Understøttelse paa Grund af et formenligt Angreb mod hans høire Fløj; først Kl. 5¹/₂ om Eftermiddagen gik Brigaden efter Flankecorpsets Ordre i Cantonnement.

Tabet i Fægtningen den 5te April.

Tabet paa Fjendens Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

3 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 16 Underofficerer og Menige.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Underofficer og 3 Menige.

Af Saarede: 1 Officer, 3 Underofficerer og 19 Menige.

Af Fanger faldt 3 Menige i Fjendens Hænder.

Den saarede Officer var Lieutenant Albrechtsen af 1ste Forstærknings-Bataillon.

I Løbet af Eftermiddagen lod General Prittwitz, der havde taget sit Hovedkvarter i Søgaard, den 1ste slesvig-holstenske Brigade afløse af 1ste Division af Rigstropperne, saaledes at den bayerske Brigade belagde Hokkerup og Holbøl, medens den kurhessiske Brigade, forstærket med en bayersk Bataillon, rykkede frem til Ringenæs og Graasten. Samtidigt hermed indtog den hannoveranske Brigade et Cantonnement i Klipleve, Vilsbæk og Lundtoft, og den sachsiske i Flensborg og Omegn. Den slesvig-holstenske Avantgarde-Brigade blev skudt længere frem imod Nord og besatte i Løbet af Eftermiddagen Aabenraa, 1ste Brigade blev concentreret i Eggen om Kvers, 2den Brigade forlagdes til Træsbøl og omliggende Byer, og Oberstlieutenant Porbecks Commando til Svejrup og Borup med Forposter paa en Linie fra Bøgskov til Blans i Forbindelse med Kurhessernes Forposter paa højre Fløj. Under den kurhessiske Brigades Fremmarche blev den i Nærheden af Graasten beskudt af vore Kanonbaade, hvorved den weimarske Bataillon havde et Tab af 3 Døde og Saarede. — Den følgende Dag bleve de slesvig-holstenske Tropper concentrerede i og ved Aabenraa med Avantgarde-Brigaden fremskudt til Stollik og Ris; Oberstlieutenant Porbecks Commando forblev i Svejrup og Borup og underlagdes den hannoveranske Brigade, der skulde skydes frem i Højde med Svejrup og etablere sig paa Vejen fra Aabenraa til Sønderborg med Forposter over Bøgskov og Blans, medens den sachsiske Brigade med Undtagelse af 2 Batailloner og 2 Kanoner, der vare efterladte som Besætning i Lyksborg og Flensborg, forlagdes til Omegnen af Søgaard. De slesvig-holstenske Dragoner, der mid-

General Prittwitz's Dispositioner den 5te og 6te April.

lertidigt havde været afgivne til Rigstropperne, underlagdes atter General Bonins Commando, og i deres Sted tildeltes hver af Divisionerne 1 Escadron hanseatisk Cavaleri. De 2 Divisioner af Rigstropperne fik saaledes Front mod Als, medens de slesvig-holstenske Tropper havde Front mod Nord.

I det danske Hovedkvarter ventede man et alvorligt Angreb den 6te April, og Armeecorpset var derfor beordret til Kl. 5 om Morgenen at indtage følgende Stilling: 1ste Brigade ved Sottrup Kirke, 2den ved Nybøl Mølle, 3die bag Mosedraget ved Ragebøl, 6te ved Dybbøl og 4de paa Dybbølbjerg. Alt forblev imidlertid roligt, og Tropperne beordredes tilbage til deres Cantonnements; men henimod Kl. 12 meldtes fra Forposterne foran Ullerup, at Fjenden nærmede sig ad Vejen fra Borup med stærke Colonner. Det var hele den hannoveranske Brigade, der rykkede frem, da man nemlig i det sidste Øjeblik havde fundet det hensigtsmæssigt at skyde Forpostlinien paa denne Fløj længere frem, hvilket forventes at kunne opnaaes uden nogen haardnakket Kamp. Avantgarden dannedes af 1ste og 3die lette Bataillon, der udviklede sig henholdsvis N. og S. for Vejen, 3die Fodbatteri samt den 1ste hanseatiske Dragon-Escadron. Derefter fulgte Grosset i følgende Orden: 1ste Bataillon af Livregimentet, det 9 Pds. Bateria, 1ste Bataillon af 2det og 3die Regiment, det brunsvigske Bateria, 2det ridende Bateria og 1ste Bataillon af 5te Regiment, hvortil senere Oberstlieutenant Porbecks Commando sluttede sig.

Fægtningen ved
Ullerup den 6te
April.

Vor Forpostlinie fra Avnbøl til Als Sund holdtes besat af 2den Forstærknings-Bataillon, der stod med 1ste Compagni i Ullerup med Feltvagter V. for Byen, 2det Compagni, opløst i Feltvagter, tilhøjre for 1ste ned til Als Sund; 3die og 4de Compagni som Repli henholdsvis i Øster og Vester Snogbæk. Hovedposten ved Philips-

borg dannedes af 3die Reserve-Bataillon, hvis 3die og 4de Compagni var posteret tæt S. Ø. for Gaarden, 2det ved Aabenraavejen og 1ste ved Vandløbet S. for Philipsborg. Vore Forposter, som ved Fjendens første voldsomme Angreb blev kastede tilbage til og N. for Ullerup, søgte at gjøre Modstand i selve Byen, hvor 1ste Compagni holdt Kirkegaarden besat, men snart maatte ogsaa dette Punkt opgives, og Fjenden fulgte efter til paa den anden Side af Byen. Her blev vore Forposter optagne af Hovedposten, som imidlertid var rykket frem, og nu udspandt der sig en haardnakket Fægtning, under hvilken Reserve-Bataillon en lidt efter lidt maatte vige for den overlegne Fjende, som trængte frem imod Vejen fra Philipsborg til Avnbøl. Da Commandeuren for 1ste Brigade, Oberst Krabbe, fik Melding om Fjendens Angreb og kort derefter om, at Ullerup var tagen af Fjenden, lod han strax Resten af sin Brigade allarmere og sendte omtrent Kl. 1¹/₂ 2 Kanoner af 5te Bateria (Dinesen) under Dækning af 1ste Compagni af 1ste Reserve-Bataillon frem ud Aabenraavejen. Kanondelingen, der førtes af Lieutenant Lindsted, tog en Stilling til højre af Vejen og beskød med god Virkning de fjendlige, sluttede Afdelinger Ø. for Ullerup, og da derpaa Compagniet af 1ste Reserve-Bataillon under Capitain Vett, som havde fortsat sin Fremrykning, kom i Forbindelse med 3die Reserve-Bataillon, samtidigt med at dennes højre Fløj blev forstærket med et Peloton af det i Vester Snogbæk staaende Compagni samt med 2det Compagni af 2den Forstærknings-Bataillon, som det var lykkedes Capitain Rauch at samle, grebe vore Tropper atter Offensiven og kastede Fjenden tilbage til paa den anden Side af Philipsborg. Kanondelingen fulgte den fremadgaaende Bevægelse og bekjæmpede det til den fjendlige Avantgarde hørende Bateria, der var kjørt op paa en Højde S.Ø. for Ullerup.

Den tilbagegaaende Bevægelse af vore Forposter foran Ullerup havde foranlediget, at 1ste Forstærknings-Bataillon, der havde Forposterne mellem Adsbøl og Avnbøl, i Forbindelse med 2den Reserve-Bataillon, der netop 'skulde afløse Forstærknings-Bataillon, samt 13de Linie-Bataillon, der havde Hovedposten ved Graastenvejen, indtog en noget tilbagetrukket Stilling, saaledes at de 2 nordligst staaende Compagnier af Forstærknings-Bataillon kom til at staae paa højre Fløj af Reserve-Bataillon, de 2 sydligst staaende paa venstre Fløj af 13de Linie-Bataillon. Da 2den Brigade fik Melding om Fjendens Angreb, lod den 4de Batteri (Marcussen) indtage en Stilling N. V. for Nybøl Mølle ved Vejen til Lundsgaard, dækket paa sin højre Fløj af 2det Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps under Capitain Hein, medens Resten af Jægercorpset, der var blevet afløst som Hovedpost ved Graastenvejen af 13de Linie-Bataillon, tilligemed Cavaleriefdelingen placeredes bag Møllen. For at sikre sin højre Fløj sendte Capitain Hein en Division under Lieutenant Riebau henimod Avnbøl. Da Denne Kl. henad 2 nærmede sig Byen, der ikke var besat af vore Tropper, bemærkede han, at Fjenden var i Fremrykning mod dette Punkt, og han besluttede sig derfor til om muligt at sætte sig fast i det østlige Afsnit af Byen; samtidigt underrettede Lieutenanten den nærmeste Afdeling af 1ste Brigade, 1ste Compagni af 3die Reserve-Bataillon, om sin Nærværelse, idet han tillige anmodede Compagniet om at yde ham Assistance, i hvilken Anledning ogsaa 1 Peloton af dette under Lieutenant Kohl blev sendt ind i Byen. Den fremrykkende, fjendlige Afdeling var 1ste Bataillon af Livregimentet, som efter uden Modstand at have passeret den vestlige Del af Avnbøl, gik frem til Angreb imod de af vore Tropper besatte Gaarde. Efter en langvarig Modstand maatte vore Tropper trække

sig ud af Byen, og ihvorvel det lykkedes atter at vinde Fodfæste i denne, da Capitain Zingelmann med Resten af det nysomtalte Compagni kastede sig imod Fjenden, maatte Byen dog igjen opgives, og Fjenden begyndte at trænge frem Ø. for samme.

Saasnart de fjendlige Batailloner foran Ullerup bemærkede, at vor venstre Fløj begyndte at gaae tilbage fra Avnbøl, gik de atter over til Angreb, og vore Tropper trængtes tilbage til i Højde med Muldholm Skov. Kanonerne, der havde holdt sig tæt bag ved vor Kjæde, bleve trukne tilbage til en Højde V. for Korsmose Mølle og aabnede herfra en heftig Ild mod de fra Avnbøl fremtrængende Fjender, samtidigt med at den østlige Udkant af Byen beskødes af en anden Kanondeling, som Oberst Krabbe, der fra Højden ved Korsmose Mølle ledede Fægtningen, havde beordret frem.

Commandeuren for 2den Division, General Wynecken, hvis forreste Linie var naaet frem til Vejen mellem Philipsborg og Avnbøl, agtede nu at afbryde Fægtningen; han gav derfor sine Tropper Ordre til successive at standse Ilden og benyttede den derved indtrædende Pause til at lade den 1ste Bataillon af 2det Regiment afløse 3die lette, der blev opstillet som Reserve i den sydlige Udkant af Ullerup.

Imidlertid havde General Bülow, der fra Højden ved Sottrup Kirke fulgte Fægtningens Gang, allerede Kl. omtrent 2 beordret 3die Reserve-Jægercorps til at rykke frem til Assistance for Forposterne. Da Corpset var naaet frem til V. for Korsmose Mølle, detacheredes 1ste og 2det Compagni til Understøttelse for højre Fløj, medens 3die og 4de bestemtes til at danne Forbindelsen mellem de paa begge Sider af Vandløbet kjæmpende Afdelinger.

Ved det Tidspunkt, da Jægercorpset rykkede frem,

Kl. omtrent 3, var Situationen ved de af vore Tropper, der vare indviklede i Kampen, omtrent følgende. I første Linie stod yderst paa højre Fløj i og N. for Muldholm Skov 2det Compagni og 1 Peloton af 4de Compagni af 2den Forstærknings-Bataillon; til venstre for disse med Front imod Ullerup 2det, 3die og 4de Compagni af 3die Reserve-Bataillon, 1ste Compagni af 1ste Reserve-Bataillon samt 1ste Compagni af 2den Forstærknings-Bataillon, og endelig længst til venstre 1ste Compagni af 3die Reserve-Bataillon samt Divisionen af 1ste Reserve-Jægercorps. De 4 Piecer af 5te Batteri (Dinesen) beskøde navnlig Avnbøl fra deres Stillinger ved Korsmose Mølle og Aabenraavejen. Vester Snogbæk holdtes besat af 1 Peloton af 2den Forstærknings-Bataillons 4de Compagni samt af 3die Compagni, der var beordret herhen fra Øster Snogbæk.

Da Commandeuren for 2den Forstærknings-Bataillons 2det Compagni, Capitain Rauch, der var uvidende om nysnævnte Besætnings Tilstedeværelse i Vester Snogbæk, frygtede for, at Fjenden skulde omgaae ham, anmodede han Commandeuren for 1ste Compagni af 3die Reserve-Jægercorps, Capitain du Plat, om at dække hans højre Fløj, og Denne dirigerede derfor sin Fremrykning mod Vester Snogbæk; men da han erfarede, at denne By var besat, gik han efterfulgt af Corpsets 2det Compagni frem i Retning af Ullerup og kom saaledes i Flanken paa den fjendlige Kjæde, der paa dette Tidspunkt var indviklet i en meget heftig Kamp. Ankomsten af 3die Reserve-Jægercorps havde nemlig foranlediget Oberst Krabbe til atter at lade vore Tropper gribe Offensiven, der navnlig rettedes imod Vejen mellem Philipsborg og Avnbøl, og efter en heftig Kamp lykkedes det, for en ikke ringe Del ved Capitain du Plats truende Flankebevægelse, at komme i Besiddelse af denne, hvorved Forbindelsen mellem de fjendlige Afde-

linger i Avnbøl og foran Ullerup blev afbrudt. Den ene Halvdel af 3die Compagni af 3die Reserve-Jægercorps gik nu under Compagnicommandeuren, Lieutenant R. Weyhe, imod Avnbøl, medens Resten af Compagniet tilligemed Corpsets 4de Compagni i Forbindelse med de øvrige Afdelinger paa denne Fløj, hvoraf enkelte havde mistet de fleste af deres Officerer, fortsatte Fremrykningen mod Ullerup, idet de navnlig søgte at skyde deres venstre Fløj frem.

Fjenden forstærkede nu sin venstre Fløj dels med en Deling af det 6te 9 Pds. Batteri, dels med 1ste Bataillon af 3die Regiment, som efterhaanden optog 1ste lette Bataillon, der blev rallieret og stillet i Reserve i den nordøstlige Udkant af Ullerup, og herved foraarsagedes en Standsning af vore Troppers Fremrykning paa dette Punkt. Imidlertid var Commandeuren for 2den Forstærknings-Bataillon, Major du Plat, der havde samlet de 3 Compagnier af sin Bataillon med Undtagelse af 1 Peloton af 4de Compagni, der efterlodes som Repli i Vester Snogbæk, med disse gaaet frem ad Vejen til Ullerup, og da han nu rykkede frem tilhøjre for Jægercompagnierne, lykkedes det vore Tropper at komme i Besiddelse af nogle enkelt liggende Gaarde N.Ø. for Ullerup, hvorfra de truede Fjendens Retraitelinie mod Borup. Samtidigt var vor venstre Fløj trængt frem mod den sydlige Del af Byen, stadigt understøttet af 2 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen); de 2 andre Kanoner rettede hovedsagelig deres Ild mod Avnbøl, hvor den württembergiske Bataillon imidlertid var rykket frem som Reserve for Bataillon af Livregimentet.

General Wyneck, der saaledes saa sin Retraitelinie truet, og som troede at kjæmpe mod en betydelig Overmagt, besluttede Kl. omtrent 5, at afbryde Kampen og trække sig tilbage. For at kunne udføre dette i Ro og Orden lod han 1ste Bataillon af 5te

Regiment foretage et kraftigt Angreb mod vor højre Fløj, hvorved det lykkedes at trænge denne noget tilbage, tildels paa Grund af at flere af vore Afdelinger havde forskudt sig. Generalen befalede nu først de i Avnbøl staaende Batailloner, hvis Retraite var mest udsat, at trække sig tilbage henimod Bøgskov, og lod dernæst Bataillonerne af 2det og 3die Regiment, efterfulgte af det 3die 6 Pds. og det 6te 9 Pds. Batteri, der kun delvis vare komne til Skud, gaae tilbage ad Vejen til Borup, medens Kampen i Ullerup optoges af 1ste og 3die lette Bataillon.

Imidlertid var Livgarden til Fods, der fra Daggry efter Flankecorpsets Ordre havde staaet ved Lunds-
gaard, omtrent Kl. 4¹/₄, bleven beordret til at angribe Avnbøl; den rykkede i Compagnicolonner med frem-
sendte Skytter rask frem imod Byen i Forening med 1ste Compagni af 3die Reserve-Bataillon samt Divisionen af 1ste Reserve-Jægercorps og kom snart i Besiddelse af den østlige Udkant af Byen. Den fjendlige Besætning, som omtrent ved dette Tidspunkt havde modtaget Ordren til at gaae tilbage, forfulgtes levende til den vestlige Udkant, hvor Forfølgelsen efter Befaling standsede. — Venstre Fløj af vore mod Ullerup dirigerede Tropper, hvortil det halve Compagni af 3die Reserve-Jægercorps under Lieutenant Weyhe sluttede sig, fik efter en haardnakket Kamp fast Fod i den sydlige Udkant af Byen, omtrent samtidigt med at Centrum, hvis Angreb blev understøttet af 2 Kanoner, der havde taget Stilling c. 800 Alen fra Byen, satte sig i Besiddelse af dennes østlige Del. General Wynecken sendte nu sin sidste disponible Afdeling, den badensiske Bataillon, frem, men efterat denne i ganske kort Tid havde mistet omtrent 40 Mand Døde og Saarede, trak Fjenden sig tilbage paa alle Punkter, og Kampen ophørte, da vore Tropper henad Kl. 7 havde naaet

deres oprindelige Forpoststilling, hvor de beordredes til at standse Forfølgelsen. Hovedposten ved Philipsborg besattes af 1ste Reserve-Bataillon, og Feltvagtlinien overtoges ifølge Ordre fra Flankecorpset af 1ste lette Bataillon af 6te Brigade.

Medens General Bülow saaledes ved at sende Tropper frem fra Hovedstyrken søgte at hævde 1ste Brigades Forpostterrain, indtog 2den Brigade i Overensstemmelse med den oprindelige Disposition sin Fægtningsstilling ved Nybøl Mølle. 2den Reserve-Bataillon tilligemed de 2 Compagnier af 1ste Forstærknings-Bataillon paa dens højre Fløj bleve beordrede tilbage til en Linie mellem Nybøl Mølle og Lundsgaard, under hvilken Bevægelse der vexledes endel Skud med den igjennem Avnbøl fremtrængende Fjende, og 13de Linie-Bataillon med de 2 andre Forstærkningscompagnier til en Linie mellem Nybøl Mølle og Noret; i denne Stilling forblev Brigaden indtil Kampen om Ullerup var endt. — Forpostcommandeuren ved den fjendlige 1ste Division, der ikke havde erholdt nogen Meddelelse om Hannoveranernes Fremrykning, men var bleven allarmeret i Anledning af Skydningen ved Ullerup, sendte i Løbet af Eftermiddagen den altenburgske og en kurhessisk Bataillon frem imod Adsbøl, hvorfra en mindre Colonne paa et Par Compagnier under en ubetydelig Fægtning gik frem til det Sted, hvor vor Hovedpost havde staaet. Men da Commandeuren for 2den Reserve-Bataillon, Oberstlieutenant Schou, efterat Ullerup igjen var kommen i vor Magt, efter Ordre rykkede frem ad Flensborgvejen med de til Forposter bestemte Batailloner samt 1ste Forstærknings-Bataillon og en Cavaleriafdeling, trak Fjenden sig hurtigt tilbage efter at have vexlet nogle Skud med vore Tropper, hvorpaa vore Forposter bleve udstillede omtrent paa samme Linie, som de havde havt inde om Morgen, dog noget længere imod Øst.

Tabet i Fægt-
ningen ved
Ullerup.

Tabet paa denne Dag var for Fjendens Vedkom-
mende:

Af Faldne eller kort efter døde af dere Saar:

3 Officerer og 24 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 9 do. 177 do. do.

Af Fanger: „ do. 23 do. do.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

3 Officerer, 4 Underofficerer, 49 Menige.

Af Saarede: 14 do. 11 do. 111 do.

Af Fanger: 1 do. 1 do. 16 do.

De faldne Officerer vare:

Lieutenant Jahn af 3die Reserve-Bataillon.

— Kohl „ „ do. do.

— Seehusen do. do.

De saarede Officerer vare:

Major du Plat, Commandeur for 2den Forstærknings-
Bataillon.

Capitain Castonier af 3die Reserve-Bataillon.

— Dons „ „ do. do.

— Bülow „ 2den Forstærknings-Bataillon.

Lieutenant Henckel af 1ste Reserve-Bataillon.

— Madsen „ „ do. do.

— Fahrner „ 3die do. do. [fangen]

— Volqvartz „ „ do. do.

— Villemoes „ „ do. do.

— Brøndum „ „ Reserve-Jægercorps.

— Engel „ „ do. do.

— C. Møller „ 2den Forstærknings-Bataillon.

— Boesen „ „ do. do.

— Bærentzen „ „ do. do.

Detalleret Tabsliste findes under Bilag I.

Expeditionen til
Ekernfærde.

Udførelsen af den Expedition til Ekernfærde, hvorom
Overcommandoen ved Skrivelse af 2den April havde an-
modet Commandeur Garde, blev af Denne overdraget

til Commandeurcapitain F. A. Paludan, Chef for Linieskibet Christian den 8de, der laa til Ankers ved den østlige Kyst af Als udfor Mommarmark. Den Commandeurcapitainen tillagte Ordre, der udfærdigedes den 3die om Aftenen og overbragtes ham den 4de om Morgenens af Chefen for Dampskibet Hekla. Capitain Aschlund, var i det Væsenlige ordlydende med Overcommandoens nysnævnte Skrivelse; endvidere indeholdt den Meddelelse om, at Chefen for Dampskibet Hekla var beordret til at være til Linieskibets Assistance, og at Fregatten Gefion med Dampskibet Gejser og 3 Jagter, de sidste med et Compagni Infanteri ombord, vare beordrede til den 4de April henimod Mørkningen at være udfor Ekernfærde Fjord, hvor de skulde underlægge sig Commandeurcapitainens Commando; Dampskibene maatte dog ikke uden den højeste Nødvendighed udsættes for de fjendlige Batteriers Ild. Under Expeditionen skulde Corvetten Galathea besørge Blokaden af Kieler Fjord. Med Ordren fulgte en Skrivelse, hvori Commandeurcapitain Paludan ganske i Almindelighed opfordredes til med de ham underlagte Kræfter at søge at bibringe Fjenden den størst mulige Skade og Afbræk, og endelig befaledes det ham, naar Demonstrationen var tilendebragt, at overtage Blokaden af Kieler Fjord.

Den af Krigsministeren fremkaldte Forandring i Planen for Hærens Operationer gjorde vel, som allerede tidligere omtalt, efter General Kroghs Anskuelse ikke en Allarmering ved Ekernfærde overflødig, men maatte dog have tilfølg, at det ikke længer blev nødvendigt at give Expeditionen den antydede Udstrækning eller navnlig at iværksætte den netop til den beordrede Tid. Angaaende den forandrede Situation havde Commandeur Garde faaet mundlig Underretning, og desuden havde han den 4de April om Formiddagen en Samtale med Krigsministeren, der tilraadede ham ved Expeditionen

Intet at compromittere; men da General Krogh ikke fandt Anledning til at contramandere Expeditionen, blev der heller ikke fra Commandeur Gardes Side gjort noget Skridt for at forebygge eller modificere dens Udførelse, ligesaa lidt som Commandeurcapitain Paludan erholdt nogensomhelst Underretning om de forandrede Forhold. Aarsagen hertil maa vistnok søges dels deri, at Commandeuren opfattede den forestaaende Expedition væsenlig blot som en Demonstration og den af ham i saa Henseende givne Ordre ikke som en ubetinget Befaling, men kun som et Paalæg om at udføre saa meget af de nævnte Operationer, som Vind og Vejr og øvrige Omstændigheder tillode, idet iøvrigt den nærmere Plan og Maaden at udføre den paa overlodes til Expeditionschefens Indsigt og Erfaring, dels i den dengang i Marinen herskende Anskuelse om det kun lidet Vovelige i for store Krigsskibe under nogenlunde gunstige Omstændigheder at indlade sig i Kamp med Landbatterier.*)

Den 4de April Kl. omtrent 11 om Formiddagen

---

*) At denne Anskuelse ogsaa deltes af Marineministeriet, sees af den i denne Dels første Afnit anførte Instruction til Commandeur Garde. Endnu den 4de April bemyndigede Marineministeren Commandeur Garde til at lade Linieskibet og Fregatten Gefion med Assistance af et Dampskib gaae ind i Kieler Fjord. og angribe de derværende Fæstningsanlæg, naar han dertil maatte finde Omstændighederne gunstige, endogsaa uden nogensomhelst Medvirkning af Tropper, som Ministeren egenlig ikke indsaa vilde være af synderlig Nytte. Befæstningerne paa dette Punkt, hvis Artilleristyrke, Kanoubaadene medregnede, anførtes at være c. 50 Kanoner, forekom ham nemlig ikke at være af den Betydning, at den burde forhindre den Styrke, Commandeuren havde til Disposition, fra med passende Vind og under iøvrigt gunstige Omstændigheder at gjøre et Angreb.

lettede Linieskibet og traf hen paa Eftermiddagen sammen med de øvrige Skibe udfor Ekernfærde Fjord. Under Afsejlingen havde Commandeurcapitain Paludan, da det korte Tidsrum, Skibet havde været tilsøes, og til dels stormfuldt Vejr ikke havde tilladt nogen Indexering eller Øvelse i Artilleriets Brug, ladet endel løse Skud affyre for at vænne Mandskabet til Lyden, ligesom han ogsaa ved en Tiltale til det samlede Mandskab havde opmuntret det til Pligtopfyldelse.

Kl. omtrent 6 om Eftermiddagen gaves Signal fra Linieskibet, hvornæst Skibene samledes og sejlede ind i Fjorden, hvor Linieskibet, Fregatten og Dampskibet Hekla kort før Solens Nedgang ankrede op udfor Noer, omtrent $\frac{3}{4}$ Mil fra det paa Nordsiden af Fjorden liggende, fjendlige Batteri, medens Dampskibet Gejser, der slæbte 3 Jagter, i hvilke 11te Linie-Bataillons 4de Compagni var indskibet, først ankom noget senere; i Fjorden lagde sig desuden til Ankers de paa Blokade-station henholdsvis ved Ekernfærde og Slimunde værende Skibe, nemlig Corvetten Galathea og Briggen Mercurius. — Under Indsejlingen var det en rebet Mersejls Kuling med østlig Vind, og da denne vedblev, ansaa man ikke en Landsætning af Tropper eller et Angreb af Skibene paa Landbatterierne, angaaende hvis Beliggenhed man ved tidligere Recognosceringer havde erholdt Oplysning, for mulig, hvorfor Skibene bleve liggende til Ankers Natten over. De 3 Skibschefer kom om Aftenen, dog ikke samlede, ombord i Linieskibet, hvor de bleve gjorte bekendte med den foreliggende Ordre, og erholdt Befaling til at have klart Skib ved Dag gry, hvornæst de skulde komme ombord paa Linieskibet, da Chefen agtede at raadføre sig med dem og aftale Planen for Angrebet paa Batterierne.

Af Strandbatterier, som af Fjenden vare anlagte for at beherske Indsejlingen til den indre Del af Ekern-

Fjendens Forsvaretsmidler ved Ekernfærde.

førde Fjord og Byen, fandtes 2, hvoraf det ene, det saakaldte Nordbatteri, var beliggende paa den Pynt, som lidt over 2000 Alen Ø. for Byen skyder sig ud i Fjorden fra dens nordlige Kyst, medens det andet, Sydbatteriet, laa S. for Byen i Nærheden af Sammenstødet af Vejen til Rendsborg og Kieler Chaussee, imellem denne sidste og Fjorden; de vare allerede blevne anlagte det foregaaende Aar, men Befæstningsarbejderne vare i den senere Tid blevne yderligere fortsatte og først endte ved Udløbet af Vaabenstilstanden. Batterierne laa umiddelbart ved Vandet; Ildlinien var ved daglig Vande 12—14 Fod over Havets Overflade, Brystværnenes Højde gjennemsnitlig 9 Fod, Tykkelsen 17 Fod; alle Kanonerne vare bestemte til at skyde over Bænk. Nordbatteriet havde Form af en Lunette med afstumpet Sailant, medens Sydbatteriets Tracé var en ret Linie med 2 under stumpe Vinkler tilføjede Flanker; Struben var lukket ved en Palissadering og et der anbragt Blokhús, og Batterierne vare omgivne med Grave. Begge Batterier beherskedes fuldstændigt fra de tæt bag ved liggende Højder, og man havde derfor bag Sydbatteriet anlagt en Redoute med Blokhús og Placement for Feltskyts, medens ved Nordbatteriet et med Banket forsynet Brystværn var ført fra den østlige Flankes Endepunkt til Foden af Højderne. Nordbatteriets Bestykning bestod af 6 Stykker Skyts, nemlig fra venstre Fløj at regne 2 24 Pds. Kuglekanoner, 2 18 Pds. do., samt 2 84 Pds. Bombekanoner; Sydbatteriet var monteret med 4 18 Pds. Kuglekanoner, som bestrøge Fjorden efter Længden; i hvert Batteri fandtes en Ovn til Glødning af de 18 Pds. Kugler. Artilleribesætningen, det 5te Fæstningsbatteri, bestod ialt af 91 Underofficerer og Menige under Commando af Capitain Jungmann og var indquarteret i Ekerneførde og Borby. Af Infanteri var henlagt til

Ekernførde den 3die slesvig-holstenske Reserve-Bataillon, der afgav Besætning til Nordbatteriet og Redouten bag Sydbatteriet; desuden cantonnerede, som allerede tidligere berørt, i Omegnen 3 Batailloner og 1 Batteri af Reserve-Brigaden under Commando af Hertugen af Sachsen-Coburg-Gotha.

Ved Escadrens Ankomst i Fjorden allarmedes selvfølgelig Besætningen i Byen, alle nødvendige Forberedelser bleve truffet for at kunne optage den ventede Kamp den følgende Morgen, og Melding afsendtes strax til Commandeuren for Reserve-Brigaden i Gettorf, der endnu samme Aften lod Bataillon Coburg-Gotha og det nassauske Batteri afmarchere til Eggen ved Sandkrug, medens Bataillon Reuss erholdt Ordre til at tage en Opstilling ved Ekernførde Plejehus.

Den 5te om Morgenen, da Skibscheferne til den bestemte Tid samledes ombord i Linieskibet, var Vinden endnu østlig, men betydelig aftaget i Styrke. Skjøndt Forholdene saaledes endnu ikke kunde ansees at være gunstige for Fretagendet, fandt dog Commandeurcapitain Paludan i Betragtning af den givne Ordres Beskaffenhed, og da han antog det at være af Vigtighed for Hærens Operationer, at den ham betroede Søstyrke anvendtes saa vidt muligt i Overensstemmelse med Ordren, at et Angreb paa Batterierne burde udføres, en Anskuelse, som deltes af de øvrige Skibschefer, uden at dog Nogen af disse særligt udtalte sig derom. — Betæneligheden ved at angribe Batterierne under den herskende Østenvind blev yderligere tilbagetrængt ved Overbevisningen om, at det med den store Overmagt, man havde i Artilleristyrke, vilde være en let Sag at ødelægge Batterierne i Løbet af kort Tid, ligesom man troede under Angrebet at turde gjøre Regning paa roligt Vejr, da Kulingen vedblev at aftage; den endelige Beslutning vilde Commandeurcapitain Paludan dog først tage

Overvejelser
angaaende An-
grebets Ud-
førelse.

efter Solens Opgang, fordi det ved denne Tid eller kort efter samme plejer at vise sig, om østlig Vind tiltager i Styrke. Der blev dernæst truffet Aftale om, hvorledes Angrebet hensigtsmæssigst burde udføres. Efterat et Forslag af Capitain Aschlund om at beskyde Batterierne under Sejl var blevet forkastet, dels fordi man ikke troede paa den Maade at kunne gjøre Angrebet eftertrykkeligt nok, dels fordi man nærrede Frygt for en Beskydning langskibs under Vendingerne, og efterat Commandeurcapitain Paludan ligeledes havde opgivet sit eget Forslag, at de 2 Batterier skulde angribes hvert af et Krigsskib til Ankers, navnlig fordi der blev gjort gjældende, at Skibenes hele Artilleristyrke ikke saaledes kunde komme i Virksomhed, blev sluttelig følgende Angrebsmaade ensstemmigt antagen som den hensigtsmæssigste. Linieskibet forud og Fregatten i Linie efter samme skulde staae saa nær ind som muligt til Nordbatteriet og begge give dette Batteri Laget, idet de passerede samme, hvorefter de skulde lægge sig for Anker inderst i Fjorden henholdsvis lidt N. og S. for den rette Linie fra det ene Batteri til det andet med Bredsiderne mod hvert Batteri, saa at de kunde beskyde begge. Dampskibene skulde derimod, idet de holdt sig udenfor Skudvidde af Nordbatteriet, staae ind langs Sydkysten af Fjorden og forurolige Sydbatteriet ved Bombekast paa langt Hold fra deres forreste Kanoner, medens Sejlskibene indtog deres Plads, med Hensyn til hvilken det for at ødelægge Sydbatteriet, der betragtedes som det stærkeste, ansaaes for nødvendigt at bringe Skibene saa nær ind til det som muligt. Dampskibene skulde iøvrigt fra deres Station være beredte paa, naar Signal blev givet, fra Linieskibet for Hekla og fra Fregatten for Gejser, at nærme sig for at tage Slæber fra hvert sit Skib udefter. Ved at bestemme sig for denne Angrebsmaade, hvorved man tilsigtede, at Skibenes hele

Artilleristyrke skulde kunne komme i Virksomhed, oversaa man, at denne Fordel maatte formindskes, ved at Kanonerne saavel paa Bagbords som paa Styrbords Side skulde betjenes af det samme, tilmed næsten aldeles uøvede Mandskab, at den herskende Paalandsvind gjorde det højst usikkert, om man kunde trække sig ud af Ilden, hvis det blev nødvendigt, og at dette kunde blive umuligt, naar Takkelagen blev forskudt, og Kulingen tiltog saameget, at Dampskibene, om de end bleve ubeskadigede, ikke kunde slæbe, og ej heller Varning kunde anvendes. — Kl. henad 5 om Morgenen begave Skibscheferne sig tilbage til deres Skibe for at afvente nærmere Signal fra Linieskibet, og da Vejret ved og efter Solopgang vedblev at være smukt med Bramsejls Kuling, gaves Kl. omtrent 6 Signal til Letning; noget forinden vare Corvetten Galathea og Briggen Mercurius gaede under Sejl og krydsede Fjorden ud.

Efter at have gjort et Par Vendinger udefter for at bringe Skibene i fuldstændig klar Stand stode Linieskibet og Fregatten Kl. henad 7 $\frac{1}{2}$ for Mersejl ind i Fjorden, samtidigt med at Dampskibene løb ind langs Sydsiden af Fjorden, Hekla dog noget mere midtvejs i Farvandet; de 3 Jagter erholdt ikke nogen Ordre, og Compagnicommandeuren, Capitain A. Olufsen, lod dem derfor holde sig krydsende i Fjorden omtrent mellem Sophienruhe og Lindhøvd. Kl. omtrent 7 $\frac{3}{4}$ faldt det første Skud fra Nordbatteriet mod Gejser, der var forrest og som kort efter tillige med Hekla besvarede Ilden. Da Linieskibet Kl. lidt før 8 kom op, og Kampen begyndte mellem dette og Nordbatteriet samtidigt med, at Sydbatteriet aabnede Ilden mod Dampskibene, luvede disse op mod Nord, standsede Farten og beskøde sidstnævnte Batteri med Bagbords Side. Imidlertid passerede Linieskibet, fulgt af Fregatten, Nordbatteriet, gav det paa meget nært Hold 2 Gange Laget, hvorved 1 af

Kampen den
5te April.

Batteriets 24 Pds. Kanoner demonteredes, og drejede derpaa Syd over for at indtage de for hvert Skib efter Angrebsplanen bestemte Pladser. Kl. 8¹/₄ kom Linieskibet til Ankers lidt indenfor Linien imellem Batterne, 700–800 Alen fra det sydlige og c. 2000 Alen fra det nordlige Batteri, og en halv Snes Minuter senere ankrede ogsaa Fregatten paa sin Plads foran Linieskibet; Ankringen skete for Linieskibets Vedkommende med Spring i et Varpanker fra Bagbordsiden agter og for Dagligankeret, for Fregattens med Spring i Dagligankerets Røring. Bøge Skibe rettede nu en heftig Ild mod Sydbatteriet lagvis og mod Nordbatteriet med enkelte af de Bagbords Kanoner. Ilden fra sidstnævnte Batteri var nemlig paa dette Tidspunkt kun svag, idet man dels paa Grund af Skibenes Stilling i det Indre af Fjorden kun kunde gjøre Brug af de 2 84 Pds. Bombekanoner, dels maatte anvende en stor Del af Mandskabet til at tilvejebringe en Blendering for et af Krudtmagasinerne, der var stærkt udsat for Linieskibets Ild. Allerede omtrent Kl. 8¹/₂ havde Fregatten det Uheld at komme til at svaje vindret med Agterenden mod Sydbatteriet, saa at den blev beskudt langskibs fra dette og selv var indskrænket til at anvende de agterste Kanoner, hvoraf desuden snart 2 bleve ubrugelige. Signal gaves til Gejser, der ogsaa strax, heftigt beskudt fra Sydbatteriet, begav sig hen til Fregatten og tog en Slæber agterfra for at svaje den; Touget sprang imidlertid eller blev overskudt, og skjøndt Forsøget kort efter gjentoges, hvorved det lykkedes at faae Fregatten noget svajet, hengik der dog dermed over en halv Time, i hvilken Tid Fregatten led betydelig Skade og fik mange Døde og Saarede. Gejser indtog atter sin tidligere Stilling i Nærheden af Hekla, og begge Skibe beskøde nu herfra saavel Sydbatteriet som 4 Piecer af det nassauske Feltbatteri, der havde taget Position i

Nærheden af Schnellmarkerholz og havde aabnet Ilden mod Hekla, der led nogen Skade paa Materiellet, og fik endel Døde og Saarede. Det nævnte Feltbatteri tilligemed Bataillonon Coburg-Gotha vare nemlig, efterat de paa Grund af Skibenes første Bevægelser udefter af Fjorden ifølge Ordre fra Commandeuren for Reserve-Brigaden havde givet sig paa Marche tilbage til Gettorf, blevne opmærksomme paa deres Vildfarelse og vare derfor atter vendte om, hvornæst de 4 Kanoner af Batteriet, som ovenfor nævnt, tilligemed Bataillonon toge Stilling ved Schnellmarkerholz, medens 2 Piecer bleve dirigerede til Højderne S. for Louisenberg, hvorfra de noget senere aabnede Ilden mod vore Skibe.

Imidlertid vedblev Linieskibet med al Kraft at beskyde Batterierne, navnlig Sydbatteriet, en Beskydning, hvori Fregatten ligeledes uafbrudt deltog med en Del af sine agterste Kanoner om Styrbord, uden at det dog herved lykkedes at bringe Batteriet til Tavshed. Skjøndt Linieskibet endnu paa denne Tid ikke havde lidt nogen væsenlig Skade og kun havde mistet faa Mand, ansaa Commandeurcapitain Paludan det dog paa Grund af den betænkelige Tilstand, hvori Fregatten befandt sig, og da Fjendens Modstandskraft var bleven forstørret ved det opkjørte Feltskyts, hvis Antal man maatte befrygte yderligere vilde forøges, for nødvendigt at standse med Angrebet og søge at bringe Skibene ud af Ilden, og han gav derfor Kl. henimod 10 Signal til Hekla om at løbe ind og tage Slæber fra Linieskibet. Da Hekla imidlertid var kommen i Linie med Linieskibet og Nordbatteriet, omtrent 1100 Alen fra dette sidste, blev Rorstammen overskudt tæt over Vandgangen, hvorved Dampskibet blev nødsaget til at trække sig ud af Ilden og styre sønderpaa for at reparere Ska-den til Ankers. Sydbatteriet rettede vedblivende sine Kanoner hovedsagelig imod Fregatten, og dennes Til-

stand blev derved stedse uheldigere, Master og Takkelage vare stærkt forskudte, og paa Grund af det store Antal Døde og Saarede kunde ikkun meget faa Kanoner blive betjente. Chefen for Fregatten, Capitain I. A. Meyer, gjorde derfor Signal til den Commanderende, at han ikke var istand til at fortsætte Slaget, og sendte en Officer ombord i Linieskibet for at melde, at Fregatten paa Grund af Takkelagens og Rejsningens Tilstand ikke kunde bringes under Sejl, og for samtidigt at begjære Lægehjælp. Denne blev strax' ydet, og Ordre gaves til, at Fregatten skulde trække sig ud af Slaget, hvorpaa saavel Linieskibet som Fregatten Kl. c. 11 gav Signal til Gejser om Assistance. Dampskibet kom og ufortøvet ind imod og drejede til foran for Gefion, men netop som Slæberen var bleven anbragt, og Commandoen skulde gives til at gaae an, traf en Kugle den bagbords excentriske Ring i Gejsers Maskine, hvorfor Chefen, Capitainlieutenant P. Wulff, blev nødt til at lade Bugsertouget kaste los og at gaae til Ankers for at sætte Maskinerne ud af Forbindelse og for ej at drive ned paa Fregatten. Da Commandeurcapitain Paludan fik Melding om den Dampskibet tilføjede Beskadigelse, gav han Ordre til, at Skibet skulde trække sig ud af Ilden og om muligt reparere Skaden; Capitainlieutenanten stak derfor Ankeret fra sig og gik udefter ved Hjælp af den ene Maskine, der kun gjorde omtrent 11 Omdrejninger i Minutten. Efter dette Uheld havde Fregatten ikke noget andet Middel til at drage sig ud af Kampen end at varpe sig ud, men da dens egne Fartøjer vare meget forskudte, blev en Officer strax afsendt til Linieskibet for til dette Øjemed at begjære Hjælp af Mandskab og Fartøjer, en Hjælp som ogsaa blev ydet, idet en 23 Fods Chaloupe med Bemanding blev stillet til Raadighed. Varpningen paabegyndte nu ogsaa ufortøvet, men gik kun langsomt

fra Haanden. Vinden var nemlig efterhaanden tiltaget i Styrke, og Mandskabet yderst udmattet; en Del af det maatte desuden anvendes til at udføre nogle aldeles nødvendige Reparationer dels for at forbinde Rejsningen i at falde ned og saaledes saare Mandskabet og belemre Kanoner og Dæk, dels for saavidt gjørligt at tilvejebringe Muligheden for at kunne tilsætte Sejl; endelig lagde de Saaredes og Syges Henliggen paa Banjerne Hindringer i Vejen for Varpagodsets frie Bevægelse. Da nu tilmed Varpningen foranledigede, at Fregatten atter kom til at ligge vindret og blev beskudt langskibs fra Sydbatteriet, som man trods de Par tusinde Skud, der vare gjorte imod det, ikke havde formaaet at bringe til Tavs-
 hed, greb Commandeurcapitain Paludan, for om muligt at skaffe Fregatten Tid til at varpe sig ud, et Middel, som skulde blive skjæbnesvangert for de ham underlagte Krigsskibe. Han lod nemlig Kl. omtrent 12¹/₂ **Parlamentering-
 gen.** hejse Parlamentairflag og ophøre med Skydningen samtidig med, at han sendte en Officer iland med følgende Skrivelse, stilet til den paa den fjendlige Side Højstcommanderende.

Undertegnede foreslaaer at holde inde med Fjendlighederne paa den Betingelse, at Skibene passere frit ud, uden at der bliver skudt paa dem fra Batterierne. Hvis dette Forslag ikke antages, vil Ekernførde blive skudt i Brand, og De maa bære Ansvaret for Følgerne.

Paludan.

Ved Parlamentairens Ankomst iland standsedes ogsaa Ilden fra den fjendlige Side, og det blev betydet ham, at han om en halv Time kunde afhente Svar, men da han efter denne Tids Forløb indfandt sig, blev det ham tilkjendegivet, at det vilde vare en Tid endnu, inden han kunde erholde Svar, og saaledes heuholdtes han indtil Kl. 4¹/₂ om Eftermiddagen.

Paa den Tid, Parlamenteringen begyndte, vare For-

holdene ingenlunde gunstige for Fjenden og en foreløbig Vaabenhvile meget kjærkommen for Strandbatterierne. Nordbatteriets Ild var aldeles ophørt, da de 2 Bombekanoner, hvormed det alene var istand til at virke mod Linieskibet og Fregatten, vare blevne ubrugelige, idet den ene Kanons Affutage var sønderskudt, og ved den anden, den yderste paa højre Fløj, den bageste Del af Brisken havde løsnet sig. I Sydbatteriet vare 2 Kanoner demonterede og de 2 resterende ved den uophørlige Skydning saa ophedede, at de næsten ikke mere kunde betjenes; desuden begyndte det stærkt at skorte paa Ammunition. Det nassauske Feltbatteri endelig kunde paa Grund af den betydelige Afstand, hvori det holdt sig, ikke tilføje Skibene nogen betydeligere Skade. Under den ved Parlamenteringen fremkaldte, foreløbige Vaabenhvile lykkedes det Nordbatteriet atter at bringe den paa yderste højre Fløj værende Bombekanon i skudfærdig Stand samt at anbringe en 24 Pds. Kanon paa den Plads, hvorpaa hidtil den anden Bombekanon havde staaet; i Sydbatteriet saa man sig vel ikke istand til at erstatte de 2 demonterede Kanoner med andre, men der blev sørget for ny Ammunitionsforsyning, ligesom ogsaa Tiden blev benyttet til at gløde Kugler, hvad hidtil ikke var sket; endelig bleve de 4 Piecer af det nassauske Feltbatteri trukne frem fra Schnellmarkerholz til en Position N. for Kirkegaarden imellem Plejehuset og Stranden, hvorfra de vare istand til at beskyde Linieskibet og Fregatten langskibs.

Paa vor Side havde Fregatten fortsat med Varpningen, men det var paa Grund af den stedse tiltagende Kuling og høje Sø samt de ringe Midler, der stode til Raadighed, ikkun lykkedes at bringe den nogle faa hundrede Alen udefter, og Kl. henad 4¹/₂ saa Chefen sig endog foranlediget til at kalde Fartøjerne tilbage, da

de hvert Øjeblik vare udsatte for at fyldes og synke. Linieskibet var endnu i temmelig uskadt Stand; det havde kun erholdt enkelte Skud i Skroget og mistet nogle faa Døde og Saarede, alene Rejsningen var endel forskudt. Endnu inden Parlamenteringen begyndte, havde man vel ført et Varp ud, men da Commandeurcapitain Paludan ikke vilde forlade Fregatten og ikke tvivlede om, at han om fornødent vilde være istand til at sætte Sejl til og krydse ud, blev Varpningen ej paa-begyndt, og Linieskibet holdt sig i sin Stilling med Bredsiderne mod Batterierne; dog synes Skibet ved den tiltagende Kuling ud paa Eftermiddagen at være drevet noget længere hen mod Landgrunden. Imidlertid havde Hekla Kl. omtrent 1 repareret sin Skade saavidt, at den nogenlunde havde gjenvundet sin Styrevne, hvorom Skibschefen gav Commandeurcapitain Paludan Melding, idet han samtidigt udbad sig nærmere Ordre. Denne gik ud paa, at Hekla skulde løbe ind under Parlamentairflag og forsøge at slæbe først Fregatten og dernæst Linieskibet ud; hvis dette ikke lod sig udføre, skulde Dampskibet afgaae til Sønderborg. Skjøndt Capitain Aschlund ansaa det for umuligt under den herskende Vind at slæbe Krigsskibene ud af Skudvidde, begav han sig dog Kl. noget over 4 henimod disse, men da han efter at have nærmet sig Nordbatteriet blev beskudt fra dette, afstod han fra Forsøget, dels fordi han ansaa det for sin Pligt ikke uden sandsynlig Nytte at udsætte Dampskibet for Ødelæggelse, dels fordi han frygtede at forstyrre den ved Parlamenteringen indtraadte Vaabenhvile, og stod kort efter ud af Fjorden for at gaae til Sønderborg. — Af Gejser var der heller ingen Hjælp at vente, da den Skade, dette Dampskib havde lidt, var af den Natur, at den ikkun kunde repareres i Havn. Commandeurcapitain Paludan gav derfor Kl. omtrent 3¹/₂ gennem den Officer, der

bragte Melding om Skibets Tilstand, Capitainlieutenant Wulff Ordre til at søge Havn, en Ordre, der dog først naaede Capitainlieutenanten efter Kampens Slutning, og efterat han forinden. Kl. omtrent 6, havde afsendt de 2 af Jagterne med Meldinger, den ene til Escadrechefen i Sønderborg og den anden, med hvilken den 3die Jagt fulgte, til Chefen for Galathea udfor Kieler Fjord.

Kl. 4¹/₂ modtog Commandeurcapitain Paludan, som allerede berørt, Svar paa sin Skrivelse til den Højstcommanderende i Ekernförde. Svaret var saalydende:

In Erwiederung Ihres Schreibens vom heutigen Dato bemerken die unterzeichneten hieselbst höchstcommandierenden Officiere*), das sie sich nicht veranlasst finden, das Schiessen der Batterien auf die Schiffe einzustellen. Sollten Sie Ihre Drohung, eine offene Stadt in Brand zu schiessen, zu vollführen für gut befinden, dann fiele selbstverständlich der Fluch eines solchen Vandalismus auf Dänemark, das Sie hier vertreten.

Nordbatterie, den 5. April 1849.

H. Irminger,	Wigand,
Hauptm. u. Bataillonscommand.	Etappencommand.
Jungmann,	
Hauptm. u. Batteri-Chef.	

Gjenoptagelsen
af Kampen.

Da Kampen atter begyndte Kl. henimod 5, var der intet Haab mere om Fregattens Frelse. Den var udsat for en heftig, concentrisk Ild, som paa Grund af dens Stilling kun højst ufuldstændigt kunde besvares,

---

*) Den Højstcommanderende, Commandeuren for Reserve-Brigaden, Hertugen af Sachsen-Coburg-Gotha, var ikke tilstede i Ekernförde, men opholdt sig under hele Kampen i Nærheden af Schnellmarkerholz.

og da Tabet med hvert Øjeblik forøgedes, troede Capitain Meyer ikke at kunne forsvare at ofre flere Menneskeliv og sammenkaldte derfor et Skibsraad, der enstemmigt kom til det Resultat, at et længere Forsvar vilde være unyttigt. En Officer blev derpaa sendt til Commandeurcapitain Paludan med Melding, og kort efter hans Afgang, Kl. omtrent 5^{1/4}, blev Fregattens Campagneflag strøget. — At sætte Fregatten paa Grund forinden ansaaes ikke for muligt, da den i sin højst ramponerede Tilstand*) efter al Sandsynlighed under Forsøget vilde drive lige ned paa Linieskibet og saaledes berøve dette al Udsigt til Frelse; om at bore Skibet isænk eller opbrænde det, kunde der selvfølgelig ikke være Tale, da man derved vilde overgive de mange Saarede til den visse Død. — Ubekjendt med Sømandsbrug fortsatte Fjenden endnu i længere Tid efterat Flaget var strøget Beskydningen af Fregatten, og først efterat en Officer i den Anledning var sendt iland, ophørte Ilden. Kort efter maatte ifølge Opfordring fra Commandanten i Ekerfærde, der i Tilfælde af Vægring truede med at begynde Skydningen paa Fregatten igjen, Chefen, ledsaget af en Officer og saa meget Mandskab, som Fartøjet kunde rumme, gaae iland; det øvrige Mandskab blev først bragt iland den følgende Morgen, efterat Skibet var blevet besat fra fjendlig Side.

Den fra de fjendlige Batterier atter aabnede

---

*) Foruden andre betydelige Beskadigelser havde Fregatten alene i Skroget om Styrbord faaet 60—70 Skud, deraf i og ved Vandgangen 20, Størstedelen af Styrbords Skandse var bortskudt, alle 3 Master gennemskudte af flere Kugler, Takkelagen saa godt som aldeles ødelagt; alle Fregattens Fartøjer med Undtagelse af et enkelt vare Vrag.

Ild blev strax levende besvaret af Linieskibet, som tilige med Spejkanonerne gjorde nogle Skud imod Byen. Da der imidlertid blev skudt med gloende Kugler fra Sydbatteriet, og Linieskibet samtidigt var udsat for en heftig Granat- og Kardæskild fra de i Nærheden af Plejehuset opstillede, nassauske Feltpiecer, der tildels kunde beskyde Skibet efter Længden, maatte Commandeurcapitain Paludan være betænkt paa snarest at bringe sit Skib ud af Ilden, og han gav derfor Kl. omtrent 5^{1/2} Ordre til at lette Anker og sætte Sejl til. Dette sidste lykkedes kun ufuldstændigt, da der med at lette Ankeret hengik en kostbar Tid, under hvilken Linieskibets Takkelage blev yderligere forskudt; imidlertid fik man dog nogen Fart paa Skibet, der styrede Syd efter agter om Fregatten, men da det noget efter skulde vende, nægtede det dette og drev, da alt løbende Gods til Sejlene efterhaanden blev nedskudt, mere og mere ned mod den sydvestiige Landgrund, hvor det kom til at staae med Bredsidens mod Land og Agterstavnen mod Sydbatteriet. Man maatte nu opgive alt Haab om at frelse Skibet, og en ny Fare truede tilmed dette, da der var udbrudt Ild ved Vandgangen under Røsterne paa flere Steder ved Styrbordsside samt i Storlasten. Under disse Omstændigheder sammenkaldte Commandeurcapitain Paludan et Skibsraad, bestaaende af 3 af Linieskibets Officerer, og da disse enstemmigt anerkjendte Nødvendigheden af en snarlig Capitulation, lod Commandeurcapitainen Kl. omtrent 6^{1/2} Flaget stryge. Nogle Minutter efter holdt Fjenden inde med Skydningen.

Vandhanerne bleve nu aabnede for at slukke Ilden, man begyndte at kaste Krudtet overbord, og Mandskab beordredes til Trykværket og Sprøjterne; da indfandt sig ombord paa Linieskibet den Underofficer, som havde Commandoen over Sydbatteriet, og befalede i Hertugen af Sachsen-Coburg-Gothas Navn, at Chefen ufortøvet

skulde komme iland og Mandskabet hurtigst muligt følge efter, idet han truede med, at man, hvis Ordren ikke blev efterkommet, atter vilde beskyde Skibet. Da alle Modforestillinger vare frugtesløse, overdrog Commandeurcapitain Paludan den Næstcommanderende, Capitain-lieutenant C. Krieger, at sørge for Ildens Dæmpning og Mandskabets Ilandbringelse, og begav sig dernæst selv iland, hvor han førtes til Hertugen, til hvem han maatte overgive sin Sabel. Alle Arbejder af Mandskabet og navnlig den paabegyndte Udkastning af Krudtet bleve nu ifølge nysomtalte, fjendlige Underofficers Ordre standsede, og dels ved Linieskibets egne Fartøjer, dels ved tililende Fiskerbaade bragtes Størstedelen af Besætningen, skjøndt langsomt og med Besvær, efterhaanden iland. Der kunde saaledes neppe være nogen Tvivl om, at Skibet vilde opbrænde, men de ombord værende Officerer antog dog, at dette vilde medtage længere Tid, og at en Explosion i alt Fald ikke var nærførestaaende. Da der iland maatte træffes særlige Foranstaltninger til de Saaredes og Syges Modtagelse og Transport, kunde disse ikke bringes fra Borde, førend Størstedelen af Mandskabet allerede havde forladt Skibet; men netop som man var i Færd med at bringe de Saarede op fra Lazarethet, der maatte komme under Vand, da Trykværksrørene vare blevne overhuggede, og alene ventede paa Baades Ankomst for at bringe dem og det endnu ombord værende friske Mandskab iland, sloge paa engang Flammer ud af den ene Forluge og derpaa af Portene, og noget efter, Kl. omtrent 8^{1/2}, sprang Linieskibet i Luften. Kun nogle Faa, deriblandt Lieutenant Wedel-Jarlsberg, der havde været iland, men atter var ankommen ved Siden af Skibet for at assistere ved Bjergningen, og Overlæge Courländer, der lod sig fire ned ad Jolletailerne og optoges af en Fiskerbaad, lykkedes det forinden at frelse sig.

Tabet i Kampen
ved Ekernførde.

Tabet paa Fjendens Side under denne for vore
Vaaben saa ulykkelige Kamp var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

4 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 18 do. do.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

5 Officerer, 101 Underofficerer p. p. og
Menige.

Af Saarede: 1 do. 59 do. do.

Af Sidstnævnte faldt 1 Officer og 49 Underofficerer
og Menige i Fjendens Hænder; 10 Officerer*) og 888
Underofficerer og Menige faldt usaarede i Fangenskab.

Vort totale Tab var saaledes 16 Officerer og 1048
Underofficerer og Menige.

De faldne Officerer vare:

Capitainlieutenant	C. Krieger	ombord paa	Christian
			den 8de.
—	Marstrand	" "	do.
Infantericapitain	Hohlenberg	" "	do.
Lieutenant	V. Skibsted	" "	Gefion.
Maanedslieutenant	Boje	" "	Christian
			den 8de.

Den saarede Officer var:

Lieutenant W. Petersen " " Gefion.

De usaarede, fangne Officerer vare: Commandeur-
capitain F. Paludan, Lieutenanterne Albeck, Wedel-
Jarlsberg, Obelitz, Rambusch og F. Holbøll, Alle af Be-
sætningen paa Christian den 3de, samt Capitain A. Meyer,

*) En af Linieskibets Officerer, Lieutenant Ulrich undgik
Fangenskab, da det lykkedes ham over Slesvig og Flens-
borg at undkomme til Als.

Capitainlieutenant C. Meyer, Lieutenanterne Michelsen og Tegner, Alle henhørende til Besætningen paa Gefion.

Af Læger omkom ombord paa Christian den 8de: Underlægerne Schmidt og Ipsen; Overlægerne Courländer og Hornemann samt Underlæge Rybsahm faldt i Fangenskab.

Efterretningen om Katastrophen ved Ekernfærde udbredte Sorg og Forfærdelse over hele Landet og blev heller ikke uden Indflydelse paa vor Krigsførelse i Sundeved. Krigsministeren, som endnu den 3die og 5te April havde befalet General Krogh med alle til hans Raadighed staaende Kræfter at lade Højderne paa Dybbølbjerg befæste, og som, hvad der fremgaaer af en Skrivelse til Marineministeren ligeledes af 5te April, formente, at man burde modtage et Slag i denne Stilling, hvis Vigtighed og Fortræffelighed han anerkjendte, bragtes ved den indtrufne Ulykke til pludselig at forandre sin Anskuelse, idet han nu ansaa det for hensigtsmæssigst strax at trække Hæren over til Als. General Krogh delte imidlertid aldeles ikke Ministerens Opfattelse af Situationen. Medens Sidstnævnte mere og mere, maaske tildels af politiske Grunde, holdt paa en rent defensiv Krigsførelse og kun betragtede Hævdelsen af Dybbølhøjderne som ønskelig til yderligere Sikkring af Als, ansaa Overcommandoen Sundeved for en udmærket Flankestilling, hvorfra man kunde true Fjendens Operationslinie. Ministeren vilde derfor til Forsvaret af dette Punkt foruden de paatænkte Forskandsningsanlæg kun offere faa Stridskræfter, General Krogh derimod ønskede at holde saameget af det foranliggende Terrain som muligt, og hævdede derfor Betydningen af, at Hæren forblev i sin Stilling. Generalen gjorde desuden gjeldende, at det vilde virke nedtrykkende og demoraliserende paa Tropperne, hvis Selvfølelse og Selvtillid i en ikke ringe Grad vare styrkede ved det heldige Udfald

Opgivelsen af
Dybbølstillingen.
— Tropperne
trækkes tilbage
til Als.

af de første Sammenstød med Fjenden, om man uden Sværds slag forlod en saa udmærket Stilling som Dybbølbjerg, især naar denne var bleven forstærket ved fortificatoriske Anlæg; han troede dog at imødekomme Ministerens Ønsker ved at opgive noget af det besatte Terrain, og gav derfor Flankecorpset Ordre til, at trække Forposterne tilbage til en Linie fra Skoven S.O. for Lyk over Korsmose Mølle langs Vandløbet S. for Sottrup til Als Sund, en Ordre, som ogsaa den 7de om Aftenen blev udført uden Vanskelighed, da Fjenden hele Dagen holdt sig aldeles rolig; ved samme Lejlighed blev det til Egernsund henlagte Compagni, der jævnligt havde tiraillet med de ligeoverfor staaende, fjendlige Tropper, inddraget. — Spørgsmaalet, om man skulde holde Dybbølstillingen eller ikke, blev den 7de om Eftermiddagen af General Krogh forelagt for et Krigsraad, der sammenkaldtes i Stenderup, og hvortil samtlige Brigadecommandeurer samt de højstcommanderende Officerer af Artilleriet og Ingenieurerne vare tilkaldte. Dette Krigsraad udtalte sig med overvejende Majoritet for den Anskuelse, at Dybbølstillingen burde holdes; men samme Aften Kl. henad 10 modtog Generalen en Skrivelse fra Krigsministeren, hvori Denne i Henhold til en Samtale, han havde havt med ham i Nærværelse af Hs. Majestæt Kongen — der efter et længere Ophold paa Frederiksgave over Als begav sig tilbage til Frederiksborg — tilkjendegav Generalen, at han ufortøvet havde at trække Tropperne tilbage til Als, efterladende en stærk Arrieregarde paa Dybbølbjerg.

Overcommandoen besluttede dog endnu at forsøge, om Ministeren kunde formaaes til at lade Hæren forblive i Sundeved, naar man indskrænkede sig til Forsvaret af selve Dybbølstillingen og det nærmest foran liggende Terrain. Derfor beordredes 3die og 6te Brigade til at trække

deres Forposter ind ved Daggry og gaae tilbage til Dybbølbjerg til en skjult Opstilling bag Møllen under Dækning af 1ste og 2den Brigade, der samtidigt skulde tage Stilling henholdsvis fra Vemmingbund til Dybbøl Kirke og fra Ragebøl til Als Sund; alt Train skulde saa tidligt som muligt sendes tilbage til Als. Den befalede Bevægelse udførtes, uden at Fjenden fulgte efter, og da 3die og 6te Brigade havde passeret 1ste og 2den Brigade, udsattes Forposter paa en Linie foran Stenderup og Ragebøl; i denne Position forbleve Tropperne hele Formiddagen, og alle de fremsendte Patrouiller meldte, at Fjendens Forposter vedblivende stode i samme Stilling som de foregaaende Dage.

Krigsministeren fastholdt imidlertid sin Ordre og udtalte yderligere, at den Besætning, der efterlodes i Stillingen paa Dybbølbjerg, ikke maatte udsættes for at blive indviklet i en Fægtning, hvis Udfald kunde være usikkert, og som kunde compromittere dens Retraite til Øen. Som en Følge heraf beordredes Kl. henimod 3 1ste og 2den Brigade til at inddrage deres Forposter og derefter med Sikkringsdele at afmarchere til Dybbølbjerg, hvornæst Forposterne paa hele Linien skulde overtages af 2den Brigade; til samme Tid erholdt 3die og 6te Brigade Ordre til at marchere til Als, hvor 3die Brigade anvistes Cantonnement i Vollerup og Sundsmark og 6te Brigade i Ølkebøl og Kjær. Den Omstændighed, at Overcommandoen betegnede den i Sundeved efterladte Styrke som Avantgarde og instruerede den om at afvise Fjendens Angreb, dog uden eventuelt at følge efter, viser imidlertid noksom, at General Krogh end ikke i dette Øjeblik havde opgivet Haabet om at beholde en offensiv Stilling i Sundeved. Det lykkedes dog ikke at faae Ministeren til at modificere sin om Formiddagen givne Ordre, men da der altsaa ikke maatte finde noget alvorligt Forsvar

Sted af Dybbølstillingen, var det efter Armeecorpsets Anskuelse hensigtsløst at efterlade en stærk Arrieregarde, hvorfor denne indskrænkedes til 1 Bataillon til Forposter paa selve Dybbølbjerg og 1 Bataillon til Besætning af Brohovederne. Omtrent Kl. 10 om Aftenen tiltraadte 1ste og 2den Brigade Tilbage-marchen til Als, hvor 1ste Brigade fik anvist Cantonnement i Egnen Ø. for Hørup og 2den Brigade i og N.Ø. for Augustenborg. Forposttjenesten paa Dybbølbjerg og Bevogtningen af Brohovederne overdroges til 2 Batailloner af 4de Brigade.

Idet Overcommandoen indmeldte til Krigsministeren, at hele Hæren med Undtagelse af 2 Batailloner saaledes den 8de April om Aftenen ifølge Ministerens Befaling var trukken tilbage til Als, henlede den hans Opmærksomhed paa, at Dybbølbjerg vilde kunne tages samme Nat, og Sønderborg bombarderes, og udbad sig derfor hans yderligere Befalinger om, hvorledes der skulde forholdes med Skibsbroen og Besætningen i Brohovederne.

— Vi forlode General Rye i det af ham den 4de April om Aftenen indtagne Cantonnement mellem Haderslev og Oxevad, hvor han foreløbigt agtede at blive staaende. Forpostliniens store Længde gjorde Tjenesten i højeste Grad anstrængende navnlig for Infanteriet, ligesom den store Udstrækning af Cantonnementerne umuliggjorde en betimelig, gjensidig Understøttelse af Afdelingerne, saa at en kraftig, fjendlig Demonstration imod et enkelt Punkt nødvendigvis maatte medføre Opgivelsen af hele Stillingen. At det heller ikke var Overcommandoens Tanke, at de Generalen underlagte Tropper skulde spredes over en saa stor Strækning, fremgaaer foruden af den tidligere omtalte Ordre for Retraiten af en Skrivelse fra Armeecorpset af 5te April, hvori dette, næst efter at befale Generalen snarest muligt at lade 2 Escadroner afmarchere over Snoghøj til Assens for der at

indskibes til Als, udtalte sig om, hvorledes Generalens Corps under nærværende Omstændigheder formentlig burde optræde. Dels for at opmuntre Slesvigerne, dels for at gjøre Generalens Tropper mere krigsvante og harcellere Fjenden, burde hans Corps efter Overcommandoens Anskuelse være i en bestandig Bevægelse; da han imidlertid ikke helt turde opgive den østre Landevej, men maatte være beredt paa at kaste et Par Batailloner ind i Fredericia, saasnart denne By var bleven armeret, kunde han maaske indrette sine Bevægelser saaledes, at Hovedstyrken bevægede sig imellem Jegerup, Bjerninge, Vonsild og Jarls, medens en mobil Colonne af 4—6 Escadroner, 1 Bataillon og 1 eller 2 Batteri bevægede sig imellem Jersdal, Løgumkloster, Ribe og Jarls. Dersom Hovedstyrken f. Ex. den ene Dag marcherede fra Magstrup til Haderslev og Bjerninge, kunde den den anden Dag gaae over Christiansfeld og Steppinge til Oxevad og Mølleby, raste der den tredie, den fjerde gaae til Hammelev og Haderslev, den femte til Christiansfeld, raste den sjette og saa fremdeles. Skulde Generalen finde det hensigtsmæssigt at sætte sit Corps saaledes i Bevægelse og lade en mindre Colonne bevæge sig i Vestereggen, vilde denne sidste under en fjendlig Fremrykning kunne blive skilt fra Hovedstyrken; den burde derfor instrueres om at gaae tilbage ad Vestkysten, saalænge til den uden Risiko kunde trække sig over til Østkysten. Endvidere udtalte Armeecorpset, at da der til Fredericias Forsvar vilde udfordres 5—6000 Mand, medens Besætningen i den nærmeste Fremtid kun vilde kunne komme til at bestaae af 12 Depotcompagnier, forstærkede med 2 Batailloner fra Armeecorpset, vilde det være nødvendigt, at Generalen, hvis Fjenden skulde rykke frem imod Fæstningen, kastede 2 Batailloner og 1 Escadron ind i denne, medens han med sin øvrige Styrke maatte gaae

Nord paa, idet han stadigt holdt sig 2 Dagsmarcher fra Fjendens Hovedstyrke og, saasart denne gjorde Holdt, satte sig i Bevægelse efter samme System, som ovenfor antydet for Nordslesvig, kun efter en noget større Maalestok.

General Rye kunde imidlertid ikke fuldstændigt gaae ind paa Overcommandoens Tanke, da han for Øjeblikket ikke ansaa det for tilraadeligt at opgive Haderslev, og Forplejningen desuden betydeligt vilde vanskeliggjøres under en saadan uafbrudt Bevægelse af hele Styrken, idet Trainet ikke kunde medføres. Han meldte derfor tilbage den 6te, at han agtede at blive staaende i sin nuværende Stilling og kun detachere enkelte Colonner frem for at gjennemstrejfe Terrainet mod Aabenraa, paa hvilken Maade han mente bedst at kunne holde sig underrettet om Fjendens Bevægelser.

I Løbet af den 6te April modtog Generalen fra den i Haderslev staaende Styrke flere Meldinger, der tydede paa, at Fjenden rykkede frem imod hans Stilling, hvorved hele Corpset gjentagne Gange allarmeredes. Mindre Recognosceringscommandoer, der fremsendes over Hoptrup og Over Jersdal, traf kun paa enkelte fjendlige Cavaleripatrouiller og meldte, at der ved Skovby skulde staae en fjendelig Feltvagt; men da der fra Oberstlieutenant Irminger og Major Hegermann-Lindencrone blev gjort Generalen indtrængende Forestillinger om det Betænkelige i Stillingen overhovedet og navnlig om Vanskeligheden ved at forsvare Haderslev, foretrak Generalen strax at trække sig tilbage hellere end at udsætte sig for at maatte vige for et Angreb, i hvilket Fjenden paa Grund af den store Strækning, hvorover Corpset var spredt, nødvendigvis maatte faae Overmagten. Han gav derfor Ordre til at iværksætte Tilbagemarchen ved Midnat, og efter et Ophold af

General Rye
gaaer tilbage
over den jydsk
Grændsen.

nogle Timer ved Christiansfeld ankom Corpset i Løbet af Formiddagen den 7de April til den jyske Grændse, hvor det efterhaanden indtog følgende Cantonnements:

Hovedkvarteret	Kolding.		
5te Infanteri- Brigade.	{	6te Linie-Bataillon..... Bramdrup, El- tång og Hvidsminde.	Corpsets Dis- cation 'den 7de April.
		7de do. do. .... Egstrup og Stenvad Mølle.	
		12te lette do. .... Kolding.	
		1ste Jægercorps ..... Paaby og Harte.	
		4de Reserve-Bataillon .... Nørre Bjært.	
1ste Cavaleri- Brigade.	{	3die Dragon-Regiment..... Tyvkjær, Vel- ling og Hers- lev.	
		5te do. do. .... Fuglsang, Aa- gaard, Fred- sted og Hes- selballe.	
		6te do. do. .... Haastrup, Viuf og Al- mind.	
2den Cava- leri-Brigade.	{	2den Cavaleri-Division .... Kolding.	
Artilleriet.	{	2det Batteri (Schultz)..... Vester Nebel.	
		6te do. (Haxthausen).. Tavlov, Bo- rup og Skjær- bæk.	
		1ste Espingol-Batteri..... i og ved Kol- ding.	
Ingenieurafdelingen.....	Kolding.		

1ste Cavaleri-Division afmarcherede denne Dag i

Henhold til Hovedkvarterets Ordre til Snoghøj, hvorfra den den følgende Dag over Middelfart fortsatte Marchen til det for samme bestemte Cantonnement i Omegnen af Assens.

Forposterne stode umiddelbart S. for Kolding, og derfra langs Kolding- og Vester Nebelaa til Vester Nebel Mølle; mindre Cavaleripatrouiller sendtes dels ad Vejen til Christiansfeld, dels fra Hvilested Kro til Store Andst og tilbage over Skanderup og Sest eller over Gjesten, dels fra Vester Nebel over Jorderup og Lejrskov tilbage over Højrup.

Det hurtige Tilbagetog bag den jyske Grændse var foretaget under Indtrykket af, at Fjenden var i stærk Fremrykning, og da Corpset ankom til Kolding, hed det sig, at Fjenden med sin Fortrop stod i Christiansfeld. Senere indhentede Efterretninger gik imidlertid ud paa, at han ikke stod nordligere end ved Moltrup, og for at skaffe sig Vished herom lod General Rye Major Hegermann-Lindencrone med 1 Escadron og 1 Compagni af 12te lette Bataillon (paa Vogne) den 8de April om Formiddagen foretage en Recognoscering til Christiansfeld og Alver, hvorfra Patrouiller skulde fremsendes. — Christiansfeld og Alver besattes uden Sammenstød med Fjenden, og alle Efterretninger løde paa, at Haderslev var enten aldeles ikke eller kun meget svagt besat. Majoren lod nu en Deling Dragoner under Lieutenant C. A. Hansen og 20 Infanterister paa Vogne under Lieutenant Harpøth fra Christiansfeld gaae frem mod Haderslev med Ordre til, efter ved Tømmes Huse at have forenet sig med en fra Alver fremsendt Cavaleripatrouille, at besætte Byen, hvis denne fandtes ubesat, afspærre Broen og sende Patrouiller mod Hammelev; samtidigt udsendtes flere mindre Cavaleripatrouiller dels til Simersted og Somersted med Ordre til at

Recognoscering
mod
Christiansfeld.

skaffe Efterretninger fra Hammelev, dels mod Vest for at sikre imod eventuelle, fjendlige, omgaaende Bevægelser. Saafremt Haderslev ikke var besat, agtede Major Jørgen med Størstedelen af det i Christiansfeld staaende Commando at gaae imod Hammelev og derfra udstrække Recognosceringen videre mod Syd og Vest. Den mod Haderslev fremsendte Styrke stødte imidlertid tæt N. for denne By, paa c. 200 Mand fjendligt Infanteri og noget Cavaleri, hvorfor Lieutenant Hansen, efterat nogle Skud vare vekslede med Fjenden, lod Commandoet gaae tilbage til Christiansfeld. Noget senere viste der sig en større Cavaleriafdeling foran sidstnævnte By, og da man tillige troede at bemærke fjendlige Bevægelser Vest paa, gik Major Hegermann-Lindenchrone, efterladende en mindre Styrke i Christiansfeld, tilbage til Taps Kirke og derfra til Vonsild, hvor han erholdt Ordre til at trække Alting ind. Commandoet i Christiansfeld kom tilbage med Melding om, at Fjenden var bleven staaende S. for denne By, og at der var kommet fjendligt Infanteri paa Vogne til Alver; de mod Vest og Sydvest fremsendte Patrouiller havde ved Hammelev et mindre Sammenstød med en fjendlig Cavaleripatrouille og re-tournerede først til Kolding den følgende Morgen.

I de angivne Cantonnements bag den jydse Grændse forblev General Ryes Corps indtil den 13de April, alene med den Modification, at Hovedkvarteret den 9de forlagdes til Viuf, og at 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) under Capitain Götzsche den 12te henlagdes til Fredericia for nogenlunde at afhjælpe den der herskende Mangel paa Artillerister. Alt forberedtes til ved Fjendens Fremrykning at gaae tilbage bag Grejsdalen, og for dette Tilfælde bestemtes 12te lette og 4de Reserve-Bataillon, samt i Henhold til en Ordre fra Overcommandoen af 9de April tillige Resten af 6te Batteri (Haxthausen) og Espingol-Batteriet til Forstærkning af

Forholdene ved
General Ryes
Corps indtil den
14de April.

Garnisonen i Fredericia; at sende en mindre Cavalerifdeling derhen, saaledes som i ovennævnte Skrivelse fra Overcommandoen antydet, ansaa Generalen paa Grund af den indskrænkede Plads i Fæstningen for mindre tilraadeligt under nærværende Forhold. Fra den 13de besørge des Forposttjenesten af 1 Bataillon, 1 Escadron og 4 Espingoler i Kolding, 2 Escadroner — fra den 18de kun 1 Escadron — med 2 Kanoner ved Harte og 1 Compagni ved Paaby, Egstrup og ved Nebel Aa. Samtidigt blev der foretaget en delvis Dislocation, idet hele Cavaleriet blev lagt bag Almind Dalen, og Infanteriet anvistes Cantonnement i Aagaard, Almind, Vilstrup, Eltang og Nørre Bjært med 1 Bataillon Ø. for Gudse Passet; 2det Batteri (Schultz, som afgav de 2 Kanoner til Forposterne, fik Cantonnement i Viuf, de 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) i Tavlov; af Espingolerne bleve de 3 Divisioner (12 Espingoler) forlagte til Fredericia. Med Fjenden fandt der i dette Tidsrum aldeles intet Sammenstød Sted.

De slesvig-holstenske Troppers Bevægelser indtil den 15de April.

Den slesvig-holstenske Avantgarde-Brigade, der den 6te April havde indskrænket sig til fra sin Stilling ved Stollik og Ris at sende Cavaleripatrouiller frem mod Hoptrup og Jersdal, blev den 7de pousseret frem til Hoptrup Afsnittet, hvortra Haderslev den 8de om Eftermiddagen blev besat med 1 Bataillon, medens Resten af Brigaden lagdes i Cantonnement imellem denne By og Hoptrup. Den 9de og 10de fortsatte hele den slesvig-holstenske Hær sin Fremrykning, saaledes at Avantgarde-Brigaden besatte Linien over Haderslev, Hammelev og Styding, medens 1ste Brigade fik Cantonnement tæt S. for Haderslev med 1 Bataillon i Aabenraa og 1 Compagni i Gjønner, 2den Brigade mellem Udstrup, Marstrup og Skovby, Reserve-Cavaleriet i Eggen om Nørre Hjarup og Strandelhjørne, hvorfra Patrouiller fremsendes i Retning af Løgumkloster, Arrild og Hejrup; Ho-

vedkvarteret forlagdes til Haderslev. Den 13de foretoges en almindelig Fremrykning, hvorved Avantgarde-Brigaden kom til at besætte Afsnittet bag Taps Aa, og den 15de fortsattes Bevægelsen saaledes, at Forposterne kom til at staa paa en Linie fra Skamlingsbanken over Aastorp langs Fovs Bækken til Refsø Gaard; 1ste Brigade fik Cantonnement i og S.Ø. for Christiansfeld, 2den Brigade i Højde med og V. for 1ste med 1 Bataillon i Haderslev og Detachementer ved Kysten, Reserve-Cavaleriet mellem Kastvraa og Hammelev. —

De Grunde, der bestemte Krigsministeren til at fremtvinge Opgivelsen af Dybbølstillingen tiltrods for den energiske Modstand, denne Forholdsregel fandt hos Overcommandoen, som i denne Henseende støttedes af det overvejende Flertal af de højere Befalingsmænd og af Stemningen i hele Hæren, fremgaa yderligere af en Skrivelse fra ham til Oberst de Meza, hvis væsenligste Indhold var følgende: Til Forsvaret af Dybbølhøjderne mod en betydeligt overlegen Fjende vilde der kræves 20000—25000 Mand, hvoraf 8000—10000 maatte holdes i Stillingens umiddelbare Nærhed i Barakker eller Bivouak, de øvrige i saa nærliggende Qvarterer, at de kunde hidkaldes, inden det endnu var lykkedes den angribende Fjende at erobre Stillingen, altsaa i Sønderborg og allernærmeste Omegn, altid færdige til at rykke over Broen og deltage i Kampen. Bygningen af Barakkerne kunde ikke tilendebringes i kortere Tid end 6 Uger, og Tropperne vilde saaledes blive nødte til i April og Halvdelen af Maj at bivouakere paa den nøgne Bakke, ideligt harcellerede af Fjenden og tabende Folk til ingen egenlig Nytte. Medens disse 20000—25000 Mand stode ved Dybbøl saa at sige stadigt paa Feltvagt og Piket, laa hele det øvrige Rige blottet for Forsvar; ingen Diversioner, ingen Detacheringer vilde være mulige uden at compromittere den tilbageblevne

Krigsministe-
rens Motiver til
Opgivelsen af
Dybbølstillingen.

Styrke. Da Ministeren derfor fik Vished om, at den i Hertugdømmerne indrykkede, fjendlige Styrke var stor nok til samtidigt at kunne cernere Dybbøl og oversvømme Jylland, forekom det ham rigtigst at rømme Dybbølhøjderne. Forskjellen mellem at forsvare denne Stilling og at indskrænke sig til Als's Forsvar var nemlig efter hans Mening hovedsagelig, at man i første Tilfælde sikrede sig imod, at Fjenden afbrændte Sønderborg Slot -- at den aabne By ikke vilde blive bombarderet, antog han for givet — samtidigt med, at man var betrygget mod et Angreb paa den sydlige Del af Als Sund, der maatte ansees for det forholdsvis letteste Overgangspunkt; men hvad der herved vandtes, vilde formentligt ikke opveje den bestandige Uro og de daglige Tab, Hævdelsen af den fremskudte Linie vilde medføre. Skulde Fjenden søge at forcere Overgangen til Als paa et andet Sted f. Ex. ved Sandbjerg, samtidigt med at han truede Dybbøl, vilde han sandsynligvis alene herved bringe os til at rømme Stillingen.

Hvor overbevist Krigsministeren end var om Rigtigheden af sin Opfattelse af Situationen, følte han dog, at den af ham fattede Beslutning vilde vække megen Misfornøjelse i og udenfor Hæren, og han søgte derfor at fremkalde en roligere Stemning ved følgende Armeebefaling:

Armeebefaling
af 5de April.

Hs. Majestæt Kongen har ved Sin allerhøjeste Nærværelse igaar med særdeles Tilfredshed og Velbehag seet den fortrinlige Holdning og gode Stemning, hvoraf hele Armeen er besjælet. Hs. Majestæt har overdraget Krigsministeren for samtlige Officerer og Soldater at udtale sin varme Paaskjønnelse af det uforfærdede Mod og den djærve Udholdenhed, hvormed de have bestaaet de daglige Kampe i det Sundevedske, og Krigsministeren føjer hertil sin hjertelige Tak og Bevidnelse af sin

Højagtelse til enhver Krieger og navnlig til dHrr. Officerer, hvis kjække Forhold alt har kostet saa mange Offre.

Det bekræfter sig fra flere Sider, at næsten alle Tydscklands Konger og Fyrster sende talrige Tropper til Hertugdømmerne for at understøtte det oprørske Parti i dets Kamp imod Hertugdømmernes retmæssige Herre og imod Lov og Ret. I den daglige Kamp imod denne Overmagt tabes ikkun Kræfter og udgydes Blod, uden at Noget derved opnaaes. Armeen har derfor faaet Ordre til at forlade det Sundevedske, for paa Als at oppebie det Øjeblik, da Omstændighederne tillade os at møde Fjenden Mand imod Mand.

Armeen vil vide at bevare denne kjække Holdning, Udholdenhed og Disciplin, der hidtil har udmærket den; den vil erindre, at paa dens Mod og Standhaftighed bygger Fædrelandet sit Haab om et heldigt Udfald af vor retfærdige Strid.

Hansen.

Angaaende de Operationer, som fra dansk Side skulde foretages efter Rømningen af Sundeved, udtalte Krigsministeren sig allerede den 8de April i en Skrivelse til General Krogh. Han antog, at den paa Als tilstedeværende Styrke var meget større end fornødent til Øens Forsvar; større Diversionser vilde neppe foreløbigt være mulige paa Grund af Ekernførde Affairen, derimod vilde det snart blive nødvendigt at forstærke Garnisonen i Fredericia, ligesom det ogsaa for at lette Byrden for Als var rigtigt at forlægge endel Tropper til Fyen. Maaske vilde Fjenden af politiske Hensyn ikke gaae ind i Jylland, men det turde man dog ikke stole paa. Overførelsen af noget af General Ryes Cavaleri til Als, som havde været paatænkt, antog Ministeren var contramanderet, og det burde overvejes, om alt

Udtalelser fra
Krigsministeren
angaaende de
fremtidige Ope-
rationer.

hans Cavaleri skulde gaae Nord paa, eller om en Del deraf burde trækkes over til Fyen; under alle Omstændigheder maatte General Rye kaste noget Infanteri ind i Fredericia, hvis Besætning burde være 6000 Mand. Hvis Fjenden ikke rykkede ind i Jylland, kunde muligen 1 Brigade med 1 Bateria sendes til Femern for at leve paa Øens Bekostning. Foreløbigt maatte man holde sig absolut defensivt, thi det gjaldt nu om at bevare Hæren, indtil Omstændighederne gjorde det muligt at bruge den med Fordel. — Med Hensyn til Overcommandoens Forespørgsel angaaende Besætningen i Sundeved udtalte Ministeren, at Brohovederne skulde forsvares til det Yderste, og at Broledet skulde være aabent om Natten.

Umiddelbart før sin Hjemrejse udtalte Ministeren endvidere i en Skrivelse af 9de April til Overcommandoen, at General Krogh strax maatte gaae til Fredericia for at anordne det Fornødne med Hensyn til Fæstningens Forsvar eller, saafremt den ikke i betimelig Tid kunde blive sat i en forsvarlig Forsvarsstand, eventuelt dens Rømning; Hovedkvarteret, Ingenieur- og Artillericommandoen, det fornødne Infanteri og Artilleri samt 2 Delinger af Feltingenieurdetachmentet maatte snarest muligt følge efter til Fyen. Commandoen paa Als skulde overgives til General Bülow, dog under General Kroghs Overcommando. Endelig paalagdes det General Krogh at drage Omsorg for Bortskaffelsen af Vogne fra de Steder, Fjenden ved en eventuel Indrykning i Jylland vilde komme til at passere.

Overcommandoens Bestemmelser angaaende Troppernes Fordeling.

Ligeoverfor den ved Krigsministerens directe Indgriben skabte Situation bestemte Overcommandoen sig til at lade 3 Brigader snarest muligt gaae over til Fyen, hvoraf den ene, hvis Fjenden levnedes Tid dertil, skulde kastes ind i Fredericia, den anden forlægges til Egnen om Middelfart for at understøtte og afløse Fredericias Garnison, og den tredie til Egnen mellem Bogense og

Odense for at være rede til at indskibes til Jylland, navnlig dettes nordlige Del. Derved vilde General Ryes Corps blive helt disponibelt, og skulde da eventuelt trække sig tilbage mod Nord, helst holdende sig 2 Dagsmarcher fra Fjendens Hovedstyrke. Hvis Fjenden gik længere Nord paa end til Horsens med en Styrke, der var General Ryes overlegen, skulde Denne gaae tilbage enten til Helgenæs eller, hvad der var ønskeligere, længere mod Nord, og da vilde Tiden være kommen til at lade et Corps paa c. 10000 Mand fra Øerne lande i en jydsk Havn for samtidigt med General Rye at angribe Fjenden.

I Overensstemmelse hermed bestømtes de 3 til nørrejydske Armeecorps hørende Brigader til at overføres til Fyen; 2 Batailloner af 4de Brigade, 9de Linie- og 6te Reserve-Bataillon, bleve, saaledes som tidligere besluttet, strax dirigerede til Fredericia, hvor de indtraf den 12te. Hovedkvarteret forlagdes allerede den 10de til Middelfart, og i Løbet af den 12te, 13de og 14de overførtes 1ste Reserve-Jægercorps og 1ste Forstærknings-Bataillon af 2den Brigade, 2den Forstærknings-Bataillon af 1ste Brigade samt Resten af 4de Brigade. Paa dette Tidspunkt afgik ligeledes 1ste Division Kanonbaade under Capitain Krenchel til Station fra Orø nordefter, idet 2 Chalouper henlagdes mellem Orø og Linderum, 1 ved Sydspidsen af Fænø, 1 ved Borup Sand og 2 Baade ved Drejens Odde; hvis Fjenden skulde overskride Grændsen, var det Bestemmelsen, at de 3 sidstnævnte Fartøjer skulde afgaae til Middelfart eller Fredericia.

Hovedkvarteret
forlægges til
Middelfart.

Inden General Kroghs Afrejse til Middelfart etableredes Flankecorpset igjen ligesom før 3die April som et særligt Corps og overtog Bevogtningen af Als Sund og Brohovederne, Forposterne paa Dybbølbjerg og Overopsynet med Politiet i Sønderborg og ved Færgeste-

Flankecorpset
etableres atter
som særligt
Corps.

derne. 3die Brigade anvistes Cantonnement i Sønderborg og nærmeste Omegn og besørgede foruden Forposttjenesten i Sundeved tillige Bevogtningen af Als Sund fra Lunetten I til Sønderborg Ladegaard. Af 6te Brigade henlagdes 1ste Forstærknings-Jægercorps til Mels og Omegn til Bevogtning af den brede Del af Sundet; 2 Compagnier anvendtes til Bevogtningen af Kegenæs og Kyststrækningen indtil Gammelpøl; Resten cantonnerede i Ulkebøl og Kjær og havde den Opgave at forsvare Kyststrækningen fra Lunetten I til Arnkilsøre. Til Artilleriforsvaret af Kysten bestemtes foruden de faste Batterier 7de Batteri (Baggesen) samt Halvbatterierne Tillisch og Jonquières, der cantonnerede i de nærmest om Sønderborg liggende Landsbyer. Endvidere vare 4 Kanonbaade af 2den Division stationerede ved Sønderborg, og den 3die Division med 3 Kanonchalouper ved Arnkilsøre, 1 ved Hardeshøj, og 2 Kanonjoller ved Mundingen af Stegsvig; Skonnerten Delphinen blokerede Aabenraa Fjord.

De 2 Forpostbatailloner i Sundeved underlagdes fra den 9de April Major Schepelern som Forpostcommandeur; Instruxen lød paa, at han ved et eventuelt Angreb skulde trække sig fægtende tilbage til Brohovedet, men at dette skulde forsvares til det Yderste. Fra den 10de forstærkedes Forposterne med 4 Feltkanoner, som placeredes i den midterste af de 3 paa Dybbølbjerg opkastede Skanser, der iøvrigt vare aabne i Struben og langt fra ikke fuldendte; til speciel Bedækning for disse Piecer befaledes den Bataillon, der holdt Brohovederne besatte, at afgive 2 Compagnier, der, naar det blev mørkt, tilligemed Kanonerne skulde gaae tilbage til deres Qvarterer paa Als. Endvidere forstærkedes fra den 12te April Brohovedernes Besætning med 8 Espingoler, der om Dagen placeredes paa begge Sider af Landevejen bag Løbegrave og om Natten paa 2 Far-

tøjer ved Siden af Skibsbroen, saaledes at de kunde flankere det nordre Værks Palissaderinger. Forpostlinien gik om Dagen over selve Dybbølhøjderne, men blev om Natten trukken tilbage til en Linie over Dybbøl Mølle og den sydligste Gaard ved Aabenraavejen.

Fjenden, der de første Dage efter Affairen ved Ullerup havde indskrænket sig til at regulere sin Forpostlinie og retablere Kystbatterierne ved Sandager og Alnor, gjorde den 9de om Morgenen med sin 1ste og 2den Division en mindre, fremadgaaende Bevægelse, der fortsattes den 11te, saaledes at den sachsiske Brigade kom til at ligge i Sottrup, Avnbøl og Bøgskov, med Forposterne skudte frem fra Dybbøl Kirke over Ragebøl til Sandbjerg Mølle, den hannoveranske Brigade i Blans, Ullerup og Øster- og Vester Snogbæk; den kurhessiske Brigade forlagdes til Nybøl og Stenderup med Forposter i Højde med Dybbøl By, den bayerske med 1 Bataillon til Nybøl Mølle, 1 til Fiskebæk og Adsbøl, Resten i og ved Graasten. Hele denne Fremrykning foregik uden Kamp, kun enkelte Skud fra vore paa Dybbølbjerg placerede Kanoner bleve rettede mod sluttede Afdelinger, der viste sig i Nærheden af Dybbøl Kirke. General Prittwitz's Hovedkvarter etableredes i Kiding. Den 3die Division af Rigstropperne naaede den 7de Egnen om Flensborg, hvorfra ingen videre Fremrykning fandt Sted før den 14de April.

Fjenden indtager en mere fremskudt Stilling i Sundeved.

For at allarmere Fjenden og søge at udforske hans Stilling og Styrke paa højre Fløj befalede General Bülow den 12te April 6te Brigade at lade en Bataillon uden Bepakning rykke frem mod Dybbøl By, og som en Følge heraf beordredes 1ste lette Bataillon at møde ved Slottet Kl. 5 om Eftermiddagen. Efterat Bataillon havde passeret Skibsbroen, detacheredes strax i Overensstemmelse med den givne Instrux 1ste Compagni under Capitain Thrane i Retning N.V. for

Recognoscering inod Dybbøl By den 12te April.

Skandserne paa Dybbølbjerg, medens de 3 andre Compagnier dirigeredes mod Dybbøl By; 2det og 4de Compagni rykkede frem hver paa sin Side af Vejen, medens 3die Compagni dannede Hovedreserven paa selve Vejen. Under en livlig Tirailleurild trængtes Forposterne, der vare udstillede af den i Dybbøl By staaende, altenburgske Bataillon, tilbage samtidigt med, at 1ste Compagni fra Øster Dybbøl avancerede fra Gjørde til Gjørde N. for og omtrent i Højde med de andre Compagnier. Da 1ste lette Bataillon var naaet frem midtvejs i Byen, standsede den efter sin Instrux Avanceringen, og Blænkerne indskrænkede sig til fra Husene og Gjørderne paa begge Sider af Byen at vedligeholde en heftig Ild mod Fjenden, der besvarede denne, dog uden at gjøre noget Forsøg paa at gjenvinde det tabte Terrain. Efter at have holdt denne Stilling omtrent 1 1/2 Time, gik vore Tropper efter General Bülows Befaling tilbage til den østlige Udkant af Byen, hvor der atter gjordes et lille Holdt; derpaa retireredes langsomt fra Gjørde til Gjørde til bag ved vore Forposter, der havde havt Ordre til at forblive i deres Stilling og optage Bataillon, naar den gik tilbage. Under Retraiten blev Bataillon beskudt af et hessisk Batteri, hvis Ild besvaredes af de paa Dybbølbjerg placerede Piecer; desuden vare den weimarske og en bayersk Bataillon blevne dirigerede henimod Dybbøl til Understøttelse af Forposterne, men disse Afdelinger kom ikke til at deltage i Fægtningen. 1ste lette Bataillon havde intet Tab under hele denne Recognoscering, Fjenden derimod 1 Officer og 2 Menige saarede.

Den følgende Dag var af General Prittwitz bestemt til et Forsøg paa at sætte sig i Besiddelse af Dybbølhøjderne og de derværende Forskandsninger, hvor han ventede at møde en alvorlig Modstand. Ifølge Dispositionen skulde Hovedangrebet udføres af 1ste Division,

Fjendens Dispositioner for Angrebet paa Dybbølhøjderne.

medens 2den Division skulde støtte Foretagendet og, i Tilfælde af at det mislykkedes, i hvert Fald fastholde Ragebøl. 1ste Division beordrede i Henhold hertil den bayerske Brigade, der bestemtes til at udføre det egentlige Angreb, til Kl. 1 om Morgenen at rykke frem fra en Mødeopstilling ved Nybøl med 4 Batailloner, 1 6 Pds. og $\frac{1}{2}$ 12 Pds. Bateria; 1 Bataillon og $\frac{1}{2}$ 12 Pds. Bateria skulde efterlades til Bevogtning af Kysten og Besættelse af Batterierne ved Sandager og Alnor. Naar Teten naaede op i Højde med Forposterne paa Avnbjerg, skulde den forreste Afdeling, 2den Jægerbataillon, efterfulgt af Bataillonen af 8de Regiment, i Halvbataillons Colonner gaae frem dels ad Landevejen til Sønderborg, dels ad en Colonnevej S. for samme, og saavidt muligt inden Dagens Frembrud søge at naae det Punkt, hvor nævnte Landevej støder sammen med Aabenraavejen; derved vilde Besætningen i Forskandsningerne blive afskaaren fra sin Retraite til Brohovederne, ligesom en mulig Understøttelse fra disse vilde blive vanskeliggjort. Den næste Afdeling i Colonnen, Bataillonen af 7de Regiment, skulde følge efter og angribe Skandserne fra Struben; Bataillonen af 4de Regiment bestemtes til at danne Reserven; Artilleriet fik Ordre til foreløbigt at blive staaende i Højde med Hvilehøj, for at ikke Vognraslen skulde gjøre vore Forposter opmærksomme paa Bevægelsen. Den kurhessiske Brigade skulde beholde sin indtagne Forpoststilling, men saasart den bayerske Brigade var rykket igjennem, samle de 2 hessiske Batailloner ved Hvilehøj og den altenburgske og weimarske ved Dybbøl Kirke for strax at kunne følge Bayrerne, naar disse havde sat sig fast paa Højderne.

Af 2den Divisions sachsiske Brigade skulde 1ste Bataillon af Regimentet Max, der havde Forposterne, foreløbigt forblive i sin Stilling; Skyttebataillonen, 2die Bataillon af Regimentet Max og 3die af Regimentet

Georg samt det 6 Pds. og det 12 Pds. Batteri og Pionerafdelingen skulde Kl. 3 om Morgenen staae ved Ragebøl for at rykke frem over Surløkke mod Højderne, saasnart Bayrernes Foretagende var lykkedes, og søge at fastholde Stillingen navnlig ved Hjælp af Artilleriet. Af den hannoveranske Brigade vare 2 Batailloner og det 6 Pds. Fodbatteri beordrede til at staae til samme Tid i en Mødeopstilling henholdsvis ved Øster Snogbæk og Ullerup; Resten af Divisionen skulde forblive i Cantonnementerne, men holde sig færdig til Udrykning.

Fægtningen den
13de April.

Fjendens Fremrykning foregik i Overensstemmelse med den trufne Disposition, og omtrent Kl. 4 om Morgenen havde den bayerske Brigades Avantgarde naaet det den betegnede Vejknodepunkt og de nærmeste Øst herfor liggende Gjærder, medens vore Forposter, 3die Jægercorps, ifølge deres Instrux efter en kort Modstand gik tilbage til Brohovederne. Jægerbataillonen tog en dækket Opstilling bag ved nogle Bygninger ved Vejen, og Bataillonen af 8de Regiment i en Terrainfold bag Vejknodepunktet, hvorfra de dog bleve trukne tilbage i Reserve, saasnart 1ste Divisions Gros havde taget Stilling paa Højderne. Et Angreb paa de med Palissader og Blokhuse forsynede Brohoveder laa ikke i Fjendens Plan; med Besiddelsen af Højderne havde han opnaaet, hvad han tilsigtede, og han vilde kun udsætte sine Tropper til ingen Nytte for Ilden fra Als og Kanonbaadene ved at skyde Afdelinger frem paa den mod Sønderborg vendende Skraaning af Højderne

Henimod Kl. 4 om Morgenen satte de ved Ragebøl staaende, sachsiske Tropper sig i Bevægelse, forrest Skyttebataillonen, dernæst Bataillonen Georg. Efter at have fjernet nogle paa Vejen anbragte Forhug naaede Skyttebataillonen til det tidt omtalte Vejknodepunkt og traf her sammen med de bayerske Batailloner, der netop havde faaet Ordre til at gaae tilbage, og hvis

Stilling den indtog. Bataillonen Georg, der udviklede sig tilhøjre af Aabenraavejen, kom paa Grund af Ukjendskab til Terrainet noget for langt frem mod Syd, idet den stillede sig bag Dybbøl Mølle Højden noget foran venstre Fløj af 1ste Divisions Gros og ved en Section søgte Forbindelse med Skyttekæden foran Vejknodepunktet. Da de sachsiske Batailloner, der allerede under den sidste Del af Fremrykningen vare blevne beskudte fra de faste Batterier, havde sat sig fast i Terrainet, beordredes omtrent Kl. 5¹/₂ de 2 Batterier fra Ragebøl frem til en Stilling tæt V. for Sammenstødet af Aabenraa- og Graastenvejen. Det 6 Pds. Batteri, som kom først, aabnede strax Ilden mod de faste Batterier A og B paa Als paa en Afstand af 16 - 1800 Alen; det 12 Pds. Batteri, der indtraf 10 Minutter senere, maatte paa Grund af Terrainet tage Stilling med 4 Kanoner paa hver Side af de 6 Pds. Ilden besvaredes livligt fra vor Side af de faste Batterier, der laa indenfor Skudvidde, og de sachsiske Feltbatterier lede betydeligt i den ulige Kamp, der varede omtrent 1¹/₂ Time; da indtraf der directe Ordre fra General Prittwitz om, at de 2 Batterier, hvis Opstilling paa dette udsatte Punkt ikke stemmede med hans Dispositioner, uopholdelig skulde gaae tilbage bag Højderne, en Bevægelse, der maatte foretages under de faste Batteriers virksomme Ild, og som derfor ikke kunde udføres uden betydeligt Tab; 3 12 Pds. Kanoner, 2 Forstillinger og 1 Ammunitionsvogn maatte i mere eller mindre beskadiget Tilstand lades tilbage. Samtidigt med at Kanonerne bleve trukne ud af Ilden, befalede General Prittwitz, at Skyttebataillonens i smaa Afdelinger skulde gaae tilbage til Højderne, hvorved den kom til at indtage en Stilling imellem 3die Bataillon Georg og 3die Bataillon Max, der var bleven trukket frem til Surløkke; 1ste Bataillon Max stod i Reserve mellem Pyt-

huse og Surløkke. De efterladte Kanoner og Voiturér kom ved denne Bevægelse til at ligge flere hundrede Skridt foran Fronten af Sachsernes nye Stilling.

Fra de faste Batterier var man imidlertid bleven opmærksom paa en af de efterladte Kanoner, og da General Bülow fik Melding herom, gav han Ordre til, at en Bataillon skulde rykke ud fra Brohovedet og skyde sine Tirailleurer saa langt frem, at man kunde bringe en Forstilling hen til det Sted, hvor Kanonen stod. 10de lette Bataillon, der netop var passeret Broen for at afløse 3die Jægercorps, og hvem dette Hverv blev overdraget, rykkede Kl. 6³ 4 ud af Brohovedets nordre Barriereport og udviklede sig strax med 1ste og 2det Compagni i første og 3die og 4de i anden Linie, idet den sydligste Gaard ved Aabenraavejen blev angivet som almindeligt Retningspunkt for Fremrykningen. For at imødegaae dette Angreb. der udførtes med stor Orden og Raskhed, fremsendte den sachsiske Skyttebataillon 3 Compagnier, og 3die Bataillon Georg fra sin Stilling bag Dybbøl Mølle en Blænkerkjæde, hvis venstre Fløj støttede sig til den nærmest N. for Møllen liggende Gaard, og der udviklede sig nu en temmelig heftig Fægtning, under hvilken vort 1ste Compagni, som havde højre Fløj, hvor der var betydelige Terrainvanskeligheder at overvinde, blev forstærket med 3die Compagni; 4de Compagni forblev under hele Fægtningen i Reserve bag venstre Fløj med Undtagelse af 1 Peloton, som en kort Tid blev bragt i Ilden til 2det Compagnies Understøttelse. Fjenden blev hurtigt kastet tilbage ud over det Sted, hvor Kanonen stod, paa samme Tid som 2det Compagni, der nærmest gjorde Front mod Bataillon Georg, satte sig fast i Gaarden N. for Dybbøl Mølle, og under en levende Ild fra Fjendens Side blev den fjendlige Kanon protset paa en i dette Øjemed

medført Forstilling, henhørende til 3die Batteri (Jessen), og ført tilbage til Brohovedet. Man havde imidlertid overbevist sig om, at der i Nærheden fandtes flere af Fjenden efterladte Kanoner, hvorfor en Officer blev sendt tilbage til Brohovedet for om muligt at faae endnu en Forstilling frem, medens vort Infanteri yderligere søgte at at vinde Terrain paa højre Fløj. Men da 3die Bataillon Georg blev trukken nærmere henimod Aabenraavejen, medens dens tidligere Stilling ved Møllen blev indtaget af en bayersk Afdeling, nødtes vore Tropper til at opgive Gaarden N. for Dybbøl Mølle, ligesom der ogsaa indtraadte en Standsning i højre Fløjs Fremrykning. Kampen her drejede sig i længere Tid hovedsagelig om Besiddelsen af Gaarden ved Aabenraavejen, der flere Gange blev erobret og atter tabt, men endelig lykkedes det Vore efter at have skudt Ladebygningerne i Brand med Geværbrandraketter at sætte sig fast i Gaarden, og omtrent paa samme Tid kom vor venstre Fløj igjen i Besiddelse af Gaarden N. for Dybbøl Mølle. Fjenden var nu kastet saa langt tilbage, at en anden af de fjendlige Kanoner kunde protses paa den imidlertid tilbagevendte Forstilling, — flere havde ikke kunnet skaffes tilveje — hvornæst ogsaa denne Kanon blev ført tilbage. At dette Foretagende lykkedes trods Fjendens heftige Ild og det vanskelige Terrain skyldtes i en særdeles væsenlig Grad den Uforfærdethed og Omsigt, som udvistes af Flankecorpsets Souschef, Capitain Kauffmann og Adjudanten ved Artillericommandoen paa Als, Lieutenant S. Rosen, der ligeledes havde ledet og personlig taget Del i Paaprotningen af den første Kanon. Forstillingen kom ogsaa tredie Gang frem, men kunde ikke naae hen til det Sted, hvor den sidste Kanon laa. *) Et Forsøg

*) Forst Natten mellem den 15de og 16de lykkedes det Sach-

paa at vinde yderligere Terrain vilde kræve uforholdsmæssig store Offre, da den fjendlige Kjæde stadigt forstærkedes, og General Bülow gav derfor Kl. 8^{1/2} Bataillonens Ordre til at tiltræde Retraiten; men Kampen kunde dog ikke afbrydes strax, da der paa Grund af Ambulancesoldaternes Mangel paa Kyndighed krævedes temmelig lang Tid til at bortføre de Saarede, hvis Antal ikke var ringe. Først efterat hele det Terrain, hvor Kampen havde staaet, var blevet gennemløbet, og man havde forvissat sig om, at der ingen flere Saarede var tilbage, tiltraadtes Retraiten langsomt; Klokken var da omtrent 10, og Kampen havde saaledes varet noget over 3 Timer. Bataillonens var bleven i særdeles høj Grad støttet under denne ulige Kamp af de faste Batterier paa Als, idet disse umuliggjorde enhver Fremtrængen mod Bataillonens yderste højre Fløj og forhindrede Fjenden i at rykke frem med sluttede Afdelinger eller med Artilleri.

Kort efter befalede General Bülow 3die Jægercorps at indtage den om Morgenen indehavte Natstilling, en Bevægelse, der af Fjenden opfattedes som en Begyndelse til et nyt, offensivt Stød og derfor gav Anledning til en levende Tirailleurfægtning, som yderligere fortsattes, da Jægercorpset omtrent Kl. 12 blev afløst i denne Forpoststilling af 3die Linie-Bataillon. Først langt ud paa Eftermiddagen ophørte Fægtningen, under hvilken Dybbøl Mølle og den oftere omtalte Gaard N. for samme bleve skudte i Brand af Batterierne paa Als og Kanonbaadene i Vemmingbund; ved Mørkets Frembrud indtog Bataillonens en mere tilbagetrukken Stilling.

---

serne efter flere Timers strængt Arbejde at redde denne Kanon, der var kjørt fast i en Mose imellem begge Forpostlinier.

Tabet i Fægt-
ningen den 13de
April.

Tabet paa Fjendens Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

3 Officerer og 32 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 17 do. 138 do. do.

Af Savnede: „ do. 2 do. do.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Officer, 2 Underofficerer og 15 Menige.

Af Saarede: 2 do. 3 do. 51 do.

Af Fanger: „ do. „ do. 4 do.

Den faldne Officer var:

Lieutenant Dorschæus af 10de lette Bataillon

De saarede Officerer vare:

Lieutenant Refling af 3die Linie-Bataillon.

do. Arentzen af 10de lette do.

Detailleret Tabsliste findes under Bilag II.

Efterat Fjenden saaledes var kommen i Besiddelse af Dybbølhøjderne, begyndte han ufortøvet at forstærke den i og for sig meget stærke Stilling ved feltfortificatoriske Anlæg, der senere forsynedes med svært Skyts. Umiddelbart i og bag Stillingen bivouakerede 4 Batailloner og 1 Batteri, og bagved disse laa i concentreret Cantonnement i Dybbøl og Ragebøl 6 Batailloner og 1 Batteri, medens de øvrige Tropper af 1ste og 2den Division indtog et spredt Cantonnement længere tilbage. Herved var altsaa den paa Als staaende Styrke foreløbigt henvist til en rent defensiv Holdning, og vor Styrke i Sundved indskrænkedes derfor til 1 Bataillon, hvoraf 1 Compagni anvendtes til Forposttjeneste, medens de 3 andre besatte Brohovederne, i hvilke der endvidere placeredes 2 Kanoner og 8 Espingoler. —

Efterat Overcommandoen var bleven forlagt til Middelfart, henvendte den hovedsagelig sin Opmærk-

Forholdene i
Fredericia.

somhed paa Forholdene i Fredericia og ved den jydsk Grændse. Den fungerende Commandant i Fredericia, Oberst Kragh, var paa Grund af Alder og Svagelighed bleven dispenseret for denne sin Virksomhed, og ved en krigsministeriel Ordre af 6te April overdroges Commandantskabet til Oberstlieutenant I. A. Fibiger, der dog efter en Bestemmelse af Krigsministeren af 8de April allerede den 10de afløstes af Oberstlieutenant Lunding. Ved Dennes Ankomst var en stor Del af de Arbejder, som vare nødvendige for at sætte Fæstningen i Forsvarsstand, allerede temmelig vidt fremskredne. Hovedvolden var istandsat, saaledes at saavel Infanteriet som Artilleriet der kunde finde de nødvendige Standpladser; Castellet, som havde modtaget en betydelig Udvidelse, var i det Væsenlige færdigt; Fæstningsgraven kunde næsten overalt ansees for impassabel, og det store Engstrøg V. for Fredericia var ved Hjælp af Dæmninger paa Snoghøj og Koldingvej oversvømmet, saaledes at man fra denne Side kun kunde komme til Byen over disse 2 Dæmninger; i Faussebraien havde man paabegyndt en Palissadering, og endelig var af de projecterede Broer den østlige ved Castellet saa vidt fremmet, at den kunde benyttes af 6 Fod dybtgaaende Fartøjer. For Fæstningens Proviaivering havde General Rye draget Omsorg, da den umiddelbare Commando over Fæstningen sorterede under ham indtil den 12te April, paa hvilken Dag Commandantskabet henlagdes directe under Overcommandoen. Hvad Fæstningens Armering angaaer, da var denne, der ved en Ordre fra Krigsministeriet af 15de Marts var bestemt til 12 84 Pds. lette Granatkanoner, 28 12 Pds. ældre Kuglekanoner, 64 3 Pds. Kanoner og 20 Haandmorderer, i det Væsenlige fuldendt den 12te April. Men Fæstningens Tilstand kunde dog endnu langt fra ikke ansees for betryggende, navnlig savnedes aldeles

Blænderinger og bombesikre Rum, ligesom Anlægget af en dækket Vej og Vaabenpladser samt af fortificatoriske Anlæg til at sikre Inondationsdæmningen ved Stranden maatte ansees for paatrængende nødvendige; endvidere kunde Forbindelsen med Fyen ikke betragtes for tilbørlig sikkert, før der blev tilvejebragt Landingsbroer ved Strib. Endelig var Mangelen paa personelle Kræfter, navnlig Ingenieurer og Artillerister, overmaade følelig; Infanteribesætningen kunde derimod ventes completeret af de Tropper, der i den nærmeste Fremtid vilde blive overførte til Fyen.

Hvad General Ryes Corps angaaer, da syntes Efterretningerne om Fjendens stadige Fremtrængen mod Nord at tyde paa, at den jydske Grændse snart vilde blive overskreden, og for denne Eventualitet gav Overcommandoen under 14de April Generalen en udførlig Instrux. Ifølge denne skulde Corpset, hvis Fjenden trængte frem med en saadan Styrke, at Generalen besluttede sig til at gaae tilbage, foretage Retraiten i Retning af Vejle Aa, men da det imidlertid ikke var sandsynligt, at Fjenden kunde gaae ind i Jylland med nogen stor Overmagt, og da Fredericias Garnison med de 2 Batailloner, Generalen skulde kaste ind i Fæstningen, vilde blive bragt op til en Styrke af c. 7000 Mand, vilde Retraiten neppe kunne blive synderlig forceret. Eftersom Kolding laa i vor Forpostlinie, vilde Heusynet til Byen nøde Generalen til at opgive denne selv ligeoverfor en ikke meget overlegen Styrke; den i Kolding staaende Bataillon maatte da trække sig tilbage ad Vejen til Fredericia, og optages af en ved Hvidsminde placeret Bataillon; disse 2 Batailloner kunde være bestemte til at kastes ind i Fæstningen, hvis Fjenden nødte os til at gaae tilbage med hele Styrken. De andre Batailloner kunde samle sig ved Chausseen i Højde med Lilleballe, Cavaleriet maatte ligeledes anvises Allarmplads i Nær-

Instrux af 14de
April for
General Rye.

heden af dette Sted og en Del deraf tilligemed et Bateria være rede til at rykke frem i den aabne Egn mellem Harte og Bramdrup for at soutenere Forposternes eventuelle Retraite. Da Overcommandoen mente at have Grund til at vente et Angreb den 15de, var der givet Ordre til, at 2 Batailloner af Fredericias Garnison, 6te Reserve-Bataillon og 9de Linie-Bataillon, den nævnte Dags Morgen skulde rykke frem til det Sted, hvor Vejene fra Vejle til Snoghøj og fra Kolding til Fredericia krydse hinanden; skulde Fjenden rykke frem fra Kolding med en saa ringe Styrke, at vi med Sandsynlighed for Held kunde angribe ham, burde dette skee, især hvis vort Cavaleri, hvorfra Artilleriet ikke burde skilles, kunde komme til at virke.

I de af Overcommandoen befalede Troppeoverførsler fra Als til Fyen skete der imidlertid en væsenlig Forandring, idet Krigsministeren i en Skrivelse af 12te til Overcommandoen udtalte, at 3die Brigade skulde være en af de Brigader, der overførtes til Fyen, hvorimod 6te Brigade skulde forblive paa Als. Denne Bestemmelse var foranlediget ved, at Krigsministeren havde besluttet at søge General Krogh fjernet fra Overcommandoen. Sin Indstilling desangaaende til Hs. Majestæt Kongen af 12te April, støttede Ministeren saagodtsom udelukkende paa den Del, som General Krogh havde havt i den ulykkelige Ekernførde-Affaire. Ministeren udtalte, at den Skrivelse til Commandeur Garde, hvori Generalen fremsatte Ønsket om Expeditionen til Ekernførde, ikke var affattet i saa bestemte Udtryk, som man var berettiget til at vente ved en Bestemmelse af saa stor Betydning. Den Plan, at landsætte Tropper for at allarmere, umuliggjorde i og for sig Angrebet paa Strandbatterierne, hvis Opmærksomhed derved vilde blive vakt; skulde de landsatte Tropper igjen indskibes, vilde atter en betydelig Tid gaae spildt, og endelig var

Krigsministeren gjer Indstilling angaaende Forandringer i Overcommandoen.

det overdraget til 1 Linieskib og 1 Fregat tiltrods for alle gjorte Erfaringer at angribe og tilintetgjøre Strandbatterierne, uagtet General Krogh og Commandeur Garde havde fundet Betæneligheder ved et Foretagende mod Kieler Fjord, hvor dog Batterierne skulde tages i Ryggen af Landgangstroppe, medens de angrebes i Fronten af Skibene. Sluttelig frembævede Ministeren endnu den Omstændighed, at General Krogh allerede den 3die om Eftermiddagen var bleven omhyggeligt paalagt Intet at aventure, men alligevel ikke foretog noget Skridt for at tilbagekalde sin ovenanferte Skrivelse til Commandeur Garde, der efter Ministerens Anskuelse blev aldeles uden Maal og Med fra det Øjeblik, da en videre Fremrykning mod Flensborg var bleven umulig. Ministerens Indstilling gik derfor ud paa, at General Krogh skulde afgaae til Kjøbenhavn, og hans Post overdrages til General Bülow med Oberstlieutenant Flensborg som Stabschef, at Commandoen over Flankecorpset gaves til Oberst de Meza, og at Oberstlieutenant Læssøe, der i ethvert Tilfælde fortjente Dadel for den uklare Redaction af den givne Ordre til Commandeur Garde, ansattes som Stabschef ved Generalcommandoen i Fyen. Denne Indstilling erholdt endnu samme Dag kongelig Stadfæstelse, hvorom Generalerne Krogh og Bülow underrettedes den følgende Dag. I sin Skrivelse til General Krogh minder Ministeren Generalen om, at han ved sit midlertidige Ophold ved Armeen ikkun havde til Hensigt at varetage og lede den politiske Side af Krigsforetagenderne, hvorimod han havde betragtet selve Udførelsen af de militaire Operationer som liggende aldeles udenfor sin Ressort; saaledes var den hele Disposition for Armeens Fremrykning den 3die April udgaaet fra Generalen alene, og dette gjaldt navnlig om den ved denne Lejlighed begjærede Cooperation af Marinen, om hvilken Ministeren først erholdt Kundskab derved, at Commandeur Garde

den 6te April meddelte ham Generalens Skrivelse af 2den s. M. Iøvrigt fremsatte Ministeren de samme Betragtninger som i ovennævnte Indstilling angaaende det Ansvar, der maatte paahvile Generalen for Ekernførde Affairen, et Ansvar, der tillige maatte hvile paa Generalens Stabschef med Hensyn til den uheldige Redaction af Skrivelsen af 2den April. Ved Motiveringen i ovennævnte Actstykke synes Ministeren at have overseet, at General Ryes Stilling, efterat Offensiven var opgiven, var saa exponeret, at Expeditionen vedblivende kunde ansees for betimelig; desuden havde Ministeren, hvad der fremgaaer af et Brev af 6te April fra ham til Marineministeren, allerede den 4de af Commandeur Gardes faaet Underretning om den paatænkte Expedition til Ekernførde, men indskrænkede sig da til at raade Commandeuren til Intet at compromittere, medens det havde staaet i hans Magt, hvis han allerede dengang ansaa Expeditionen for hensigtsløs, at forhindre dens Udførelse. Det synes derfor utvivlsomt, at Commandoskiftet ikke udelukkende var begrundet paa Overcommandoens Andel i Ekernførde Expeditionen, men at den stadige og voxende Uoverensstemmelse mellem Ministerens og Overcommandoens Anskuelse om, hvorledes Operationerne burde ledes, og den Udholdenhed, hvormed Overcommandoen søgte at fastholde sine Planer, og som ofte bragte Ministeren til at anvende positive Ordre for at sætte sin Villie igjennem, havde gjort ham mere og mere utilbøjelig til at lade Overcommandoen forblive i General Kroghs Hænder.

Den 15de April overgav General Krogh*) Over-

---

*) Under 17de April indgav General Krogh en Ansøgning til Hs. Majestæt Kongen om, at hans Forhold med Hensyn

commandoen til General Bülow og satte ham samtidigt ind i Hærens hele daværende Stilling, hvorved han henedede Opmærksomheden paa, at da der nu var et tilstrækkeligt Antal Tropper paa Fyen til at complete Fredericias Besætning, vilde General Rye kunne beholde sin Styrke uformindsket. Med Armeeetog tog General Krogh Afsked ved følgende Dagsbefaling:

General Krogh
afgiver Com-
mandoen til
General Bülow.

Hovedkvarteret Middelfart, den 15de April 1849.

Ifølge Krigsministerens Befaling nedlægger jeg fra i Dag Overcommandoen over Armeen. Forinden jeg imidlertid skilles fra den, er det en kjær Pligt, jeg opfylder, idet jeg bevidner den min sande Paaskjønnelse af den ufortrødne Iver, Nøjagtighed og Disciplin, hvormed den til enhver Tid har opfyldt sine Pligter, og idet

til Expeditionen til Ekernfærde maatte blive retslig undersøgt, ligesom han allerede strax efter at have modtaget den ovennævnte Skrivelse fra Ministeren om sin Afskedigelse som commanderende General bestemt hævdede, at Ansvaret for Udførelsen af Expeditionen ikke paaahvilede ham, og samtidigt mindede om, at Ministeren under sit Ophold ved Høren ingenlunde havde indskrænket sig til at lede den politiske Side af Operationerne. Efterat Oplysninger om Expeditionen vare blevne tilvejebragte ved et i Løbet af Aaret nedsat Overkrigsforhør, beordrede Marineministeren Commandeur Garde, Commandeurcapitain F. A. Paludan og Capitain I. A. Meyer tiltalte ved en Generalkrigreret for deres ved bemeldte Lejlighed udviste Forhold. Denne Krigsret afsagde under 13de April 1850 Dom i Sagen, hvorved Capitain Meyer blev frikendt, medens Commandeur Garde og Commandeurcapitain Paludan idømtes Fæstningsarrest i 2den Grad, Førstnævnte i 2 og Sidstnævnte i 4 Maaneder; ved kongelig Resolution af 20de April blev dog den idømte Straf formildet til Fæstningsarrest i 1ste Grad, for Commandeur Garde i 6 Uger og for Commandeurcapitain Paludan i 3 Maaneder.

jeg bringer den min fulde Erkjendelse af det rolige Mod og den Udholdenhed, den har givet saa herlige Prøver paa i den Tid, jeg har haft den Ære at commandere den. Det vil være mig dyrebart, venligt at erindres i Armeen, hvis fremtidige Kamp for Fædrelandet jeg vedvarende vil følge med dyb Interesse og med det inderligste Ønske om Held og Lykke.

Krogh.

Samme Dag Krigsministeren meddelte General Bülow hans Udnævnelse til Øverstcommanderende, udtalte han sig i en anden Skrivelse angaaende den hensigtsmæssigste Dislocering af Tropperne. Efter en Bemærkning om, at Disloceringen i Almindelighed maatte være overladt til Generalens Skjøn og navnlig afhænge af Fjendens Foretagender, yttrede Ministeren, at Besætningen paa Als ikke kunde være mindre end 3 Infanteri-Brigader med 4 Feltbatterier. Flankecorpset skulde bestaae af 1ste, 2den og 6te Brigade, 3die Cavaleri-Division, 1ste, 5te og 7de Batteri (Lumholtz, Dinesen og Baggesen), Halvbatterierne Tillisch og Jonquières, 2det Espingol-Batteri, 2 Delinger af Feltingenieurdetachementet samt en Ordonnantsafdeling, Alt under Commando af Oberst de Meza, medens Commandoen over 6te Brigade skulde overdrages til Oberst Ph. Ræder. *) Det overlodes til Generalen at vælge sit Hovedkvarter i Fyen, Jylland eller paa Als, hvor han vilde, dog ansaaes foreløbigt Middelfart for det hensigtsmæssigste Sted.

I Overensstemmelse hermed afløstes den 3die Brigade i Kystbevogtningen og Forposttjenesten af 2den Brigade og overførtes i Tiden fra den 16de til den 18de

Krigsministe-
rens Bestem-
melser angaa-
ende Flanke-
corpsets
Sammensætning.

*) Commandoen over 1ste Forstærknings-Jægercorps overtoges af Major Schepelern.

April til Fyen; af dens Afdelinger bleve dog 4de Linie- og 10de lette Bataillon efterladte paa Als og indlemmede henholdsvis i 2den og 1ste Brigade, hvorimod de af disse Brigader til Fyen overførte Tropper, 1ste og 2den Forstærknings-Bataillon samt 1ste Reserve-Jægercorps, overgik til 3die Brigade. Af Artilleriet overførtes 3die Batteri (Jessen) den 16de og 4de Batteri (Marcussen) den 18de April og bleve anviste Cantonnement langs Vestkysten af Fyen ligesom de øvrige Tropper med Undtagelse af 1ste Reserve-Jægercorps, der den 15de blev forlagt til Fredericia. Af de i denne By værende Depotcompagnier samledes de 4 Jægercompagnier i en Afdeling, der ifølge kongelig Resolution af 21de April blev benævnt 2det Forstærknings-Jægercorps; Corpset, der tildeltes 4de Brigade, stillede under Commando af Oberstlieutenant Irminger, medens Major Harbou blev ansat som Commandeur for 12te lette Bataillon. — Omtrent ved dette Tidspunkt foretoges nogle Forandringer ved Stabene, idet Major I. Bülow og Capitain Wørishøffer ansattes henholdsvis som Stabschef og Souschef ved Flankecorpset, Capitain H. A Kauffmann som Souschef ved Overcommandoen og Major Steinmann som Stabschef ved General Ryes Corps, hvor Capitain Beck forblev som Souschef; Posten som Stabschef ved 6te Brigade blev først noget senere besat med Capitain Muus. Commandoen over Feltingenieurdetachmentet overtoges af Oberst Schlegel med Capitain Dreyer som Stabschef.

Den af Krigsministeren bestemte Fordeling af Tropperne gjorde det foreløbigt umuligt at forberede nogen større offensiv Bevægelse paa noget Punkt, men Ministeren synes dog snart at have modificeret sin Anskuelse om Rigtigheden af at holde sig absolut defensiv, idet han allerede den 16de tilskrev General Bülow, at da samtlige Efterretninger syntes at tyde paa, at alle

Krigsministe-
rens Anskuelser
om, hvorledes
Hæren burde
anvendes under
forskjellige
Eventualiteter.

Rigstroppen vendte sig mod Als, medens alene Insurgentene rykkede frem imod Jylland, maatte man samle 3 Infanteri-Brigader og 4 Feltbatterier i Fredericia og derfra gaae offensivt frem mod de slesvig-holstenske Tropper, samtidigt med at General Rye opererede energisk i deres Flanke og Ryg; Als, antog Ministeren, maatte kunne forsvares med 2 Infanteri-Brigader, da Artilleriets Styrke der var bleven væsenlig forøget. For det Tilfælde derimod, at Fjenden skulde trænge ind i Jylland med en større Styrke, maatte Generalen være betænkt paa at evacuere Depoter m. m. og i den Anledning sætte sig i Forbindelse med Commandeur Garde, da der itide burde sendes Søofficerer til det nordlige Jylland for at requirere eller om fornødent lægge Beslag paa de nødvendige Fartøjer, og iøvrigt træffe de Foranstaltninger, der maatte ansees for hensigtsmæssige.

General Bülow's
Opfattelse af
Situationen.

I en Skrivelse af 19de til Ministeren udtalte General Bülow sin Anskuelse om Situationen i det Hele og om de nærmest forestaaende, militaire Operationer. Efter Generalens Formening vilde Fjenden for at tilfredsstille den offentlige Mening inden kort Tid blive nødt til at gaae ind i Jylland eller angribe Als eller vel endog paabegynde begge Operationer paa een Gang. At gaae ind i Jylland vilde splitte hans Kræfter og muligt fremkalde diplomatiske Vanskeligheder; et Angreb paa Als syntes ikke at have synderlig Udsigt til at lykkes, og den tilsyneladende Standsning i Fjendens Operationer forekom ham saaledes let forklarlig. For os turde der neppe være Anledning til at afbryde denne Standsning, der burde benyttes til at forberede os til paa bedste Maade at møde de Eventualiteter, som den nærmeste Fremtid kunde bringe. At bryde frem fra Als var under nærværende Forhold neppe tilraadeligt; mindre Expeditioner for at ødelægge de af Fjenden paabegyndte Arbejder paa Dybbølbjerg, der dog for-

mentlig vare af rent defensiv Natur, kunde meget vel udføres af Flankecorpset med dets nuværende Styrke. Den paa Fyen værende Del af Hæren kunde enten forblive i sin observerende Stilling for efter Omstændighederne at gaae til Als eller Jylland, eller den kunde strax indtage en Flankestilling i Jylland, og dette sidste Alternativ troede Generalen at burde tilraade især af Hensyn til Fredericias Dækning og til Opinionen, saameget mere som en eventuel Overførsel til Als ikke derved blev synderligt vanskeligere. General Ryes Stilling var meget exponeret; enten burde Generalen strax trække sig bag Vejle Aa med sin Hovedstyrke og kun frempoussere et meget svagt Corps, eller han maatte souteneres i sin Stilling ved en større Styrke. Hvis det første Alternativ valgtes, var det formentligt bedst, at han gik tilbage uden directe Foranledning fra Fjendens Side; fulgte denne efter, kunde man muligt faae Lejlighed til at hibringe ham et føleligt Tab. Men hensigtsmæssigst turde det dog være at støtte Generalen ved at lade 3die og 4de Brigade tage Stilling bag Kolding Aa med General Ryes Corps paa højre Fløj, og dette Sidste maatte da være beredt til paa første Vink at gaae tilbage bag Vejle Aa, medens 3die og 4de Brigade trak sig bag Elbodalen. Vel var denne fremskudte Stilling tildels kun en Skinstilling, da den egentlige Kamp maatte optages henholdsvis bag Vejle Aa og i Elbo Herred, men den maskerede dog vor Hensigt for Fjenden. Naar vor Hovedstyrke stod i Elbo Afsnittet i Flanken paa Fjenden, vilde denne betænke sig paa at forfølge General Ryes Corps; hvad dette angik, da maatte dets Retraite eventuelt gaae i nordlig Retning. men saa langsomt som foreneligt med nogenlunde Sikkerhed, om fornødent indtil bag Limfjorden, hvorfra det muligt kunde indskibes for at kastes iland ved Helgenæs eller paa et andet Punkt. Sluttelig udtalte Gene-

ralen, at forsaavidt Begivenhederne ikke skulde frem-skynde Iværksættelsen af denne Plan, vilde de første Dage, indtil Ministerens Bestemmelse kunde forventes, blive anvendte til at concentrere Brigaderne.

Ved General Ryes Corps var der i disse Dage ikke foregaaet nogen væsenlig Forandring; kun havde Generalen allerede den 14de om Aftenen faaet Meddelelse om, at han ved en eventuel Retraite ikke skulde kaste nogen Tropestyrke ind i Fredericia, i hvilken Anledning den 4de Reserve-Bataillon, der havde havt Cantonnement i Omegnen af Gudsø, blev forlagt til Bramdrup og Lilleballe, og de 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) fra Tavlov til Fredsted. Det, som tidligere berørt, den 15de imødesete Angreb fandt ikke Sted, derimod lod General Rye for at faae nøjere Oplysning om Fjenden, der den 15de med en mindre Styrke havde taget Stilling i Nærheden af Vonsild, Commandeuren for 6te Linie-Bataillon, Major Bentzen, den 16de foretage en Recognoscering ad Christiansfeldvejen med sin Bataillon samt 1 Escadron af 6te Dragon-Regiment, Husar-Reserve-Escadronen samt 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz). Colonnen brød op Kl. 11¹/₄ fra Kolding, forstærket med 2 Compagnier af det paa Forpost værende 1ste Jægercorps, der stillede som Repli N. for Vonsild dels paa selve Hovedvejen, dels paa de tilstødende Veje. Ankommen til Vonsild, efterlod Majoren 1 Compagni, 1 Escadron og de 2 Kanoner som Reserve i og Syd for denne By, sendte 1²/₂ Escadron imod Bjært, hvor der var observeret en større fjendlig Cavaleriaafdeling, og lod Resten af sin Styrke gaae frem i det skovrige Terrain S. for Vonsild dels ad Vejen til Alver og Christiansfeld, dels længere mod V. i Retning af Tapsø. Ved Stangemoseled samt N. for Aastorp, Taps og Brænøre stødte man paa fjendlige Feltvagter, der efter at have vexlet endel Skud med vore Tropper

Recognoscering
den 16de April.

trak sig tilbage til deres Soutiens. Imidlertid havde Major Bentzen dels af paalidelige Beboere, dels af Rejsende bragt i Erfaring, at der laa 1 fjendlig Bataillon i Grønninghoved og Sjelund, 1 i Aastorp og Taps, 1 Jægercorps og 1 Batteri i Skoverup og Brønøre, 1 Bataillon i Høkelbjerg og 1 i Christiansfeld, og da det saaledes maatte antages, at Øjemedet med Recognosceringen var opnaaet, og at man ved at rykke længere frem overalt vilde støde paa en overlegen Fjende, gav Majoren Ordre til at tiltræde Retraiten til Kolding, hvor Commandoet ankom Kl. 6 om Aftenen.

Den 17de og 18de April hengik uden at der mærkedes nogen Forandring i Fjendens Stilling. Den 19de omtrent Kl. 12 allarmedes Forposterne S. for Kolding ved et større, fjendligt Recognosceringscommando, der rykkede frem fra Vonsild til henimod Krathuset; men da Forpostcommandeuren lod 1 Compagni af 1ste Jægercorps, der havde Forpost, rykke frem og 1 Espingol chargere et Par Gange fra Højden foran Krathuset, trak Fjenden sig omtrent Kl. 2¹/₂ tilbage til Vonsild, medens hans Forposter dog bleve staaende imellem sidstnævnte By og Krathuset, hvorpaa vor Forpostkjæde indtog sin tidligere Stilling. Samme Eftermiddag omtrent Kl. 6 rykkede Fjenden atter frem med en lignende Styrke, der dennegang understøttedes af 4 Kanoner, men efter nogen Skydning gik han atter tilbage, og den hele Bevægelse gjorde paa Forpostcommandeuren Indtrykket af at være foretaget alene for at dække en Fournagering i Dalby.

De omtalte Allarmringer vare imidlertid en Følge af, at den fjendlige Avantgarde-Brigade den 19de skød sine Forposter frem fra Fovsaa til en Linie fra Rebæk Nord om Dalby og Vonsild til Fovslet, medens dens Infanteri indtog Cantonnements i Vonsild og Dalby, og dens Cavaleri og Artilleri i Hedehusene og Vonsildgaard.

De alesvig-holstenske Tropper fortsætte Fremrykningen mod Nord.

1ste Brigade belagde samtidigt Sjelund, Aastorp, Høkelbjerg, Skoverup og Tapsøre, 2den Brigade Frørup, Brænøre og Steppinge med 4de Jægercorps fremskudt til Ødis; dette Corps udsatte Forposter, der henimod Fovslet sluttede sig til Avantgarde-Brigadens, medens deres venstre Fløj over Drenderup og Bramdrup nærmede sig til Fovsaa, hvor de kom i Forbindelse med Cavalieriets Forposter; Reserve-Cavalieriet og det ridende Bateria fik Cantonnements imellem Somersted, Bjerndrup og Ringtved med det Hverv at dække venstre Fløj, Reserve-Artilleriet i Sigeling, Hvinderup og Fovstrup. Hovedkvarteret forlagdes samme Dag til Christiansfeld.

..
 Angreb paa
 Kolding den
 20de April.

Den 20de April Kl. 5 om Morgenen fik Commandeuren for den fjendlige Avantgarde-Brigade. Oberst Zastrow, Ordre til at angribe vore Forposter, kaste dem tilbage til Kolding og sætte sig i Besiddelse af den sydlige Forstad indtil Broen. Ifølge Oberstens Disposition skulde 2det Jægercorps angribe begge Fløjene af de danske Forposter hver med 1 Compagni, medens et tredie Compagni gik frem ad Koldingvejen, efterfulgt af det fjerde som Soutien; 1ste Jægercorps beordredes at følge efter 2det som anden Træfning, med 3 Compagnier af 10de Bataillon som Reserve; det fjerde Compagni af denne Bataillon skulde gaae frem over Sest mod Kolding Aa for at sikre venstre Flanke. Den i Dalby cantonnerende 9de Bataillon bestemtes til Understøttelse for Jægercompagniet paa yderste højre Fløj; de 2 Escadroner skulde følge henholdsvis denne sidste Bataillon og Hovedcolonnen; Batteriet fik Ordre til foreløbigt at forblive i Reserve paa Hovedvejen N. for Vonsild.

Vore Forposter S. for Kolding bestode nævnte Morgen af 2 Pelotoner af 1ste Jægercorps's 4de Compagni; 1² Peloton var opstillet bag en Palissadeport S. for Sønderbro, Resten af Compagniet tilligemed en Del af 3die

Compagni stod umiddelbart N. for Broen dels bag en der anbragt Palissadeport, dels i de tilstødende Huse og Skure, der vare forsynede med Skydehuller, og bag et Brystværn af Planker langs med Aaen Ø. for Broen; desuden var en Deling Espingoler, 4 Piecer, under Lieutenant Schow fordelt i de nævnte Huse og Skure. En mindre Styrke var detacheret for at holde Forbindelse med vore Vest paa til Observation af Kolding- og Nebel Aa udsatte Forposter, der havde en Repli af et Peloton Infanteri, en Deling Cavaleri og 2 Kanoner staaende ved Harte. Kl. 6 $\frac{1}{2}$ observe-rede vore Vedetter S. for Kolding, der netop havde indtaget Dagstillingen paa Højderne umiddelbart S. for Byen, Fremrykningen af 3 stærke, fjendlige Colonner, hvorfor Forpostcommandeuren, Major Faber, gav Ordre til, at Forpostlinien ligesom ogsaa den ved Krathuset posterede Cavaleripost skulde inddrages, og den yderste Palissadeport lukkes. Denne Palissadering egnede sig imidlertid ikke til et længere Forsvar, da Fjenden useet kunde omgaae den, og saasnaart Compagniet havde indtaget sin Forsvarsstilling bag Aaen, befalede derfor Forpostcommandeuren Besætningen at trække sig tilbage, hvilket udførtes uden Tab. Da 1 Compagni maatte ansees for tilstrækkeligt til at forsvare Broen, saa meget mere som man af Hensyn til Byen ikke agtede at gennemføre noget haardnakket Forsvar, blev 3die Compagni beordret tilbage som Reserve bag ved 1ste og 2det Compagni af Jægercorpset, der tilligemed Escadronen havde taget en Stilling paa Bakkerne N. for Byen mellem Vejlevejen og Dyrehavegaard Skov. Fjenden fulgte hurtigt efter vore tilbageviggende Forposter, og alle 3 Angrebscolonner naaede omtrent samtidigt frem i Nærheden af Palissaderingen S. for Sønderbro, under hvilken Fremrykning navnlig den højre Fløj var udsat for Ilden fra de N. for Broen staaende

Jægere og Espingoler. De fjendlige Jægere satte sig fast i de sydligste Huse og Haver, og da den yderste Palissadering blev opgivet af vore Tropper, nærmede de sig, forstærkede med 9de Bataillon, til den sydlige Bred af Aaen, hvor de fra Vinduer og Tage af de der liggende Huse rettede en overvældende Ild mod vore Jægere. Oberst Zastrow, hvis Ordre kun lød paa at sætte sig i Besiddelse af den sydlige Forstad indtil Broen, troede dog at handle i General Bonins Aand ved at bemægtige sig hele Byen og saaledes vinde et Brohoved N. for Kolding Aa, der kunde blive af Betydning ved en eventuel Fremrykning i Jylland, og gav til den Ende Ordre til at forstærke Ilden mod de haardnakkede Forsvarere af Broen, ligesom han ogsaa befalede, at Batteriet fra en Stilling paa en Højde S. for Byen skulde gribe ind i Fægtningen.

Kampen blev mere og mere ulige for vort ved Broen placerede Compagni, navnlig havde den langt overlegne Fjende meget bedre Dækning bag de Skydehuller, han tilvejebragte i Husene, end vore Jægere bag Palissaderne og Plankebrystværnet, idet Fjendens tunge, cylindroconiske Projectiler paa den korte Afstand trængte igjennem Tømmeret og saarede det bagved staaende Mandskab. Da det nu tilmed, som allerede bemærket, ikke tilsigtedes at forsvare Kolding haardnakked, og da Compagniet begyndte at mangle Ammunition, befalede Forpostcommandeuren omtrent Kl. 8¹/₂, Compagnicommandeuren, Capitain Caroc, successive at trække sine Folk ud af Ilden. Espingolerne bleve først beordrede tilbage, ved hvilken Lejlighed Lieutenant Schow blev saaret, saa at Capitain Caroc selv maatte overtage den umiddelbare Commando over Delingen, hvis eneste Underofficer var falden. Af Compagniet skulde den bag Plankebrystværnet placerede Afdeling, som havde den vanskeligste Retraite, gaae tilbage før Besætningen

af Palissadeporten og de umiddelbart ved denne liggende Huse; den blev imidlertid under denne Bevægelse saa heftig beskudt af Fjenden, at den blev nødt til at trække sig tilbage ad en anden Vej end den forud bestemte, og saavel herved som ved Bestræbelserne for at bringe de Saarede tilbage, sinkedes Retraitten saameget, at det lykkedes Fjenden, der gik frem til Angreb over Broen, saasnart han blev opmærksom paa, at Forsvarerne begyndte at forlade Stillingen, at afskjære en mindre Del af vor Styrke. Den øvrige Del af Compagniet trak sig imod Nord ud af Byen og blev stillet som Reserve bag højre Fløj af vore der staaende Tropper, hvor Forpostcommandeuren tillige havde placeret den fra Harte inddragne Styrke.

Den største Del af Fjendens 2det Jægercorps og 9de Bataillon trængte nu efterhaanden ind i og igjennem Kolding, idet 2 Jægercompagnier gik frem Øst om Slotssøen, og 3 Compagnier af 9de Bataillon, til hvilke en Deling Jægere havde sluttet sig, Vest om samme. Da de 2 Jægercompagnier kort efter trængte frem igjennem Dyrehavegaard Skov, sendte Major Wilster Corpsets 3die Compagni til Soutien for det paa venstre Fløj staaende 1ste Compagni, hvor der udviklede sig et ubetydeligt Engagement, der snart forplantede sig til højre Fløj, og navnlig her blev meget levende, idet vore Jægere grebe Offensiven og trængte de deboucherende Afdelinger af 9de Bataillon tilbage mod Byen.

Paa Meldingen om det fjendlige Angreb havde General Rye for eventuelt at soutenere Forposterne ladet 4de Reserve-Bataillon indtage en Stilling N. for Bramdrup, med 1 Compagni detacheret mod Hvidsminde; Resten af Corpset samledes bag Almind Dalen. Generalen selv begav sig frem til Forposterne, og indtraf henimod Kl. 10 paa Bakken ved Vejrmøllen N. for Kolding. Da han befrygtede, at Fjenden agerede

med sin Hovedstyrke mod hans højre Fløj, og imidlertid søgte at fastholde Tropperne ved Kolding ved et Frontalangreb, lod han Kl. 10¹/₂ Forposterne trække sig langsomt tilbage til Hovedstillingen. Fjenden fulgte efter med 1 Compagni af 1ste Jægercorps, der var bestemt til at overtage Forposterne, samt en Escadron, samtidigt med, at en anden Escadron sendtes frem ad Fredericiavejen; Jægercompagniet ophørte imidlertid snart med sin Fremrykning, hvorimod Escadronen fulgte langsomt efter til henimod Bramdrup, hvor den blev standset ved nogle velrettede Kanonskud fra en Stilling, vore Forpostafdelinger midlertidigt havde indtaget N. for Dalen. Retraitten fortsattes derpaa til bag Almind Dalen, hvor en Stilling indtoges, og da Intet tydede paa, at Fjenden paa noget Punkt nærmede sig, lod Generalen Kl. 4 om Eftermiddagen Tropperne gaae i Cantonnement og Forposter udstille c. ¹/₂ Mil S. for Almind. 6te Linie-Bataillon fik Cantonnement i Viuf, 7de i Vester Nebel, Dons og Aagaard med 2 Compagnier paa Forpost, 12te lette Bataillon i Herslev, 1ste Jægercorps i Haastrup; 4de Reserve-Bataillon overtog Forposterne og henlagdes til Almind og Møsvraa. Cavaleriet beholdt sine tidligere Cantonnements, 1ste Cavaleri-Brigade imellem Jerlev, Ødsted, Hesselballe og Starup, 2den Cavaleri-Brigade imellem Skjærup, Herslev og Tyvkjær; Artilleriet forblev i Viuf og Fredsted, Ingenieurafdelingen derimod beordredes at afgaae til Fredericia. Ved en senere om Eftermiddagen af General Rye fremsendt Cavaleripatrouille samt ved et fra Fredericia omtrent samtidigt fremsendt Recognosceringscommando paa 2 Compagnier og 2 Kanoner erfarede, at Fjendens Forpostlinie gik fra Pedersbjerg Gaard over Dyrehavegaard til Vejle Chausseen c. 2000 Alen N. for Kolding.

Corpsets Cantonnement den 20de April om Aftenen.

Tabet paa Fjendens Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Officer, 6 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: „ do. 26 do. do.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

„ Officerer, 1 Underofficer, 5 Menige.

Af Saarede: 2 do. „ do. 21 do.

Af Fanger: „ do. „ do. 16 do.

De saarede Officerer vare:

Lieutenant L. C. M. Schow af 1ste Espingol-Batteri.

Lieutenant Wind af 1ste Jægercorps.

Da den danske Overcommando modtog Efterretningen om Opgivelsen af Kolding, bestemte den sig til i Overensstemmelse med dens Udtalelse til Ministeriet af 19de April at overføre en større Styrke fra Fyen til Jylland for i Forbindelse med General Rye at gaae offensivt frem mod Insurgenterne. Den haabede ved et kraftigt, combineret Angreb at kunne kaste disse tilbage over den jyske Grændse og muligt ved Afskjæring, Sprængning eller Tilintetgjørelse af en betydeligere Del af deres Styrke ikke alene at gjøre en energisk Demonstration mod en fjendlig Occupation af Nørrejylland, men tillige at styrke og hæve det moralske Element i vor Hær. Som en Følge heraf befaledes 4de Brigade den følgende Morgen at overskibe sine 3 paa Fyen værende Batailloner fra Strib til Fredericia, hvornæst disse Batailloner skulde indtage Cantonnements i Stovstrup og Erisø med Forposter fra Damgaard over Hejse Kro og Kjærsgaard til Kobbegaard; 3die Brigade, der tildels laa længere tilbage, skulde ligesom 1ste Cavaleri-Division og Artilleriet den 22de om Formiddagen overføres fra Middelfart til Snoghøj. Samtidigt erklærede General Bülow i Henhold til en ham af Krigs-

Tabet i Fægtningen den 20de April.

General Bülow beslutter at overføre en større Styrke til Jylland for at angribe Insurgenterne.

Fredericia er-
klæres i Belej-
ringstilstand. —
Evacuation af
Depoter m. m. —

ministeren under 14de April given Bemyndigelse Fredericia i Belejringstilstand med Tilføjende, at hele den udstrakte, civile og militaire Magtfuldkommenhed, hvorved en Fæstningscommandant under Belejringen maatte være beklædt, tilligemed det Ansvar, som Anvendelsen af denne Magtfuldkommenhed medførte, overdroges til Oberstlieutenant Lunding. Generalcommandoen i Nørrejylland, der den 8de April var bleven forlagt til Horsens, erholdt Ordre til at fremskynde Evacuationen af Depoter m. m.; dog skulde denne endnu ikke paabegyndes i Randers og Aalborg, hvor Alt foreløbigt kun skulde holdes i Beredskab. Ved Commandeur Gardes Foranstaltning bleve den 21de April 8 Transportskibe dirigerede fra Hørup Hav til Horsens, 10 til Aarhus og 7 til Udbyhøj samt 11 i Assens liggende Skibe bestemte til at afgaae til Aalborg; endvidere stilledes Dampskibene Caroline Amalie, Slesvig og Ægir til Raadighed ved Evacuationen.

Da Fjenden ikke syntes at ville gaee frem N. for Kolding, lod General Rye, der var underrettet om 3die og 4de Brigades forestaaende Ankomst i Afsnittet bag Elbo Dalen, den 21de April sine Forposter rykke frem til en Linie fra Stubdrup over Raadvad og Bramdrup til Eltang med 1 Compagni foreløbigt frempousseret til Skibdræt Mølle, hvorved han tillige opnaaede at dække saameget af Landet som muligt mod fjendlige Requisitioner. Dette gav ikke Anledning til noget Sammenstød, kun blev Feltvagten S. for Bramdrup om Aftenen allarmeret af en stærkere, fjendlig Recognosceringspatrouille, hvorved 1 Menig af 6te Linie-Bataillon blev dødeligt saaret.

Bestemmelser
om en almindelig
Fremrykning
den 22de April.

Den følgende Dag havde Overcommandoen bestemt til en almindelig Fremrykning, og i den Anledning befalet 3die og 4de Brigade, der Kl. 12 om Middagen skulde staae henholdsvis ved Gudse og Havreballe, at rykke frem dels over Nørre Bjært mod Kolding, dels

over Vilstrup, Eltang og Bramdrup, medens General Rye gik frem fra sin Stilling bag Almind Dalen og satte sig i Forbindelse med 4de Brigade, samtidigt med at han sikrede højre Flanke. En Meddelelse om, at 3000—4000 Mand Insurgenter skulde være marcherede i vestlig Retning fra Kolding, foranledigede Hovedkvarteret til at beordre General Rye til endnu den 21de om Eftermiddagen at lade foretage en Recognoscering mod Vest og Sydvest; men denne Ordre modtoges saa sent, at den først kom til Udførelse den følgende Dags Formiddag, da 1 Escadron af 5te Dragon-Regiment sendtes mod Verst, Gjesten og Store Andst, hvor intet Fjendligt observeredes, medens 2det Compagni af 7de Linie-Bataillon gik frem mod Harte og Egstrup, hvor det stødte paa mindre Posteringer af Cavaleri og Infanteri, der trak sig tilbage efter et ubetydeligt Engagement, under hvilket Compagniet fik 1 Mand saaret; paa den sydlige Side af Aaen ligeoverfor Paaby og Egstrup syntes der at være en Feltvagtlinie af Cavaleri og Infanteri.

4de Brigade, der havde trukket sine 2 til Fredericia afgivne Batailloner til sig, og som tillige midlertidigt erholdt tildelt de sammesteds hen detacherede 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) samt Ingenieurdelingen under Lieutenant Brummer, stod Kl. 12 Middag i Overensstemmelse med Befalingen i en Stilling V. for Havreballegaard. Overskibningen af 3die Infanteri-Brigade tilligemed 4de Batteri (Marcussen) og 1ste Cavaleri-Division tilendebragtes imidlertid først saa sent paa Dagen, at det blev umuligt samme Dag at foretage hele den tilsigtede Operation, og General Bülow indskrænkede sig derfor til at lade 4de Brigade rykke frem til Afsnittet V. for Vilstrup Kirke med 3die Brigade paa dens venstre og General Ryes Corps paa dens højre Fløj. 3die Brigade besatte Forpostlinien fra Eltang Nor til Eltang By med 2 Compagnier af 1ste Forstærknings-

Fremrykningen opsattes til den 23de April. — Dislocationen den 22de om Aftenen.

Bataillon, medens 3die Linie-Bataillon stod som Hovedpost i Gudse; Resten af 1ste Forstærknings-Bataillon cantonnerede i Gudse og Oddersted, 2den Forstærknings-Bataillon i Tavlov og Studsdal, 5te Linie-Bataillon i Skjærbæk og 3die Jægercorps i Taarup og Børup. Umiddelbart bagved Brigaden laa 4de Batteri (Marcussen) og 1ste Cavaleri-Division henholdsvis paa Damgaard og omliggende Gaarde og i Erisø. 4de Brigades Forposter, bestaaende af 9de og 2 Compagnier af 8de Linie-Bataillon, besatte Linien fra Eltang By til Eltang Kirke; 5te Reserve-Bataillon cantonnerede i Sønder Vilstrup, 6te Reserve- og 2 Compagnier af 8de Linie-Bataillon i Højrup, 11te Linie-Bataillon i Herslev, Halvbatteriet og Ingenieurdelingen i Tolstrup; af sidstnævnte Deling beordredes om Eftermiddagen en Section afgivet til 5te Brigade. General Ryes Forposter stode om Aftenen paa en Linie fra Eltang Kirke Syd om Lilleballe til Stubdrup og derfra mod Nord langs Nebel Aa; iøvrigt beholdt Corpsets Afdelinger deres Cantonnements med Undtagelse af 12te lette Bataillon, der afgav 3 Compagnier til Forpost, medens det fjerde forlagdes til Landerup Gaard. General Bülow's Hovedkvarter etableredes i Snoghøj, og om Aftenen udgaves følgende Disposition for Fremrykningen den 23de.

General Bülow's
Disposition for
Fremrykningen
den 23de April.

Generalmajor Ryes Corps rykker frem saa tidligt imorgen fra de respective Cantonnements imod Egstrup og Paaby, at Corpset Kl. 5 kan have indtaget Stilling her. En mindre Styrke maa gaae frem imod Lejrskov.

Overgangen ved Egstrup søges strax tilvejebragt, og forsaavidt den kan effectueres, maatte den være passeret Kl. 6, og den hertil bestemte Del af Corpset (et Par Batailloner) pousseres frem igjennem den nordvestligste Del af Skoven, som stærkt besættes, og sendes fornemmelig en Cavaleristyrke mod Sest.

Den 4de Brigade gaar over Lilleballe til Chausseen, hvor Vejen gaar af fra denne til Bramdrup, og

følger derefter Chausseen mod Kolding, holdende stadig Forbindelse med den 3die Brigade, som gaaer frem over Gudse og Nørre Bjært. Disse Brigaders Marche indrettes saaledes, at de ere ankomne respective ved Bramdrup og Nørre Bjært Kl. 6 Morgen; den 3die og 4de Brigade gaae frem i 2 Træfninger.

Da en Overrumpling om muligt tilsigtes, maa Marchen foregaae saa skjult og stille som muligt. Armecorpsets Styrke giver en saa tilstrækkelig Sikkerhed, at Terrainafsøgninger paa Grund heraf forholdsviis kunne indskrænkes. I Tilfælde af en Tilbagegang trække Brigaderne sig tilbage til de idag havde Stillinger.

Batteriet Marcussen og den 1ste Cavaleri-Division følge den 3die Brigade, det halve Batteri Haxthausen forbliver imorgen ved 4de Brigade. Ved Forposttjenesten anbefales den største Agtpaagivenhed, og med Hensyn til Passagen iagttages, at Ingensomhelst passerer ud af af vore Linier, hvorimod det paa den anden Side heller ikke kan tillades de fra den fjendlige Side Ankommende at vende tilbage, men disse maa enten passere Linierne ind efter under Ledsagelse, eller anholdes og bevogtes.

Den 3die og 4de Brigades Magasiner flyttes i Løbet af Dagen imorgen, naar ej anderledes befales, til respective Krybily og Sænder Vilstrup.

Bülöw.

Ifølge denne Disposition, der var baseret paa den Forudsætning, at ikkun Insurgenternes Avantgarde-Brigade stod i og N. for Kolding, medens deres Hovedstyrke endnu var i og om Haderslev, muligt med et mindre Corps frempousseret mod Vest, vilde General Bülöw altsaa føre et overraskende Angreb med 3die og 4de Brigade mod Fjenden i Kolding, samtidigt med at General Ryes Corps havde den Opgave, foruden at dække denne Bevægelse mod muligt Vest paa detacherede, fjendelige Tropper, at sende en Del af sin Styrke. hovedsagelig Cavaleri, over Egstrup og Sæst frem mod Fjendens

Retraitelinie. Tiden for de 3 Colonnens Fremmarche var afpasset saaledes, at Fjenden omtrent samtidigt skulde opdage Fremrykningen mod Kolding og den omgaaende Bevægelse, og det tør vel antages, at hvis Forudsætningerne havde holdt nogenlunde Stik, vilde den i og N. for Kolding staaende, fjendlige Styrke være kommen i en næsten lige saa mislig Stilling, som hvis man havde lagt Hovedvægten paa den omgaaende Bevægelse, altsaa forstærket General Ryes Corps, og indskrænket sig til at demonstrere i Fronten, indtil den omgaaende Styrke var naaet frem til i Nærheden af Fjendens Retraitelinie.

Men i Løbet af Natten indløb der ved Hovedkvarteret samtidigt med Meldingen fra General Rye om Recognosceringen mod Egstrup Efterretninger fra Chefen for Efterretningsvæsenet, Lieutenant Leerbeck, om, at hele den slesvig-holstenske Hær var samlet i og om Kolding, hvis Tilgange vare barricaderede. Ligeledes indtraf Kl. henimod 6 om Morgenen, da Tropperne forlængst vare paa Marchen til de dem betegnede Stillinger, en Melding fra General Rye om, at hans Corps neppe kunde være samlet før Kl. 6, og da det Bateriael, han havde seet sig istand til at forskaffe sig i Hast, først skulde sammensættes paa Stedet, vilde Slagningen af Broen i det Mindste medtage 2—2½ Time, saa at man neppe turde gjøre Regning paa, at et Par Batalioner og noget Cavaleri kunde være passeret Kolding Aa før imellem Kl. 9 og 10. Forsaavidt denne uundgaaelige Forsinkelse muligen skulde bevirke, at Armeecorpset fandt sig foranlediget til ikke at lade den omgaaende Bevægelse effectuere, udbad General Rye sig Befaling desangaaende meddelt ved Harte Kirke, hvor Corpset agtedes concentreret; i dette Tilfælde vilde Corpsets Opgave altsaa indskrænke sig til at dække Armeecorpsets Flanke. Ved disse Meldinger, hvoraf den sidstnævnte kom saameget mere uventet, som General Rye person-

lig den foregaaende Aften havde været i Hovedkvarteret og der confereret med General Bülow om den forestaaende Operation, blev det Overcommandoen klart, at den tilsigtede Overraskelse af Fjenden maatte opgives, og der stillede sig saaledes tre Alternativer, enten at opgive Angrebet og gaae tilbage med Tropperne, eller at indtage en Stilling i Nærheden af Fjenden i Forening med General Ryes Corps, eller endelig at fremme den lagte Plan. At gaae tilbage uden Kamp syntes kun lidet tilraadeligt, da Forholdene, hvis de tyske Tropper trængte yderligere frem, let vilde kunne stille sig saaledes, at en Demonstration slet ikke senere kunde finde Sted. At tage en fremskudt Stilling med hele Corpset ansaaes under lignende Forudsætninger for misligt, da et eventuelt Angreb af en meget overlegen Magt var at befrygte, og en umiddelbar Tilbagegang, som da maatte blive Følgen, neppe vilde undlade at udøve en forholdsvis altfor deprimerende Indflydelse, selv om Retraiten kunde foretages i bedste Orden og efter den tidligere lagte Plan med 3die og 4de Brigade mod Fredericia og General Ryes Corps nordpaa; sidstnævnte Corps vilde i saa Fald være meget udsat for at omgaaes i sin højre Flanke af den overlegne Fjende og kunde muligen blive afskaaret fra sin bestemte Retraite eller komme til at lide uforholdsmæssigt store Tab. Disse Betragtninger i Forbindelse med det Haab, at der, hvis Øjeblikket benyttedes, og Omstændighederne favoriserede os, — navnlig hvis den gennem Efterretningsvæsenet modtagne Melding om Fjendens Concentration maatte vise sig forhastet — endnu vilde kunne naaes et betydeligt Resultat ved at begynde Angrebet med 3die og 4de Brigade og saaledes binde Fjenden ved Kolding og aflede hans Opmærksomhed fra Overgangen ved Egstrup, bevægede Overcommandoen til at fastholde sin Plan om at gaae angrebsvis frem, og der blev derfor

givet General Rye Ordre til at søge Overgangen muligst paaskyndet, medens der iøvrigt kun blev truffet den Forandring i Dispositionen, at 3die og 4de Brigades Fremrykning respective fra Nørre Bjært og Bramdrup udsattes til Kl. 7¹/₂ om Morgenen.

Situationen paa
slesvig-hol-
stenssk Side
mellem den 20de
og 22de April.

Den Overcommandoen overbragte Efterretning om de slesvig-holstenske Troppers Concentration i og om Kolding var imidlertid i Overensstemmelse med de factiske Forhold. Umiddelbart efter Besættelsen af Kolding den 20de havde Fjenden nemlig disloceret sine Tropper paa følgende Maade: Af Avantgarde-Brigaden forbleve 3 Batailloner og 2 Escadroner i Kolding og Batteriet i Vonsild, medens den fjerde Bataillon besatte Vrannerup; af 1ste Brigade fik 2 Batailloner og Batteriet Cantonnement i Vonsild, 2 Batailloner i Dalby og 1 i Hedehusene; 2den Brigade forlagdes til Ødis og Brænøre med 4de Jægercorps frempousseret til Skanderup; Cavaleri-Brigaden til Frørup, Stenderup og Omegn; Reserve-Artilleriet til Eggen mellem Høkelbjerg og Christiansfeld; Hovedkvarteret til Christiansfeld. I denne Stilling forblev Fjenden de 2 følgende Dage alene med den Forandring, at Besætningen i Kolding forstærkedes med 10de Bataillon, der havde ligget i Vrannerup, hvor der nu ikkun efterlodes et Detachement paa 100 Mand, og at den til Dalby henlagte 3die Bataillon forlagdes til Sest; endvidere erholdt Avantgarde-Brigaden Befaling til at sikre Tilgangene til Kolding ved feltfortificatoriske Arbejder, i hvilket Øjemed et Pionercompagni blev stillet til dens Raadighed, samt til at slaae en Pontonbro over Kolding Aa tæt V. for den faste Bro. Vor Reconoscering mod Egstrup den 22de i Forbindelse med Efterretningen om, at en betydelig Troppestykke i Løbet af den 22de var bleven overført fra Fyen til Snoghøj, foranledigede imidlertid General Bonin til at befale en

delvis Omdislocation for den 23de; af 2den Brigade skulde 1 Bataillon forblive i Ødis, Resten den 23de Kl. 5 om Morgenen afmarchere til et Cantonnement i Hjarup og Skanderup; 4de Jægercorps beordredes til strax at tilvejebringe en Colonnevej mellem Skanderup og Gjelballe, N. for hvilket sidste Sted Corpset skulde overtage Forposttjenesten til henimod Vrannerup, medens 3die Bataillon, der med 2 Compagnier skulde afløse 10de Bataillons Detachement i sidstnævnte By, overdroges Bevogtningen af Linien derfra til henimod Kolding. Af Cavaleri-Brigaden befaledes 2det Dragon-Regiment at indtage et Cantonnement i Ødis og Fovslet.

Vore Troppers
Fremmarche.

I Overensstemmelse med General Bülow's Disposition var den 3die Brigade, til hvilken Generalen selv havde sluttet sig, den 23de Kl. 4¹/₂ om Morgenen brudt op fra sin Mødeopstilling ved Krybily. Avantgarden bestod, nævnt efter Marcheordenen, af 3die Jægercorps's 1ste Compagni, 1 Deling Ingenieurer, 1² Escadron af 2den Husar-Escadron, der havde Ordre til ved Patrouiller at holde Forbindelse med 4de Brigade, 2det og 3die Compagni af Jægercorpset, 2 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen) og endelig Jægercorpsets 4de Compagni, der var afgivet til Bedækning for Kanonerne. Kl. henimod 6, altsaa paa den Tid, da General Bülow modtog Melding om, at General Ryes Corps ikke kunde begynde Overgangen over Kolding Aa til den berammede Tid, var Avantgarden naaet hen til Slugten V. for Nørre Bjært, og Brigaden beordredes nu til foreløbigt at gjøre Holdt, overensstemmende med den trufne Forandring i Dispositionen. 4de Brigade havde allerede mellem Kl. 2 og 3 sat sig i Marche til den befalede Rendezvous-Stilling, men de slette Veje i Forening med Misforstaaelse fra en Vejvisers Side foranledigede, at Brigaden først Kl. 7 blev samlet ved Bramdrup, hvor den formeredes med 5te og 6te Reserve-Bataillon i første og 8de, 9de og 11te Linie-Bataillon i anden Træfning.

Netop som denne Stilling var bleven indtaget, indløb en mundlig Ordre fra Hovedkvarteret, ifølge hvilken Brigaden ikke skulde angribe selve Kolding, men forsøge at slaae Bro og forcere Overgangen over Aaen tæt V. for Byen; Ordren til at opsætte Fremrykningen mod Kolding til Kl. 7¹/₂ modtoges omtrent Kl. 7¹/₄, da Brigaden netop begyndte sin Fremmarche, der derfor sagtnedes lidt.

General Ryes Afdelinger med Undtagelse af 2 Compagnier af 7de Linie-Bataillon og 2 Escadroner af 5te Dragon-Regiment, der vare bestemte til over Ferup og Lejrskov at rykke frem til Aakjær Aa, havde faaet Ordre til at staae i en Mødeopstilling ved Harte Kirke Kl. 4¹/₂ om Morgenen, men, som Generalen havde forudset, blev Klokken mellem 5 og 6, inden Infanteriet og Artilleriet var samlet her, medens Cavaleriet først ankom mellem Kl. 7 og 8; Forposterne, som havde dannet Avantgarden under Fremrykningen, indtog en dækket Stilling imod Egstrup, Paaby og Kolding.

Vore Troppers Fremmarche blev meget tidligt bemærket af Fjenden, der var forberedt paa et Angreb denne Dag, og for hvis Avantgarde der for dette Tilfælde var truffet følgende Disposition: 1ste Jægercorps, der havde Forposterne, skulde med 2 Compagnier besætte Forskandsningerne ved Snoghøj Chausseen, medens de 2 andre Compagnier og 1 Escadron Dragoner fik det Hverv at forsvare Højdedraget N. for Byen ved Vejle Chaussee, hvor man ligeledes var ifærd med at anlægge Forskandsninger. De nordlige Udgame af Byen skulde besættes med 2 Compagnier af 9de Bataillon, medens de 2 andre Compagnier forbleve i Reserve paa Torvet; 2det Jægercorps bestemtes til Reserve for Besætningen ved Snoghøj Chausseen med Allarmplads ved Slottet. Af 10de Bataillon var 1 Compagni afgivet til Arbejde paa Forskandsningerne ved Vejle Chausseen, et andet,

Fjendens
Dispositioner.

der havde afgivet Detachementet i Vranneerup, var fordelt til de forskjellige Vagter i Byen, 1 havde det særlige Hverv at dække Nødbroen, og det sidste skulde møde paa Bataillonens Allarmplads paa Rendebanen. Endelig var Avantgardens Batteri beordret til under et Angreb at tage Stilling paa en Højde S. for Byen for at kunne beskyde de fremrykkende Colonner. — Da det slesvig-holstenske Hovedkvarter omtrent Kl. 7¹/₄ om Morgenen fik Melding om det forestaaende Angreb, der allerede var indledet ved Egstrup, beordredes 2den Brigade til at trække Bataillon i Ødis til sig og gaae frem fra Hjarup mod Sest samt forstærke venstre Fløj med 1 Bataillon ved Gjelballe; samtidigt fik 1ste Brigade Ordre til at koncentrere sig mellem Sest og Kolding for i fornødent Fald at kunne anvendes enten imod Kolding eller imod Vest.

Noget før Kl. 7¹/₂ satte vor 3die Brigades Avantgarde sig i Bevægelse gennem Nørre Bjært ad Kolding Chausseen, og uden at træffe paa noget Fjendligt naaede den Pedersbjerggaard, hvor der observeredes enkelte fjendlige Dragoner, der strax trak sig tilbage. Fjendens Vedetkjæde stod paa Bakkekammen N. for Kalkovnen og ved Dyrehavegaard Skov, og Commandeuren for Jægercorpset, Oberstlieutenant Coch, lod derfor 2det og 3die Compagni følge 1ste Compagni henholdsvis bag højre og venstre Fløj. Efter et kort Forsvar af Bakkekammen og af en ved Kalkovnen paa Chausseen anbragt Barricade trak Fjenden sig tilbage til sin forskandsede Stilling N.Ø. for Byen, hvorpaa Jægercorpset trængte frem til Skovmølle og omliggende Gjærder omtrent 800 Alen fra den fjendlige Stilling. Det mellemliggende Terrain, en sid, med en bred Grøft gjennemskaaren Eng, der aldeles ingen Dækning frembød, var meget vanskeligt at passere undtagen ad den over samme førende Chaussee, der fuldstændigt beherskedes fra den fjendlige Skandse ved denne Vej, og der

Angrebet paa
Kolding.

indtraadte saaledes en længere Standsning i Fremrykningen, under hvilken en Del af 3die Compagni søgte at arbejde sig fremad langs den sydlige Skraaning af Chausseen, medens Avantgardens 2 Kanoner under Capitain Raasløff fra en Stilling N.Ø. for Skovmøllen paa omtrent 1400 Alen aabnede Ilden mod den fjendlige Skandse. Imidlertid var 5te Linie-Bataillon, som havde Teten af Groset, naaet op i Højde med Hvidsminde og beordredes omtrent Kl. 9 til at rykke frem tilhøjre for Jægercorpset for fra Dyrehavegaard Skov at angribe den fjendlige Stilling, samtidigt med at Jægerne skulde angribe over Eugen og den halve Husar-Escadron, der commanderedes af Lieutenant L. Castenschiold, attaque ad Chausseen Bataillonens forreste Compagnier, 1ste og 4de under Premierlieutenant Rothe og Capitain Nielsen. gik frem henholdsvis N. for Møledammen og umiddelbart ved Skovmølle, hvorpaa de udførte en Fronfforandring fremad tilvenstre og overspændte Terrainet mellem Slots-søen og Dyrehavegaard. Forinden disse Compagnier imidlertid vare naaede saa langt frem, at de kunde deltage i det combinerede Angreb paa den fjendlige Stilling, og forinden 3die Jægercorps's i forreste Linie værende Compagnier havde kunnet efterkomme den nyligt modtagne Ordre til at rykke frem til Angreb, attackerede Husarerne. Da nemlig Lieutenant Castenschiold, som med sin Afdeling holdt Ø. for Kalkovnen, ved Capitain Helgesen havde faaet Ordre til i Forening med Jægerne at angribe den fjendlige Skandse og nu rykkede frem ad Chausseen, hvorfra Ingenieurerne imidlertid havde fjernet Barricaderne, blev han ved lydelige Opfordringer oppe fra den høje Bakke Ø. for Skovmølle, hvor den commanderende General og Commandeuren for 3die Brigade med deres respective Stabe opholdt sig, tilskyndet til uopholdeligt at foretage sit Angreb. Husarerne udførte Attaquen med udmærket Bravour,

men da den tappre Rytterskare næsten var naaet frem i Højde med Skandsen, modtoges den af Besætningen, der hidtil havde holdt sin Ild tilbage, med en saa ødelæggende Salve, at Størstedelen af Rytterne og Hestene straktes til Jorden; kun nogle faa Husarer, der i Attaquen havde mistet Magten over deres Heste, saaes i fuldt Løb at ride ind i Kolding, hvor de dels bleve nedskudte, dels fangne. Lieutenant Castenschiold fik Hesten skudt under sig, og da han rejste sig op efter Faldet, befandt han sig ene paa Chausseen i Højde med Skandsen; imidlertid lykkedes det ham dog at naae hen bag et Gjærde, der løb ned til Fjorden, og hvor han traf 2 Husarer, usaarede ligesom han selv, med hvilke han efter nogen Tids Forløb naaede uskadt tilbage. Husarernes Tab ved dette Choc var 10 Døde, 19 Saarede og 3 Fanger; desuden mistedes 39 Heste. Ihvorvel vore Jægere vare saa langt tilbage, at der ikke var nogen Sandsynlighed for, at de kunde komme tidnok til at yde Husarernes Angreb en væsenlig Understøttelse, rykkede de dog frem over Engdraget saa hurtigt som muligt, men inden de naaede hen til den brede Grøft, var Attaquen allerede afslaaet, og da der ingen Mulighed var for at udføre Stormen mod Skandsen med en Tirailleurkjæde, saameget mindre, som det forventede Angreb fra Dyrehavegaard udeblev, kastede Jægerne sig ned bag et Pilehegn, i hvilken Stilling de forbleve i længere Tid under stadig Tirallering med Skandsens Besætning. Capitain Raasløff benyttede denne Fremrykning af Kjæden til med sine 2 Kanoner at indtage en ny Stilling ved Foden af Højderne, c. 900 Alen fra Skandsen, og vedligeholdt herfra i $\frac{1}{2}$ Time en levende Ild mod denne, indtil han beordredes til at slutte sig til Batteriet, der efter General Schleppegrells Ordre havde taget Stilling paa Bakken Ø. for Skovmølle for ved sin Ild at forberede et nyt Angreb paa Skandsen. Af 5te Linie-Ba-

taillon vare imidlertid de 2 bageste Compagnier under Bataillonscommandeuren, Major Schindels Commando blevne dirigerede frem mellem 4de Compagni, der fra den sydlige Udkant af Dyrehavegaard Have og Skov vedligeholdte en levende Ild mod Besætningen i Forskandsningen, og 1ste Compagni, som lidt efter lidt trængte Tirailleurerne af et langs Slotsøen fremsendt Compagni af det fjendlige 2det Jægercorps tilbage henimod Slotsmøllen. Omtrent Kl. 10^{1/4} bemærkede vore ligeoverfor Skandsen staaende Tropper, at Fjenden pludselig gik tilbage, hvorfor de uophødeligt rykkede frem til Forfølgning. 5te Linie-Bataillons 4de Compagni, som havde den korteste Vej til Skandsen, og hvis Fremrykning yderligere lettedes ved Vejen, der fra Dyrehavegaard fører over Engdraget, som paa dette Sted er meget vanskeligt at passere, naaede først hen til den forladte Skandse og trængte derpaa tilligemed de 3 Compagnier af 3die Jægercorps, hvortil dettes 4de Compagni kort efter sluttede sig, frem over Chausseen henimod Kolding Havn og Aa. Paa samme Tid gik Major Schindel med sine 3 Compagnier frem i Retning af den barricaderede Indgang til Byen og indvikledes her snart i en heftig Kamp med Afdelinger af 2det Jægercorps, der havde besat de nærmeste Huse.

Fjendens pludselige Opgivelse af denne Del af Stillingen var hovedsagelig foranlediget ved 4de Brigades Angreb, som vi nu skulle vende os til. — 6te Reserve-Bataillon, der, formeret i Compagnicolonner med fremsendte Skytter, havde haft Teten, var med 2 Compagnier paa hver Side af Vejen og efterfulgt af 5te Reserve-Bataillon som Soutien rykket frem imod Kolding Mølle og den foran samme opkastede Forskandsning; 2den Træfning fulgte efter, Bataillonerne formerede i Colonne paa Midten, de 4 Kanoner paa selve Chausseen i Højde med Infanteriet. Da 6te Reserve-Bataillons Kjæde Klok-

ken omtrent 8 nærmede sig det Sted, hvor Ribe Vejen gaaer af fra Chausseen, modtoges den af en heftig Ild fra Forskandsningen og et paa begge Sider af Chausseen løbende, lavt Hegn samt fra et Par Huse, hvor de yderste Forposter, forstærkede med det til Arbejdscommando afgivne Compagni af 10de Bataillon havde sat sig fast. Halvbatteriet blev nu trukket frem ad Chausseen og beskød de nævnte Huse og Forskandsningen, hvornæst 6te Reserve-Bataillon ved et rask Angreb kastede de fjendlige Tropper tilbage fra Møllen til en Terrainfold, der ligger umiddelbart N. for Kolding, paa hvilket Sted de bleve optagne af de der placerede Afdelinger af 1ste Jægercorps. En heftig Ild fra denne Stilling foranledigede en Standsning i 6te Reserve-Bataillons Bevægelse, og det lykkedes heller ikke Halvbatteriet, der havde taget Stilling ved Møllen, at frembringe nogen Virkning, hvorfor det efter at have mistet nogle Heste trak sig ud af den fjendlige Geværild. Men da 5te Reserve-Bataillon, formeret i Compagnicolonner, rykkede frem til Understøttelse, og samtidigt Major la Cour havde forstærket sin højre Fløj og ladet samme foretage en Svingning fremad til venstre, veg de fjendlige Afdelinger tilbage til Byen, hvor de fra de ved Vejle Chausseen og Hospitalsporten anbragte Barricaderinger og en paa førstnævnte Sted til Dækning af Flanken opkastet Forskandsning søgte at fortsætte Forsvaret i Forbindelse med de der posterede 2 Compagnier af 9de Bataillon. For ikke at give Fjenden Tid til at sætte sig fast her, dirigerede Major la Cour imidlertid strax sit 1ste og 2det Compagni mod Forskandsningen, medens 3die Compagni i Colonne angreb Barricaden ved Vejle Chausseen; Bataillonens 4de Compagni skulde vende sig mod Hospitalsporten og søge at komme i Forbindelse med 3die Brigade. Saavel Barricaden som Forskandsningen blev tagen i første Anløb, og Fjenden forfulgtes dels ind i Byen,

navnlig ned ad Laasbygade henimod Torvet, dels gennem Haverne langs Byens vestlige Udkant henimod Aaen, hvor ifølge Brigadens Bestemmelse en Overgang skulde søges effectueret. I Stormen paa Kolding sammen med 6te Reserve-Bataillon deltog af 5te Reserve-Bataillon Størstedelen af 2det og en Del af 3die Compagni; venstre Fløj, hvor 4de Compagni af 5te Reserve- var til Understøttelse for 4de Compagni af 6te Reserve-Bataillon, opnaede endnu ikke at faae fast Fod i Byen, men maatte efter en alvorlig Kamp trække sig tilbage til sin tidligere Stilling. Da 1ste og 2det Compagni af 6te Reserve-Bataillon vare naaede frem over den lille Bakke N. for Aaen, modtoges de af en heftig Ild fra det paa de sydlige Højder posterede Artilleri, og da omtrent ved dette Tidspunkt de som Reserve paa Torvet placerede 2 Compagnier af den fjendlige 9de Bataillon gjorde et kraftigt, offensivt Stød for at skaffe Luft for de retirerende Afdelinger og trængte en Del af vore Tropper, der vare mere eller mindre spredte i Gaderne og Haverne, tilbage imod den nordvestlige Udgang, maatte ogsaa den V. for Byen staaende Styrke gaae tilbage. Major la Cour fandt sig herved foranlediget til at underrette Brigaden om Sagernes Stilling med Anmodning om Understøttelse for at kunne hævde Byens Besiddelse, og 9de Linie-Bataillon, der inden Stormen paa Byen var trukken nærmere til 1ste Træfning, beordredes nu frem til Understøttelse for 6te Reserve-Bataillon. Bataillonscommandeuren, Major Krabbe, som kun havde 3 Compagnier disponible, idet 1ste Compagni var afgivet til Bedækning for Brigadens Artilleri, dirigerede 4de Compagni Vest om Byen for at sikre mod Flankeangreb, og lod 2det og 3die Compagni gaae frem ad Chausseen. Til Trods for en heftig Ild fra de fjendlige Batterier rykkede disse sidste Compagnier rask frem mod den nordvestlige Indgang af Byen og efterat Resten af Barricaden var ryddet af Vejen trængte de i Forbindelse med de i

Byen forblevne Afdelinger af 5te og 6te Reserve-Bataillon under en levende Beskydning fra Husene frem til Torvet og besatte den mod Øst førende Gade, i hvilken Retning der hørtes en heftig Skydning, medens Resten søgte at bane sig Vej til den sydlige Udgang af Byen. Bataillonens 4de Compagni, som ikke havde stødt paa nogen Fjende, trængte kort efter ind i samme Vest fra og vendte sig ligeledes mod Syd.

Klokken var c. 10¹ 2. Omtrent paa denne Tid blev Brigadens venstre Fløj forstærket med 3die og 4de Compagni af 11te Linie-Bataillon, men inden disses Ankomst var det lykkedes de 2 der værende Compagnier af 5te og 6te Reserve-Bataillon at forcere Adgangen til Byen og naae hen til Slottet, hvor de snart kom i Forbindelse med 5te Linie-Bataillon. Denne havde nemlig hurtigt forceret Palissadeporten og under Major Schindels personlige Commando sat sig i Besiddelse af de nærmest liggende Huse og Haver, hvorfra en mindre Styrke vendte sig imod Slottet, medens Hovedstyrken fortsatte Fremrykningen mod Syd. Da Bataillon blev levende beskudt fra Klosterstræde, dirigeredes den mod Slotshaven, og trængte herfra frem dels mod Syd i Retning af Klostergade, dels henimod Torvet, hvor den kom i Forbindelse med 9de Linie-Bataillon.

Samtidigt med at en Del af de fjendlige Jægere, der havde forsvaret den nordøstlige Tilgang til Kolding, vare indviklede i den heftige Kamp med 5te Linie-Bataillon, søgte Resten over Engene Ø. for Byen at naae hen til Sønderbro. Retraiten over Engene lettedes væsenligt ved, at det fjendlige Artilleri fra sin Stilling S. for Byen fuldstændigt beherskede det aabne Terrain; den yderligere Retraite hen til Broen blev derimod i høj Grad truet ved vor 9de Linie-Bataillons Fremtrængen henimod Søndergade, og Situationen var saameget mere mislig for Fjenden, som der naturligvis herskede den

største Forvirring i hans af den langvarige Gadekamp opløste Afdelinger, der trængte sig sammen for at naae over Broen. Ikkedestomindre lykkedes det ham at samle mindre Afdelinger af 9de Bataillon, som i Forening med en Del af 4de Compagni af 10de Bataillon, der havde Ordre til at dække Tilbagegangen over Broen, gjorde et kraftigt, offensivt Stød fra Rendebanen henimod Klostergade, hvor de satte sig fast paa Hjørnet af Helligkorsgade og Østergade. Major Krabbe, der paa Grund af Forholdene ikke var istand til at oversee Betydningen af dette Modangreb, maatte nu tvivle om Muligheden af med de til hans Raadighed staaende Kræfter at rense Byen, og udtalte dette i en Melding, som han tilstillede Brigaden. Ved Modtagelsen af denne Melding, omtrent Kl. 11, beordrede General Moltke de 2 resterende Compagnier af 11te Linie-Bataillon, 1ste Compagni af 9de Linie- samt de endnu udenfor Kolding værende Afdelinger af 5te Reserve-Bataillon til at rykke ind i Byen, og da Chausseen var stærkt beskudt af det fjendlige Artilleri, satte Generalen sig for at opmuntre Folkene selv i Spidsen for Colonnen; paa dette Tidspunkt var saaledes hele Brigadens Infanteri med Undtagelse af 8de Linie-Bataillon dirigeret ind i Kolding. Da denne Forstærkning ankom, var imidlertid Infanterikampen væsenlig ophørt, idet hele den fjendlige Avantgarde-Brigade havde trukket sig over Broerne og var ifærd med overensstemmende med den oprindelige Disposition at samle sig ved Bellevue bagved 1ste Brigade. Under den sidste Del af Retraitten blev Fjenden beskudt af de 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen), der under Kampen i Byen vare blevne trukne frem til en Bakkekam V. for Chausseen, og af 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), som General Schleppegrell havde givet Ordre til at tage en Stilling inde i selve Kolding; disse sidste Kanoner, der commande-

redes af Lieutenant Salto, og havde til Bedækning 4de Compagni af 2den Forstærknings-Bataillon, bleve posterede, de 2 paa Vejen nedenfor Slotsbakken og de 2 paa selve Bakken ved Staldbygningen. Af 3die Brigades Infanteriafdelinger havde foruden 5te Linie-Bataillon, der under Kampen mistede sin tappre Commandeur, *) ikkun det 3die Compagni af 3die Jægercorps deltaget i den sidste Del af Fægtningen, idet det fra Husene og Haverne S. for Klostergade rettede en levende Ild mod de over Broen tilbagevigende Fjender og mod de til Avantgarde-Brigadens Optagelse frempousserede Skytter af 1ste slesvig-holstenske Brigade.

General Bonin gav nu sine 2 disponible Batterier, 1ste Brigades og Avantgarde-Brigadens, Ordre til at skyde den nærmest ved Sønderbro liggende Del af Kolding i Brand for at hindre vore Troppers yderligere Fremtrængen. Det fjendlige Batteri, der stod nærmest ved Sønderbro, blev vel snart ved vor forenede Artilleri- og Infanteriild nødsaget til at indtage en noget tilbagetrukket Stilling, men kort efter aabnede et af de 12 Pds. Reservebatterier, der imidlertid vare ankomne fra deres Cantonnement i Høkelbjerg, paa en Afstand af c. 2000 Alen en heftig Ild mod vort ved Slottet posterede Artilleri, der paa sin Side blev forstærket med en Deling af 6te Batteri (Haxthausen) samt en Deling af 3die Batteri (Jessen), hvilket sidste samme Morgen var blevet overskibet fra Middelfart til Snoghøj og først henimod Kl. 11 stødte til 3die Brigade N.Ø. for Kolding; men da vore Kanoner, der alle vare 6 Pds., ikke paa den store Afstand kunde udrette noget imod det fjendlige, sværere Skyts, og Terrainet ikke tillod at ud-

*) Commandoen over Bataillonon overtoges efter General Bü-lows Ordre af Major Helgesen.

jevne Misforholdet mellem de to Kalibre ved at indtage en mere fremskudt Stilling, bleve de efter nogen Tids Forløb trukne ud af Ilden. To Kanonbaade, der fra Drejens Odde vare roede ind i Fjorden for at deltage i Kampen, men ikke med deres Granater kunde naae det paa Højderne placerede, fjendlige Artilleri, trak sig ved dette Tidspunkt ligeledes tilbage, da det andet fjendlige Reservebatteri, der en kort Tid havde beskudt dem, gjorde Mine til at indtage en Stilling længere imod Øst, hvorfra det kunde true Baadenes Retraite.

Fjenden fortsatte nu Beskydningen af Byen, der paa flere Steder kom i Brand. Lieutenant Brummer med den ham underlagte Ingenieurdeling arbejdede ufortrødent paa at slukke, men under den forfærdelige Forvirring, som herskede i Byen, var det umuligt at faae Brandfolkene samlede, og den ringe Styrke, der stod til Lieutenants Raadighed, var langt fra ikke tilstrækkelig til at faae Sprojterne i Gang, og det lykkedes ham saaledes ikke at blive Herre over Ilden. Under disse Omstændigheder ansaa General Moltke det for rettest at indskrænke Besætningen i Kolding til det mindst mulige; ikkun 9de Linie-Bataillon forblev i selve Byen med Ordre til at forhindre en Deboucheren fra Fjendens Side over Broerne; 11te Linie-Bataillon beordredes til en dækket Opstilling V. for Byen bag en derværende Højde, og 5te og 6te Reserve-Bataillon, der under Kampen vare blevne temmelig blandede, til at samle og ordne sig paa Højderne N. for Kolding. Af 3die Brigades Afdelinger var 1ste Forstærknings-Bataillon bleven trukket frem til den lille Højderyg Ø. for Slotssøen, 1ste, 2det og 3die Compagni af 5te Linie-Bataillon samledes paa Torvet, de øvrige Afdelinger beholdt foreløbigt i det Væsenlige deres hidtil havde Stillinger.

Saaledes som Forholdene havde udviklet sig, maatte

en yderligere Fremtrængen mod Fjendens stærke Artilleristilling paa de sydlige Bakker ansees for i høj Grad betænkelig, og General Bülow ventede derfor med Længsel paa Melding fra General Rye, hvis omgaaende Bevægelse skulde tvinge Fjenden til at gaae tilbage.

Som allerede ovenfor bemærket, var den Del af ^{Fægtningen ved} General Ryes Infanteri og Artilleri, der var beordret til ^{Egstrup.} at møde i en Rendezvous-Stilling ved Harte Kirke, samlet her Kl. omtrent 6 om Morgenen under Dækning af 12te lette Bataillon, der med 1ste og 3die Compagni havde udviklet sig mod Paaby og med 2det og 4de mod Egstrup. Da Corpset aldeles ikke var forsynet med Bromateriel, der var forblevet ved 4de Brigade, havde man i Løbet af Natten samlet endel Tømmer, og Capitain Haxthausen, der havde faaet det Hverv at lede Broslagningen, lod strax ved Ankomsten til Harte Kirke Forarbejdelsen af de fornødne Bukke paabegynde. General Rye gav nu Major Harbou Ordre til med de 2 mod Egstrup dirigerede Compagnier at bemægtige sig Overgangsstedet ved nævnte By, tæt Ø. for hvilken man agtede at slaae Broen, men Fjenden, som holdt Egstrup besat med Detachementet af 10de Bataillon, gjorde kraftig Modstand og forstærkede Besætningen i Byen, hvorfor Generalen beordrede Major Thrane til med 4de Reserve-Bataillon og 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) at understøtte de 2 Compagnier, i Forening med disse forcere Overgangen over Aaen og besætte Vrannerup Hovgaard og By. Major Thrane rykkede med 1ste, 2det og 4de Compagni frem imod Egstrup, medens 3die Compagni foreløbigt blev tilbage som Bedækning for Kanonerne, og efter en temmelig heftig Fægtning nødtes Fjenden til at gaae tilbage over Aaen, hvornæst vore Tropper under Dækning af Kanonerne, der havde taget Stilling paa en Bakke N.Ø. for Egstrup trængte frem til Overgangsstedet, som, da Broen var afbrudt, kun kunde passeres ad et Gangbrædt af en enkelt

Mand ad Gangen. Tiltrods for en levende Ild fra den nærmeste Gaard paa den søndre Side af Aaen, Vrannerup Hovgaard, tiltvang de forreste Afdelinger, et Par Pelotoner af 12te lette samt 2det Compagni af 4de Reserve-Bataillon, sig Overgangen, og efterat Hovedstyrken, til hvilken Halvdelen af Reserve-Bataillonens 3die Compagni snart sluttede sig, var kommen over paa den søndre Aabred, stormede de op ad den stejle Skraaning og satte sig i Besiddelse af Gaarden. Endel af vore Tropper vendte sig derpaa mod de 2 Compagnier af 4de Jægercorps, som havde holdt Vrannerup Hovgaard besat, og nu havde sat sig fast paa den bagved liggende Bakke. Resten, hvoriblandt Størstedelen af de to Compagnier af 12te lette Bataillon, trængte frem imod Vrannerup By, der, som det vil erindres, var besat af 2 Compagnier af 3die slesvig-holstenske Bataillon, men mødte her en saa kraftig Modstand, at Kampen i længere Tid blev staaende. Imidlertid havde General Rye besluttet sig til at gaae over Kolding Aa ved Egstrup med Størstedelen af sin disponible Styrke, og til den Ende efterhaanden dirigeret 1ste Jægercorps, 6te Linie-Bataillons 1ste og 2det Compagni, 3die og 4de Compagni af 7de Linie-Bataillon, 2den Cavaleri-Division samt 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) henimod nævnte Punkt. 3die og 4de Compagni af 6te Linie-Bataillon vare allerede Kl. 7¹/₂ om Morgenen tilligemed 1² Escadron og 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) under Capitain Bonnichsens Commando afmarcherede for at forcere Trudsbro, hvis denne maatte være besat af Fjenden, og tilvejebringe Forbindelsen med Commandoet under Oberstlieutenant Ernst, til hvem de 2 Kanoner skulde afgives; 1ste og 3die Compagni af 12te lette Bataillon under Commando af Capitain Diogenes bleve foreløbigt staaende foran Paaby tilligemed en Deling af 2det Batteri (Schultz), til hvis Bedækning var afgivet 1 Peloton

af 7de Linie-Bataillons 4de Compagni; Hovedstyrken af Cavaleriet forblev bag Højderne ved Harte Kirke.

Da 1ste Jægercorps ankom i Nærheden af Egstrup Kl. omtrent 8, beordredes det til at gaae over Aaen for i Forening med de 6 Compagnier, der allerede vare i og om Vrannerup, fuldstændigt at rense Terrainet mellem Gjelballe Skov og Sest Mølleaa og derved aabne Vejen mellem Egstrup og Sest. V. for Overgangsstedet tilvejebragtes af Ris og Planker en ny Overgang i Nærheden af den første, og Aaen passeredes saaledes samtidigt paa tvende Punkter. 1ste Compagni sendtes ud paa højre, 2det Compagni paa venstre Fløj af Reserve-Bataillonnen, medens 3die Compagni beordredes at rykke frem bag Centrum, og 4de holdtes i Reserve for at benyttes efter Omstændighederne. Denne Forstærkning satte vore Tropper istand til at avancere paa hele Linien; højre Fløj forfulgte de vigende Jægere gennem Skoven til den sydlige Udkant af samme tæt Ø. for Gjelballe, hele Vrannerup By blev tagen, og Fjenden trængtes tilbage til Højderne V. for Sest Mølleaa, hvor han søgte at sætte sig fast.

General Rye troede nu Øjeblikket kommet til at udføre den ham paalagte Bevægelse mod Fjendens Retraite-linie. 1ste Jægercorps fik det Hverv at sætte sig i Besiddelse af Defleererne over Sest Mølleaa og derefter overtage Bevogtningen af disse og Hylkebro. De ved Paaby staaende Compagnier af 12te lette Bataillon tilligemed Delingen af 2det Batteri (Schultz) beordredes til under Commando af Major Harbou at passere det derværende Vadested for at komme Fjenden i Flanken og derved lette Udførelsen af Jægercorpsets Opgave. Resten af det disponible Infanteri dirigeredes henimod Overgangsstedet ved Egstrup for over Vrannerup at rykke frem mod Sest. I Henhold til denne Ordre lod Major Wilster sit 3die Compagni udvikle sig tilhøjre for 2det og begge

med 4de Compagni som Soutien gaee frem mod de to vestlige Overgange over Sest Mølleaa, der snart kom i vor Magt. 4de Reserve-Bataillon og de 2 Compagnier af 12te lette Bataillon holdt med Undtagelse af enkelte mindre Afdelinger, der havde sluttet sig til Jægercorpset, vedblivende Vrannerup og det nærmest S. for liggende Terrain besat. Saaledes var Situationen S. for Kolding Aa Kl. omtrent 9¹/₂, da pludselig en meget stærk Skydning lod sig høre i Skoven paa vor yderste højre Fløj. Det var 8de Bataillon, Teten af den 2den slesvig-holstenske Brigade, der af General Bonins Stabschef, Capitain Delius, havde faaet Ordre til at rykke frem til Understøttelse af Forposterne ved Vrannerup og derfor var sat i Marche paa Gjelballe istedetfor, som efter den oprindelige Bestemmelse, fra Hjarup mod Sest. Bataillonon udviklede sig i Compagnicolonner med Skytter foran, og dens højre Fløj stødte lige paa 1ste Compagni af 1ste Jægercorps, som trak sig tilbage til en Bakke bag en Lysning i Skoven, hvor det søgte at holde Stand. Men snart observeredes en sluttet Afdeling af et Compagnis Styrke, der i den vestlige, uafsøgte Del af Skoven havde omgaaet vor højre Fløj, og Compagniet blev derfor nødt til efter et betydeligt Tab af Mandskab at trække sig ud af Skoven og gaee tilbage til Vrannerup Hovgaard, medens den tilstødende Del af Reserve-Bataillonens Kjæde trak sig tilbage til Vrannerup og nærmeste Hegn. Da Major Wilster fik Melding om sit 1ste Compagnis farefulde Stilling og om Fjendens Fremtrængen mod Overgangsstedet, indsaa han Nødvendigheden af uopholdeligt at støtte højre Fløj og foreløbigt standse Fremrykningen mod Sest, og han beordrede derfor sit 4de Compagni, der var naaet henimod Bakken S. for Vrannerup (Coten 120), til hurtigst muligt at ile de S. for Vrannerup Hovgaard kjæmpende Afdelinger til Hjælp. Compagnicommandeuren, Capitain

Caroc valgte at vende sig imod Gaarden S. for Vranne-
rup, der tilligemed de omliggende Gjærder var et Punkt
af ikke ringe Vigtighed, da man derfra beherskede det
aabne Terrain mod Syd og Vest, samt truede højre
Flanke af Fjenden, der brød frem fra Skoven, og ved
denne Bevægelse lykkedes det ham ogsaa at hindre
Fjenden i foreløbigt at vinde fast Fod udenfor Skoven;
2 Kanoner af det slesvig-holstenske 2det 6 Pds. Bat-
teri, som vare bragte til Skud paa Bakken S. for Vran-
nerup Hovgaard, maatte meget snart trække sig tilbage.

Imidlertid var 6te Linie-Bataillons 1ste og 2det
Compagni naaet ned til Overgangsstedet ved Egstrup
omtrent samtidigt med, at den 8de slesvig-holstenske
Bataillon angreb vor højre Fløj; medens Aæn passe-
redes, sluttede 3die og 4de Compagni, der havde escort-
eret de 2 for Oberstlieutenant Ernst bestemte Kanoner
forbi Trudsbro uden at træffe paa nogen Fjende, sig atter
til Bataillon. Den følgende Afdeling, 3die og 4de
Compagni af 7de Linie-Bataillon under Capitain Krie-
ger, passerede omtrent Kl. 10 Aæn over den først nu
færdigblevne Bro. Det ved Egstrup værende Artilleri
og Cavaleri, der ligeledes var bestemt mod Sest, skulde
følge efter, men inden dette kunde skee, havde Situatio-
nen ved den videre Udvikling af Fjendens Angreb mod
vor højre Fløj antaget en meget betænkelig Charakter,
der gjorde det nødvendigt ikke alene foreløbigt at op-
give Tanken om enhver Fremtrængsen mod Sest, men
at anvende alle de disponible Kræfter til at holde Stand
imod dette Angreb, og de nysnævnte Afdelinger
erholdt derfor Ordre til indtil videre at forblive paa
Højderne N. for Aæn, hvorfra Artilleriet særdeles virksomt
kunde beskyde Overgangsstederne og støtte højre Fløj.
Den 2den slesvig-holstenske Brigade havde nemlig med
hele sin Styrke undtagen 4 Kanoner af 2det 6 Pds.
Batteri, som under Bedækning af et Compagni af 5te

Bataillon fra Skandrup vare sendte til Understøttelse for yderste venstre Fløj ved Rolsmølle, fortsat Fremrykningen over Gjelballe imod Vrannerup, og 7de Bataillon, som nu var i Teten og havde udviklet sig paa venstre Fløj af 8de Bataillon, brød henimod Kl. 10¹/₄ pludselig frem fra den østlige Udkant af Skoven. Netop paa dette Tidspunkt var 6te Linie-Bataillon naaet til Vrannerup Hovgaard, og da vor højre Fløj, der allerede var i høj Grad rystet ved Kampen med 8de Bataillon, maatte vige for dette nye Angreb, der hovedsagelig var rettet mod dens Flanke, blev 6te Linie-Bataillon saaledes strax indviklet i et meget heftigt Engagement. Vrannerup Hovgaard besattes med 1 Compagni, et andet, der kort efter forstærkedes med de 2 Compagnier af 7de Linie-Bataillon, udviklede sig i Retning af Vejen til Gjelballe, og efter en alvorlig Kamp nødtes Fjenden til at gaae tilbage til Udkanten af Skoven, hvorfra han vedblev at underholde en heftig Ild mod vore Tropper. Samtidigt rallierede den hidtil V. for Vrannerup engagerede Del af 4de Reserve-Bataillon sig paa Skrænten S. for Aaen, medens 1ste Compagni af 1ste Jægercorps gik tilbage over Overgangsstedet, hvor det indtog en Stilling til Optagelse af eventuelt tilbagegaaende Tropper, en Stilling, som Compagniet kort efter af General Rye beordredes til foreløbigt at beholde. — Den heftige Skydning i Retning af Overgangsstedet havde imidlertid foranlediget Major Wilster til personlig at begive sig til det truede Punkt for at kunne dømme om Situationen, og da han kom til den Overbevisning, at vore Tropper paa højre Fløj neppe vilde kunne modstaae et fornyet, kraftigt Angreb, besluttede han at rapple sine mod Sest fremsendte Compagnier, som beordredes til successive at opgive deres Stilling, og nærme sig Vrannerup Hovgaard.

Henimod Kl. 11 foretog Fjenden, der var bleven

forstærket paa venstre Fløj med 3 Compagnier af 5te Bataillon, et nyt Angreb fra hele den østlige Udkant af Skoven, idet han med stor Kraft gik frem saavel imod Vranneup Hovgaard som imod Vranneup By. Medens de 3 Compagnier paa vor højre Fløj, understøttede af den i Reserve staaende Del af 4de Reserve-Bataillon, søgte at imødegaae Angrebet ad Vejen fra Gjelballe, udviklede Major Bentzen det ene af de Compagnier, han havde i Reserve, langs Vejstykket mellem Vranneup Hovgaard og Vranneup By imod de Fjender, der trængte frem fra det indadgaaende Skovhjørne langs Gjærderne, og under denne Bevægelse enfileredes af 1de Compagni af 1ste Jægercorps og noget efter tillige af Corpsets 3die Compagni og Dele af 12te lette Bataillon, som besatte Hegnet mellem nævnte Compagnis Stilling og Vejen mellem Vranneup og Sest. Under disse Omstændigheder, da alt General Ryes disponible Infanteri var engageret og tildels havde lidt betydelige Tab, og da Fjenden, om hvis sande Styrke det paa Grund af den udstrakte Skov var umuligt at faae sikker Kundskab, bestandigt saaes at sende friske Tropper i Ilden, begyndte Generalen at nære Tvivl om Muligheden af med egne Kræfter at holde Stillingen, og han sendte derfor følgende Melding til General Bülow:

„Fjenden trænger stærkt paa, mine Batailloner ere for endel opløste; Stillingen vil vanskelig kunne holdes uden et Par Batailloners Assistance ved Egstrup. Afdelingen ved Rolsmølle trænges ogsaa.“

Egstrup, den 23de April Kl. 11 Form.

Olaf Rye.

Hefstigst var Kampen om selve Vranneup Hovgaard; flere Gange trængte Fjenden frem næsten til denne Gaard, og Major Bentzen saa sig nødsaget til at bringe det eneste Compagni, han havde i Reserve, i Ilden. Vel lykkedes det tilsidst vore Troppers for-

enede Kræfter atter at kaste Fjenden tilbage til Skoven, men han modtog efterhaanden Forstærkning af de 2 Compagnier af 4de Jægercorps, der efter Kampen om Morgenen havde samlet sig N. for Gjelballe, samt af en Del af 6te Bataillon*), og søgte nu at udvikle sig i Terrainet N. for Vejen fra Gjelballe, og at trænge frem til Overgangsstedet, idet han successive satte sig i Besiddelse af nogle tæt S. for Aaen liggende Kratpartier. En yderligere Fremtrængen paa dette Punkt forhindredes dog ved vort paa Højderne N. V. for Egstrup placerede Artilleri. Siden 6te Linie-Bataillons Overgang over Aaen havde 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) fra denne Stilling beskudt dels det fjendlige Infanteri, naar dette i større Afdelinger viste sig udenfor Skoven, dels de 4 Piecer af 2det slesvig-holstenske Batteri, hver Gang disse i det for Artilleri ugunstige Terrain søgte Lejlighed til at virke; og senere var denne Artilleristyrke efterhaanden bleven forstærket med de 2 Kanoner af samme Batteri, som havde været bestemte til at forsøge at overskride Kolding Aa ved Vadestedet S. for Paaby, samt med en Deling af 6te Batteri (Haxthausen), der under den tidligere Del af Kampen havde medvirket til Fjendens Fordrivelse fra Vrannerup By og Terrainet om Sest Mølleaa. Disse 8 Kanoner rettede en saa vedholdende Ild mod Fjendens yderste venstre Fløj, der søgte at sætte sig fast bag de lodret paa Aaens Retning løbende Gjærder i Nærheden af Overgangsstedet, at denne snart begyndte at gaae tilbage, og da vort Artilleri stadigt forandrede Standplads for vedblivende at kunne enfilere Fjenden, alt som han trak sig Vest paa, nødtes han efterhaanden til ogsaa paa dette Punkt at holde sig indenfor Skovranden.

*) Næsten Halvdelen af Bataillonens var efter Overcommandoens Ordre detacheret i forskellige Øjemed tildels langt bort fra Brigaden.

Der indtraadte nu en Pause i Fægtningen, idet begge Parter, som efterhaanden havde ført alle deres disponible Afdelinger i Ilden, havde opgivet Haabet om at fortrænge Modstanderen uden Hjælp af friske Tropper. Imidlertid forekom Situationen dog General Rye saa betæuelig, at han for ikke at udsætte sig for i Uorden at blive trængt tilbage, hvis Fjenden skulde faae Forstærkning, beordrede Major Wilster til foreløbigt at besætte Stillingen S. for Overgangsstedet med 1ste Jægercorps alene og successive at dirigere de øvrige Tropper N. for Aaen. Samtidigt beordredes Commandoet under Oberstlieutenant Ernst til at trække sig bag Trudsbro, og Corpsets Souschef, Capitain Bech, afsendes til Hovedkvarteret for at overbringe Melding om Sagernes Stilling og udbede sig yderligere Ordre. I Overensstemmelse med den modtagne Befaling lod Major Wilster 1ste Jægercorps's 3die Compagni besætte Vrannerup Hovgaard, 2det Compagni dække Terrainet mellem denne Gaard og Overgangsstedet og 4de Compagni gaae tilbage til Vrannerup By til Dækning af den venstre Flanke; 1ste Compagni var noget forinden ved en Officer af General Ryes Stab blevet dirigeret til den østlige Del af Vrannerup, men da Major Wilster troede at kunne løse den ham stillede Opgave med de Kræfter, han allerede havde til Disposition, fik det Befaling til atter at gaae tilbage over Broen, hvorfra det kort efter beordredes til at afgaae til Forstærkning af den til Paaby detacherede Styrke. De øvrige Afdelinger foretog Tilbagegangen over Aaen i følgende Orden: 6te Linie-Bataillon, 7de Linie-Bataillon, 4de Reserve-Bataillon og de 2 Compagnier af 12te lette, og Kl. omtrent 12^{1/2} var Aaen passeret af de først tilbagegaaende Afdelinger. Kampen indskrænkede sig nu til en livlig, men resultatløs Tirailering mellem de langt fra hinanden liggende Kjæder, idet vort Artilleris heldige Stilling hindrede

Fjenden i atter at bryde frem fra Skoven imod Overgangsstedet.

Som ovenfor omtalt, havde 1ste og 3die Compagni af 12te lette Bataillon Kl. omtrent 9¹/₂ faaet Ordre til at forsøge at passere Vadestedet ved Paaby. Under en heftig Ild fra den søndre Aabred fjernedes Harver og deslige, hvormed Fjenden havde forsøgt at gjøre Vadestedet impassabelt, og endskjøndt det frembød ikke ringe Vanskeligheder at passere dels selve Vandløbet, hvor Vandet gik Folkene til midt paa Livet, dels det sum-pige Terrain paa den søndre Aabred, lykkedes det dog snart de 2 Compagnier under Major Harbous Ledelse at vinde fast Fod S. for Aaen. Ved Skovdruplund kom de i Forbindelse med de østligst staaende Afdelinger af den Styrke, der var gaaet frem over Egstrup og Vrannerup, og fulgte under en livlig Tirailieren efter den 3die slesvig-holstenske Bataillon, der gik tilbage i Retning af Sest. De 2 Kanoner var det umuligt at føre over Vadestedet, hvorfor de, som allerede anført, bleve dirigerede til Egstrup. De Dimensioner, Kampen ved Vrannerup efterhaanden antog, foranledigede dog snart Majoren til at opgive Fremrykningen, og med sin Styrke, til hvilken 1 Peloton af 1ste Jægercorps's 2det Compagni og enkelte Folk af 4de Reserve-Bataillon havde sluttet sig, langsomt at gaae tilbage mod Paaby. Denne Bevægelse udførtes uden at Fjenden fulgte efter, hvornæst Compagnierne indtog en defensiv Stilling N. for Vadestedet; her overtog Overstlieutenant Læssøe*) Commandoen over Bataillon, hvis hidtil værende Chef var bleven saaret under den sidste Del af Fremrykningen.

---

*) Oberstlieutenant Læssøe havde ansøgt om at blive ansat som Bataillonscommandeur ved den active Armee og blev under 22de April efter indhentet, krigsministeriel Bemyndigelse af den commanderende General ansat som Comman-

Da Commandeuren for den fjendlige 1ste Brigade, Oberst St. Paul, henimod Kl. 11 erholdt Melding om, at 3die Bataillon var kastet tilbage til Sest Kirke, gav han 1ste Bataillon, der, som det vil erindres, stod i Nærheden af Sest, Ordre til at rykke frem til Kirken som Soutien; men ved dens Ankomst til dette Punkt havde vore Tropper allerede tiltraadt Tilbageetoget, og den gik derfor frem, fulgt af 3die Bataillon, kom uden Modstand i Besiddelse af hele Afsnittet bag Sest Mølleaa og truede herfra Paaby, medens en mindre Styrke sendtes over Sest Mølleaa imod Vrannerup. — Denne Bevægelse i Forbindelse med Sagernes Stilling ved Vrannerup foranledigede General Rye til at afsende følgende Melding til Hovedkvarteret:

„Da jeg befrygtede i Uorden at blive trængt tilbage, har jeg ladet de halvt opløste Batailloner gaae langsomt tilbage; Vrannerup Hovgaard bliver imidlertid besat. Fjenden begynder at trænge frem over Vade-stedet lige for Kirken, og jeg har Intet at sætte derimod. Artilleriet og 1ste Jægercorps er det eneste, der holder Fjenden.“

Mellem Egstrup og Harte Kirke, den 23 April Kl.
12¹/₂ Efterm.

Olaf Rye.

Kort forinden havde Oberstlieutenant Ernst modtaget den allerede omtalte Ordre til at gaae tilbage. — Som tidligere berørt havde Oberstlieutenanten i Overensstemmelse med Overcommandoens Disposition for

deur for 12te lette Bataillon; Major Harbou bestemtes til midlertidigt at overtage Forretningerne som Chef for den fynske Generalcommandostab. — Foreløbigt overtog Oberstlieutenant Hindenburg sidstnævnte Post.

General Ryes Fremrykning faaet Ordre til Kl. 2¹/₂ om Morgenens med 1ste og 2det Compagni af 7de Linie-Bataillon samt 2 Escadroner af 5te Dragon-Regiment at marchere fra Vester Nebel over Ferup, Lejrskov og Højrup til Ribe—Kolding Chaussee, hvor han skulde tage en Stilling med frempousserede Poster ved Aakjær Aa; 2 Kanoner vilde fra Corpsets Rendezvous-Stilling ved Harte Kirke faae Ordre til at begive sig til henimod Lejrskov, for at melde sig til Oberstlieutenanten. — Fremrykningen skete ad den foreskrevne Vej; intetsteds stødte man paa Fjenden, og da Forbindelsen med Hovedstyrken over Trudsbro var tilvejebragt, lod Oberstlieutenanten Overgangsstederne over Aakjær Aa, Hesselvad Bro og Tvedsbro, besætte med Skytterne, hvornæst Melding afsendtes til General Rye. Ved Rolsmølle viste der sig endel fjendligt Infanteri og nogle enkelte Cavalerister, der syntes af indskrænke sig til en rent iagttagende Holdning, men omtrent Kl. 10¹/₂ bemærkedes en fjendlig Styrke af Infanteri og Artilleri at nærme sig Højderne Ø. for Møllen, tilsyneladende i det Øjemed at forberede en Overgang. Det var Halvbatteriet af 2den 6 Pds. slesvig-holstenske Batteri, der med 1 Compagni af 5te Bataillon som Bedækning under 2den Brigades Fremmarche fra Skandrup var blevet dirigeret frem til Forstærkning af de ved Rolsmølle staaende 2 Compagnier af 4de Jægercorps. Oberstlieutenant Ernst gav nu Ordre til, at de 2 Kanoner, som over Trudsbro vare stødte til hans Commando, 1 Deling af 6te Batteri (Schultz) under Lieutenant Brun, skulde tage en Stilling, hvorfra Difleet ved Rolsmølle kunde bestryges, men længe før Stillingen kunde naaes, kjørte det fjendlige Artilleri op paa en Højde umiddelbart Ø. for Møllen og aabnede derfra en heftig Ild paa Delingen, som i det ufordelagtige Terrain aldeles ikke kunde komme til Skud og derfor strax blev beordret tilbage. Fjenden

gjorde imidlertid ikke Mine til at ville forsøge noget Angreb, og begge Parter forholdt sig fra nu af blot observerende, indtil Oberstlieutenant Ernst, som allerede anført, omtrent ved Middagstid erholdt Ordre til at trække sig bag Trudsbro, hvilket Pas han i Tilfælde af Angreb skulde holde til det Yderste. I Henhold til denne Ordre lod Oberstlieutenanten den ham underlagte Styrke tiltræde Retraiten, men da det fjendlige Halvbatteri fra en ny Stilling omtrent 2000 Alen Ø. for den første bestrøg Koldingvejen, gik kun Infanteriet tilbage langs denne Vej, benyttende den Dækning, Terrainet frembød, medens Artilleriet og Cavaleriet dirigeredes nordligere over Stønvad Mølle til Hvilested Kro, hvilket Punkt naaedes Kl. henad 1¹/₂, og hvor Alt blev forberedt til et haardnakket Forsvar af Passet. —

Da General Bülow, som under hele Slaget opholdt sig paa Højderne ved Skovmølle N.Ø. for Kolding og saaledes ikke kunde have nogen Oversigt over, hvad der foregik paa hans højre Fløj, modtog den foruroligende Melding, som General Rye Kl. 11 havde afsendt, maatte det blive ham klart, at det Resultat, han havde tilsigtet, ikke kunde naaes. Vel gav han øjeblikkelig 4de Brigade Ordre til at dirigere 2 Batailloner til Egstrup til Understøttelse for General Rye; men selv om Denne derved maatte blive sat istand til at hævde sin Stilling, syntes der dog lidet eller intet Haab om, at den paa-tænkte Fremrykning mod Sest, hvorpaa hele Operationen var baseret, skulde kunne iværksættes, og General Bülow bestemte sig derfor til at opgive en videre Fremrykning og afbryde Fægtningen. Kl. 12¹/₂ beordrede han General Rye til at trække sine Tropper tilbage over Aaen og noget senere til at afbryde Kampen og gaae tilbage til de Cantonnements, Corpset havde havt inde om Morgenens; samtidigt beordredes 4de Brigade til med sine resterende 3 Batailloner og Halvbatteriet

General Bülow
giver Ordre til
at afbryde
Fægtningen.

at tage Stilling umiddelbart N. for Kolding, medens 3die Brigade endnu foreløbigt skulde holde Byen besat for at forebygge en mulig Deboucheren fra Fjendens Side. General Schleppegrell befalede nu 3die Jægercorps at besætte Byens sydlige Udgang, barricadere Broen og holde denne Stilling indtil videre. 4de Compagni besatte Sønderbro og Husene og Haverne langs Aaen V. for samme, 1ste Compagni Aabredde Ø. for Broen med venstre Fløj stødende op til Corpsets 3die Compagni, der endnu stod i samme Stilling, som det havde indtaget strax ved Besættelsen af Byen; 2det Compagni blev stillet i Reserve i Helligkorsgade. Under en levende Ild fra Fjendens Side barricaderedes endelig den søndre Udgang af Kolding, saa godt som Omstændighederne tillode det, af Ingenieurdelingen under Lieutenant Høyer, og de nærmest Broen liggende Huse indrettedes til Forsvar og besattes med Skytter; i denne Stilling forblev Corpset, medens Fjenden vedblivende overøste Byen med en heftig Artilleriild, hvorved det allerede var lykkedes ham at tænde mange Huse i Brand. Kl. noget over 1¹/₄ modtog 3die Brigade Ordre fra Overcommandoen til at rømme Kolding og lade de derværende Afdelinger gaae tilbage til Brigadens Hovedstilling paa Bakkerne ved Skovmølle. Generalen lod derfor 5te Linie-Bataillon og 2det og 3die Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon indtage en Stilling fra det lille Bakkedrag, hvor de fjendlige Forskandsninger laa, til Slotssøen; Forstærknings-Bataillonens 4de Compagni afgaves til Bedækning for de 6 Kanoner af 3die og 4de Batteri, der havde staet paa og ved Slotsbakken, og som paa Grund af, at Snoghøj Chausseen var saa stærkt bestrøgen af det fjendlige Artilleri, bleve dirigerede ud af den nordlige Udgang af Byen udenom Slotssøen, og 1ste Compagni opstilledes paa Torvet som

Soutien for Jægercorpset, som derpaa fik Befaling til at tiltræde Retraiten.

Medens Forholdene udviklede sig paa denne Maade paa dansk Side, hævde General Bonin truffet Dispositioner, der kunde blive meget farlige for General Ryes Corps. Da han nemlig blev opmærksom paa, at der blev sendt betydelige Forstærkninger fra Kolding til højre Fløj, samtidigt med at en Del af de i Byen værende Tropper samledes N. for samme, hvoraf han maatte slutte, at Offensiven paa dette Punkt definitivt var opgivet fra dansk Side, beordrede han Oberst Zastrow til med Avantgarde-Brigaden med Undtagelse af 1ste Jægercorps, der skulde efterlades som Reserve for de 3 S. for Byen staaende Batailloner af 1ste Brigade, at marchere til Sest for i Nærheden af nævnte By at slaae Bro over Kolding Aa og derfra true Forbindelsen mellem General Ryes Corps og vor Hovedstyrke; 1ste og 3die Bataillon, der allerede vare i Egnen om Skovdruplund, samt 1ste Dragon-Regiment og $\frac{1}{2}$ 6 Pds Batteri stilledes midlertidigt under Oberstens Commando. Endelig befalede General Bonin lidt senere, da han antog, at den Styrke, der endnu var i Kolding, maatte være saa rystet af den langvarige Kanonild, at den ikke vilde kunde yde nogen alvorlig Modstand, Oberst St. Paul at træffe Dispositioner til atter at sætte sig i Besiddelse af Byen. Til at udføre dette Angreb bestemtes 4de Bataillon og 3die Jægercorps, der i 3 Colonner skulde rykke frem imod Broen, en Bevægelse, der kom til Udførelse omtrent samtidigt med, at vort 3die Jægercorps havde faaet Ordre til at tiltræde Retraiten, saaledes at denne allerede tildels var begyndt, da Stormcolonnerne naaede frem til Broen.

Et halvt Peloton, som vort 3die Jægercorps's Kolding opgives,
4de Compagni havde efterladt ved Barricaden bag — 3die og 4de
Brigades Retraite.

Sønderbro til Dækning af Compagniets Retraite, blev snart nødt til at opgive sin Stilling, hvornæst Fjenden hurtigt ryddede Barricaden og med stor Heftighed begyndte at forfølge vore retirerende Tropper. De 3 Compagnier, der havde været placerede østligst, naaede dog uden at blive indviklede i nogen Fægtning ud af den nordøstlige Udgang af Byen, de 2 øvrige i Kolding værende Compagnier samt Ingenieurdelingen havde derimod en vanskeligere Retraite. Fjendens heftige Fremtrængen nødte 4de Compagni, ved hvilket Corpsets Commandeur, Major Coch, opholdt sig, til gjentagne Standsninger, og herved sinkedes Retraiten saa meget, at da Jægerne fra Torvet, hvor de vare bleve optagne af 1ste Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon, naaede hen imod Slottet, var den nordøstlige Udgang af Byen allerede besat af Fjenden, og samtidigt blev Angrebet paa Queuen bestandigt voldsommere. Den fjendlige Styrke, der holdt Barrieren ved Byens Udkant besat, var imidlertid ikke synderligt stærk, og Capitain Münnich, Commandeuren for 4de Compagni, som havde dirigeret sin ene Division gennem Slottet og den anden Øst om samme, satte sig derfor i Spidsen for sidstnævnte Division og stormede under Hurraraab mod Barrieren, hvorved Fjenden foranledigedes til ilsomt at vige tilbage, saaledes at de 2 truede Compagnier og Ingenieurdelingen kunde slutte sig til vore udenfor Byen staaende Tropper. Kampen optoges nu af disse og blev navnlig heftig paa højre Fløj, hvor 2det Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon, der havde besat en Gaard tæt ved Slotsøen, ved sin rolige Holdning og vel rettede Ild bragte Fjenden til at standse sin Fremrykning; dernæst tiltraadte ogsaa disse sidste Afdelinger Retraiten dels over Dyrehavegaard, dels ad Chausseen uden at blive forfulgte af Fjenden, der indskrænkede sig til at sende nogle Kanonkugler efter de bortdragende Colonner. Da alle Brigadens Afdelinger vare ankomne

til Repli-Stillingen ved Skovmølle, omtrent Kl. 3, modtoges Ordre til at gaae tilbage til de den foregaaende Dag indehavte Cantonnements, og Marchen tiltraadtes under Dækning af en Arrieregarde, bestaaende af 2den Forstærknings-Bataillon og 4 Kanoner af 4de Bateria (Marcussen.) Efter i kort Tid at have indtaget en midlertidig Stilling ved Gudsø, ved hvilket Pas Ingenieurdelingen dannede en Barricade, gik Brigaden tilbage til sine tidligere Cantonnements med Forposter fra Eltang Nor til Eltang By.

Ved Fjendens Fremtrængen i Kolding fandt General Moltke, som havde læst General Ryes Melding af Kl. 12 $\frac{1}{2}$ og saaledes maatte være forberedt paa Muligheden af et Angreb over Harte, sin Stilling umiddelbart N. for Kolding med ikkun 3 temmelig svækkede Batailloner altfor udsat og gik derfor omtrent Kl. 1 $\frac{3}{4}$ noget tilbage i Retning af Bramdrup, om hvilken Bevægelse Melding afsendtes saavel til Overcommandoen som til General Rye. En Ordre fra Overcommandoen af Kl. 2 om at gaae tilbage til den Stilling, Brigaden havde havt inde om Morgenen, modtoges først Kl. 3 $\frac{1}{2}$, og kort efter at den betegnede Stilling var naaet, indtraf endelig Befaling til at gaae tilbage til de Cantonnements, Brigaden om Morgenen havde forladt. Af de to til Assistance for General Ryes Corps afgivne Batailloner, der, saaledes som senere vil blive omtalt, paa den første Dæl af Retraiten sluttede sig til dette Corps, stødte omtrent paa denne Tid 8de Linie-Bataillon atter til Brigaden, noget senere ved Eltang Kirke 11te Linie-Bataillon, og Kl. omtrent 6 $\frac{1}{2}$ indtog Brigaden sine Cantonnements, efter at Forposter vare udstillede fra Eltang By til henimod Almind.

Da General Rye omtrent Kl. 1 $\frac{1}{2}$ modtog Overcommandoens Ordre om at gaae tilbage N. for Aaen, befalede han strax 1ste Jægercorps at opgive Stillin-

General Rye
gaaer tilbage til
Almind Daler.

gen ved Vrannerup Hovgaard og tiltræde Retraiten. Forholdene paa dette Punkt havde i den sidst forløbne Time ikke forandret sig væsenligt; vel havde den over Sest Mølleaa fremtrængende, fjendlige Styrke begyndt en Skydefægtning mod vor venstre Fløj, ligesom Fjenden paa sin venstre Fløj havde faaet Forstærkning af de 4 fra Rols Mølle kommende Kanoner, men alligevel udføres Tilbagegangen under Dækning af vort Artilleris Ild med Ro og Orden, uden at Fjenden trængte paa. Først bleve Fløjcompagnierne trukne over Aaen, derefter det Compagni, som havde holdt Vrannerup Hovgaard besat, hvornæst Broen afkastedes tiltrods for en temmelig levende Artilleriild, og Jægerne indtog en defensiv Stilling paa den nordre Aabred. I denne Stilling blev Corpset strax efter afløst af den kort forinden ankomne 8de Linie-Bataillon; Bataillonens Skytter bleve sendte frem langs Aaen, 1ste Compagni overdroges det umiddelbare Forsvar af Øvergangsstedet, medens den øvrige Styrke stod som Hovedreserve N. for Vejen fra Kolding til Ribe. Bag Højderne N. for denne Vej, paa hvilke vort Artilleri efter Ordre havde taget Stilling, efterat vore Tropper vare komne tilbage over Broen, samledes efterhaanden de Afdelinger af General Ryes Corps, som havde været engagerede i Kampen om Vrannerup. Fjenden gjorde ikke noget Forsøg paa at forcere Overgangen over Aaen, og Kampen indskrænkede sig hovedsagelig til en Artillerifægtning, i hvilken den til Oberstlieutenant Ernst's Commando afgivne Deling kom til at deltage, medens Fjenden paa sin Side forstærkedes ved det ridende Batteri, der ad en Skovvej var naaet frem til en Stilling S. for Vrannerup Hovgaard. Den anden af 4de Brigades Batailloner, 11te Linie-Bataillon, var først bleven dirigeret til Paaby, men da Oberstlieutenant Læssøe, som stod her med 2 Compagnier af 12te lette Bataillon samt 1ste Compagni af

1ste Jægercorps og 1 Peloton af 7de Linie-Bataillon, ansaa denne sin Styrke for fuldkommen tilstrækkelig til at sikre Vadestedet, hvor kun en svag Tirallering fandt Sted, fortsatte Bataillonens sin Marche henimod Egstrup og blev her stillet i Reserve N. for Chausseen.

Imidlertid kom Corpsets Souschef tilbage fra Overcommandoen med Ordre til General Rye om at afbryde Fægtningen og gaae tilbage til sine tidligere havte Cantonnements. Som en Følge deraf fik Oberstlieutenant Ernst omtrent Kl. 2¹/₂ Befaling til med det ham underlagte Commando over Stenvad Mølle at marchere tilbage over Vester Nebel efter at have udstillet Forposter fra Stallerup Gaard over Stubdrup langs Vesternebel Aa ligesom den foregaaende Dag. Samtidigt erholdt de ved Egstrup staaende Tropper Ordre til at gaae tilbage paa Harte Kirke under Dækning af en Arrieregarde, bestaaende af 8de Linie-Bataillon, 2 Escadroner af 3die Dragon-Regiment, der i Løbet af Fægtningen vare blevne dirigerede til Egstrup som Bedækning for Artilleriet, samt 2 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen), Alt under Befaling af den fungerende Bataillonscommandeur, Capitain Pontavice. — Først gik Hovedstyrken af Infanteriet tilbage, dernæst trak Artilleriet sig delingsvis ud af den fjendlige Ild, og endelig fulgte Arrieregarden uden at blive forfulgt af Fjenden, der foreløbigt forblev i sin Stilling paa den søndre Aabred, men med sit Artilleri vedblivende heftigt beskød vore tilbagegaaende Tropper. Ogsaa den til Paaby detacherede Styrke var efter Ordre gaaet tilbage, og Kl. lidt over 3 passerede de bageste Afdelinger af General Ryes Hovedcorps forbi Harte Kirke. Den videre Retraite blev anordnet saaledes, at de resterende 4 Escadroner af 1ste Cavaleri-Brigade over Dybvad Bro og Vester Nebel skulde gaae tilbage til deres tidligere Cantonnements, medens Corpsets øvrige Styrke dirigeredes over Bramdrupdam og derfra videre

mod Nord; Forposter skulde udstilles, ikke som oprindeligt bestemt over Lilleballe og Stubdrup, men S. for Almind Dalen over Dons Mølle og Vester Nebel til henimod Bølling, og det blev overdraget Oberst Juell at regulere Forpostlinien for højre Fløjs Vedkommende samt træffe den i saa Henseende fornødne Aftale med Oberstlieutenant Ernst. — Arrieregarden tog en midlertidig Stilling ved Harte Kirke, og 2den Cavaleri-Brigade, til hvilken 2den Cavaleri-Division atter havde sluttet sig, og som havde erholdt Ordre til med 4 Kanoner at dække Corpsets Retraite mod S. og S.Ø., rykkede henimod Harte By, da man maatte befrygte en Overgang fra Fjendens Side over Kolding Aa S.Ø. for Paaby; Oberstlieutenant Læssøe havde nemlig allerede Kl. 2 om Eftermiddagen afsendt Melding til General Rye om, at Fjenden syntes at ville slaae en Bro over Aaen paa dette Punkt, med Tilføjende af, at et Par Kanoner dog let vilde kunne forhindre et saadant Forsøg. Den i nævnte Melding omtalte fjendlige Styrke var Oberst Zastrows Commando, som paa dette Tidspunkt havde nærmet sig Aaen, hvor den strax havde begyndt at træffe Forberedelser til en Broslagning. Klokken var lidt over 3 $\frac{1}{2}$, da vor Arrieregarde brød op fra Harte Kirke; den største Del af 2den Cavaleri-Brigade havde da allerede sluttet sig til den i Retning af Bramdrupdam retirerende Hovedcolonne, idet den kun havde efterladt 2den Cavaleri-Division og de 4 Kanoner i Stillingen ved Harte med Ordre til Divisionens Commandeur, Major Hegermann-Lindencrone, at forblive som Bedækning for Kanonerne, indtil alt Corpsets Infanteri var passeret, og dernæst følge efter. I Henhold hertil lod Major Hegermann-Lindencrone sit Commando følge efter 8de Linie-Bataillon, der havde Teten af Arrieregarden, og kom saaledes foran de 2 Escadroner af 3die Dragon-Regiment samt de 2 Kanoner af 6te Bateria

(Haxthausen). Sidstnævnte Afdelinger vare kun naaede i Kanonskuds Afstand fra Kirken, da der viste sig fjendligt Cavaleri, som gjorde Mine til at forfølge; de 2 sluttende Escadroner gjorde derfor Holdt, og Kanondelingen tog en Stilling paa Vejen, men da Fjenden kort efter forsvandt bag Kammen af Bakkerne, kom Delingen ikke til Skud, og Retraiten fortsattes over Bramdrupdam til Chausseen og derfra videre ad Vejen til Almind Dalen af hele Styrken med Undtagelse af 8de og 11te Linie-Bataillon, der, som allerede bemærket, atter afgik til 4de Brigade.

Da Colonnen under Oberstlieutenant Ernsts Commando ankom til Stenvad Mølle, lod Oberstlieutenanten 1ste Compagni af 7de Linie-Bataillon under Premierlieutenant Bentzens Commando tilligemed et Cavaleridetachment paa 40 Mand fortsætte Marchen paa den østlige Side af Vesternebel Aa for at indtage Bataillonnens tidligere Forpoststilling fra Stallerup Gaard over Stubdrup langs nævnte Aa, medens Resten af Styrken fortsatte Marchen over Højrup, Ferup og Vester Nebel. Kort efter at Lieutenant Bentzen havde skilt sig fra Hovedstyrken, blev han beskydt af de S. for Vrannerup Hovgaard placerede Kanoner, og han befalede derfor Cavaleriet, der marcherede i Queuen, hurtigst muligt at søge at komme ud af den fjendlige Ild og strax begive sig til Solgaard, hvor Pikettet skulde placeres. Infanteriet benyttede Terrainet til Dækning saa godt som muligt og naaede omtrent Kl. 3 $\frac{1}{2}$ over Markerne til Stubdrup, hvor en Feltvagt paa 27 Mand under en Underofficer udstilledes ved den sydligste Gaard i Nærheden af Vadestedet over Vesternebel Aa; en anden Feltvagt paa 1 Underofficer og 28 Mand under Lieutenant Adeler stilledes omtrent 800 Alen Ø. for Stubdrup paa Vejen til Stallerup Gaard, over hvilket sidste Punkt Forbindelsen med Corpsets øvrige Forposter tidligere

havde fundet Sted. Med Resten af Styrken fortsatte Lieutenant Bentzen Marchen over et Vadested over Almind Aa til Solgaard, hvor han ankom Kl. omtrent 4, og afsendte derpaa strax de 3 øvrige Feltvagter henholdsvis til Elkjærholm og Broerne over Vesternebel Aa paa Vejen fra Vester Nebel til Jordrup og Bølling; endvidere udstilledes henimod Vadestedet over Almind Aa, hvorfra de sydligste Feltvagter kunde observeres, nogle enkelte Infanterister, i Højde med en dobbelt Cavaleripost, som af Cavaleridetachmentets Commandeur, Lieutenant Feddersen, var efterladt ved Dybvad Bro. Kort efter modtog Lieutenant Bentzen Bataillonens skriftlige Befaling angaaende Dragonernes Fordeling og Anvendelse, ifølge hvilken 1 Underofficer og 15 Dragoner skulde afgives til Vester Nebel for derfra at patrouillere mod Vest og Sydvest, medens Resten især skulde anvendes til hyppige og langtudgaaende Patrouiller; naar Cavaleriet inddroges til Pikettet, skulde der ved hver af de sydlige Feltvagter efterlades 2 Dragoner til Overbringelse af Meldinger.

En af vore Felt-
vagter op-
snappes af
Fjenden.

Henimod Kl. 4¹/₄, kort efter at Feltvagten under Lieutenant Adeler havde udstillet sine Vedetter, observeredes Cavaleri, der nærmede sig Syd fra. I Begyndelsen troede man, at disse Ryttere, hvis Styrke ansloges til 2 Escadroner, henhørte til vore egne Tropper, da de ligesom vore havde lyseblaa Kapper, men saasnart de kom saa nær, at Lieutenanten gennem Kikkert kunde skjelne deres Hovedbedækning og derved kom til Visshed om, at det var Fjender, gav han strax sin Feltvagt Ordre til at gaae tilbage paa Pikettet, da der ikke i Nærheden fandtes noget Hus eller nogensomhelst anden Terraingjenstand, som kunde frembyde Dækning mod Cavaleri, og en Retraite paa Stubdrup blev umuliggjort derved, at Fjenden strax trængte ind mellem Feltvagten og denne By. Den retirerende Trop, som, da de ud-

satte Poster tildels vare blevne opsnappede, bestod af omtrent 20 Mand, blev imidlertid snart, inden den kunde naae Almind Aa, omringet og opfordret til at overgive sig, en Opfordring, som uden Modstand blev efterkommet. Selve Angrebet blev udført af c. 1 Escadron, medens den anden holdt sig i nogen Afstand.

Da det fjendlige Cavaleri nærmede sig Stubdrup, trak Sergenten, der commanderede den derværende Feltvagt, sig efter at have inddraget sine Poster Nord paa ud af Byen, hvor han mødte en Dragon, der overbragte ham Ordre fra Lieutenant Bentzen til at trække sig tilbage til Pikettet. Sergenten retirerede først langs med Aaen, men da det fjendlige Cavaleri ikke forfulgte ham, troede han over Markerne at kunne naae til Solgaard; han vendte sig derfor i denne Retning, og det lykkedes ham ogsaa at passere Vadestedet over Almind Aa, men kort efter, c. 600 Alen fra Solgaard, blev Feltvagten indhentet af det forfølgende Cavaleri; Sergenten lod vel strax formere Kreds og befalede sine Folk at skyde, men da Cavaleriet i Galop og med Hurraraab satte ind paa Kredsen, kastede Folkene Geværerne. En enkelt Mand, som ikke havde kunnet støde til Feltvagten, gik over paa den vestlige Side af Nebelaa og undkom til Vester Nebel; derimod blev den Dragon, som havde overbragt Ordren til Feltvagten om at gaae tilbage, og de fra Pikettet udsatte Infanterivedetter ligeledes tagne tilfange.

Medens dette forefaldt Ø. og N.Ø. for Stubdrup, marcherede de 4 Escadroner af 1ste Cavaleri-Brigade, 2 Escadroner af 3die og 2 af 5te Dragon-Regiment, ad Vejen til Vester Nebel. Da 5te Dragon-Regiments 3die Escadron, som dannede Arrieregarden, passerede Nord om Stallerup Sø, observeredes enkelte fjendlige Cavalerister i Terrainet S. for Seen, hvorom Melding afgaves til Regimentets Commandeur, Oberstlieutenant Voigt,

som var nærværende ved Escadronen, og som red bort efter at have befalet Escadronscommandeuren, Ritmester Leth, at være agtpaagivende. Der udsendtes nu en Bagtrop, og fra denne indløb kort efter Melding om, at 2 fjendlige Escadroner nærmede sig, en Melding, der strax blev sendt videre til Regimentscommandeuren; men da Ordonnantsen kom tilbage uden at have truffet Denne, begav Ritmesteren sig selv hen til Teten af Regimentet og derfra til 3die Dragon-Regiment, som var umiddelbart foran, og hvis Commandeur, Oberstlieutenant Freiesleben, tillige underrettedes om, hvad der var erfaret. Colonnen fortsatte imidlertid sin Marche mod Nord uden at blive opmærksom paa Lieutenant Adellers Feltvagt, der passeredes i en Afstand af mindre end en halv Fjerdingsvej og tydelig kunde sees fra Højderne ved Dybvad Bro. Da Ritmester Leth, der atter havde begivet sig tilbage til sin Escadron, henimod Kl. 4^{1/2} ankom i Nærheden af Solgaard, bemærkede han endel Cavalerister, som forede, samt Infanteri, som ikke var under Gevær; disse Tropper ansaa Ritmesteren for et Commando, som efter at have udført et eller andet Hverv holdt Hvil her, inden de gik i Qvarter; at det var et Piket, faldt ham ikke ind, uagtet han havde passeret den fra Solgaard ved Dybvad Bro udstillede Cavaleripost, og han indskrænkede sig derfor til at underrette Commandoet om, at det maatte være agtpaagivende, da 2 fjendlige Escadroner nærmede sig, hvornæst han selv fortsatte sin Marche. Denne Underretning, der blev overbragt til Pikettets Commandeur med den Tilsætning, at de fjendlige Escadroner vare ledsagede af Artilleri og efterfulgte af Infantericolonner, foranledigede Lieutenant Bentzen, der kort forinden havde modtaget en lignende Melding fra den ved Dybvad udsatte Cavaleripost, til uopholdeligt at udsende en Dragon til hver af de 2 sydlige Feltvagter med Ordre til, at de ligesom de ved Vadestedet

over Almind Aa udsatte Infanteriposter skulde trække sig tilbage til Solgaard. Men kort efter ankom en Undercorporal, der midlertidigt havde været afgivet til Lieutenant Adeler, og meldte, at han paa Tilbagevejen til Solgaard havde seet, at Lieutenantens Feltvagt var bleven omringet og taget tilfange af fjendtligt Cavaleri. Lieutenant Bentzen besluttede nu strax at trække sig tilbage og blev under Retraiten, da han omtrent var kommen 1000 Alen bort, Øjenvidne til, at Infanteriposterne, der havde staaet ved Vadestedet, bleve indhentede og tagne tilfange i Nærheden af Solgaard. — Af det øvrige Oberstlieutenant Ernst underlagte Commando var ved dette Tidspunkt de 2 Escadroner allerede ankomne i Nærheden af Aagaard, medens Kanondelingen under Bedækning af 2det Compagni af 7de Linie-Bataillon netop havde passeret Elkjærholm paa Vejen til Vester Nebel, hvor den havde gjort Holdt. Da man her erholdt Underretning om det fjendlige Cavaleries Nærmelse, fortsatte Delingen alene sin Marche mod Viuf, hvorimod Compagniet foreløbigt tog en Stilling for at optage det tilbagevigende 1ste Compagni. Imidlertid havde Oberstlieutenant Ernst i Vester Nebel gennem Oberst Juel faaet Underretning om den forandrede Forpoststilling, og han begav sig derfor frem mod 1ste Compagni for at ordne det Fornødne, men da han kom nogle hundrede Alen S. for Vester Nebel, traf han de 2 Compagnier i fuld Tilbagegang, som fortsattes til Byen, hvor Kirkegaarden blev besat. Her indløb Melding om, at fjendlige Tropper viste sig saavel ved Dons som V. for Vesternebel Aa, og Oberstlieutenanten besluttede sig derfor til at opgive Vester Nebel og nærme sig til Aagaard; i Nærheden af dette Sted stødte Bataillon, hvis 3die og 4de Compagni vare komne tilbage over Bramdrupdam og Dons, til Cavaleri-Brigaden, til hvilken kort efter ligeledes de 4 detacherede Esca-

droner sluttede sig, og hele Styrken gik derpaa i Bivouak N. for Aagaard med Forposter paa en Linie fra Dons Mølle Nord om Vester Nebel til henimod Bølling.

Meldingen om det fjendlige Cavaleris Forfølgning foranledigede General Rye til foreløbigt at holde sin Hovedstyrke samlet umiddelbart bag Almind Dalen, og først da han fik Underretning om, at Fjenden havde standset sin Fremrykning, lod han Tropperne gaae i det for dem bestemte Cantonnement med Undtagelse af 1ste Jægercorps og 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), der overtog Forposttjenesten.

Det fjendlige Cavaleri, der opsnappede de 2 Feltvagter af 7de Linie-Bataillon, henhørte til 1ste slesvigholstenske Dragon-Regiment, som omtrent Kl. 3¹/₂ passerede Kolding Aa over Vadestedet i Nærheden af Paaby. Resten af Oberst Zastrows Commando havde omtrent Kl. 4¹/₂ iværksat sin Overgang noget østligere over den imidlertid fuldendte Bro, og Obersten modtog nu Ordre til med Avantgarde-Brigaden at rykke frem til Bramdrup, hvor han skulde bivouakere, med Forposter paa en Linie fra Lilleballe Skov til Stubdrup; herfra langs Vesternebel Aa og Kolding Aa til Rols Mølle udsattes Forposterne af 2den Infanteri-Brigade, der anvistes Cantonnement med 2 Batailloner i Harte og Resten i Vrannerup og Gjelballe; yderste venstre Fløj bevogtedes af 2det Dragon-Regiment, der tilligemed det ridende Batteri fik Cantonnement i Skandrup og Hjarup. 1ste Brigade overtog Forposttjenesten paa højre Fløj fra Lilleballe Skov til Afsnittet ved Hvidsminde og cantonnerede med 3 Batailloner i Kolding og med 1 Bataillon samt Batteriet i Sest og Omegn, hvor tillige 1ste Dragon-Regiment og det ene Halvbatteri af Avantgarde-Brigaden anvistes Cantonnement; det andet Halvbatteri henlagdes til den sydlige Forstad af Kolding, og Reserveartilleriet til Vonsild.

General Donins
Dispositioner
efter Føgtningen
ved Kolding.

Kolding By maatte haardt undgjelde for det uheldige Udfald af Kampen. Fjenden, der var i høj Grad op-hidset over det store Tab, han havde lidt i Byen, og som antog — hvad jo altid er Tilfældet ved slige Lej-ligheder — at de Skud, der kom fra Husene, tildels hidrørte fra Indvaanerne, hengav sig til de beklageligste Udskejelser. Først Kl. 8 næste Morgen tillod Com-mandanten i Kolding, Major Hacke, Commandeur for 9de Bataillon, Byens Indvaanere at begynde paa Sluk-ningen af de talrige Ildebrande.

Tabet paa den fjendlige Side under denne Dags Kamp var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

2 Officerer, 50 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 12 do. 253 do.

Af Fanger faldt 2 Officerer og 87 Underofficerer og Menige i vore Hænder.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

8 Officerer, 7 Underofficerer og 136 Menige.

Af Saarede:

20 do. 17 do. og 337 do.

Af Fanger:

1 do. 3 do. og 127 do.

Vort hele Tab var saaledes: 29 Officerer, 27 Under-officerer og 600 Menige.

De Officerer, der fandt Heltedøden vare:

Major Schindel, Commandeur for 5te Linie-Bataillon.

Capitain Bonnichsen af 6te do.

Lieutenant Høyer " Ingenieurcorpset.

— Meincke " 6te Reserve-Bataillon.

— Holbek " 9de Linie- do.

— Füssel " 12te lette do.

— Thrane " 5te Linie- do.

— Mammen " 4de Reserve- do.

Tabet i Føgt-
ningen ved
Kolding.

De andre saarede Officerer vare:

Major Harbou,	Commandeur for	12te lette Bataillon.
Capitain Bohse	af	6te Linie- do.
Ritmester Duncker,	Adjutant ved	Hovedkvarteret.
Lieutenant P. H. Dorph	af	6te Linie-Bataillon.
— Meyeren	"	3die Jægercorps.
— I. A. Grønlund	"	9de Linie-Bataillon.
— Späth	"	6te Reserve- do.
— I. Vaupell	"	4de do. do.
— B. S. Lind	"	1ste Jægercorps.
— Ingversen	"	7de Linie-Bataillon.
— Plenge	"	6te Reserve- do.
— Krøyer	"	3die Jægercorps.
— C. F. Møller	"	do. do.
— Harpøth	"	12te lette Bataillon.
— Trojel	"	5te Reserve- do.
— Lausen	"	7de Linie- do.
— Drastrup	"	6te Reserve- do.
— Gløerfeldt	"	5te Linie- do.
— F. C. Pio	"	12te lette do.
— H. H. Platen	"	do. do.

Desuden saaredes Regnskabsføreren ved 7de Linie-Bataillon, Capitain Grüner, der som Frivillig deltog i Fægtningen, og af Læger Overlæge Münster af 6te Reserve-Bataillon.

Den fangne Officer var Lieutenant Adeler af 7de Linie-Bataillon.

Detalleret Tabsliste findes under Bilag III.

Da General Bülow havde afbrudt Kampen ved Kolding og Egstrup, havde han 2 Alternativer at vælge imellem, idet han enten kunde indtage en Stilling i Fjendens Nærhed med hele sin Styrke, eller opgive den umiddelbare Forbindelse med General Ryes Corps og selv gaae tilbage til Fredericia Afsnittet. Hvad det

første Alternativ angik, da forment Generalen, at de Fordele, dette mulig kunde medføre, under de stedfindende Forhold ikke opvejede de dermed forbundne Ulemper. Efter de ham tilgaaede Efterretninger og efter den Modstand, han havde mødt, antog han nemlig, at Rigmstropperne stode tæt bag ved Insurgenterne, ja mulig endog havde taget Del i Kampen, og at de saaledes enten kunde trækkes frem strax og gaae angrebsvis tilværks endnu samme Eftermiddag, eller at Fjenden i alt Fald den følgende Dag med friske Kræfter og overlegen Styrke vilde kunne foretage et Angreb paa vore Tropper, der næsten alle havde været i Ilden og vare udmattede af en anstrængende Marche og en besværlig Forposttjeneste. Hvad der under saadanne Forhold kunde skee, lod sig ikke forudsee, og General Bülow troede derfor at burde foretrække det andet Alternativ, at lade Hovedstyrken gaae tilbage til Fredericia Afsnittet og foreløbigt indskrænke sig til derfra at observere de fjendlige Troppers Bevægelser, medens General Rye gik tilbage bag Vejle Aa og derfra eventuelt fægtende fortsatte Retraiten mod Nord. Selv om Rigmstropperne ikke, hvad han dog nu holdt for afgjort, trængte ind i Jylland, men overlode dette alene til Insurgenterne, forekom den anførte Stilling Generalen at være den fordelagtigste, da han, hvis Fjenden uforsigtigt skulde vove sig længere frem uden nogen umiddelbar Reserve, vilde være istand til at kaste sig ind paa hans Retraite-linie for i Forening med General Ryes Corps at tilføje ham et alvorligt Nederlag.

Ledet af disse Betragtninger udgav General Bülow i Løbet af Eftermiddagen følgende Disposition for den 24de.

Imorgen tidlig Kl. 5, hvis intet Angreb forinden
 skeer, bryder Armeecorpset op fra sine havte Stillinger
 og Cantonnements saaledes: General Ryes Corps gaaer

General Bülow's
 Disposition for
 Bevægelserne
 den 24de April.

tilbage mod Nord og tager Stilling bag Vejle Aa; med dette Corps følger Ingenieurdelingen under Lieutenant Brummer. Den 4de Brigade gaaer tilbage bag Elbo Dalen og besætter Passene ved Havreballe og Bredstrup og tager en Stilling omtrent mellem Taarup og Torp og videre mod Nordost. Denne Stilling holdes besat, indtil den 3die Brigade, som ligeledes gaaer tilbage over Elbo Dalen, har indtaget sin Forpoststilling, hvorefter den 4de Brigade samt 3die Batteri (Jessen) og 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen) afmarcherer til Fredericia. Den 3die Brigade udstiller sine Forposter fra Skjærbæk til Tavlov og videre over Tavlov Nebel til Bredstrup med Observationspost til Randsfjord og en fremskudt Cavaleripost til Gudse; Hovedposter udsættes, hvor Vejen fra Børup støder til Chausseen, samt i Torp og ved Bredstrup. Til Forposttjenesten anvendes 2 Batailloner, de øvrige Batailloner cantonneres i Stovstrup, Erise, Hønebjerg og Snoghøj; Artilleriet og Cavaleriet tager Cantonnement i Stovstrup og Erise og stilles indtil videre til 3die Brigades Disposition. Hovedkvarteret forlægges imorgen fra Snoghøj til Fredericia. Ingenieurdelingen under Lieutenant Good*) tildeles 3die Brigade og cantonneres i Snoghøj. I Tilfælde af Angreb inat benytter den 4de Brigade hovedsagelig Vejen over Havreballe Gaard til Fredericia, den 3die Brigade Vejen over Børup og Sønderby Gaard saavel som over Erise ligeledes til Fredericia. I Tilfælde af Angreb, efterat 3die Brigade har indtaget Cantonnement, gaaer sammes Re-traite ligeledes til Fredericia.

Bülow.

De i denne Befaling paabudte Troppebevægelser

---

*) Efterat Lieutenant Høyer var falden, havde Licutenant Good af Ingenieurstabten faaet Ordre til at overtage Com-mandoen over Delingen.

bleve af 3die og 4de Brigade udførte i Overensstemmelse med de givne Ordre, og den 24de om Eftermiddagen havde 3die Brigade overtaget hele Forposttjenesten langs Elbo Dalen, medens 4de Brigade tog Cantonnement i Fredericia, dog med Undtagelse af 1 Compagni, der afgaves til Bevogtning af Vadestedet over Randsfjord ved Egeskov. — I 3die Brigades Stilling foretoges imidlertid endnu samme Dags Aften i Henhold til en af Hovedkvarteret derom udstedt, detailleret Ordre følgende Forandringer: Vedetlinien blev trukken tilbage til en Linie fra Lille Belt foran Damgaard Ø. for Taarup over Kongsted og Bredstrup til Randsfjord. Capitain Silberloh af 9de Linie-Bataillon ansattes som Forpostcommandeur. Til Forposttjenesten skulde anvendes 2 Batailloner; den øvrige Del af Brigaden anvistes Cantonnement i Erisø og Stovstrup, hvor tillige de 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen) henlagdes, hvorimod Resten af Batteriet samt 3die Batteri (Jessen) beordredes til strax at afmarchere til Fredericia. Endvidere udtalte Overcommandoen, at Folkene i Cantonnementerne stedse skulde være færdige til Udrykning, og at Halvdelen af Hestene skulde være seledede og sadlede. De forskjellige Hovedposter skulde tildeles noget Cavaleri, og Cavaleripatrouiller udsendes, saalænge det var muligt, ad Chausseen foran Gudsø, foran Havreballe Gaard og ad Vejen til Vejle foran Bredstrup Passet, ligesom mindre Cavaleriposter befalede udsatte ved eller mod Gudsø, ved Havreballe Gaard og ved Bredstrup. — Endelig befalede Overcommandoen den 25de April, at Capitain Dreyer af Ingenieurcorpset foreløbigt skulde stilles til Disposition for 3die Brigade for ved fortificatoriske Arbejder at forstærke Forpostlinien; disse Arbejder skulde paabegyndes ved Bredstrup. Samme Dag befalede 3die Brigade at afgive 1 Officer og 100 Mand til Besætning af Bro-

hovedet ved Snoghøj,*) hvor desuden 2 Fartøjer bleve stationerede for om fornødent at optage Besætningen og forsprængte Troppeafdelinger.

General Ryes Corps afmarcherede den 24de April Kl. 5 om Morgenen under Dækning af Forposterne som Arrieregarde og uden at blive efterfulgt af Fjenden. Generalen indtog imidlertid ikke Stillingen bag Vejle Aa, der har en Udstrækning af $1\frac{1}{2}$ Mil, da han befrygtede, at ved et alvorligt Angreb paa Vejle Størstedelen af de V. for denne By staaende Tropper vilde kunne blive nødte til at trække sig tilbage paa Viborg; derimod lagde han alle sine Tropper bag Grejs Dalen og indskrænkede sig til at besætte Passet ved Vejle med en mindre Styrke S. for Byen og observere Overgangsstederne ved Haraldskjær og Vingsted Mølle ved Patrouiller, en Forandring i Dispositionen, hvortil General Rye ansaa sig bemyndiget, da Forbindelsen mellem Generalens Corps og Hovedstyrken factisk var afbrudt, og hvorom Melding afsendtes til Hovedkvarteret. — Under Marchen til Vejle vare de 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) under Capitain Götzsche, escorterede af 2 Compagnier af 11te Linie-Bataillon, stødte til Corpset. General Rye havde nemlig den foregaaende Dag anmodet Overcommandoen om at lade Halvbatteriet under fornøden Bedækning afgaae til Herslev, hvor Kanonerne skulde afgives til den der cantonnerende 6te Linie-Bataillon, men ved Ankomsten til Herslev var Bataillonnen allerede afmarcheret, hvorfor de 2 Compagnier

*) Dette Brohoved var iøvrigt langt fra ikke i Forsvarsstand; et Forslag fra Feltingenieurdetachmentet af 19de April om at foretage de i saa Henseende fornødne Arbejder og at reparere Landgangsbroen blev ikke taget til Følge.

af 11te Linie-Bataillon maatte følge Halvbatteriet paa dets videre Marche til Corpset og saaledes for nogle Dage bleve adskilte fra 4de Brigade; da man tog i Betænkning at dirigere dem ad den directe Vej til Fredericia, beordredes de nemlig til at afgaae til Horsens, og derfra, da fornødne Transportmidler manglede, til Aarhus; her indskibedes de og stødte den 28de atter til Bataillonnen i Fredericia.

Corpset blev henlagt i følgende Cantonnements:

Hovedkvarteret.....	Williamsborg.	Dislocation af General Ryes Corps den 24de April.
5te Infanteri- Brigade.	{ 6te Linie-Bataillon. Bredballe og Lysholt.	
	{ 7de do. do. . Bregdal og Gammelsole.	
	{ 12te lette do. . Hedensted, Torup og Rimmerslund.	
	{ 4de Reserve-do. . Stubberup, Sebberup og Ølsted.	
1ste Cavalieri-Brigade.....	{ 1ste Jægercorps... Engom og Assendrup. Spettrup, Botterup, Eriknaver og Korning.	
2den do. do.	Støndrup, Nørre- og Sønder-Aldum, Lysstrup og Overholm.	
Artilleriet.	{ 2det Batteri (Schultz)..... Hedensted og Torup.	
	{ 6te Batteri (Hart- hausen) og den samme underlagte Espingoldeling .. Rimmerslund, Sebberup og Stubberup.	
Ingenieurafdelingen.....	Store Dalby.	

Til Forposter bestemtes daglig 1 Bataillon, 2 Escadroner og 2 Kanoner under Major Honnens, der afløste Major Faber som Forpostcommandeur; deres Opgave var kun at holde Grejs Dalen saa længe, at de bagved cantonnerende Afdelinger kunde faae tilbørlig Tid til at samle sig paa deres Allarmpladser; Vejle selv skulde aldeles ikke forsvares, og de S. for samme staaende Forposter erholdt Ordre til, naar Fjenden rykkede frem, at trække sig gennem Byen til Højderne N. for samme.

I denne Stilling forblev Corpset indtil den 27de April, da det ifølge Ordre fra Hovedkvarteret rykkede frem til en Stilling bag Vejle Aa og indtog følgende Cantonnements:

Dislocation af
General Ryes
Corps den 27de
April.

Hovedkvarteret . . . . . Vejle.

5te Infanteri- Brigade.	}	6te Linie-Bataillon.	Lerbækgaard, Høgholt og Rugballegaard.
		7de do. do.	Grejs.
		12te lette do.	Vejle.
		4de Reserve-do.	Bredballe, Juulsbjerggaard og Lysholt.
		1ste Jægercorps . . .	Haraldskjær og Kjærbølling.

1ste Cavalieri-Brigade . . . . . Bregdal, Engom, Davgaard, Ørum, Lille Dalby, Torup og Hedensted.

2den do. do . . . . . Jennum, Rugballe, Hornstrup, Balle, Stensgaarde og Kjærbølling.

Artilleriet.	} 2det Batteri (Schultz)	Store- og Lille Grundet samt Hornstrup.
		} 6te Batteri (Hart- hausen) med Espingoldelingen
Ingenieurafdelingen	... Vejle.	

Forposterne udsattes S. for Vejle og langs Aaen til Vingsted Mølle; af Escadronerne placeredes den ene N. for Skibet Kirke, den anden S. for Vejle ved Sammenstødet af Fredericiavej og Koldingvej, og Patrouiller udsendtes dels over Vinding, dels over Højen, Stubberup, Jerlev og Nørre Vilstrup, dels endelig fra Vingsted Mølle over Høllund og Jerlev. — I Tilfælde af Angreb skulde 1ste Jægercorps repliere sig paa 6te Linie-Bataillon og dernæst i Forening med denne trække sig tilbage over Passet ved Grejs Mølle; 2den Cavalieri-Brigade, der skulde besørge Forposttjenesten mod Vest og Sydvest og dække Corpsets højre Flanke, anvistes Re-traite over Jellinge i Retning mod Øster Snede. Samtidig oprettedes en Etappe for Marodeurer, der foreløbigt henlagdes til Bregdal, og som var bestemt til at optage fra de forskjellige Batailloner og Corps Mandskab, der vel ikke kunde siges at være sygt, men dog paa Grund af Udmattelse eller deslige ikke kunde følge Corpsets Bevægelser.

I de nærmeste Dage efter Fægtningen ved Kolding indskrænkede Fjenden sig til at bævde det vundne Terrain da General Bonin af General Prittwitz havde faaet Ordre til ikke at trænge længere frem i Jylland før paa nærmere Befaling. Den 24de April om Morgenen befalede General Bonin Oberst Zastrow med 1 Bataillon, 1 Dragon-Regiment og 2 Kanoner at lade foretage en Reconoscering til Almind Dalen hovedsagelig for at

Forholdene paa den fjendlige Side indtil Slutningen af April

undersøge, hvorvidt Terrainet var passabelt imellem Almind og Dons Mølle, og samtidigt fremsendtes 2 Escadroner og 1^e Bataillon ad Vejen til Fredericia, ved hvilke Recognosceringer Cavaleripatrouiller naaede frem henholdsvis til Højen Kirke og til Gudsø. Samme Dag modificeredes Forpoststillingen saaledes, at Avantgarde-Brigaden overtog Sikkringen af hele Linien fra Hvidsminde over Bramdrup til Nordenden af Stallerup Sø, medens 2den Brigade tildeltes Strækningen fra Sydenden af nævnte Sø over Stampemøllen langs Vesternebel Aa og Kolding Aa over Rols Mølle til Dollerup. Avantgarde-Brigadens Gros og dens Bateria forlagdes til Kolding, 1ste Brigade til Dalby, Vonsild og Sest; den øvrige Styrke forblev hovedsagelig i sit tidligere Cantonnement med Undtagelse af 2det Dragon-Regiment, der henlagdes til Ødis og Fovslet, hvorfra det dog allerede den 29de ved Rigestroppersnes Ankomst til Ødis forlagdes til Egnen om Dalby.

Som allerede bemærket, blev de slesvig-holstenske Troppers Fremrykning i Jylland standset ved en Ordre fra General Prittwitz, en Ordre, der allerede gjentagne Gange var givet General Bonin, og som var foranlediget af politiske Hensyn. Medens nemlig Centralmagten, ivrigt tilskyndet af Statholderskabet, af al Magt søgte at fremskynde en Besættelse af Jylland, vilde General Prittwitz ikke overskride Grændsen, forinden han fik positiv Ordre dertil af det preussiske Cabinet, men en saadan havde han endnu ikke modtaget. Han indskrænkede sig derfor til, samtidigt med at General Bonin rykkede frem over Christiansfeld, at forlægge 3die Divisions 1ste Brigade, hvortil 11te Husar-Regiment blev attacheret, til Tønder og Løgumkloster, 2den Brigade med 8de Husar-Regiment til Aabenraa og Reserve-Cavaleriet, der blev dannet af det sachsiske Garderytter-Regiment og 5te Regiment bayerske Chevaux-

legers samt det ridende, preussiske Batteri, Alt under Commando af General Ledebur, til Egnen mellem Løgumkloster og Aabenraa; Kystbevogtningen overtoges af 2 Batailloner, Pionererne afgaves til Skandsebygning i Sundeved. Først et Par Dage efter Fægtningen ved Kolding, nemlig den 26de April, satte Divisionen sig atter i Bevægelse Nord paa og belagde med 1ste Brigade Egnen om Styding, med 2den Brigade Haderslev og Omegn og med Reserve-Cavaleriet Egnen om Skrydstrup; samme Dag tiltraadte den bayerske Brigade, hvormed 1ste Divisions Stab fulgte, Marchen fra Sundeved Nord paa og afløste den 29de den 2den preussiske Brigade i dens Cantonnements i og om Haderslev, medens den kurhessiske Brigade foreløbigt forblev i Sundeved og stilledes under 2den Division. Nævnte Dag var den preussiske Division rykket frem med sin Avantgarde, bestaaende af 2 Batailloner, 4 Escadroner og $\frac{1}{2}$ 6 Pds Batteri, til Egnen om Ødis og Brønøre med Poster fremskudte til den jyske Grændse, medens de 2 Brigader henlagdes i Egnen V. og S.V. for Christiansfeld; Reserve-Cavaleriet rykkede frem med 1 Regiment til Jarls, hvorfra en Avantgarde frempousseredes mod Bastrup, og med det andet Regiment til Rødding med en Avantgarde i Skodborg; 1 Escadron af sidstnævnte Regiment fik endelig Ordre til at marchere til Ribe for at recognoscere Terrainafnittet mellem Hjortvad Aa og den jyske Grændse. Hovedkvarteret forlagdes samme Dag til Christiansfeld.

Angaaende den danske Hærs fremtidige Operationer havde Krigsministeren under 22de April udtalt til General Bülow, at hvis Insurgenterne alene rykkede ind i Jylland, maatte man tilstræbe en Forening med General Ryes Corps for at overvælde dem; overskredes Grændsen derimod ogsaa af Riggstroppe, anbefalede Ministeren den største Varsomhed og ansaa det navnlig

Krigsministeren
og General
Bülow udvælte
deres Ansku-
elser om
Situationen.

for utilraadeligt at møde Fjenden mellem Gudse og Randsfjord; om Fredericia skulde forsvares eller rømmes maatte afhænge dels af Angrebets Styrke, dels af Fæstningens Tilstand; endelig overlod Ministeren det til General Rye at bestemme, om han vilde gaae tilbage til Aalborg eller til Helgenæs. Denne Skrivelse besvarede Overcommandoen den 24de April; General Bülow udtalte her, at efter Udsagn af de den foregaaende Dag gjorte Fanger var der en stærk Reserve af Preussere, Bayrere og Sachser tæt S. for Kolding; imidlertid havde han ikke kunnet beslutte sig til at lade Tropperne gaae tilbage til Fyen, forinden han fik Vished om, at Rigs-tropperne havde overskredet den jydsk Grændse, men udbad sig Ministerens Bestemmelse for, om han ubetinget skulde besætte Fredericia med 1 Brigade og overføre den anden til Fyen, saasomt Indrykningen af et større Antal Rigs-tropper i Jylland var bleven constateret, eller om Ministeren bifaldt, at han beholdt sin nuhavende Stilling. Da dette Punkts Afgjørelse syntes ham at være af særdeles Vigtighed i militair Henseende og ikke uden Indflydelse paa Opinionen, imødesaa han Ministerens Bestemmelse i saa Henseende. Herpaa svarede Ministeren under 26de April, at ethvert alvorligt Sammenstød med Overmagten navnlig under nærværende Forhold absolut maatte undgaaes. Dersom Rigs-tropperne overskred Grændsen, overlodes det Generalen enten strax at gaae over til Fyen med hele Styrken med Undtagelse af Garnisonen i Fredericia eller at trække sig derover successive, naar Fjenden trængte paa; Re-traiten til Snoghøj og Fredericia burde under alle Om-stændigheder skee itide og med Ro og Orden, ligesom Forbindelsen mellem Fredericia og Fyen burde holdes vedlige, saa at Garnisonen kunde ombyttes. Var den ind-trængte Styrke derimod alene Insurgenter, burde Generalen ikke rømme Jylland, men indtage en Stilling mellem

Fredericia og Kolding og vedligeholde den directe Forbindelse med General Ryes Corps. Denne sidste Bestemmelse blev den følgende Dag yderligere indskjærpet ved en Skrivelse, hvori tilføjedes, at i saa Fald burde Fjenden angribes i et belejligt Øjeblik; endvidere udtalte Ministeren, at Evacuationen af Jylland ikke burde overiles, saalænge Fjenden ikke gik længere frem, ligesom der heller ikke syntes at have været tilstrækkelig Anledning for den nørrejydske Generalcommando til allerede den 25de at forlægge sit Sæde fra Horsens til Aarhus. Med Hensyn til Forholdet mellem Generalcommandoerne i Nørrejylland og Fyen og Overcommandoen bestemte Ministeren endvidere, at disse fremtidigt skulde henvende sig til General Bülow i Sager, der afgang af locale Forhold og Hærens Stilling. At oprette en egen Artilleristab for General Ryes Corps, saaledes som General Bülow havde foreslaaet, kunde Ministeren paa ingen Maade tillade; Stabene burde besættes med faa, men saa dygtige Kræfter som muligt, og det burde overvejes, om ikke Posterne som højstcommanderende Artilleriofficer ved det nørrejydske Armee-corps og ved Generalcommandoerne i Nørrejylland og Fyen burde sammendrages; dog udtalte Ministeren allerede den følgende Dag, at, saafremt General Rye fremdeles skulde operere paa egen Haand, maatte der vel ansættes en øverstcommanderende Artilleriofficer hos ham, men da Virksomheden for den højstcommanderende Artilleriofficer i Nørrejylland, siden Overcommandoen for den active Armee var forlagt derhen, maatte antages at være meget indskrænket og yderligere vilde indskrænkes, efterhaanden som Fjenden rykkede op i Jylland, forment Ministeren, at denne Post kunde forenes med Posten som højstcommanderende Artilleriofficer hos General Rye. — Med Hensyn til Søstyrken, dens hensigtsmæssigste Fordeling og Samvirken med Hæren paalagdes det General Bülow

at conferere med Commandeur Garde. Søstyrken ve Als burde deles i 2 Stationer, en mellem Arnkilsøre og Aabenraa Fjord og en ved Sønderborg; den første antoges ikke at kunne være mindre end 6 Kanonchalouper eller Kanonjoller, 1 Dampskib og 1 Krigsskib S. for Sundet kunde der være 4 Kanonchalouper, 1 Dampskib og 1 Krigsskib; i disse Afdelingers Styrke og Dislocation maatte ingensomhelst Forandring gjøres uden Overcommandoens Samtykke. Gik Fjenderne ikke længere frem, saa at Jyllands Evacuation ikke behøvede at fortsættes, maatte 1 Dampskib sættes i Fart mellem Kjøbenhavn og Fredericia og 1 mellem Kjøbenhavn og Als. Endelig gjorde Ministeren under 29de April Overcommandoen opmærksom paa, at vore Troppers Opstilling, saaledes som denne fremgik af Armecorpssets Indberetning af 26de og 27de, efter hans Mening var altfor adspjalt. Saalænge ingen Rigtropper vare gaaede over Kolding Aa, forekom der ham ikke at være tilstrækkelig Grund til at adskille General Ryes Corps fra de under Generalens egen specielle Befaling staaende Tropper, tvertimod talte Alt for, at begge Corps holdtes forenede og indtog en imponerende Stilling ligeoverfor Insurgentene. Ved samme Lejlighed bemærkede Ministeren, at General Ryes Retraite bag Vejle forekom ham aldeles umotiveret, og at det var ham uforklarligt, hvorfor Denne havde forlagt sit Hovedkvarter til Williamsborg. Det havde allerede tidligere været Ministeren paafaldende, at General Rye strax efter Rømningen af Nordslesvig tog Kvarter i Viuf, medens alle militaire Grunde talte for, at Generalen blev i Kolding; havde han gjort dette, vilde det efter Ministerens Mening neppe være blevet nødvendigt at rømme Kolding den 20de April, en Omstændighed, der kunde have uberegnelige Følger for Landet.

Medens Overcommandoen saaledes indhentede Bestemmelse fra Ministeren for de fremtidige Operationer,

oretoges kun mindre betydelige Forandringer i Trop-
 ernes Opstilling. Saaledes blev den 24de April, da
 de Brigade henlagdes til Fredericia, det nys op-
 ettede 2det Forstærknings-Jægercorps overført fra Fre-
 ericia til Egnen om Middelfart, hvorhen allerede den
 2de den 12te lette Bataillons Depotcompagni var
 orlagt; endvidere overførtes den 27de og 29de April
 depotcompagnerne af 5te, 8de og 13de Linie- samt af
 te Reserve-Bataillon fra Fredericia til Fyen. Fra den
 9de overtoges Bevogtningen af Fyens nordvestlige
 Kyst, der siden 3die og 4de Brigades Overførelse til
 Jylland havde været betroet til Civiløvrigheden og navn-
 g til Marinen, af de til Fyen forlagte Tropper under
 Kommando af Oberstlieutenant I. A. Fibiger, der inter-
 ristisk havde fungeret som Commandant i Fredericia
 g fra den 18de April var bleven ansat som Comman-
 ant i Middelfart og Commandeur for de faste Batterier
 aa Fyen; Bevogtningen af Strækningen fra Baaring
 ig til Føns Vig overtoges af de 5 Depotcompagnier,
 erfra til Ivernæs af 2det Forstærknings - Jægercorps.
 ndvidere sikredes Kysten ved den 1ste Division
 anonbaade, som allerede den 21de April efter An-
 odning fra General Bülow var bleven forstærket
 ed 2 Kanonchalouper, der hidtil havde haft Station
 ed Holdnæs. Af Divisionens Fartøjer stationeredes ved
 ø Sund og udfør Haderslev Fjord 2 Kanonchalouper,
 ed Fænø 2 Kanonjoller, ved Strib 1 Kanonchaloup, de
 øvrige Kanonchalouper ved Fredericia. Udfør Kolding
 jord havde endvidere efter Anmodning fra den com-
 anderende General Dampskibet Hekla taget Station
 r at iagttage muligt derfra udgaaende, mod Fyen
 ttede Landgangsforsøg, som Fjenden ifølge ind-
 ben Efterretning skulde have isinde at udføre med c.
 10 over Land hidførte Baade, en Efterretning
 m dog snart berigtigedes derhen, at det kun var en

Foranstaltning
 ger til Sikkring
 af Fyens Kyst.
 — Evacuation
 af Depoter m. m.
 i Nørrejylland.

halv Snes Pontons, som vare blevne transporterede til Kolding.

Hvad Evacuationen af Depoterne m. m. i Nørrejylland angaaer, da vare allerede den 19de April Commandeurcapitain Fisker samt Indrulleringscheferne, Capitainerne Kjørulf i Aarhus og Bluhme i Aalborg, af Marineministeriet stillede til Overcommandoens Dispositior for at ordne det i saa Henseende Fornødne, og Førstnævnte, som den 21de meldte sig hos Generalcommandoen i Horsens, begyndte med Assistance af Ingenieurlieutenant Købke den 25de Evacuationen af det i Aarhus værende Hestedepot samt af 3die Dragon-Regiments Depot-Escadron. De nævnte Depoter bleve overførte til Nyborg og derfra til Odense, men i Henhold til Ministerens ovenfor omtalte Yttring i Skrivelse af 27de April blev den yderligere Evacuation af Jylland foreløbigt standset.

Ihvorvel den directe Forbindelse mellem Hovedkvarteret og General Ryes Corps allerede den 24de va bleven afbrudt, søgte General Bülow dog saavidt muligt at bevare Enhed i Bevægelserne ved ikke at op give den umiddelbare Commando over Corpset, og har etablerede i det Øjemed den 25de en Ordonnantlini over Trelde og Rosenvold til General Ryes Hovedkvarter. Ad denne Vej modtog General Rye den 26de den alle rede nævnte Ordre til at gaae frem fra Stillingen bag Grejs Dalen til Stillingen bag Vejle Aa og den følgende Dag nedenstaaende Instrux for Udførelsen af det har overdragne Hverv.

Instrux for
General Rye af
27de April.

Omendskjøndt Hr. Generalen gjentagne Gange er bleven meddelt Underretning om den Hoveddirection som De ved en eventuel Retraite vil have at følge, omendskjøndt det følger af Sagens Natur, at en Instruction for Hr. Generalen ikkun vil kunne gives i almir

lelige Grundtræk, da det Dem overdragne Hvervs Udørelse er mere end sædvanligt betinget af Omstændighederne, saa vil man dog ikke undlade herved at fremsætte de Hovedhensyn, hvorpaa De bør fæste Blikket ved Deres Operationer.

Nærværelsen af Deres Corps i Jylland har saaledes til Hensigt ikke ubetinget at opgive denne Provinds og give den til Pris for selv den ringeste Styrkes Udpressinger. Det er altsaa nødvendigt, at Fjenden veed, at De stedse holder Øje med ham og vil afskjære enhver ringere Styrke, som vover sig for langt frem. Er han først kommen til denne Overbevisning, da vil hans Fremtrængen i Jylland enten indskrænkes til den allersydligste og mindste Del af samme, eller han vil blive nødt til at svække og sprede sin Styrke saa betydeligt, at der sandsynligvis paa et eller andet Punkt vil fremkomme en Blottelse, som vi kunne benytte til vor Fordel.

For imidlertid at opnaae dette, maa De med Deres Corps holde Dem saa at sige i en stadig Berørelse, om den end ikke altid er umiddelbar, med Fjenden, men derhos være færdig til paa første Vink at gaae tilbage, for saa lidt som muligt at udsætte deres Corps for at oprives af en betydeligere Styrke. Da imidlertid en saadan, om den end med muligste Hurtighed rykker frem, dog i Forvejen med Nødvendighed røber sin Ankomst for den opmærksomt Iagttagende, saa vil et godt Spionvæsen, Efterretningsmænd, Patrouiller og større og mindre Recognosceringer fortrinligen være at anbefale.

Det er af ommeldte Hensyn fundet hensigtsmæssigt at vælge Retraitelinien saaledes, som den tidligere er angivet, hovedsageligen ad Chausseen til Aalborg, thi jo længere Nord paa Fjenden hidrages, jo lettere kan hans Operationslinie afskjæres, og da den ad den

østlige Chaussee berører Kattedagtet gjentagne Gange, ville vi herved have en forøget Lethed ved at benytte de givne Blottelser.

I yderste Tilfælde danner Vendsyssel et godt Af-snit. For ikke at svække vor Armee ved at afgive en Styrke til Besættelsen af Helgenæs, vil dette Punkt foreløbigt blive abandonneret, og Materiellet borttaget.

Et andet Hensyn, som Hr. Generalen heller ikke bør tabe af Sigte, er, at Fjendens Opmærksomhed saavidt muligt maa søges afdraget fra Fredericia og overført paa Hr. Generalens Corps, men hertil hører ogsaa den alt ommeldte, stadige Berørelse med Fjenden, idelige Harcelleringer og Demonstrationer. Det er en Selvfølge, at Meningen ikke kan være den, at Hr. Generalen til alle Tider skal engagere Deres hele Corps, men det vil komme an paa at trætte Fjenden uden selv at blive træt.

Endeligen skal Fjenden ved Hr. Generalens Forbliven i Jylland under en eventuel Fremrykning bringes til den Erkjendelse, at han ikke kan opgive noget allerede besat Punkt, uden paany at maatte kjæmpe eller dog føre betydeligere Kræfter frem til dets Gjænerhvervelse.

Ogsaa hertil hører, at Hr. Generalen holder Dem Fjenden saa nær, at De altid er vidende om hans Tilbagegang og kan benytte denne Kundskab paa den hurtigste og fordelagtigste Maade.

At det Hr. Generalen tildelte Hverv er vanskeligt, kan ikke miskjendes; men det kan udføres paa en mere eller mindre fyldestgørende Maade.

Af Hr. Generalens Dygtighed og Ufortrødenhed venter man, at det vil lykkes Dem at løse Opgaven, i det rette Øjeblik at være pludseligt tilstede, i næste forsvunden for atter at komme igjen og derved gjøre

Fjenden usikker, raadvild og betænkelig — og desuagtet at bevare Corpsets Kraft, Kampdygtighed og til en vis Grad dets numeriske Styrke.

Bülow.

Da General Bülow havde modtaget Krigsministerens Skrivelse af 26de April, hvori han opfordredes til, saafremt den Styrke, der overskred Grændsen, alene bestod af Insurgenter, ikke at rømme Jylland, men i Forbindelse med General Ryes Corps at tage en Stilling mellem Fredericia og Kolding, besluttede han den 29de at lade foretage en større Recognoscering for at faae Vished om Fjendens Styrke og Stilling i Jylland. De til den 27de om Aftenen i Hovedkvarteret gjennem Efterretningsvæsenet modtagne Oplysninger desangaaende gik ud paa, at Insurgenternes Forpostlinie stod over Eltang Kirke, Lilleballe til Vester Nebel, og at Preusserne vare i Fremmarche mod den jyske Grændse og den 26de om Aftenen vare naaede til Haderslev, Styding og Skrydstrup. General Rye fik i den Anledning Ordre til den 29de April at udsende et Commando, hovedsagelig bestaaende af 3-4 Escadroner, mod Starup, Vester Nebel og Almind; Commandoet, der maatte instrueres om ikke at søge Fægtning med Fjenden, skulde udsendes saa tidligt, at det kunde være ved Vester Nebel og Almind Kl. 11 om Formiddagen. I samme Skrivelse udtaltes, at hvis Fjenden skulde trænge længere frem imod Nord, billigede Overcommandoen fuldkomment, at Corpset atter indtog en Stilling bag Grejs Dalen, ligesom man bifaldt Generalens Betragtningensmaade om hans Berettigelse til at handle efter bedste Skjøn, naar han blev isoleret. — Samtidigt med Recognosceringen den 29de skulde 4de Brigade med 4de Batteri (Marcussen) tage en Stilling foran Stovstrup, og 3die Brigade med 3die Batteri (Jessen) poussere 1 Bataillon

General Bülow
lader foretage
en Recognosce-
ring den 29de
April.

og 2 Kanoner frem til Passet ved Gudsø, besætte Passet ved Havreballe Gaard med 2 Batailloner og 4 Kanoner og endelig lade 1 Bataillon og 2 Kanoner tage Stilling, hvor Vejen fra Fredericia til Havreballe Gaard krydser Vejen fra Snoghøj til Vejle; iøvrigt skulde Brigaden beholde sin Forpoststilling uforandret. Saavel 3die som 4de Brigade maatte have indtaget de dem anviste Stillinger Kl. 10 om Formiddagen; naar Recognosceringen var endt, skulde 4de Brigade afløse den 3die, og sidstnævnte med Undtagelse af 1ste Reserve-Jægercorps, som midlertidigt overgik til 4de Brigade, trække sig ind i Fredericia og samtidigt afløse 4de Brigades Detachment i Egeskov; Cavaleri-Divisionen og Ingenieurdelingen skulde forblive udenfor Fredericia og stilles under Befaling af 4de Brigade, og Artilleriet indtage sine tidligere havte Cantonnements.

I Henhold til den fra Hovedkvarteret modtagne Ordre befalede General Rye Oberstlieutenant Læssøe med 2 Compagnier af 12te lette Bataillon, 1 Escadron af 3die Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) at afmarchere fra Vejle den 29de Kl. 6 om Morgenen ad Chausseen til Kolding, hvor Commandoet skulde tage en Stilling omtrent Ø. for Fredsted og sende Cavaleri frem imod eller efter Omstændighederne over Almind. Ligeledes beordredes Major Wilster til Kl. 6¹/₂ om Morgenen med 2 Compagnier af 1ste Jægercorps, 2 Escadroner af 6te Dragon-Regiment samt 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) at gaae frem fra Haraldskjær over Jerlev til Aagaard og derfra sende en Styrke mod Vester Nebel og Dons samt efter Omstændighederne yderligere i Retning mod Almind for at allarmere Fjenden. Naar Majoren havde udført sit Hverv, skulde han gaae tilbage over Starup til Chausseen og slutte sig til Commandoet under Oberstlieutenant Læssøe, der inden han trak sig tilbage, skulde sende Melding derom til Armeecorpsset

gjennem den mellem Torp og Stovstrup staaende Bataillon af 3die Brigade. Endelig beordredes 6te Linie-Bataillon, der den 28de var bleven forlagt til Vejle og var bleven afløst i Høgsholt af 2 Compagnier af 7de Linie-Bataillon, til at afløse 1ste Jægercorps i dets Stilling ved Haraldskjær, og 4de Reserve-Bataillon at afløse 12te lette Bataillon i og foran Vejle.

Oberstlieutenant Læssøe naaede den ham i Dispositionen angivne Stilling uden at støde paa noget Fjendligt, hvornæst han gik frem med Escadronen over Viuf mod Almind; først da Fortroppen kom til Dalen foran nævnte By, modtoges den med Ild fra fjendtligt Infanteri, der laa bag et Hus i Almind; men da kort efter en Afdeling af 6te Dragon-Regiment nærmede sig ad Vejen fra Dons Mølle, trak det fjendlige Infanteri, omtrent 20 Mand, sig ilsomt tilbage, hvornæst Escadronen avancerede indtil i Højde med Lilleballe. Her blev Fremrykningen standset ved en temmelig stærk Kjæde af Infanteri, der var placeret paa begge Sider af Chausseen, endvidere observeredes enkelte Cavaleritroppe, ligesom Skoven Ø. for Bramdrup fandtes besat med Infanteri; alle de Tropper, der saaes, vare Insurgenter. Da Escadronen trak sig tilbage, fulgte Fjenden ikke efter. — Major Wilster ankom Kl. omtrent 10¹/₂ til Aagaard og fremsendte derfra en Division Jægere og 1 Deling Dragoner under Befaling af Capitain Dreyer mod Vester Nebel og Elkjærholm med Ordre til, saafremt disse Steder ikke vare besatte, at poussere Cavaleriet frem til Solgaard, hvor en mindre, fjendtlig Infanterifeltvagt skulde være posteret. Intet Fjendtligt observeredes før bag Almind Aa S. for Solgaard, hvor der stod enkelte Infanteri- og Cavalerivedetter; for at komme til Kundskab om den fjendlige Styrke paa dette Sted, lod Capitainen sit Cavaleri gaae frem mod det afbrudte Overgangssted ved Stubdrup, og da Fjenden viste 1 Esca-

dron og 1 Compagni, gik Commandoet langsomt tilbage mod Vester Nebel. Samtidigt med, at Capitain Dreyer sendtes frem, blev Ritmester Heramb med sin Escadron og 1 Peloton Jægere detacheret over Dons Mølle mod Almind. Da dette Detachement havde passeret Møllen, hvor Jægerpelotonet blev efterladt som Repli, samt afsøgt Dons By, der blev befunden ubesat, afsendtes 1 Deling Cavaleri ad Vejen Syd paa, hvor man havde bragt i Erfaring, at der skulde staae en mindre Feltvagt; Resten af Escadronen fortsatte Marchen ad Almind til uden at bemærke andet Fjendligt end en Snes Infanterister, der, som allerede bemærket, trak sig tilbage, da Escadroner nærmede sig nævnte By. Paa en Melding fra Replien ved Dons Mølle om, at Fjenden rykkede frem mod Dons By, gik Ritmesteren tilbage og ankom omtrent samtidigt med Commandoet under Capitain Dreyer til Aagaard. Henimod Kl. 2 om Eftermiddagen brød Major Wilster op med sin Styrke fra Aagaard og marcherede over Starup til Chausseen, hvor han stødte til den Oberstlieutenant Læssøe underlagte Styrke; herfra gik begge Commandoer samlede tilbage til Vejle, hvor 1ste Jægercorps anvistes Cantonnement, medens 12te lette Bataillon indtog 4de Reserve-Bataillons tidligere Cantonnement i Juulsbjerg, Bredballe og Lysholt. - 3die Brigade, der imidlertid havde indtaget den befalede Stilling bag Elbo Dalen og over Gudsø og Havreballe Passet fremsendt Recognosceringspatrouiller, som ikke stødte paa nogen større, fjendlig Styrke, rykkede om Eftermiddagen i Henhold til Overcommandoens Ordre ind i Fredericia og afløstes i sit Cantonnement af 4de Brigade.

Foruden ved den nævnte Recognoscering havde i de sidste Dage kun mindre Sammenstød fundet Sted mellem Fjenden og vore Patrouiller, der fra General Ryes Corps udsendtes til henimod Almind og Aagaard og

fra Hovedstyrken dels over Havreballe Passet mod Viuf, dels fra Gudse mod Eltang og Nørre Bjært; derimod tydede indløbne Efterretninger paa, at man den 30te April kunde vente en almindelig Fremrykning fra Fjendens Side. I denne Anledning vare samtlige Armeecorpsets Afdelinger tilligemed General Ryes Corps beordrede til nævnte Dag at staae kamperedte fra Daggyr, 4de Brigade tilligemed de den underlagte Kanoner og Cavaleri-Divisionen paa sin Allarmplads, Resten af Feltartilleriet inde i Fæstningen, og 3die Brigade ved Højrup. Men da fremsendte Patrouiller kom tilbage med Melding om, at der ingen Bevægelser fandt Sted hos Fjenden, fik Tropperne Befaling til at gaae tilbage til deres Cantonnements.

Allerede forinden General Rye modtog Meddelelse om den forventede, fjendlige Fremrykning, havde han bestemt sig til i Henhold til sin Instrux, der paalagde ham at holde sig i stadig Berøring med Fjenden, den 1ste Maj at indtage sin tidligere Stilling ved Almind; ihvorvel nu de ved hans Patrouiller den 30te April indhentede Oplysninger aldeles ikke tydede paa, at der forestod en fjendlig Bevægelse, fandt han det dog rigtigst at indskrænke sig til den 1ste Maj at foretage en større Recognoscering mod Sydvest og Vest for at allarmere Fjenden, og opsætte sin Fremrykning til den følgende Dag. Til Recognosceringen mod Sydvest beordredes 2den Cavaleri-Brigade at afgive 1² Escadron, der skulde møde ved Haraldskjær Kl. 7 Morgen, gaae frem til Ødsted og derfra sende 1² Escadron over Egtved og 1 Escadron over Vester Nebel og Dons saa langt frem, som Omstændighederne maatte tillade det; til samme Tid skulde 1ste Cavaleri-Brigade lade 1² Escadron afgaae fra Vejle til Almind, og derfra videre om muligt til Lilleballe og Brandrup; begge Commandoer skulde søge at holde Forbindelse med hinanden. Commandoet

Recognosceringer, foretagne af General Ryes Corps den 1ste Maj.

fra 2den Cavaleri-Brigade, $\frac{1}{2}$ Escadron af 4de og 1 Escadron af 6te Dragon-Regiment under Befaling af Oberstlieutenant Müller, detacherede i Ødsted $\frac{1}{2}$ Escadron over Egtved med Ordre til over Bølling at gaae til Vester Nebel; endvidere udsendtes mod Øst en Patrouille, der skulde søge Forbindelse med det andet Commando, medens Resten fortsatte Marchen til Aagaard. I sidstnævnte By modtog Oberstlieutenanten Melding om, at den detacherede halve Escadron uden at støde paa Fjenden var naaet til Bølling, samt at Styrken paa Chausseen var kommen til Viuf, og nu detacheredes $\frac{1}{2}$ Escadron over Dons Mølle til Dons, medens den anden halve Escadron marcherede til Vester Nebel, hvor den ankom samtidigt med den halve Escadron fra Bølling; herfra sendtes $\frac{1}{2}$ Deling mod Elkjærholm og $\frac{1}{2}$ Escadron mod Dons som Repli for den forreste halve Escadron, der havde passeret nævnte By og var gaaet frem i Retning af Kolding. Fjendens Forposter fandtes at staae paa en Linie fra Stallerup Sø til Bramdrup i og bagved den dybt indskaarne Dal mellem Søen og Bramdrupdam; Infanteriposteringer bemærkedes ved Stallerup Gaard og henimod Harte. Fra den fjendlige Kjæde blev der aabnet en livlig Ild mod vore Ryttere, og et Blus blev tændt ved Bramdrup; kort efter saaes Tropper i Bevægelse paa hele den omtalte Linie samt store Støvskyer paa Ribe Landevej og S. for Bramdrup; en Escadron rykkede frem fra nævnte By imod Dons, men gjorde Holdt S. for den feromtalte Dal, hvorimod et Detachement Infanteri besatte et foran samme ved Vejen liggende Hus. Da Fjenden saaledes var bleven alvorligt alarmeret, gik Oberstlieutenanten Klokken omtrent 1 langsomt tilbage til Aagaard, hvorom det paa Chausseen fremsendte Commando meddeltes Underretning; Tilbagegangen fortsattes derpaa langsomt over Ødsted til Haraldskjær uden at Fjenden gjorde Mine til at

følge efter. — Den ad Chausseen fremsendte Styrke, ^{1 2} Escadron af 3die Dragon-Regiment under Commando af Lieutenant Beck, holdt sig, som allerede antydet, omtrent i Højde med Oberstlieutenant Müllers Colonne, med hvilken Forbindelsen vedligeholdtes ved smaa Patrouiller ad Vejene til Stubberup, Starup og Dons, ligesom ogsaa en Patrouille afsendtes til Haastrup for at dække den venstre Flanke. Commandoet passerede Viuf og Almind uden at støde paa Fjenden, fandt endvidere Lilleballe ubesat, men derimod i Terrainet ved Bramdrup en Infanterifeltvagt paa c. 100 Mand; en fjendlig Styrke paa 40 - 50 Heste rykkede frem ad Chausseen, men gjorde strax omkring, da Lieutenanten med sin samlede Styrke rykkede frem imod den i fri Trav. Tilbage-marchen udførtes ligeledes samtidigt med den anden Colones, og heller ikke her fulgte Fjenden efter. — Et Recognosceringscommando, der var udsendt af 2den Cavaleri-Brigade over Randbøl til Vorbasse og tilbage over Grindsted, traf ikke paa Fjenden, men bragte Underretning om, at fjendlige Patrouiller havde været i Bække og Egtved; en Cavaleripatrouille af Rigstropperne havde efter Beboernes Udsigende overskredet Kongeaaen ved Skodborghus, men strax trukket sig tilbage, da den erfarede, at den var kommen ud over Slesvigs Grændse.

For under Fremrykningen den 2den Maj at sikkre sin venstre Flanke anmodede General Rye Armeecorpsset om samme Dag at sende en Styrke frem mod Sønder Vilstrup med Poster fremskudte til Hulskov, saaledes at den kunde være paa nævnte Sted Kl. 12 om Middagen, da han agtede at bgynde sin Bevægelse fra Vejle Kl. 9 om Formiddagen og altsaa vilde kunne naae Almind henimod Kl. 1. Omtrent samtidigt med at Overcommandoen modtog denne Melding, indløb imidlertid den allerede omtalte Skrivelse fra Ministeren af 29de April, hvori Denne udtalte sig for at holde Gene-

ral Ryes Corps i umiddelbar Forbindelse med Hovedcorpset og indtage en concentreret Stilling mod Insurgentene, og da de Anskuelse, der heri vare udtalte, af General Bülow opfattedes som en positiv Ordre, traf han ufortøvet Forberedelser til at efterkomme samme, men gjorde dog tillige Ministeren opmærksom paa, at han ikke kunde frafalde sin Formening om det Mislige ved en saadan Stilling. Den 3die Maj bestemtes til den almindelige Fremrykning, og som en Følge heraf beordredes General Rye til at opsætte sin Bevægelse mod Almind Dalen indtil nævnte Dag. Angaaende Fjenden vidste man i det danske Hovedkvarter, at der af de slesvig-holstenske Tropper kun stod en mindre Styrke N. for Kolding. medens deres Gros cantonnerede S. for Kolding Aa; ligeledes var man i det Væsenlige bekendt med den Dislocation, der blandt Rigstropperne havde fundet Sted den 29de April, og vidste, at de ikke havde overskredet den jydsk Grændse, saa at altsaa de Forhold vare tilstede, der efter Ministerens Anskuelse burde betinge Indtagelsen af en fremskudt Stilling i Forbindelse med General Ryes Corps. General Bülow udgav derfor den 2den Maj nedenstaaende Disposition.

General Bülow beslutter at indtage en fremskudt Stilling den 3die Maj

Disposition for Armeecorpset skal den 3die Maj indtage en Stilling i Forening med Generalmajor Ryes Corps og befales i den Anledning som følger:

Generalmajor Rye rykker frem til Almind Dalen, medens den 4de Brigade indtager Stillingen fra Gudsø til Møsvraa.

Forpostlinien skal gaae fra Vesternebel Aa forbi den sydlige Ende af Dons Sø over Eltang Kirke og Eltang til Vigen S. for Hovens Odde; sammes Detail bestemmes af Brigaderne efter nærmere Undersøgelse af Terrainet.

Hovedposter sættes i Dons By og ved Chausseen S. for Almind af Generalmajor Ryes Corps, samt i Nærheden af Eltang Kirke og paa Chausseen S. for Eltang By af den 4de Brigade.

Ved Ingenieurernes Hjælp vanskeliggjøres Passagen over de Passe, som true Stillingens Fløje, navnlig mod Vest

Fra Generalmajor Ryes Corps udsendes langtudgaaende Recognosceringer og Patrouiller i denne Retning især af Cavaleri.

Den 4de Brigade forretter Forposttjenesten fra Kolding Fjord til Vejen, som fører fra Lilleballe til Almind, og anvender dertil 2 Batailloner.

Passet ved Gudsø, som ved en eventuel Retraite maa holdes saalænge, at Tilbagetoget i det Hele er sikkert, maa for dette Tilfælde have en forud bestemt, tilstrækkelig Besætning. Posten her skal commanderes af Major la Cour.

Major Marcher ansættes som Forpostcommandeur, og afgaaer desaaarsag Capitain Silberloh til sin Bataillon.

Batteriet Marcussen tildeles den 4de Brigade, og skal en Deling af dette Batteri anvendes ved Gudsø Passet til Soutien for Hovedposten.

Den 3die Brigade, Batteriet Jessen og Espingolbatteriet danne Reserven.

Det 1ste Reserve-Jægercorps forbliver indtil videre ved 4de Brigade.

Den 2den Cavaleri-Division skal afgaae fra Brigaden og staae under min umiddelbare Commando.

Generalmajor Ryes Corps og den 4de Brigade skulle have indtaget den betegnede Stilling til Kl 11 Formiddag og strax sætte sig i Forbindelse med hinanden.

Den 3die Brigade, Batteriet Jessen og Espingol-

batteriet afmarchere fra Fredericia Kl. 7 Formiddag til deres nedenfor betegnede Cantonnements.

I Tilfælde af en Retraite skal Generalmajor Rye trække sig tilbage mod Nord, den 3die og 4de Brigade derimod til Fredericia.

Feltingenieurdetachementet drager Omsorg for, at der bliver anlagt Communicationer over Afsnittet baade N. og S. for Tavlov Sø fra Højrup til Taarup og fra Skovsgaarde til Tavlov. Den 4de Brigade tildeles i dette Øjemed en Deling Ingenieurer. 1 Deling Ingenieurer forbliver ved Generalmajor Ryes Corps.

Snoghøj gives en fast Besætning af 1 Officer og 50 Mand af 3die Brigade af de mindre Feltdygtige.

Mit Hovedkvarter vil nærmere blive bestemt.

Alle Meldinger blive fra Kl. 9 Formiddag at sende til Højrup Kro og indtil denne Tid til Fredericia.

Af denne Disposition bekendtgjøres ikke andet for de forskjellige Underafdelinger, end hvad der strengt angaaer deres egen Tjeneste.

Dislocation.

Generalmajor Ryes Corps: ved og bag Almind Dalen
4de Brigade:

2 Batailloner	Forpost.
2 do.	Oddersted, Studsdal, Tavlov, Børup.
2 do.	Vilstrup.
Batteriet Marcussen	Tavlov, Børup.

3die Brigade:

3 Batailloner	Herslev, Højrup, Tolstrup.
2 do.	Kongsted, Torp, Taarup, Hønebjerg.

Batteriet Jessen og
Espingobatteriet   Torp, Taarup.

1ste Cavaleri-Division   Erisø.
 2den   do.   Bredstrup.

Bülow.

For at forstærke Garnisonen i Fredericia, naar den der henlagte Brigade forlod Fæstningen, havde allerede den 1ste Maj 2det Forstærknings-Jægercorps samt Depotcompagnierne af 5te, 8de og 13de Linie- samt 5te Reserve-Bataillon gjennem Oberstlieutenant Fibiger erholdt Ordre til at concentrere sig om Middelfart for derfra den 3die Maj at overføres til Fredericia; Kystbevogtningen skulde derefter udføres af Garnisonerne i Nyborg og Odense, i hvilke Byer Vagten overdroges til Borgervæbningerne. Endvidere havde Overcommandoen, der under Fægtningen ved Kolding i høj Grad havde savnet 12 Pds. Batterier, gjennem Krigsministeriet udvirket, at Flankecorpset erholdt Ordre til snarest muligt at afsende et af de 24 Pds. Granat-Halvbatterier til Armeecorpset i Nørrejylland. Hertil bestemtes Halvbatteriet Tillisch, der den 4de Maj afgik fra Als og den 6te indtraf ved Snoghøj; Artilleristyrken kunde desuden i den nærmeste Fremtid ventes yderligere forøget med 8de Batteri (Mossin), der var under Formering paa Fyen. —

Den 2den Maj forlagde General Bonin i Forventning om en snarlig Indrykning i Jylland sit Hovedkvarter fra Vonsild til Kolding, og for at indhente nøjere Kundskab om Fordelingen og Styrken af de danske Tropper befalede han en Recognoscering saavel i Retning af Vejle som af Fredericia til den følgende Dag. Ad Chausseen til Vejle fremsendtes 4de Bataillon, 1 Compagni af 1ste Jægercorps, 3 Escadroner af 2det Dragon-Regiment og 4 Kanoner af det Avantgarde-Brigaden tildelte Batteri, hvilken Styrke afmarcherede fra Kolding Kl. 6 om Morgenen under Commando af

General Bonin
 sender den 3die
 Maj Recognosce-
 ringscommando-
 door i Retning
 af Vejle og
 Fredericia.

Major Staffeldt. Til samme Tid satte 1 Compagni af 2det Jægercorps, 2den og 9de Bataillon, 2 Escadroner af 1ste Dragon-Regiment og 4 Kanoner af det ridende Batteri sig i Marche ad Vejen til Snoghøj under Commando af Oberst Zastrow, der var beordret til med Hovedstyrken at gaae frem til det østlige Afsnit ved Gudse og med Fortroppen om muligt til Hønebjerg og Taarup. Oberstens Instrux gik ud paa, at han med Energi skulde kaste vore Forposter tilbage for at tvinge os til at vise vor Styrke.

General Rye
Fremrykning.
— Sammenstød
ved Vluf og
Almind.

I Henhold til den modtagne Ordre befalede General Rye, at hele hans Corps skulde rykke frem den 3die Maj om Morgenen Kl. 7 i to Colonner. Den vestlige, bestaaende af 7de Linie- og 12te lette Bataillon samt 1ste Cavaleri-Brigade og 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) med den samme attachederede Espingolde-ling, Alt under Commando af Oberst Juel, beordredes til at rykke frem fra Nørre Vilstrup over Ammedsbøl til Aagaard, indtage en Stilling her med Hovedstyrken, og poussere Afdelinger frem over Dons Mølle og Elkjærholm, hvilke Punkter skulde besættes. Yderste højre Fløj skulde dækkes mod Verst og Jordrup ved langt udgaaende Recognosceringspatrouiller, ligesom det endelig paalagdes Colonnen under Fremrykningen at vedligeholde Forbindelsen med Avantgarden af Corpsets ad Chausseen fremrykkende, østre Colonne. Denne Avantgarde, hvortil bestemtes 2 Compagnier af 1ste Jægercorps, 2 Compagnier af 4de Reserve-Bataillon, 2 Escadroner af 6te Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen), skulde under Commando af Major Wilster afmarchere fra Vejle ad Chausseen til Kolding indtil N. for Almind Dalen og herfra poussere en Styrke frem i Retning mod Bramdrup samt søge at komme i Forbindelse med 4de Brigade imellem Møsvraa og Lilleballe; Colonnens Hovedstyrke skulde paa nærmere

Ordre følge efter ad Chausseen til Kolding og tage Stilling c. $\frac{1}{2}$ Mil N. for Almind Dalen. 2den Cavaleridivision, der i Henhold til Overcommandoens i Dispositionen indeholdte Bestemmelse fremtidigt skulde sortere directe under det nørrejydske Armeecorps, beordredes til at bryde op til et Cantonnement i Bredstrup, paa samme Tid som Corpset satte sig i Bevægelse mod Syd. Af Ingenieurdelingen skulde 2 Sectioner afgives til den vestre Colonne for at vanskeliggjøre Passagen over Passene V. og S. for Vester Nebel og ved Dons Mølle, 1 Section til Avantgarden og Resten forblive ved Hovedcorpset. — Fjenden skulde søges trængt saa langt tilbage, at Forposterne kunde udstilles c. 2000 Skridt S. for Almind Dalen fra Højderne S.V. for Vester Nebel til henimod Ravinen V. for Vilstrup Kirke med Cavaleriposter i det aabne Terrain nærmest Fjenden. For det Tilfælde at Tilbagegang maatte blive nødvendig, skulde Hovedcorpset gaae directe paa Vejle og den vestre Colonne over Aagaard og Starup til Vejle-Kolding Chaussee med Undtagelse af 6 Escadroner og 2 Kanoner, der bleve at dirigere over Haraldskjær. Alle Tropperne beordredes til at bivouakere Natten mellem den 3die og 4de Maj; samtlige Forposter med Undtagelse af de af 1ste Cavaleribrigade mod Verst og Jordrup udsatte, stilledes under Commando af Major Faber.

Da Avantgarden, som var brudt op til den befalede Tid, nærmede sig til Blaakjær Skov, meldtes fra Fortravet, at en fjendlig Escadron, efterfulgt af 1—2 Compagnier Infanteri — Teten af det ovenfor omtalte Reconosceringscommando under Major Staffeldt — rykkede frem fra Viuf; Avanceringen paaskyndedes derfor for at vinde Skoven, hvor 3die Compagni af 1ste Jægercorps kort efter, omtrent Kl. 9¹/₂, kom i Engagement med de fjendlige Blænkere, som dog strax vege tilbage.

Ved Deboucheringen fra Skoven modtoges vore Afdelinger af Kanonskud, hvorved Avantgardens Artilleri foranledigedes til at tage en Stilling; men snart fortsattes Fremrykningen, under hvilken 1ste Compagni af Jægercorpset sendtes ud mod den Ø. for Chausseen værende Skov, hvor fjendlige Blänkere viste sig, medens 1½ Compagni af 4de Reserve-Bataillon samt 1 Escadron dirigeredes Vest om Viuf, og Resten af Styrken fulgte Chausseen; saasnart vore Tropper nærmede sig til Viuf, opgav Fjenden imidlertid Byen og gik tilbage bag Almind Dalen, hvor han lod til at ville holde Stand. For at angribe denne Stilling dirigerede Major Wilster, der imidlertid havde modtaget en Forstærkning af 2 Granatkanoner af 6te Batteri (Haxthausen) og en tredje Escadron af 6te Dragon-Regiment, 1ste Compagni af Jægercorpset med Ingenieursectionen over Viuf Gaard mod Dalen for at omgaae Fjendens højre Fløj, medens 2det Compagni af 4de Reserve-Bataillon beordredes til samtidigt at vise sig paa Højderne ved Chausseen for at aflede Fjendens Opmærksomhed fra den omgaaende Bevægelse. Jægercompagniet passerede uden Modstand Dalen, hvorfor Corpsets 3die Compagni sendtes efter ad samme Vej, og da Fjenden saaledes saa sin højre Flanke truet, samtidigt med at han blev heftigt beskudt af vore 4 Kanoner fra de N. for Dalen liggende Højder, opgav han snart Forsvaret af Difileet. 1ste Compagni af 4de Reserve-Bataillon beordredes derpaa til i Forbindelse med 2den Escadron af 6te Dragon-Regiment at forfølge Fjenden, men, da de kom op paa de sydlige Højder, modtoges de af en levende Granatild, hvorfor 2 af vore Kanoner hurtigst muligt bleve trukne frem til en Stilling S. for Dalen; kort efter at disse vare komne til Skud, gik Fjenden tilbage. Hele Avantgarden fulgte efter til forbi Lilleballe, under hvilken Bevægelse Kanonerne endnu engang fik Lejlighed til at

chargere; her modtoges Ordre fra General Rye til at standse Fremrykningen og udstille Forposter. Til disse afgaves de 2 Compagnier af 4de Reserve-Bataillon og 1 Escadron; Resten af Avantgarden tog omtrent Kl. 2¹: Stilling med 1 Jægercompagni, 1 Escadron og 2 Kanoner N. for Almind Dalen og en lignende Styrke S. for samme, hvilken sidste Styrke dog, da Mørket faldt paa, blev trukken tilbage til en Bivouak N. for Dalen med Undtagelse af en Division Jægere, som forblev i Almind; den Avantgarden under Fægtningen tildelede Forstærkning af 1 Escadron og 2 Kanoner afgik atter til Hovedstyrken, der bivouakerede i den sydlige Del af Viuf Skov.

Den vestre Colonne havde allerede fra Jerlev fremsendt $\frac{1}{2}$ Escadron for at holde Forbindelse med Hovedstyrken og endvidere detacheret 1 Escadron til Tudvad med Ordre til at udstille Forposter ved Egtved og Fuglsang og patrouillere mod Bække, Verst og Jordrup. Colonnen naaede Aagaard omtrent Kl. 12¹:; her detacheredes 1 Escadron til Nygaard, der udsatte en Feltvagt i Bølling, hvorfra patrouilleredes henimod Vester Nebel, Elkjærholm og Jordrup; endvidere pousseredes 2 Compagnier og 1 Escadron frem til Vester Nebel med Feltvagter V. for Byen og ved Elkjærholm, og en lignende Styrke til Dons Mølle med Feltvagter foran Dons By. Den hele Bevægelse udførtes, uden at man stødte paa Fjenden, og Colonnens Hovedstyrke, hvortil den fra Jerlev fremsendte halve Escadron atter havde sluttet sig, indtog i Overensstemmelse med den givne Ordre en Bivouak ved Aagaard. En fjendlig Styrke paa c. 1¹: Escadron og 2 Kanoner viste sig omtrent Kl. 3¹: foran Forposterne ved Dons, men trak sig efter at have gjort nogle faa Granatskud tilbage til Bramdrup.

4/2

Tabet paa Fjendens Side var: 1 Officer og 2 Menige fangne.

Tabet paa vor Side var: 2 Menige saarede.

Hovedcorpsets
Fremrykning.
— Sammenstød
ved Krybbly og
Gudsø.

4de Brigade, der ifølge Hoveddispositionen skulde gaae frem dels over Havreballe Passet, dels over Gudsø, blev efter Overcommandoens Bestemmelse delt i to lige store Dele, hver under sin særegne Commandeur. Højre Fløj, bestaaende af 8de og 11te Linie-Bataillon og 5te Reserve-Bataillon samt 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), Alt under Commaudo af Oberst Staggemeier, beordredes af Brigaden til at afmarchere den 3die Maj over Havreballe Gaard, Højrup og Vilstrup saa betids, at den kunde være ved Vilstrup Kirke Kl. 10¹/₂ om Formiddagen, medens venstre Fløj, 9de Linie- og 6te Reserve-Bataillon samt 1ste Reserve-Jægercorps og de andre 4 Kanoner af Batteriet Kl. 8¹/₂ skulde staae i en Mødeopstilling paa Chausseen fra Snoghøj til Kolding, hvor Landevejen fra Fredericia støder til samme, for under Commando af Major la Cour at rykke frem til Gudsø Passet.

Netop som sidstnævnte Afdelinger vare blevne samlede i Mødeopstillingen, modtog Majoren fra Brigaden Underretning om, at ifølge indløben Melding fra Husar-detachmentet ved Gudsø rykkede Fjenden frem ad Chausseen med en ikke ubetydelig Styrke, og han beordredes derfor til at drive Fjenden tilbage og besætte Passet ved Gudsø. 1ste Reserve-Jægercorps bestemtes til at danne Avantgarden og rykkede frem med 2det Compagni som Fordækning, 1ste og 4de Compagni som Hovedstyrke til højre og venstre af Chausseen, og 3die Compagni som Reserve ad selve Chausseen; men kort efter, endnu inden den øvrige Styrke var brudt op fra Mødeopstillingen, kom en sluttet, fjendlig Afdeling Cavaleri tilsyne paa Chausseen, og paa begge Sider af samme en Tirailleurkjàde, der strax aabnede en heftig Ild mod vore Jæ-

gere. Major la Cour beordrede nu en Kanondeling frem for at beskyde det fjendlige Rytteri; denne rykkede under Befaling af Capitain Raasløff rask frem til en Sned Alen bag vor Kjæde, men inden Afprotsningen endnu var udført, blev den pludselig paa Kardæskskuds Afstand beskudt af 2 fjendlige Kanoner, som havde taget Stilling tæt N. for Chausseen, fuldkomment skjulte bag et Gjærde. Det lykkedes alligevel Delingen at komme til Skud, men da den ene af Kanonerne blev demonteret efter kun at have gjort 2 Skud, maatte den anden ogsaa snart trækkes tilbage, hvornæst det fjendlige Artilleri vendte sin Ild mod den endnu i Mødeopstillingen staaende Styrke. 1ste Reserve-Jægercorps, der havde ladet alle sine Compagnier udvikle sig i een Linie, nødte imidlertid snart saavel den fjendlige Kjæde som Kanonerne til at gaae tilbage og fortsatte Fremrykningen med 9de Linie-Bataillon, formeret i Compagnicolonner, som 2den Træfning; 6te Reserve-Bataillon tilligemed 2 Kanoner beordredes til at følge efter i 400 Skridts Afstand.

Den fjendlige Styrke, som her optraadte, var Recognosceringscommandoet under Oberst Zastrow, der Kl. 6 om Morgenen var brudt op fra Kolding i følgende Marcheorden: 1 Deling Dragoner, 10 Vogne med Jægere, 1 Deling ridende Artilleri med en Deling Dragoner til Bedækning, Groset af Cavaleriet, Resten af Jægercompagniet paa Vogne; derefter fulgte i 500 Skridts Afstand 9de Bataillon, 1 Deling ridende Artilleri, 2den Bataillon og Ammunitionsvognene. — Fra Nørre Bjært sendtes et Detachement Cavaleri, 1 Officer og 30 Mand stærkt, frem over Eltang mod Sønder Vilstrup og Højrup; Resten fortsatte Marchen over Gudsø.

Af ovennævnte Tropper var 2den Bataillon allerede Kl. 2 om Morgenen brudt op fra sit Cantonnement i Dalby, og det ridende Batteri havde staaet opselet og

opsadlet hele Natten paa sin Allarmplads ved Hjarup paa Grund af en Melding fra Foipostcommandeuren om, at vore Tropper i Løbet af Natten vilde forsøge et Overfald. Da nu tilmed Oberst Zastrow havde fremskyndet Marchen saameget som muligt, vare saavel nævnte Bataillon som Halvbatteriet temmelig udmattede ved Ankomsten til Gudse Passet, men ikke desto mindre gik Obersten, der havde ladet Vognene blive tilbage tæt Ø. for Eltang, uden at gjøre Holdt strax frem til Angreb, nødte vor Cavaleripost til at trække sig tilbage og naaede omtrent Kl. 8¹/₂ henimod det Vejknodepunkt, der var angivet venstre Fløj af vor 4de Brigade som Samlingspunkt. Det hurtigt paafølgende Modangreb af 1ste Reserve-Jægercorps foranledigede Oberst Zastrow, der tilstræbte en muligst hurtig Fremtrængen, til at kaste hele sin 9de Bataillon frem paa begge Sider af Chausseen til Understøttelse af Jægercompagniet, men da Major la Cour lod Skytterne af 9de Linie-Bataillon forstærke Jægercorpsets Kjæde, bragtes de fjendlige Afdelinger snart til at vige fra Hegn til Hegn til i Højde med Krybily. Her forsøgte Fjenden, der imidlertid var bleven forstærket med 2 Compagnier af 2den Bataillon samt den anden Deling Artilleri, at sætte sig fast, men Kl. omtrent 9¹/₂ modtog Oberst Zastrow Melding om, at man fra Tavlov Kirke havde seet stærke Colonner bevæge sig V. for Elbo Dalen i Retning af Gudse og saaledes true hans Retraitelinie, og han besluttede derfor at gaae tilbage bag Gudse Passet, hvor de 2 andre Compagnier af 2den Bataillon havde taget Stilling. Retraiten iværksattes under Dækning af de 4 Kanoner, der først placeredes paa Højderne umiddelbart Ø. for Gudse Mølle, og derefter tilligemed 2 Compagnier af 9de Bataillon beordredes til at besætte Stillingen V. for Gudse i Forbindelse med de 2 Compagnier af 2den Bataillon. Vore Tropper fulgte rask efter, og der udspandt sig ved

selve Passet en levende Kamp, hvori vore 4 Kanoner — den Kanon, hvis Lavet var bleven skudt istykker, var nemlig imidlertid bleven monteret i Reserve-Lavetten — deltoge fra en fordelagtig Stilling paa en Højde N. for Chausseen paa omtrent 1600 Alen, samtidigt med at en Kanonbaad fra Gudse Vig beskød Fjenden i højre Flanke. Snart gav dog Major la Cour 1ste Reserve-Jægercorps og 9de Linie-Bataillon Ordre til at forcere Passet, og da vore Colonner rask stormede frem, opgav Fjenden Stillingen og gik hurtig tilbage indtil Afsnittet mellem Gudse Vig og Eltang, hvor Forfølgningen standsedes; i denne Stilling forbleve vore Tropper indtil Kl. 1, da 1ste Reserve-Jægercorps fik Ordre til at udstille Forposter langs det nævnte Afsnit med højre Fløj foran Eltang By i Forbindelse med Forposterne foran Brigadens højre Fløj. En Forstærkning af 2 Batailloner, 3die og 5te Linie-Bataillon, der tilligemed en Deling af 3die Bateria (Jessen) allerede omtrent Kl. 9 ifølge Ordre fra Overcommandoen af 3die Brigade var detacheret til Understøttelse af venstre Fløj, kom ikke til at deltage i Kampen; Delingen placeredes, efterat Gudse Passet var taget, foreløbigt ved Siden af Halvbatteriet S. for Chausseen c. 600 Alen Ø. for Gudse Mølle, men beordredes senere til en Stilling c. 1000 Alen nordligere, hvor den forblev, indtil den Kl. 8 om Aftenen beordredes tilbage til sit Bateria.

Den første Melding om Engagementet ved Kolding Chaussee naaede til Brigadecommandeuren, der opholdt sig ved den højre Colonne, samtidigt med en Underretning fra Landboerne om, at en fjendlig Styrke skulde være gaaet frem fra Gudse i nordlig Retning, og indtraf netop som de sidste af Colonnens Afdelinger vare ifærd med at debouchere fra Havreballe Passet. General Moltke foranledigedes herved til foreløbigt at standse Fremrykningen og indskrænke sig til at deta-

chere 2 Compagnier af 5te Reserve-Bataillon i sydlig Retning dels for at søge Forbindelse med venstre Colonne, der syntes indviklet i en Kamp, hvis Udfald ikke med Sikkerhed endnu kunde forudsees, dels for at sikre sig imod, at Fjenden skulde bryde frem mellem Colonnerne over Mosen ved Tavlov. Først henimod Kl. 11, da 3die Brigade med Undtagelse af de 2 Batailloner og 2 Kanoner, der vare afgivne til Understøttelse for Commandoet under Major la Cour, ankom til Havreballe Passet, rykkede den højre Fløjcolonne frem over Højrup og Vilstrup til Vilstrup Kirke, hvilket sidste Punkt den naaede Kl. 1, kort efterat de fjendlige Ryttere havde trukket sig tilbage derfra. Forposter udstilledes af 8de Linie-Bataillon fra Eltang By Vest om Nørre Stendrup til henimod Møsvraa, hvor de skulde støde sammen med General Ryes Forposter; Hovedposter af Infanteri og Cavaleri placeredes ved Vejen over Slugten foran Vilstrup Kirke og ved Chausseen til Kolding, omtrent 2000 Alen V. for Gudsø Mølle, og endelig bevogtede et særskilt Commando den Vej, der Nord om Birkemose førte ind paa 4de Brigades Stilling. Da der indløb Melding om, at General Ryes Corps havde indtaget sin Forpoststilling, og at det fjendlige Recognosceringscommando, der indtil Kl. 2 var blevet staaende ved Nørre Bjært, havde trukket sig tilbage, beordredes Brigaderne til at indtage de for dem bestemte Cantonnements, hvilket udførtes med den Modification for 4de Brigades Vedkommende, at 2 Kanoner bivouakerede mellem Gudsø og Krybily, og 4 Kanoner anvistes Cantonnement i Skovgaarde istedetfor i Tavlov. Hovedkvarteret forlagdes til Follerup Gaard.

Tabet paa Fjendens Side var:
Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

	„ Officerer og	4	Underofficerer og	Menige.	Tabet i Sammenstødet ved ved Krybily og Gudse.	
Af Saarede:	2	do.	13	do.		do.
Af Fanger faldt	1	Officer og	5	Menige i vore Hænder.		

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

	„ Officer,	„	Underofficerer og	3	Menige.
Af Saarede:	1	do.	1	do.	19 do.
Af Fanger:	„	do.	„	do.	1 do.

Den saarede Officer var:

Lieutenant Riebau af 1ste Reserve-Jægercorps.

I sin foreløbige Beretning til Ministeriet om denne Affaire udtalte General Bülow endnu samme Dags Aften, at hans nuværende Stilling, uagtet den formentes at være den hensigtsmæssigste, der kunde vælges, naar han i Forening med General Ryes Corps skulde dække Fredericia og Vejle Chaussee, forekom ham yderst precair. Den var i Forhold til Corpsets Styrke af alt for stor Udstrækning og meget exponeret paa højre Fløj, ligesom Hæren vilde kunne bringes i en særdeles uheldig Situation, hvis Gudse Passet pludselig blev forceret med en betydelig Styrke, hvilket maatte ansees for muligt tiltrods for Passets stærke Besættelse. Stillingen var desuden saa nær ved Fjenden, at idelige Allarmringer ikke vilde kunne undgaaes, hvorved Folk og Heste i Løbet af kort Tid maatte blive i høj Grad medtagne, og Generalen formente derfor, at han, hvis Fjenden ikke forholdt sig ganske roligt, hvad der ikke var Udsigt til, om faa Dage vilde komme i den Nødvendighed at maatte indtage sin tidligere Stilling; denne var vel mindre gunstig for offensive Operationer, hvad dog formentlig ikke var af væsenlig Betydning, da saadanne neppe vare tilraadelige paa Grund af Corpsets ringe Styrke; derimod ydede den en mere betryggende Sikkerhed. Sluttelig henstillede Generalen, om det ikke turde være rigtigt under de nuværende Forhold at trække 2 Batailloner

Forhandlinger mellem Krigsministeren og General Bülow angaaende Hensigtsmæssigheden af at holde Stillingen Gudse - Almind.

fra Als til det nørrejydske Corps, da Als formentes at kunne holdes med c. 10,000 Mand; i saa Fald kunde det maaskee komme under Overvejelse, om man skulde kaste den fornødne Besætning ind i Fredericia og med Resten af Styrken tage Stilling bag Vejle Aa.

Den følgende Dag tilskrev Overcommandoen General Rye, at ihvorvel Denne nu med sit Corps havde indtaget en Stilling i Forbindelse med 3die og 4de Brigade og saaledes var indtraadt under General Bülow's umiddelbare Commando, paahvilede det ikke desto mindre ham at vælge det rette Øjeblik for den ham foreskrevne Retraite; kun maatte han da uopholdeligt sende Melding derom saavel til Overcommandoen som til 4de Brigade. Til yderligere Vejledning med Hensyn til Retraitens Udførelse blev der meddelt Generalen en Skrivelse fra Krigsministeren af 30te April. Næst efter at henpege paa det Ønskelige i, at Corpset bestandigt var forsynet med et betydeligt Antal Vogne for hurtigt at kunne transportere i det Mindste en Del af sit Infanteri til et eller andet vigtigt Punkt, udtalte Ministeren, at man kunde drage størst Nytte af den gode Stemning blandt Jyllands Beboere ved at formaae dem til at holde Corpset til enhver Tid underrettet om Fjendens Styrke og Bevægelser, hvorved Beboerne vilde stifte langt mere Nytte end ved Oprettelsen af den saa ofte projecterede Landstorm; endvidere udtalte han med Hensyn til Spørgsmaalet om Helgenæs's Forsvar eller Opgivelse, at Fjenden ikke kunde nærme sig nævnte Sted, før efterat General Ryes Corps var kastet Nord paa, og det nørrejydske Armeecorps trængt tilbage til Fredericia eller endog til Fyen; men i saa Fald kunde General Bülow uden at svække den til Fredericias Forsvar nødvendige Styrke kaste 1—2 Batailloner til dette Punkt, hvorved Fjenden vilde tvinges til at observere det med en større Styrke. Saafremt Helgenæs kunde forsvares

ved sit Positionsskyts, 1 à 2 Batailloner samt Søetatens Understøttelse, burde Halvøen ikke rømmes, men den maatte foreløbigt kunne hjælpe sig med en meget lille Garnison.

Samme Dag modtog General Bülow en Skrivelse fra Krigsministeriet af 3die Maj, hvori Ministeren næst efter i det Hele at billige de Hensyn og Betragtninger, som havde ledet Generalens Operationer, tilraadede at holde Stillingen ved Gudsø og Almind. Vel lod det sig ikke nægte, at Fjenden, hvis det stadfæstede sig, at han samlede en betydelig Styrke af Cavaleri og Artilleri ved Skodborg, muligt vilde være istand til baade at angribe os i Fronten og ved en Fremrykning fra Skodborg at true vor højre Flanke; men selv om saa var, maatte Generalens Retraite til Fredericia dog betragtes som sikkert, ligesom ogsaa General Rye, der umuligt kunde forblive ubekjendt med Fjendens Fremrykning fra Skodborg eller Lejrskov, itide maatte kunne trække sig tilbage for en fjendlig Overmagt. Hovedformaalet med at indtage den fremskudte Stilling var at holde fjendlige Strejfcorpser borte, at indgyde Befolkningen Tillid og fremfor Alt at opretholde Soldatens moralske Mod samt skjærpe Disciplin og Aarvaagenhed, der let kunde sløves, naar man gik for langt tilbage især efter en Fægtning og ikke vedblev at være i Berørelse med de fjendlige Forposter. For at undgaae al Misforstaaelse bemærkede Ministeren, at hans her gjentagne Raad at holde Stillingen ved Gudsø og Almind, ikke skulde ansees som en peremptorisk Befaling, men at det stod Generalen frit for at foretage de Modificationer, som Omstændighederne og navnlig de indløbende Efterretninger om Fjenden maatte udkræve, følgelig ogsaa at gaae længere tilbage. — Da Ministeren havde modtaget Indberetningen fra

General Bülow af 3die Maj, hvori udtaltes, at den frem-skudte Stilling forekom Generalen yderst precair, svarede Ministeren under 5te, at han ikke kunde dele denne Anskuelse, da man dog umuligt kunde troe, at Insurgenterne skulde kunne forcere Passet ved Gudsø, som ansaaes for en stærk Stilling; Insurgenterne vilde formentligen heller ikke prøve paa at trænge igjennem paa dette Punkt, thi om det ogsaa kunde lykkes dem at kaste Besætningen af Passet tilbage, vilde de være udsatte for at angribes i Flanke og Ryg. Naar Ministeren tidligere havde tilraadet Generalen at nærme sig Fjenden, da var han gaaet ud fra den Forudsætning, at man kun havde med Insurgenterne at gjøre, at man nogenlunde nøje kjendte deres Stilling og fremfor Alt, at man itide fik Kundskab om de tyske Troppers Indmarche over den jyske Grændse. Naar denne sidste Eventualitet skulde indtræffe, blev naturligvis den største Varsomhed nødvendig, og vore Troppers retrograde Bevægelser vilde da være fuldkomment motiverede. Af en Yttring i en tysk Avis om, at de Danske, efter deres Uvished om de tyske Forposters Stilling at dømme, syntes at holde deres Forposter og Recognosceringer i temmelig stor Afstand, tog Ministeren Anledning til at udtale, at Insurgenternes Fremrykning med 2 Batailloner, 2 Escadroner og ¹/₂ Batteri næsten til Fredericia-vejen ikke vilde kunne være udført, hvis Generalen itide havde faaet Underretning om de fjendlige Troppers Bevægelser, ligesom denne fjendlige Recognoscering vilde have medført meget betænkelige Følger for Fjenden, hvis General Ryes Corps havde staaet i en mere frem-skudt Stilling. Alt drejede sig om itide at erfare de tyske Troppers Foretagender, navnlig større, omgaaende Bevægelser i Vest. Endskjøndt Ministeren nu saaledes ikke ganske kunde dele Generalens Anskuelse, vilde

han dog ikke fremstille sin Mening som en ufravigelig Regel, men maatte meget mere gjentage, at Generalen var bemyndiget til uden nærmere Ordre at foretage saadanne Forandringer i sin Stilling og sine Bevægelser, ogsaa retrograde, som han maatte ansee for hensigtssvarende. Derimod kunde man ikke tilraade, at Generalen, naar han trængtes af Fjenden, forandrede Operationslinien og retirerede til Vejle. I Tilfælde af en fjendlig Invasion i Jylland, der i saa Fald sandsynligvis vilde skee med en meget overlegen Styrke, var der efter Ministerens Mening 3 Alternativer at vælge imellem, enten at Generalens og General Ryes Corps trak sig forenede til Vejle og Nord paa, eller at begge Corps forenede trak sig til Fredericia og eventuelt til Fyen, eller endelig at Corpserne delte sig, saaledes at Generalens Corps retirerede til Fredericia og General Ryes til Vejle. Af disse 3 Alternativer fraraadede Ministeren aldeles det første, fordi det var utilstrækkeligt til Forsvar af Jylland mod Fjendens Overmagt, og fordi det vilde svække Forsvaret af Fredericia og vanskeliggjøre Forbindelsen mellem Armeen og Fyen; endskjøndt et fjendligt Foretagende mod denne Ø ikke var let at iværksætte og derfor ej heller var sandsynligt, vilde det dog i høj Grad lettes, naar man blottede Fyen for Tropper. — Ved en anden Skrivelse fra Krigsministeriet af samme Dato meddeltes Overcommandoen, at et af General Rye rejst Spørgsmaal angaaende Handelssamqvemmet mellem de af vore Tropper og af Fjenden besatte Landsdele havde fundet sin Afgjørelse. Det var nemlig oftere forekommet, at General Ryes Forposter havde standset Udførselen af forskjellige Handelsartikler, navnlig af Stude, der vare bestemte til Hertugdømmerne, en Forholdsregel, over hvilken der var ført Klage af Beboerne. Overcommandoen havde givet General Rye Medhold i, at

det maatte ansees for utilstedeligt at tillade Export af Fødemidler, der kom Fjenden tilgode, og at lade Studeprangere og deres Tjenestefolk passere og repassere vor Forpostkjæde, og derfor foreløbigt forbudt al Udførsel af Kvæg fra Jylland til Hertugdømmerne. Ved en Statsraadsbeslutning blev dette Forbud nu modificeret saaledes, at det kun skulde gjælde for de Amter og Herreder, der vare besatte af vore Tropper.

Fordelingen af
Tropperne i
Stillingen
Gudsø - Almind.

Dagen efter at vore Tropper havde foretaget den ovenfor omtalte Fremrykning, gav General Rye det ham underlagte Corps en forandret Inddeling og dislocerede det paa følgende Maade: Avantgarden formeredes af 6te Linie-Bataillon, 1ste og 4de Escadron af 6te Dragon-Regiment og 1 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), Alt under Commando af Oberst Flindt, og anvistes Stabsqvarter og Cantonnement i Viuf med Allarmplads i Stillingen bag Almind Dalen; dens halve Styrke skulde afgives til Forposttjenesten. Vestre Colonne, der stilledes under Commando af Oberst Juel med Stabsqvarter i Aagaard, skulde bestaae af 7de Linie-Bataillon, 12te lette Bataillon, 1ste Cavaleri-Brigade og 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) og belægge Aagaard, Brakker og Starup samt med en Del af Cavaleriet tillige Hesselballe, Borlev, Tudvad og Rugsted; Colonnens Allarmplads var tæt N. for Aagaard, og til Forposttjeneste bestemtes 2 Compagnier og 2 Escadroner. Hovedstyrken under Commando af Oberst Pfaff, der tog Qvarter i Smedstrup, dannedes af 1ste Jægercorps, 4de Reserve-Bataillon, 2 Escadroner af 6te Dragon-Regiment samt 6te Batteri (Haxthausen) tilligemed den samme attachederede Espingoldeling og fik anvist Cantonnement i Fredsted, Tyvkjær, Haastrup og Smedstrup med Allarmplads ved Chausseen Ø. for Fredsted. General Ryes Hovedqvarter etableredes i Viuf. — Samme Dag foretog General Bülow med Hensyn til

Besættelsen af Stillingen mellem Møsvraa og Kolding Fjord den Forandring, at der daglig skulde afgives af 3die Brigade og det samme attachedede 3die Batteri (Jessen) og 1ste Espingol-Batteri (Meincke) 1 Bataillon, 2 Kanoner og 4 Espingoler til Forstærkning af Besættningen af Gudsø Passet, hvor Major la Cour vedblivende skulde føre Commandoen. Løvrigt forefaldt der i Løbet af den 4de og den 5te Maj Intet af Betydning; endel Patrouiller fremsendtes vel fra vor Side navnlig i Terrainet V. for Vester Nebel for om muligt at hindre Fjenden i at udskrive Leverancer af Levnetsmidler, men nogen større Bevægelse fandt hverken Sted paa vor eller Fjendens Side; dog foranledigede den Omstændighed, at de to Vedetlinier paa flere Steder stode meget tæt ved hinanden, at hele vor Styrke begge Dage holdtes en Tid samlet paa Allarmpladserne.

Den 6te Maj lod General Rye de til hans Avantgarde hørende Afdelinger afløse af 4de Reserve-Bataillon, 2den og 3die Escadron af 6tc Dragon-Regiment og 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen); tillige blev den Batteriet attachedede Espingoldeling underlagt Avantgarden og anvist Cantonnement i Viuf. Den vestre Colonne foretog ifølge Generalens Ordre en Recognoscering i Terrainet S. V. for Vester Nebel, idet $1\frac{1}{2}$ Escadron og $1\frac{1}{2}$ Compagni Kl. 3 om Morgenen gik frem mod Ferup og Ure, medens en Repli, bestaaende af $1\frac{1}{2}$ Compagni, $1\frac{1}{2}$ Escadron og 2 Kanoner, tog Stilling paa Højderne mellem Elkjærholm og Dons Sø. I Ferup stødte Commandoet paa en Snes fjendlige Infanterister, som efter at have vexlet nogle Skud med Vore trak sig tilbage; iøvrigt fandtes intet Fjendligt nordligere end Stenvad Mølle; Cavaleriet, som var sendt mod Vraa, Ure og Lejrskov observerede Infanteri- og Cavalerifeltvægter længere Syd paa ved Chausseen.

Samme Dag udgav General Bülow nedenstaaende Disposition for Hovedcorpset i dets Stilling fra Gudsø til henimod Møsvraa:

For at vedligeholde Forbindelsen med Generalmajor Ryes Corps saalænge som muligt og for at dække dette Corps's venstre Flanke skal Fjendens Angreb modtages af Armeecorpset ved Gudsø og langs Dalen fra Gudsø til Møsvraa.

I dette Øjemed skal der foruden Forposterne anvendes 1 Bataillon, 4 Kanoner og 4 Espingoler til fast Besætning af Gudsø Passet. Denne faste Besætning afgives af den 3die Brigade og af Batteriet Marcussen og Halvbatteriet Tillisch. Ved Vilstrup Kirke skal stationeres daglig 1 Deling af Batteriet Jessen fra Daggrø til det bliver mørkt, med en Bedækning af 2 Compagnier, der afgives af den 3die Brigade fra Cantonnementerne i Højrup eller Herslev.

Saasnart Forposterne tvinges til at trække sig tilbage, skulle den 4de Brigades 2 Batailloner fra Vilstrup rykke frem mod Skoven V. for Vilstrup Kirke og mod Skibdræt Mølle for at forhindre Fjendens Overgang over Dalen. Brigadens 2 Batailloner i Tavlov samt Oddersted og Studsdal skulle samles respective ved Tavlov Kirke og V. for Krybily og eventuelt staae til Disposition for Major la Cour.

Rendezvous-Punkterne for Armeecorpsets øvrige Afdelinger bestemmes saaledes:

Batteriet Marcussen og Halvbatteriet Tillisch paa Kolding Chausseen, respective tæt Ø. for Krybily og paa det Sted, hvor Vejen gaaer af til Fredericia.

Den 1ste Cavaleri-Division paa det sidstnævnte Sted.

Den 3die Brigade med 2 Batailloner, Batteriet Jessen, 4 Espingoler og den 2den Cavaleri-Division

ved Højrup Kro. Resten af den 3die Brigade med 4 Espingoler paa Vejen til Havreballe Gaard i Nærheden af Torp.

Naar Fjendens Styrke ved et Angreb mod Vilstrup er saa betydelig, at den ikke kan afvises her, selv naar Reserven fra Højrup Kro er rykket i Ilden, da tiltrækkes Retraiten paa følgende Maade:

Den 4de Brigades 2 Batailloner til Elbo Dalen mod de af Ingenieurdetachmentet anlagte Veje N. og S. for Tavlov Sø; den 3die Brigade, Batteriet Jessen og den 2den Cavaleri-Division samt Espingolerne over Passet ved Havreballe Gaard.

Foran og ved disse Passet optages Kampen paany, og holdes disse Stillinger tilligemed Gudsø Passet, indtil Ordre gives til ny Retraite.

Feltingenieurdetachmentet skal ved alle Overgange etablere Poster, der efter udført Retraite gjøre Overgangene over Dalen impassable. Samme har ligeledes at anlægge en Colonnevej fra Højrup Kro til Passet ved Vilstrup Kirke saavel som at regulere Communicationerne fra Elbo Dalen til Fredericia i Henhold til nedenstaaende Disposition for Retraiten.

De Afdelinger, som cantonnere foran Elbo Dalen, sende strax ved Kampens Begyndelse deres Train*) og Bagage tilbage over Havreballe Gaard eller Bredstrup til Stovstrup. Naar Kampen udvikler sig, skal alt Trainet samles her og dernæst føres samlet ind ad Fredericia Fæstnings nordligste Port (Kongeporten).

Saasnart Stillingen ved Gudsø og langs Elbo Dalen maa opgives, dirigerer Besætningen fra Gudsø kun

*) Med Hensyn til det i ovenstaaende Disposition omtalte Train bemærkes, at dette først den foregaaende Dag var blevet overført fra Fyen, hvor det hidtil havde ligget.

med Undtagelse af en Del af Artilleriet sin Retraite over Erisø til Strandporten.

Afdelingerne, som have Stilling ved Elbo Dalen, N. for Tavlov Kirke og ved Havreballe Gaard, gaa over Stovstrup mod Prindsens Port. For at give Trainet og Artilleriet Tid til at passere Defileerne med Ro og Orden, effectueres Retraiten saa langsomt som muligt.

Den 2den Cavaleri-Division skal ved en Retraite forene sig med Generalmajor Ryes Corps. Sammes Train dirigeres derfor strax mod Nord, og begiver Divisionen, saasart Stillingen ved Elbo Dalen er indtaget, sig over Bredstrup til ovennævnte Corps.

Bülow.

Den Stilling, i hvilken Armeecorpset saaledes troede at maatte optage Kampen, og som strakte sig fra Gudsø Passet over Skibdræt Mølle langs Slugten mellem Stendrup og Sønder Vilstrup til henimod Møsvraa, var i de sidste Dage bleven forstærket, saa godt som Omstændighederne tillode det. Ved selve Gudsø Mølle havde man anbragt et Forhug tværs over Vejen og indrettet Husene i Byer til Forsvar; langs Aaen var opkastet et Brystværn for Infanteri og paa de bagved værende Bakker et lignende med en tilbagetrukken Flanke, der støttede sig til Elbo Dalen; for Artilleri havde man paa Bakkerne saavel N. som S. for Kolding Chaussee anlagt Indskjæringer, der dog havde den Mangel, at de domineredes fra de V. for Gudsø liggende Højder; endelig var ved Elbo Daler Chausseen gennemskaaren, og Forbindelsen med de bagved værende Terrain tilvejebragt ved en Bro, der let kunde afbrydes. Imidlertid var Stillingen dog, saaledes som General Bülow havde yttret til Krigsministeren, yderst precair. Selv afseet fra det af General Ryes Corps overspændte Terrain var Udstrækningen af det

Linie, der skulde besættes, meget betydelig, og Retraiteforholdene medførte, at man saavel paa Fløjene som i Terrainet S. for Sønder Vilstrup maatte have til Raadighed større Reserver for at kunne imødegaae de Eventualiteter, der under forskjellige Angrebsforhold kunde frembyde sig. Det var saaledes nødvendigt ved Gudsø at have en saa stor Styrke, at dette Pas under alle Omstændigheder kunde holdes, indtil de i Egnen ved Sønder Vilstrup staaende Tropper vare naaede tilbage til Havreballe Passet. Det var fremdeles ønskeligt at have en samlet Styrke disponibel for, hvis General Ryes Corps under et Engagement over hele Linien blev kastet tilbage i nordlig Retning, at kunne modstaae et mod vor højre Flanke rettet Angreb saalænge, at den øvrige V. for Elbo Dalen staaende Del af Hovedstyrken kunde iværksætte sin Retraite paa Havreballe Passet. Endvidere maatte man være forberedt paa den under de givne Forhold farligste Eventualitet, nemlig at Fjenden efter at have engageret Besætningen af Gudsø Passet rettede et alvorligt Angreb over Skibdræt Mølle mod Sønder Vilstrup, hvorved han, naar ikke tilstrækkelig Modstandskraft var forhaanden i dette Terrain, vilde kunne opnaae at sprænge Hovedstyrkens to Dele fra hinanden og kaste den Del af samme, der stod i Partiet ved Sønder Vilstrup og V. for denne By, aldeles bort fra dens Retraite paa Fredericia. Endelig maa endnu bemærkes, at den projecterede Colonnevej fra Vilstrup til Højrup paa Grund af de faa Ingenieurkræfter, man havde til Disposition, end ikke var bleven paabegyndt, og at de to Colonneveje, der vare anlagte over Elbo Dalen henholdsvis N. og S. for Tavlov Sø, ikke kunde passeres hverken af Artilleri eller af Cavaleri. En Sammenstilling af de her anførte Betragtninger med Overcommandoens tidligere anførte Disposition kan formentlig kun lede til den Slutning, at Overcomman-

doen ved Besættelsen af Partiet ved Sønder Vilstrup og Placeringen af Hovedreserven for samme ved Højrup Kro væsenlig havde for Øje at tilvejebringe en Støtte for General Ryes Corps, hvorimod den egenlige Modstand først tænktes at skulle finde Sted ved Elbo Dalen.

Hvad angaaer Fjendens Stilling, da indeholdt de Oplysninger, der i Løbet af den 6te Maj tilvejebragtes ved Patrouiller og mindre Recognosceringscommandoer, Intet, hvoraf man kunde slutte, at han agtede at foretage en offensiv Bevægelse. Først omtrent ved Midnat modtog Overcommandoen en Melding fra General Ryes Corps, ifølge hvilken samme fra paalidelig Kilde havde faaet Underretning om, at man fra Store Andst Kl. mellem 5 og 6 om Eftermiddagen havde observeret en fjendlig Cavaleristyrke, der angaves til 6 Escadroner, rykke frem fra Skodborg over Vejen By mod Gjesten; Patrouiller vare befalede udsendte i nævnte Retninger for at komme til Kundskab om, hvorvidt denne Styrke vendte sig mod Kolding eller truede Corpsets højre Flanke, og hele Corpset var foreløbigt beordret til at staae paa Allarmpladserne Kl. 4 om Morgen. Kort efter indløb fra flere Sider Meddelelse om, at Insurgenterne den 7de vilde rykke frem til Angreb, samt at Kolding samtidigt vilde blive besat af Forbundstroppen, en Underretning, der noget senere suppleredes med, at General Prittwitz den 6te om Eftermiddagen tilligemed sin Stab var ankommen til nævnte By. Det turde herefter antages for afgjort, at den fjendlige Overgeneral havde opgivet sin Betænkelighed ved at overskride den jyske Grændse, samt at et almindeligt Angreb kunde ventes den 7de om Morgen, og General Bülow gav derfor strax Befaling til, at 3die og 4de Brigade Kl. 4 om Morgen skulde staae paa Allarmpladserne, færdige til at imødegaae et Angreb.

De Efterretninger angaaende Fjenden, som Overcommandoen saaledes modtog Natten mellem den 6te og 7de Maj, stemmede i det Væsenlige med de stedfindende Forhold. Om Eftermiddagen den 6te foretoges en Concentration af de fjendlige Tropper, saaledes at den 1ste slesvig-holstenske Brigade med dens Batteri og 2det Dragon-Regiment anvistes Cantonnement mellem Dalby og Bjært med Undtagelse af 1 Bataillon, der tilligemed 1ste Dragon-Regiment og det ridende Batteri henlagdes til Sest; 2den Brigade belagde med 2 Batailloner og sit Batteri Vonsild, hvor tillige de 12 Pds. Batterier forbleve; de 2 andre Batailloner og Jægercorpset fik Cantonnement i Vrannerup, Egstrup og Paaby. — Af 3die Division rykkede en Avantgarde, bestaaende af 2 Compagnier af 7de Jæger-Bataillon, *) 15de Infanteri-Regiment, 2 Escadroner af 8de Husar-Regiment og det 6 Pds. Fodbatteri, paa samme Tid frem over Hjarup, Gjelballe og Egstrup til Harte, der blev besat af Jægercompagnierne og Escadronerne, medens Resten bivouakerede i Nærheden af Harte Kirke; Divisionens Gros concentreredes i og om Gjelballe, Reserven i Skandrup; Reserve-Cavaleri-Brigaden pousseredes frem til Store Andst. — Den bayerske Brigade rykkede frem til en Linie mellem Alver og Christiansfeld, og umiddelbart S. for denne fik den anden til 1ste Division hørende Brigade, den kurhessiske, anvist Cantonnement. Denne havde nemlig ved Dagsbefaling af 1ste Maj faaet Ordre til at bryde op fra Sundeved, hvor den remplaceredes af den nyligt ankomne Reserve-Division, og indtog den 6te med sin Hovedstyrke et Cantonnement N. for Haderslev Fjord; 1 Bataillon var efterladt til Kystbevogtning i Omegnen af Løjt, og 1 efterlodes i Haderslev, hvorfra 1 Compagni detacheredes til Iagttagelse af Orø Sund.

Fjendlige
Troppebevægelser
den 6te Maj.

*) Denne Bataillon bestod kun af 3 Compagnier.

Med Hensyn til Operationerne den 7de gav General Prittwitz følgende Ordre:

General Pritt-
witz's Disposi-
tion for den 7de
Maj.

Reserve-Cavaleri-Brigaden rykker Kl. 6 Morgen frem ad Vejen fra Andst over Skovgaardlund, Lejrskov, Højrup, Vester Nebel og Aagaard og søger at naae Ammedsbøl med sin Avantgarde; denne har tillige at holde Forbindelsen med den preussiske Brigade, der vil staae N. for Blaa-kjær Skov. Den 3die Division rykker ligeledes Kl. 6 Morgen frem ad Chausseen fra Kolding til Vejle og søger at naae denne By med Avantgarden; Divisionens forreste Brigade tager Stilling N. for Blaa-kjær Skov og sikkrer sig i højre Flanke henimod Smedstrup og Skjærup Kirke; den bageste Brigade bliver staaende i Viuf og Almind. — Den holstenske Division rykker Kl. 8 Morgen fra Kolding over Gudsø mod Snoghøj og Fredericia og søger at blive Herre over hele Terrainafsnittet mellem Kolding, Randsfjord, Snoghøj og Fredericia. — Den bayerske Brigade rykker Kl. 6 Morgen fra Alver til Kolding, Sest, Vonsild og Dalby, men lader dog 1 Compagni forblive ved Hejls Kirke, indtil Aflesning fra den kurhessiske Brigade er ankommen. Den kurhessiske Brigade rykker med 4 Batailloner, 1 Fodbatteri og $\frac{1}{2}$ ridende Batteri ind i den Stilling, den bayerske Brigade hidtil har indtaget. Hovedkvarteret forlægges den 7de til Viuf. Reserve-Cavaleri-Brigaden ligesom ogsaa den preussiske Division og eventuelt de holstenske Tropper bivouakere, forsaavidt der ikke kan udfindes et concentreret Cantonnement for samme, Reserve-Cavaleriets Gros i Aagaard og Starup. —

Den fjendlige Overgeneral lod samtidigt uddele til Tropperne Exemplarer af en Proclamation til Jyllands Indvaanere samt af et Forplejnings-Reglement for den tyske Rigshær i Jylland, som ved Fremrykningen skulde fordeles og bringes til almindelig Kundskab i Provindsen. Proclamationen var saalydende:

Einwohner Jütlands!

Zum Zweitemale binnen Jahresfrist betritt ein deutsches Heer euren Boden. Nicht feindselige Gesinnung gegen euch, nicht der Wunsch zu erobern führt dieses Heer über eure Grenze. Die Deutschen begehren nicht eure Feinde zu sein oder euch Schaden zuzufügen. Sie werden euren Frieden heilig halten und eures Wohlstandes sich freuen, sobald das Recht eurer deutschen Nachbarn in den Herzogthümern nicht mehr gekränkt ist. Deutschland hat Alles gethan, um den unglücklichen Streit friedlich zu lösen, aber diesen Bemühungen zum Trotze hat Dänemark den Waffenstillstand aufgekündigt und ist zu Lande und zur See zum Angriff geschritten. Nur zur Abwehr dieses ungerechten Angriffes bin ich genöthigt, euch die Uebel des Krieges zu bringen. Ich werde sorgen, dass ihr diese Uebel nur in dem Masse empfindet, in welchem die Handlungsweise eurer eigenen Regierung diess unvermeidlich macht. Die dänischen Kriegsschiffe bemächtigen sich der friedlichen deutschen Handelsschiffe und greifen dadurch zerstörend in den Wohlstand und Gewerbfleiss Deutschlands ein. In den Ländern an der Ost- und Nordsee erleidet der Handelsstand unerträgliche Verluste und viele Tausende sind mit Noth und Entbehrung heimgesucht. Ihren Klagen muss gerechte Abhilfe werden. Ich werde in Jütland die Mittel für den schuldigen Ersatz derjenigen Verluste sicherstellen, welche die Seemacht Dänemarks der deutschen Schifffahrt zufügt.

General Pritt-
witz's Proclama-
tion til Jyllands
Indyvanere.

Sämmtliche öffentliche Behörden, sowie die Geistlichen werden hiermit aufgefordert, auf ihren Posten zu verbleiben und zur regelmässigen Vollziehung der nöthigen Anordnungen, sowie zur allgemeinen Beruhigung im Bereiche ihrer Amtspflichten mitzuwirken. Meinerseits habe ich alle Militärautoritäten angewiesen, die grösstmögliche Schonung und Erleichterung der Be-

wohner eintreten zu lassen. Dass gegen eure Personen und euer Eigenthum keine Willkür wird geübt werden, dafür bürgt euch die erprobte Mannszucht und der Ruhm der von mir geführten Krieger.

Christiansfelde, den 29sten April 1849.

Der Oberbefehlshaber der deutschen Reichstruppen in Schleswig-Holstein.

v. Prittwitz,
General-Lieutenant.

Forplejnings - Reglementet findes meddelt under Bilag IV.

General Bonins
Disposition for
Fremrykningen.

I Henhold til den nysanførte Disposition beordrede General Bonin sin Avantgarde-Brigade, forstærket med 1 12 Pds. Batteri, til at gaae frem fra Hvidsminde mod Gudse Kl. 8 om Morgenen, sætte sig i Besiddelse af nævnte Pas og dernæst fortsætte Fremrykningen ad Vejen til Snoghøj. 1ste Brigade skulde concentrere sig bagved Avantgarden, tilvenstre af Chausseen ved Kalkovnen, og Kl. 8^{1/2} følge Avantgardens Bevægelser med Jægercorpset i Teten og Batteriet efter den forreste Bataillon; naar Gudse var passeret, skulde Brigaden rykke frem ad Vejen til Fredericia indtil Børup, hvor den vilde erholde nærmere Ordre. 2den Brigade beordredes til ligeledes Kl. 8^{1/2} at bryde op fra sin Mødeopstilling ved den sydlige Udgang af Kolding med dens 4 Batailloner og Batteriet og følge 1ste Brigade; 4de Jægercorps skulde inddrage sine Forposter N. for Egstrup Kl. 6^{1/2}, til hvilken Tid Rigmotropperne vilde passere samme, derpaa marchere ad den nærmeste Vej til den østlige Udgang af Kolding og sætte sig i Teten af Brigaden; det andet 12 Pds. Batteri samt det ridende Batteri skulde slutte sig til denne Brigade, foran

den bageste Bataillon. Cavaleri-Brigaden fik Ordre til Kl. 8 at afmarchere fra Vindmøllen N. for Kolding ad Chausseen til Bramdrup og derfra over Lilleballe, Eltang Kirke og Landerup Gaard til Højrup Kro med en Avantgarde, understøttet af det til 4de Jægercorps attachedede Skarpskyttecorps, frempousseret til Havreballe Passet, hvorfra Patrouiller skulde sendes mod Pjedsted og Torp. Begge Pionercompagnierne tildeltes Avantgarde-Brigaden.

Overensstemmende med General Bülows Ordre af 6te Maj stode vore Tropper den 7de om Morgenen Kl. 4 paa deres Allarmpladser, hvornæst Styrken i og bag Linien fra Gudse til Møsvraa blev fordelt paa følgende Maade: Paa venstre Fløj, hvor Major la Cour havde Befalingen, var 1ste Reserve-Jægercorps paa Forpost med sin Vedetkjæde fra Gudse Vig Vest om Eltang By. Af 1ste Forstærknings-Bataillon, som var afgiven af 3die Brigade, vare 1ste og 3die Compagni posterede bag Brystværnene langs med Vejen, der fra Chausseen tæt Ø. for Gudse Mølle fører i nordlig Retning mod Sender Vilstrup, og paa Skrænten af de bagved liggende Højder; 3die Compagni holdt tillige de til Forsvar indrettede Huse besatte, 4de Compagni stod i den S. for Chausseen liggende Del af Gudse, og 2det Compagni som Reserve tæt bag Byen; 9de Linie-Bataillon placeredes paa Højderne N. for Chausseen bagved og tilhøjre for 1ste Forstærknings-Bataillon, og 6te Reserve-Bataillon som Hovedreserve i Elbo Dalen ved Gjennemskjæringen af Chausseen. Af det til Forsvaret af Passet bestemte Artilleri stode de 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen) under Batterichefens personlige Commando i en Indskjæring paa Bakken tæt Ø. for Gudse By, S. for Chausseen; 2 Kanoner af Halvbatteriet Tillisch under Commando af Lieutenant Knudsen ankom først til Gudse Kl. 7¹/₂ om Formiddagen og anbragtes i Højde med de

Vore Troppers
Stilling paa
Linien fra
Gudse til Møsvraa.

forrige, i en Indskjæring N. for Chausseen; de 4 Espingoler stilledes i selve Byen S. for Chausseen, dækkede bag et Jordbrystværn, saaledes at de havde de paa Chausseen ved Broen anbragte Forhug under en virksom Ild. — Paa højre Fløj, hvor General Moltke personlig førte Commandoen, var 8de Linie-Bataillon paa Forpost, 1ste Compagni i Egnen om Skovlund, 4de Compagni ved Nørre Stendrup, 2det Compagni som Hovedpost ved Vilstrup Passet, og 3die Compagni paa venstre Fløj ved Vejen fra Eltang By til Skibdræt Mølle; 11te Linie-Bataillon stod som Soutien bag Passet V. for Vilstrup Kirke; 5te Reserve-Bataillon, deployeret i Compagnicolonner, havde besat Terrainet fra Mosedraget ved Skibdræt Mølle til Hulskov, og 2 Compagnier af 5te Linie-Bataillon under Commando af Capitain Nielsen samt 2 Kanoner af 3die Batteri (Jessen), der i Henhold til Overcommandoens Disposition vare afgivne af den 3die Brigade, vare placerede mellem 11te Linie- og 5te Reserve-Bataillon ved den mindre Slugt, der trækker sig henimod Vilstrup Kirke. — Af 3die Brigade stod 3die Jægercorps, 2 Compagnier af 5te Linie-Bataillon, 4 Kanoner af 3die Batteri (Jessen) samt 4 Espingoler ved Højrup Kro, hvor tillige 2den Cavaleri-Division havde sin Mødeopstilling; 3die Linie-Bataillon, 2den Forstærknings-Bataillon og 4 Espingoler vare samlede ved Vejen fra Hejse Kro til Havreballe Gaard i Nærheden af Torp. Tæt Ø. for Krybily holdt endelig 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), og S. for Børup paa det Sted, hvor Vejen fra Fredericia støder til Kolding—Snoghøj Chausseen, de 2 resterende Kanoner af Halvbatteriet Tillisch samt 1ste Cavaleri-Division. — Af 1ste Division Kanonbaade vare 2 Joller stationerede i Gudso Vig, og 1 Chaloup Ø. for Kidholme; Chefen for Divisionen, Capitain Krenchel, forblev med Dampskibet Hertha og 2 Chalouper i Reserve paa Flesingen tæt N.V. for Fæne.

Allerede Kl. 7 om Morgenen modtog Major la Cour Fægtningen ved Gudse. Melding om, at stærke Støvskyer bemærkedes i Eggen omkring Kolding, samt at Colonner af forskellige Vaabenarter droge Syd fra ind i Byen, og kort efter observeredes en Escadron fjendligt Cavaleri, efterfulgt af betydelige Infanterimasser, i Fremrykning over Højderne ved Hvidsminde. Den slesvig-holstenske Avantgarde-Brigade var nemlig brudt op fra sin Rendezvous-Stilling allerede Kl. 7¹/₄, og 1ste Jægercorps, som havde Teten, stødte omtrent Kl. 7³/₄ paa vore Forposter paa begge Sider af Chausseen. Disse trak sig fægtende tilbage til Højderne Ø. for Eltang, hvor de med højre Fløj støttet til Birkemose og venstre til Gudse Vig holdt sig i nogen Tid; men da Fjenden viste større Colonner dels paa, dels N. for Chausseen, og da Major la Cour ikke agtede at føre det egenlige Forsvar af Passet saa langt frem i Terrainet, gav han 1ste Reserve-Jægercorps Ordre til at fortsætte Retraitten og stille sig i Reserve for den Styrke, der skulde forsvare selve Passet. Jægercorpset lod det Compagni, det havde i Reserve, gaae først over Broen, hvornæst de 3 andre Compagnier gik tilbage dels ad Chausseen og Broen, dels ad nogle andre over Aaen tilvejebragte Overgange, der derpaa bleve afbrudte. Omtrent samtidigt med at det fjendlige 1ste Jægercorps avancerede langs Chausseen, beordredes 2det Jægercorps, der fulgte umiddelbart efter 1ste i Marchecolonnen, til fra Nørre Bjært at gaae frem ad Vejen til Eltang og derfra videre i Retning af Sønder Vilstrup. Noget efter Kl. 8¹/₂ naaede dette Jægercorps Eltang, hvorfra 1 Compagni dirigeredes mod Nørre Stendrup, medens de 3 andre trængte 8de Linie-Bataillons venstre Fløj-compagni, hvortil Halvdelen af det foran Nørre Stendrup staaende Compagni havde sluttet sig, tilbage ad Vejen til Skibdræt Mølle. De 2 fjendlige Jægercorpser

holdt sig omtrent i Højde med hinanden, og da vort 1ste Reserve-Jægercorps tiltraadte sin Retraite bag Gudse Passet, maatte de 1½ Compagnier af 8de Linie-Bataillon, der vare paa højre Fløj af Reserve-Jægercorpset, ligeledes gaae tilbage, dog ikke uden en heftig Modstand og flere offensive Stød, naar Fjenden trængte for stærkt paa, og toge endelig Stilling paa højre Fløj af 9de Linie-Bataillon paa en Højde umiddelbart V. for Elbo Dalen. Kl. henimod 9¹/₂ var Fjenden saaledes i Besiddelse af de umiddelbart V. for Gudse Passet liggende Højder, medens hans yderligere Fremtrængen foreløbigt forhindredes ved vore til selve Passets Forsvar opstillede Tropper, navnlig ved Artilleriet, der gjorde det umuligt at føre sluttede Afdelinger frem i det aabne og fuldkomment bestrøgne Terrain.

Samtidigt med at vore Forposter ved Chausseen og Vejen fra Eltang til Skibdræt Mølle maatte repliere sig paa Gudse, havde General Rye, saaledes som nærmere vil blive omtalt, seet sig nødsaget til at trække sine foran Møsvraa staaende Forposter N. for Almind Dalen. Herved blev de i Nørre Stendrup og i Nærheden af Skovlund staaende Feltvagters Stilling uholdbar, og Bataillonens Commandeur, Major Lemmich,*) beordrede dem derfor til at trække sig bag Slugten V. for Vilstrup Kirke. 1ste Compagni tilligemed en til samme afgiven Deling Husarer gik tilbage ad Vejen til Vilstrup Kirke og anbragte de forberedte Forhug i Passet, hvornæst det i Forening med 2det Compagni besatte den østlige Rand af Slugten paa begge Sider af Vejen; af 4de Compagni fulgte, som vi have seet, Halvdelen 3die

*) Ved Dagsbefaling af 25de April befaledes Major Lemmich at overtage Commandoen over 8de Linie-Bataillon under Oberstlieutenant Wagners Sygdom.

Compagnis Retraite over Skibdræt Mølle, den anden Halvdel trak sig lige mod Øst over Slugten og forenede sig noget efter med 1ste og 2det Compagni. Det imod Nørre Stendrup frempousserede fjendlige Jægercompagni fandt saaledes ingen Modstand paa dette Punkt, hvorfor det fortsatte Marchen mod Sønder Vilstrup, det for hele Corpset angivne Object, og trængte ind i Hulskov, fra hvis østlige Lisiere Jægerne aabnede en Tirailleurild mod vore Blækere og mod de ved den mindre Slugt placerede 2 Kanoner af 3die Batteri (Jessen). Dette Angreb, hvis ringe Betydning ikke kunde opdages paa Grund af Terrainforholdene, foranledigede General Moltke til at sende 2 Compagnier af 11te Linie-Bataillon henimod dette Punkt, og der udspandt sig her en langvarig Tirallering, under hvilken Fjenden gjentagne Gange søgte at vinde Terrain, men vistes tilbage ved Infanteriets og Artilleriets forenede Ild. 5te Reserve-Bataillon, som, da venstre Fløj af 8de Linie-Bataillon gik tilbage over Skibdræt Mølle, var kommen til at staae i første Linie, blev ved den yderligere Retraite af Styrken foran Gudsø Passet nødt til med sin venstre Fløj at repliere sig paa de S. for Sønder Vilstrup liggende Højder, hvor Bataillonens Kl. omtrent 9½ indtog en temmelig udstrakt Stilling fra den sydlige Del af Hulskov til henimod Elbo Dalen, tilvenstre i Forbindelse med den førømtalte Styrke af 8de og tilhøjre med 11te Linie-Bataillon; et alvorligt Angreb i Retning af Sønder Vilstrup maatte nødvendigvis enten foranledige en fuldstændig Adskillelse mellem 4de Brigades to Fløje, eller tvinge højre Fløj til snart at gaae over Elbo Dalen.

Omtrent Kl. 9½ begyndte Fjenden Angrebet paa selve Gudsø Passet, idet 1 6 Pds. og noget senere tilige 1½ 12 Pds. Batteri fra en Stilling N. for Chausseen paa omtrent 1600 Alens Afstand aabnede Ilden mod vore paa begge Sider af den nævnte Vej placerede Ka-

noner, samtidigt med at 9de Bataillon forstærkede venstre Fløj af 1ste Jægercorps og i Forening med dette søgte at trænge frem imod Byen. Ilden besvaredes kraftigt af vort Artilleri, der var blevet forstærket med det andet Halvbatteri af 4de Batteri (Marcussen), som under Commando af Lieutenant Salto omtrent Kl. 8^{1/2} havde besat nogle Indskjæringer N. for Chausseen, og endelig søgte Kanonjollerne i Gudse Vig ved en stadig Ild at vanskeliggjøre Fjendens Fremtrængen langs Stranden. Imod disse sidste stillede Fjenden de andre 4 til Avantgarde-Brigaden afgivne 12 Pds. Kanoner, men uagtet Jollerne tillige bleve heftigt beskudte af en Afdeling Jægere, der havde besat Hovens Odde, hævdede de dog deres Stilling, og den fjendlige Jægerafdeling blev snart ved Ilden fra Dampskibet Hertha og Kanonchalouperne, der imidlertid vare komne tilstede, nødt til at trække sig udenfor Skudvidde.

Da den Modstand, som den slesvig-holstenske Avantgarde fandt ved Gudse, var saa kraftig, at General Bonin ikke troede at kunne overvinde den uden ved uforholdsmæssige Offre, besluttede han sig til at foretage en større, omgaaende Bevægelse og befalede derfor omtrent Kl. 10 2den Brigade, der netop var naaet frem til Nørre Bjært, at dirigere sin yderligere Fremmarche over Eltang og Sønder Vilstrup for i Forening med 2det Jægercorps og 1 Escadron at forcere Elbo Dalen i Retning af Tavlov, medens Resten af Avantgarde-Brigaden med 1ste Brigade som Reserve foreløbigt skulde indskrænke sig til at holde Kampen gaaende foran Gudse Passet.

Netop paa dette Tidspunkt modtog General Moltke fra General Rye en Melding om, at Dennes højre Fløj gik tilbage, og at han derfor med sin Hovedstyrke trak sig tilbage til Skoven N. for Viuf. General Moltkes højre Fløj var saaledes aldeles blottet, og da det 2det slesvig-

holstenske Jægercorps vedblivende vandt Terrain fra 5te Reserve-Bataillon, begyndte Generalen en tilbagegaaende Bevægelse i Retning af Sønder Vilstrup. Kort efter indløb Ordre fra Hovedkvarteret til at gaae bagved Elbo Dalen, og de 2 Kanoner dirigeredes da tilligemed Compagnierne af 5te Linie-Bataillon over Havreballe Passet med Ordre til at slutte sig til deres Afdelinger, medens Resten af Generalens Styrke under en stadig Tirailieren med det efterfølgende 2det slesvig-holstenske Jægercorps gik tilbage over Højrup og Elbo Dalen, 5te Reserve- og 11te Linie-Bataillon ad Colonnevejen S. for Tavlov Sø, 8de Linie-Bataillons Compagnier ad Colonnevejen N. for Søen med Undtagelse af Skytterne, der under Retraitten havde holdt sig yderst paa højre Fløj og derved kom til at gaae tilbage over Havreballe Passet, saa at de først ved Børup atter stødte til Bataillonnen. Reserve-Husar-Escadronen, som allerede Kl. 9 ifølge General Bülows Ordre af 2den Cavaleri-Division var bleven afgivet til General Moltke, men som paa Grund af Forholdene ingen Anvendelse fandt, gik tilbage til Herslev, da Divisionen efter Dispositionen skulde forene sig med General Ryes Corps; men ved sin Ankomst her fik den Befaling til over Tolstrup Vadested at marchere til Torp for at slutte sig til Divisionen.

Da 4de Brigade begyndte at trække sine Afdelinger tilbage, indtog 3die Brigade en Stilling foran Havreballe Passet med 3die Jægercorps, opløst i Compagnicolonner, i 1ste Træfning, støttet paa venstre Fløj af 4 Kanoner af 3die Batteri (Jessen) samt 4 Espingoler under Bedækning af 2 Compagnier af 2den Forstærknings-Bataillon; Brigadens øvrige disponible Afdelinger, 3die Linie-Bataillon, 2 Compagnier af 5te Linie-Bataillon, 2 Compagnier af 2den Forstærknings-Bataillon og 4 Espingoler, stillede længere tilbage i Nærheden af selve

Passet. Denne Stilling beholdt Brigaden, indtil den 4de Brigades Afdelinger havde passeret Elbo Dalen, hvornæst ogsaa den efter Ordre trak sig over Passet og besatte den østlige Side af Dalen fra tæt N. for Tavlov Sø til Kongsted; 3die Linie-Bataillon og 2 Kanoner vare kort forinden blevne dirigerede til Bredstrup for eventuelt at forhindre Fjenden i at overskride Dalen paa dette Punkt.

Af 4de Brigades Afdelinger stilledes 5te Reserve-Bataillon i en lille Skov N.V. for Tavlov Kirke ved den østlige Rand af Mosen, og 11te Linie-Bataillon N. for samme til Bevogtning af selve Overgangsstedet; 8de Linie-Bataillon dirigeredes over Tavlov Nebel til en Stilling mellem 5te og 11te, hvor den indtraf omtrent Kl. 12^{3/4}.

Medens disse Bevægelser udførtes af højre Fløj af 4de Brigade, fortsattes Kampen ved Gudsø med uformindsket Hefthighed, navnlig mellem de paa begge Sider af Passet staaende Kanoner. Flere Forsøg af det fjendelige Infanteri paa at trænge frem til Passet bleve viste tilbage, men efterhaanden lykkedes det dog endel Skytter at sætte sig fast bag et Gjærde ligeoverfor den højre Fløj af Stillingen, hvorfra de virksomt kunde beskyde den 24 Pds. Granatkanon - Deling. Indskjæringen, hvori disse Kanoner vare anbragte, laa paa den fremadvendende Del af Bakken, og man havde for at opnaae den nødvendige Elevation maattet foretage en ikke ubetydelig Udgravning under Svandsen; dette i Forbindelse med den Omstændighed, at man var nødt til at holde Forstillingerne bag Bakkekammen langt fjernede fra Kanonerne, gjorde, at Paaprotsningen under alle Omstændigheder maatte kræve en lang Tid, og den øverstcommanderende Artilleriofficer, Oberstlieutenant Deichmann, der med sin Stab opholdt sig paa Stedet, gav derfor Ordre til at trække Delingen ud af Ilden.

Da imidlertid flere Trainconstabler og Heste bleve saarede, og forskjellige Uheld indtraf med Seletøjet, samt da et Forsøg paa at føre Kanonerne bort ved Hjælp af Prolongen ogsaa var mislykket, maatte disse een for een føres tilbage bag Bakken af Betjeningsmandskabet, et særdeles møjsommeligt Arbejde, der neppe vilde være lykkedes under den heftige, fjendlige Ild, hvis ikke de tilstedeværende Adjudanter ved Artillericommandoen, Capitainerne Stjernholm og Reich samt Lieutenanterne Ankjær og F. Moltke personlig havde taget Haand i med og ved deres Exempel opmuntret Mandskabet til Udholdenhed. Saasart Delingens Bespænding var nogenlunde bragt i Orden igjen, beordredes den til at slutte sig til sin Afdeling, der var placeret i en Indskjæring tæt V. for Krybily, og stilledes i en Indskjæring paa den modsatte Side af Chausseen i Højde med den anden Deling.

Imidlertid havde det fjendlige Artilleri ved en halvbarerivis Fremrykning indtaget en mere fremskudt Stilling N. for Chausseen omtrent 1000 Alen fra vor Artilleristilling og fortsatte derfra med stor Heftighed Ilden, dels mod Gudsø, der snart kom i Brand, dels imod vore Kanoner, navnlig de N. for Chausseen staaende, da det i sin nye Stilling tildels var dækket imod Ilden fra det Halvbatteri, der stod S. for Chausseen. Besætningen i Gudsø, saavel Espingolerne som Infanteriet, maatte snart trække sig ud af den brændende By, og da ved dette Tidspunkt Brigadens højre Fløj observeredes i fuld Retraite over Elbo Dalen, besluttede Major la Cour sig til successive at opgive selve Gudsø Passet, og gav derfor først det S. for Chausseen staaende Halvbatteri, dernæst 1ste Reserve-Jægercorps og 6te Reserve-Bataillon Ordre til at gaae tilbage til Stillingen V. for Krybily. Af 1ste Reserve-Jægercorps, der skulde forsvare Terrainet N. for Chausseen,

besatte 2det og 3die Compagni den fremspringende Del af Bakken V. for Krybily, medens 1ste Compagni paa højre Fløj dannede en tilbagetrukken Flanke, og 4de Compagni paa venstre Fløj placeredes i de noget længere tilbage liggende Tirailleurgrave. Løbegravene S. for Chausseen besattes af 6te Reserve-Bataillons Skytter med 2det og 3die Compagni som Reserve, Oddersted By og Terrainet derfra ned imod Kolding Fjord af Bataillonens 1ste Compagni med 4de Compagni som Reserve bag Byen; Halvbatteriet tog Stilling i den Indskjæring S. for Chausseen, der tidligere havde været besat af 2 Kanoner af Halvbatteriet Tillisch. Dette, som af Oberstlieutenant Deichmann var blevet dirigeret tilbage ad Chausseen til Snoghøj, fik vel noget senere Ordre til at sende en Deling frem til Tavlov Kirke, men endnu inden denne fik protset af, befalede Oberstlieutenanten den at gaae tilbage og slutte sig til Resten af Halvbatteriet, da han befrygtede, at dens Retraite, hvis Fjenden trængte stærkt paa, kunde blive truet. Kort efter at Halvbatteriet igjen var blevet samlet, fik det Ordre til over Erisø at afmarchere til Fredericia.

1ste Forstærknings-Bataillon holdt sig endnu nogen Tid, efterat den brændende By var opgiven, paa de bagved liggende Højder, men da Fjenden bestandigt førte flere Tropper frem mod Gudsø, og samtidigt fjendlige Afdelinger saaes at nærme sig Elbo Dalen, tiltraadte den tilligemed de 4 Espingoler Retraiten til Krybily, hvor Bataillonens opstilledes paa venstre Fløj i 2den Træfning i nogle derværende Slugter, medens Espingolerne placeredes paa en Bakke tæt N. for Chausseen. Tilbage ved Gudsø Passet var saaledes kun 9de Linie-Bataillon, der havde Ordre til at holde Stillingen, indtil Artilleriet var gaaet tilbage, 1¹/₂ Compagni af 8de Linie-Bataillon og de 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen). I over 3 Timer havde

disse Kanoner uafbrudt kjæmpet mod en meget overlegen Artilleristyrke, som henimod Kl. 12 var bleven yderligere forøget med 2 af de 12 Pds. Kanoner, der hidtil havde været anvendte mod Kanonbaadene, og Halvbatteriet havde i denne ulige Kamp lidt særdeles betydelige Tab: 4 Mand vare dræbte og 2 haardt saarede, 1 Kanon demonteret, næsten alle Hjulene mere eller mindre beskadigede, en af Forstillingerne sprængt i Luften, 4 Heste dræbte og 2 saarede; inden Kampens Slutning var den 4de Deling aldeles utjenstdygtig. Ikke desto mindre fortsatte Lieutenant Salto Ilden, indtil Ordren til Tilbagetog blev givet, og det lykkedes ham at faae alt sit Materiel med Undtagelse af den sprængte Forstilling med sig til Krybily, hvorfra den mest medtagne Deling strax beordredes at afmarchere til Fredericia, medens den anden placeredes i Højde med 1ste Halvbatteri i Indskjæringen N. for Chausseen. Endelig, Kl. lidt over 12^{3/4}, gik ogsaa 9de Linie-Bataillon, som under den langvarige Artillerikamp havde lidt ikke ubetydeligt af Granatilden, tilbage tilligemed Styrken af 8de Linie-Bataillon, der under de paafølgende Bevægelser sluttede sig til førstnævnte Bataillon. Retraitten dirigeredes ad to iforvejen forberedte Overgange over den bagved liggende Mose, og Reserven tog foreløbigt Stilling paa de nærmeste Højder bag Overgangsstederne; først da Skytterne truedes paa begge Fløjene af en overlegen Styrke, gik ogsaa disse tilbage til et levende Hegn S.V. for Tavlov Kirke, hvor Bataillonon samlede og kort efter indtog en Stilling, med højre Fløj støttet til Tavlov Kirkegaard. —

Da Oberst Zastrow, der, som allerede antydet, havde forstærket sin forreste Linie med 1 Bataillon, den 10de, bemærkede, at Besætningen af Gudse Passet trak sig tilbage til de bagved liggende Højder, gav han strax sidstnævnte Bataillon Ordre til at overskride Passet og

med 1ste Jægercorps og 9de Bataillon i 2den Træfning at gaae frem mod Krybily Stillingen. Den brændende By vanskeliggjorde i høj Grad Fremrykningen, og Aaen passeredes derfor hovedsagelig ad Overgange, som Fjenden først havde maattet tilvejebringe, saaledes at vore sidste Tropper vare komne over Elbo Dalen, inden de fjendlige Blækere naaede Kammen af det isolerede Bakkeparti Ø. for Gudsø. Saasnart de paa Chausseen anbragte Forhindringer vare skaffede tilside, fulgte det 12 Pds. Batteri den fremadgaaende Bevægelse gennem den brændende By og indtog en Stilling paa nævnte Højdedrag paa begge Sider af Chausseen, hvorfra det aabnede en levende Ild mod vore Tropper. Omtrent paa samme Tid saaes stærke Colonner fra Egnen om Sønder Vilstrup at bevæge sig mod Elbo Dalen i Retning af Tavlov Nebel og Kirke. Det var 4de Jægercorps, 5te og 6te Bataillon og 1 6 Pds. Batteri, som den 2den slesvig-holstenske Brigade efter at have passeret Eltang Kl. lidt over 11 havde sendt frem til Understøttelse for 2det Jægercorps, der næsten helt udviklet i Kjæde havde besat den vestlige Dalrand mellem Holm- og Tavlov Sø; Resten af Brigaden, 7de og 8de Bataillon, fortsatte foreløbigt Marchen mod Højrup. 4de Jægercorps og en Del af 5te Bataillon satte sig fast langs den østlige Lisiere af Kobbelskoven og Lunden, hvorfra Blænkerne søgte at trænge frem over det foranliggende Engdrag, et Forsøg, der dog vistes tilbage af vor ligeoverfor staaende 8de Linie-Bataillon.

Paa vor venstre Fløj ved Chausseen, hvor den i og for sig gode Stilling yderligere var forstærket ved de alt omtalte Løbegrave langs Højderyggen og Placementer for Artilleri, trængte Fjenden ikke frem med synderlig Kraft, og General Bülow beordrede derfor først 1, dernæst endnu 3 af de ved Krybily i Ilden værende Kanoner til at tage Stilling tæt S.V. for Tavlov Kirke.

Kun den ene Deling, under Capitain Raasløff, kom til Skud og chargerede med megen Virkning paa de fremrykkende, fjendlige Colonner; den anden Deling under Lieutenant Salto blev beordret til at indtage en Stilling længere imod Nord, men for at naae derhen maatte Lieutenanten lade gjøre nogle Deboucheer, og inden han kunde komme til den ham anviste Position, havde vore Tropper allerede efter Ordre opgivet Forsvaret af Mose- randen og begyndt at trække sig tilbage i Retning af Børup; Kanonerne kom derved et Øjeblik ind imellem vor og Fjendens Kjæde, og kun med stor Vanskelighed lykkedes det Delingen over Markerne at naae tilbage til Chausseen. Den truende Stilling, som den 2den slesvig-holstenske Brigade indtog, hvis Batteri fra en Position paa Højderne ligeoverfor Tavlov Kirke havde aabnet en heftig Ild mod vore langs Dalranden staaende Batailloner og mod de 2 Piecer ved Tavlov Kirke, i Forening med den Omstændighed, at Fjenden allerede delvis havde overskredet Elbo Dalen, havde Kl. omtrent 1¹/₂ bevæget General Bülow til at give Ordre til, at hele Styrken skulde gaae langsomt tilbage til Fredericia. Højre Fløj af 4de Brigade befaledes til successive fra venstre Fløj at trække sig ud af den fjendlige Kanonild og indtage en intermediær Stilling paa de bagved liggende Højder, som de skulde hævde, indtil Styrken ved Krybily, hvis Retraite skulde dirigeres over Erisø, og som altsaa havde den længste Vej at tilbage- lægge, var naaet i Højde med højre Fløj.

General Bülow
lader Hoved-
corpset gaae til-
bage til Frede-
ricia.

Major la Cour lod først de 2 i Stillingen tilbage- blivne Kanoner, som endnu i sidste Øjeblik sendte nogle Kardæskskud mod de fremtrængende, fjendlige Infanteri- ster, gaae tilbage; dernæst fulgte Infanteriet under Dæk- ning af Skytterne af 1ste Reserve-Jægercorps og 6te Re- serve-Bataillon. Omtrent midtvejs mellem Krybily og det Punkt, hvor Vejen fra Fredericia støder til Chausseen,

gjordes et kort Holdt for at standse den efterfølgende Fjende og oppebie yderste venstre Fløj, der var bleven lidt tilbage; i denne Stilling fik 4de Batteri (Marcussen), hvis 6 tjenstdygtige Kanoner imidlertid vare blevne samlede paa Chausseen, endnu Lejlighed til at gjøre nogle faa Skud. 1ste Reserve-Jægercorps, der havde været længst i Ilden, blev her afløst i første Linie af 9de Linie-Bataillon, og Retraiten fortsattes derpaa i fuldkommen god Orden indtil Ladegaard Skov og Skoven ved Damgaard, der Kl. omtrent 3 bleve besatte henholdsvis af 9de Linie- og 6te Reserve-Bataillon, medens Artilleriet og det øvrige Infanteri fortsatte Tilbage-toget i den foreskrevne Retning. Der udspandt sig snart i denne Stilling et livligt Engagement, der hovedsagelig optoges af 9de Linie-Bataillon, da Reserve-Bataillonens, der havde en betydelig Svingning at udføre for over Erisø at naae Fredericia, meget snart erholdt Ordre til at paabegynde Bevægelsen. Skjøndt Fjenden trængte heftigt paa og navnlig søgte at omgaae Linie-Bataillonens Fløje, hævdede denne dog sin Stilling, indtil Svingningen var udført, hvornæst begge Afdelinger gik tilbage til Erisø og derfra efter et kort Holdt over Sandalshuse til Fredericia; kun 1ste Compagni af 9de Linie-Bataillon dirigeredes over Fuglsang. Klokken var c. 5¹/₄, da de sidste Afdelinger af Major la Cours Com-mando naaede Fæstningen.

En mindre Afdeling af den 10de slesvig-holstenske Bataillon med 2 Kanoner fulgte efter vore Tropper til henimod Erisø; den øvrige Del af Avantgarde-Brigaden med Hovedstyrken af 10de Bataillon i Teten gik frem mod Snoghøj, som besattes, efterat vor svage Infanteristyrke i Brohovedet var bleven indskibet og overført til Fyen tilligemed en Snes Mand af 6te Reserve-Bataillons yderste venstre Fløj, der under Retraiten vare blevne skilte fra deres Afdeling.

Omtrent paa denne Tid passerede Dampskibet Hertha og de 3 Kanonchalouper Snoghøj. Capitain Krenchel, der med sine Fartøjer var forbleven ved Kidholm, efterat vore Tropper havde forladt Krybily, og her havde vexlet endel Skud med det 12 Pds. Batteri, som General Bonin havde ladet kjøre op i en Stilling S. for sidstnævnte Punkt, havde nemlig efter nogen Tids Forløb ladet Dampskibet tage de 5 Kanonfartøjer paa Slæb med Ordre til at kaste Jollerne los ved Flesingen og med Chalouperne at afgaae til Fredericia. For at beskyde Fartøjerne lod Oberst Zastrow det 12 Pds. Batteri kjøre op i Nærheden af Stranden; Ilden besvaredes kraftigt af Fartøjerne, der naaede ud af Skudvidde uden at have lidt noget videre Tab, og da kort efter de faste Batterier ved Middelfart begyndte at deltage i Kampen, maatte det 12 Pds. Batteri snart trække sig tilbage.

Da Besætningen fra Gudsø Passet var naaet tilstrækkeligt langt tilbage, tiltraadte højre Fløj af 4de Brigade Retraiten fra Højderne ved Tavlov, med 5te Reserve- og 8de Linie-Bataillon til Børup, og 11te Linie-Bataillon til Taarup, hvor Fjendens Forfølgning omtrent ganske ophørte. Efter et kort Holdt gik General Moltke tilbage til en Stilling fra Firemandsskoven over Himmerigshus til Hejse Kro med sin venstre Fløj i Forbindelse med 9de Linie-Bataillon, medens 3die Brigade, der omtrent Kl 2 efter Ordre havde forladt Havreballe Passet næsten uden at blive forfulgt, og hvis forreste Afdelinger paa dette Tidspunkt vare naaede henimod Hejse Kro, passerede forbi for at indtage en midlertidig Stilling bag Stovstrup. De 3 Batailloner af 4de Brigade trak sig dernæst gennem 3die Brigade og naaede Fredericia omtrent Kl. 5. I Stillingen ved Stovstrup stødte den til Bredstrup detacherede Styrke atter til Brigaden, og kort efter trak ogsaa denne sig ind i Fredericia med Undtagelse af 3die Jægercorps,

der midlertidigt overtog Forposttjenesten bagved Over-
svømmelsen.

2den Cavaleri-Division, der henad Kl. 12 var bleven samlet ved Torp, havde her modtaget fornyet Ordre fra General Bülow til i Overensstemmelse med Dispositionen strax at afgaae til Vejle, og Divisionen marcherede derfor over Bredstrup og Spang til paa den anden Side Spangskov, hvor Divisionen ved en Ordonnants fra General Schleppegrell modtog Bemyndigelse til at gaae til Fredericia, hvis den antog ikke at kunne naae frem til Vejle. Da Major Hegermann-Lindencrone efter de til ham indløbne Meldinger antog, at Passagen til Vejle allerede var afskaaren, dengang han ved Torp modtog bestemt Ordre til at gaae til Vejle, hvad iøvrigt, som senere vil blive viist, ikke var Tilfældet, og da han yderligere bestyrkedes i denne Antagelse derved, at den Underofficer, der var sendt iforvejen med Bagagen, ved nogle Yttringer af en Ordonnants, der af General Rye var afsendt til Hovedkvarteret, havde fundet sig foranlediget til at vende om, saa marcherede Divisionen tilbage til Stovstrup, hvor den midlertidigt efter General Schleppegrells Befaling gjorde Holdt og efter 4de Brigade trak sig ind i Fæstningen. En Corporal og 4 Husarer, der havde været udstillede som Observationspost paa Vejle Vejen og vare blevene afskaarne saavel fra Vejle som fra Bredstrup, naaede over Vadestedet ved Egeskov om Aftenen til Fredericia.

De slesvig-hol-
stenske Trop-
pers Stilling om
Aftenen den
7de Maj.

Henimod Kl. 7 om Aftenen befalede General Bonin Avantgarde-Brigaden at indtage en Bivouak ved Erisø med Forposter mod Fredericia og Middelfart; 2den Brigade dirigeredes til Stovstrup, hvorfra den udstillede sine Forposter i Kanonskuds Afstand fra Fæstningen; 1ste Brigade anvistes Bivouak bagved 2den, og Cavaleri-Brigaden tilligemed det ridende Batteri, hvilke Afdelinger ikke vare komne til at deltage i Kampen, ved

Bredstrup med Forposter paa venstre Fløj af 1ste Brigade indtil Randsfjord; Hovedkvarteret forlagdes til Sønderby Gaard

Tabet paa den fjendlige Side var:

Tabet i Regtningen ved Gudso.

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

2 Officerer, 5 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 4 do. 73 do.

Af Fanger: " do. 17 do.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

2 Officerer, " Underofficerer og 31 Menige.

Af Saarede:

4 do. 8 do. og 99 do.

Af Fanger:

" do. " do. og 19 do.

Vort hele Tab var altsaa 6 Officerer, 8 Underofficerer og 149 Menige.

De faldne Officerer vare:

Capitain Silberloh af 9de Linie-Bataillon.

Lieutenant F. L. Faber " 8de do.

De andre saarede Officerer vare:

Lieutenant T. C. Møller af 5te Reserve-Bataillon.

— Lange " 1ste Forstærknings- do.

— Borgen " do. do.

— H. E. Petersen " 1ste Reserve-Jægercorps.

Desuden blev Underlæge Silfverberg af 1ste Forstærknings-Bataillon dødeligt saaret under Udøvelsen af sit Kald. Detailleret Tabsliste findes under Bilag V.

At General Bülow ikke med større Energi mødte Insurgenternes Angreb paa Afsnittet bag Elbo Dalen, var hovedsagelig begrundet i, at han ved indløbne Meldinger fra General Rye havde faaet Vished om, at Rigtropperne havde overskredet den jydsk Grændse og rykkede frem imod Nord. Allerede Natten mellem den

6te og 7de Maj indløb der fra flere Sider Meldinger til General Ryes Hovedkvarter om de i Løbet af Gaarsdagen stedfundne Bevægelser hos Fjenden, navnlig om Reserve-Cavaleri-Brigadens Fremrykning over Grændsen. Disse Meldinger suppleredes tidlig om Morgenen den 7de med, at 5 Batailloner, 1 Cavaleri-Regiment og mindst 1 Batteri, Alt preussiske Tropper, vare rykkede frem til Harte Kirke; endelig indtraf der senere fra Verst den Meddelelse, at den constituerede Herredsfoged i Kolding havde sendt mundlig Bud om, at 40,000 Mand tyske Tropper den 7de om Morgenen Kl. 5 vilde rykke frem imod vor Stilling og formentlig agtede at omgaae vor Hær. Der var saaledes Sandsynlighed for, at en retrograd Bevægelse af vor Hærstyrke vilde være nær forestaaende, og General Rye havde allerede for sit Corps's Vedkommende forberedt Alt i saa Henseende, idet Afdelingerne, som alt tidligere anført, vare beordrede til at møde paa Allarmpladserne Kl. 4 om Morgenen og sende Bagagen tilbage til Højen Kro, ligesom de fornødne Bestemmelser med Hensyn til de forskjellige Colonnens Retraitelinier vare givne. For den vestre Colonnens Vedkommende befaledes yderligere den 7de om Morgenen Kl. 4, at Oberst Juel, naar han blev tvungen til at gaae tilbage, stadigt skulde søge at dække Corpsets højre Flanke med den Del af Colonnen, der dirigeredes over Haraldskjær; den videre Retraite skulde rettes over Jellinge, Kollerup og derfra mod Chausseen til Horsens; dog maatte de 2 Compagnier fra Haraldskjær dirigeres over Holms Mølle for at forene sig med Corpsets Hovedstyrke, der vilde gaae tilbage bag Grejs Dalen.

Føgtningen ved
Almiad — Dons. Allerede Kl. 6½ om Morgenen fik General Rye
Melding om, at Fjenden rykkede frem fra Harte mod
Bramdrup, og en halv Time senere, at 2 Escadroner, 1
Bataillon samt Artilleri var paa Marche mod Dons.

Det var den 3die Divisions Avantgarde, som i Overensstemmelse med den givne Disposition var brudt op fra Harte Kirke Kl. 6 om Morgenen og havde detacheret Fusilier-Bataillon af 15de Infanteri-Regiment, 2 Escadroner af 8de Husar-Regiment og 2 Kanoner, Alt under Commando af Oberstlieutenant Westarp, mod Dons, medens den øvrige Del af Avantgarden, forstærket fra Groset med 2 Escadroner af 8de Husar-Regiment og 2 Compagnier af 12te Infanteri-Regiments Fusilier-Bataillon, over Brøndrup gik frem mod Almind i følgende Marcheorden: 2 Escadroner af 8de Husar-Regiment, 2 Compagnier af 7de Jæger-Bataillon, 2 Compagnier af 12de Infanteri-Regiment, 6 6 Pds. Kanoner, 1ste Bataillon af 15de Infanteri-Regiment og endelig 2den Bataillon af samme Regiment.

Strax efter at Oberst Juel havde erholdt Melding om Fjendens Fremmarche fra Harte, lod han de til den vestre Colonne hørende Afdelinger bryde op fra deres Allarmpladser N. for Aagaard og ved Starup Kirke og indtage følgende Stilling: Paa Bakken c. 600 Alen N. for Dalen tæt Ø. for Landevejen fra Aagaard til Dons placeredes 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) under Bedækning af 1 Deling af 3die Dragon-Regiments 2den Escadron; bagved Kanonerne 2det og 4de Compagni af 7de Linie-Bataillon; nogle hundrede Alen længere tilbage V. for Chausseen 5 Escadroner, 2 af 3die og 3 af 5te Dragon-Regiment i 2 Træfninger; ved Vejen fra Starup Kirke til Dons Mølle omtrent i Højde med Cavaleriets bageste Træfning 12te lette Bataillon; de 2 andre Kanoner af Halvbatteriet holdtes foreløbigt i Reserve; endelig dirigeredes 1 Escadron af 3die Dragon-Regiment frem til Understøttelse af Posten ved Vester Nebel. Colonnens øvrige Styrke var paa Forpost, ved Dons 3die Compagni af 7de Linie-Bataillon og 1 Deling af 3die Dragon-Regiments 2den Escadron, ved Vester

Nebel 2 Delinger af samme Escadron og 7de Linie-Bataillons 1ste Compagni, og endelig ved Hjelmstrup 5te Dragon-Regiments 1ste Escadron med Feltvagter i Bølling, Fuglsang og Egtved.

Da Oberstlieutenant Westarps Commando omtrent Kl. 7^{1/2} naaede Dons By gik vore Forposter ifølge Ordre efter et let Engagement tilbage over Dalen, hvornæst Compagniet, for Størstedelen udviklet i Kjæde, besatte Dons Mølle og Kammen af Højderne N. for Passet, og Cavaleridelingen sluttede sig til Kanonbedækningen. Omtrent samtidigt blev Infanteriposteringen i Vester Nebel trukken ind og kort efter ogsaa Cavaleristyrken, efterat Broen over Vesternebel Aa var bleven afbrudt; Compagniet og den til Understøttelse fremsendte Escadron posteredes Ø. for Vejen fra Aagaard til Dons i Nærheden af de i Reserve staaende 2 Kanoner, medens den halve Escadron observerede Vejen fra Aagaard til Vester Nebel, hvor imidlertid endnu intet Fjendligt viste sig.

Fjenden havde imidlertid fortsat sin Fremrykning, under hvilken han af og til blev beskudt af vore 2 Kanoner, dog uden videre Virkning paa Grund af den store Afstand. Omtrent Kl. 8^{1/4} lod Oberstlieutenant Westarp sine 2 Kanoner tage en Stilling paa Højderne S. for Dalen, V. for Landevejen, hvorfra de aabnede Ilden mod vort Artilleri paa omtrent 1400 Alens Afstand, og samtidigt trængte Fusilier-Bataillonens Blænkere frem til den sydlige Dalrand, skød Dons Mølle i Brand og nædte vore der posterede Tropper til at gaæ tilbage. Imidlertid vare vore 2 Kanoner blevne forstærkede med den Deling, der havde staaet i Reserve, og efter en halv Times Kamp var det fjendlige Artilleri bragt til Tavs-
 hed og maatte trække sig ud af Ilden med et temmelig betydeligt Tab; kort efter fik vore Kanoner Lejlighed til at rette nogle heldige Skud imod de fjendlige Escadroner, der ilsomt søgte Dækning bag Højderne Ø.

for Vejen, og Kampen indskrænkede sig fra nu af til en Tirailleurfægtning, under hvilken vore Kanoner bleve trukne tilbage til Foden af Bakken. Skjøndt Fjenden saaledes havde maattet standse sin Fremrykning mod den vestre Colonnes Stilling, hvilket jo iovrigt var en naturlig Følge af vor numeriske Overlegenhed paa dette Punkt, nærede Oberst Juel dog Betænkelighed ved at fortsætte Kampen, da han stadigt frygtede for større, omgaaende Bevægelser i sin højre Flanke, og der tilmed bemærkedes en betydelig Colonne — 3die Divisions Gros — som fra Egnen om Harte bevægede sig mod Nord. Souschefen ved Corpset, Capitain Beck, der efter Ordre opholdt sig ved den vestre Colonne og allerede tidligt om Morgenen havde henledet Corpsets Opmærksomhed paa, at en større, fjendlig Styrke muligt i Løbet af Natten var detacheret mod Vest, og at Corpset saaledes kunde blive nødt til at retirere paa Fredericia, afsendte nu Kl. 9¹/₄ følgende Melding til General Rye:

Det er aldeles afgjort, at vi have Rigmægtigheder imod os; det er Husarer, vi have forrest som Cavalieri. Oberstlieutenant Læssøe bemærker en betydelig Colonne, der nærmer sig mod Nord; inden kort Tid, bemærker han, ville vi være indviklede i en haard Fægtning. Vi maa nødvendigvis trække os tilbage og det snart. Hurtig Meddelelse udbedes.

Den 7de Maj 1849, Kl. 9¹/₄ Form.

C. Beck

Under de nys skildrede Begivenheder var imidlertid ogsaa Corpsets venstre Fløj, Avantgarden under Oberst Flindt, kommen i Engagement. Oberst Flindt havde fordelt sin Styrke paa følgende Maade: N. for Dalen 2 Kanoner af det Avantgarden tildelte Halvbatteri i en

sætte Retraiten, idet 7de Linie-Bataillon, efterfulgt af 2 Compagnier af 12te lette Bataillon under Commando af Capitain C. K. Møller, dirigeredes over Starup Kirke, medens Colonnens øvrige Styrke gik tilbage paa Aagaard under Dækning af en Arrieregarde, der bestod af 2 Compagnier af 12te lette Bataillon, 1 Escadron og 2 Kanoner, under Commando af Oberstlieutenant Læssøe. Saasnart Fjenden bemærkede vore Troppers Tilbagegang, begyndte hans Infanteri at gaae frem til Forfølgning, men da Escadronen gjorde Mine til at udføre en Sværmattaque, og det samtidigt lykkedes vore 2 Kanoner, der hurtigt atter havde indtaget deres tidligere Position, ved et Par heldige Skud at adsplitte en Infantericolonne, der stormede frem imod Dons Mølle, opgav Fjenden Forsøget og indskrænkede sig til langsomt at følge efter henimod Aagaard. Vor Arrieregarde, som imidlertid havde afbrudt Broen S. for denne By, holdt under en ubetydelig Tirailleursfægtning den nordlige Aabred besat indtil Kl. omtrent 10^{1/2}, til hvilken Tid den Del af Colonnen, der skulde gaae tilbage mod Chaussen, havde naaet Starup Kirke, hvorfra den i Forening med Detachementet under Capitain Hummel uden at blive forfulgt fortsatte Retraiten over Starup og Aaen N. for denne By; ogsaa her blev Broen afbrudt, hvornæst alle de Colonnen tildelte Ingenieurer paa Vogne bleve sendte tilbage for at gjøre Overgangsstederne ved Vingsted Mølle, Kobbermølle*) og Haraldskjær samt Broen ved Faarup Sø beredte til Afbrydning. Endnu før vor Arrieregarde forlod Aagaard, var den fjendelige Cavaleri-Brigade naaet frem over Vester Nebel; Fjenden indskrænkede sig imidlertid til at følge langsomt efter med mindre Afdelinger, og Colonnen under Oberst Juel passerede omtrent Kl. 12^{1/2}, Ammedsbøl uden at være bleven indviklet i nogen yderligere Fægtning. Ved denne By traf Obersten 1ste Escadron af

*) Nu Haraldskjær Fabrik.

6te Dragon-Regiment, der var bleven detacheret derhen fra Hovedcorpset for at observere Egnen mod Vest, indtil 1ste Cavalieri-Brigade nærmede sig. Escadronen havde havt Patrouiller udsendt paa den anden Side Vork og Egtved, da den Escadron af 5te Dragon Regiment som havde havt Observationen vesterpaa, allerede tidligere var gaaet tilbage paa Jerlev. Colonnen forblev omtrent $1\frac{1}{2}$ Time ved Ammedsbøl, indtil Kanonskydningen mod Øst tilkjendegav, at Hovedstyrken var under Retraite; derpaa afmarcherede den ad Jerlev til, fulgt af Escadronen af 6te Dragon-Regiment, der i Henhold til sin Instrux gik tilbage over Nørre Vilstrup til Vejle—Kolding Chaussee.

Omtrent samtidigt med at den vestre Colonne gik tilbage fra sin Stilling ved Dons Mølle, iværksatte Avantgarden under Oberst Flindt sin Retraite. Først bleve de Afdelinger, der om Morgenen havde været paa Forpost, trukne tilbage til Viuf, og dernæst dirigeredes Resten af Infanteriet og Artilleriet til en intermediær Stilling N. for Byen og i den sydlige Udkant af Viuf Skov; Retraiten dækkedes af 6te Dragon Regiments 3die Escadron, der under denne Bevægelse led endel ved Granatilden. Efterat den fjendlige Avantgarde havde passeret Dalen og nærmet sig Viuf, gik vore der posterede Afdelinger tilbage uden at gjøre nogen videre Modstand, hvorpaa Fjenden hurtigt besatte Byen med sit Infanteri, medens det 6 Pds. Batteri kjørte op tæt Ø. for Kirken og vexlede Skud med vort Artilleri, dog uden nogen Virkning. Da Fjenden noget efter atter gik frem stadigt med Jæger- og Fusilier-Compagnierne i første Linie, opgave vore Tropper ogsaa den intermediære Stilling i Højde med den sydlige Del af Viuf Skov, og Retraiten fortsattes saaledes langsomt, og idet Træningerne gjensidig afløste hinanden, til det sydlige Af-snit af Blaakjær Skov. Det var her, at General Rye

havde taget Stilling med den disponible Del af Hovedstyrken, der efter de alt tidligere omtalte Detacheringer kun bestod af 1ste Jægercorps, Halvdelen af 6te Dragon-Regiments 4de Escadron, 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) og 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz). Det 2det Compagni af Jægercorpset stod ved den Vej, der fra Chausseen fører til Fredsted, medens 3die Compagni holdt den sydlige Udkant af Skoven besat med Blænkere paa de foranliggende Højder; ved Chausseen stode som Reserve 1ste og 4de Compagni bag Halvbatteriet, længere tilbage holdt de 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) under Bedækning af Cavaleriet. Efterat Oberst Flindts Commando havde naaet tilbage til Hovedcorpset, trak det sig igjennem samme og gik med Undtagelse af 1ste og 2det Compagni af 4de Reserve-Bataillon, der bleve efterladte som Soutien for 1ste Jægercorps, tilbage gjennem Skoven, N. for hvilken det tog Stilling paa begge Sider af Chausseen; af Hovedstyrken gik de 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) og den halve Escadron ligeledes tilbage N. for Skoven.

De fra Starup retirerende Afdelinger havde endnu ikke paa dette Tidspunkt, Kl. lidt over 11, naaet Chausseen, og det var saaledes nødvendigt at søge at opholde Fjenden, der navnlig trængte frem imod vor venstre Fløj ad Vejen Ø. for Chausseen gjennem Viuf Skov. 1ste Compagni af Jægercorpset blev derfor echeloneret tilbage bag venstre Fløj af 3die Compagni, og der udspandt sig en levende Fægtning over hele Linien. Det fjendlige 6 Pds. Batteri kjørte op V. for Chausseen og aabnede herfra, dog uden synderlig Virkning, Ilden mod vort Halvbatteri, der vedvarende havde beskydt det fremrykkende, fjendlige Infanteri, navnlig et Jægercompagni, der gik frem V. for Chausseen, dækket af de derværende Huse og Hegn. Da endelig Tirailleurdelen nødte Halvbatteriet til at opgive sin Stilling og gaae tilbage gjennem

Skoven, og Fjenden samtidigt trak de 2 Batailloner af 15de Regiment, formerede i Compagnicolonner, frem i forreste Fægtningslinie, idet han stadigt søgte at omgaae vor venstre Fløj, blev ogsaa 1ste Jægercorps nødt til at tiltræde Retraiten. Corpsets 2det og 4de Compagni dirigeredes tilbage til det nordlige Afsnit af Blaakjær Skov, hvor de standsede Fjendens Fremrykning mod vor højre Fløj og tilbageviste et fjendtligt Batteri, der forsøgte at kjøre op V. for Chausseen; men skjøndt de som Soutien for Jægercorpset efterlodte Compagnier af 4de Reserve-Bataillon grebe med ind i Fægtningen, nødsagede dog de omgaaende Bevægelser i venstre Flanke Corpset til, om end langsomt, at gaae tilbage til den nordlige Udkant af Skoven. Imidlertid bleve ogsaa de 2 sidste Compagnier af Reserve-Bataillon sendte frem, 4de Compagni til Jægercorpsets højre Fløj, der holdt det tæt N. for Skoven værende Krat med vedliggende Hegn besat, det 3die Compagni i Forening med 2det til Forstærkning af venstre Fløj. Fjenden kastede vel sidstnævnte Compagnier efter at have skudt en af dem besat Gaard i Brand et kort Stykke tilbage, men snart gik de tilligemed de Jægere, der kjæmpede paa denne Fløj, atter frem, og Fægtningen blev nu foreløbigt staaende over hele Linien.

Under den sidste Del af Kampen havde de over Starup dirigerede Afdelinger naaet Chausseen, hvor de efter General Ryes Ordre havde indtaget følgende Stilling: 6te Linie-Bataillon i Nærheden af Blaakjærhus med 2 Compagnier i spredt Orden, eet paa hver Side af Chausseen, et tredie som Reserve paa selve Chausseen, det fjerde Compagni var afgivet som Kanonbedækning; tilvenstre for 6te Linie- stod 7de Linie-Bataillon med fremsendte Skytter, og V. for Chausseen de 2 Compagnier af 12te lette Bataillon. 6te Batteri (Haxthausen),

hvis ene Halvbatteri i kort Tid havde holdt sig i en Stilling nærmere vsd Blaakjær Skov, som den stærke Tirailleurild havde tvunget det til at opgive, havde taget Position paa begge Sider af Chausseen. Længere tilbage holdt de 3 Escadroner af 6te Dragon-Regiment opmarcherede V. for Chausseen samt de 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz).

Klokken var 12^{1/2}, Fjenden formaæde foreløbigt ikke at trænge længere frem i Fronten; derimod saa man en større Colonne i Bevægelse mod vor venstre Flanke, ligesom ogsaa et Par fjendlige Compagnier vare rykkede frem over Starup i vor højre Flanke. Skjændt disse sidste atter gik tilbage til den N. for Starup liggende Skov, efterat et Compagni af 12te lette Bataillon var blevet sendt frem imod dem, ansaa General Rye det dog ikke for hensigtssvarende at fortsætte Kampen længere og gav derfor Ordre til, at 1ste Jægercorps og 4de Reserve-Bataillon skulde trække sig tilbage. Retraiten foregik under en levende Tirailleurild, dog trængte Fjenden hovedsagelig kun efter i Retning af Blaakjærhuset, hvor Fægtningen optoges af 6te Linie-Bataillon og 6te Batteri (Haxthausen), mod hvilket sidste et fjendtligt Batteri fra en Stilling tæt N. for Skoven aabnede en heftig Ild, der dog ikke foranledigede noget Tab.

General Rye lod derpaa Oberst Flindts Commando gaae tilbage til Vandlobet S. for Højen; selv fulgte han Kl. omtrent 1^{1/4} efter med Hovedstyrken under Dækning af de 3 Compagnier af 6te Linie-Bataillon, der langsomt gik tilbage fra Hegn til Høgn. 1ste Jægercorps, 7de Linie-Bataillon og de 2 Compagnier af 12te lette Bataillon dirigeredes bag Mørkedal og beordredes at tage Stilling, sidstnævnte Compagnier ved Passet V. for Petersholm, 1ste Jægercorps ved Højen Bro og 7de Linie-Bataillon tilvenstre for samme med 2 Compagnier

General Rye
gaaer tilbage til
Vejle.

under Commando af Capitain Krieger detacherede til Vinding, hvor de i Forening med 1 Escadron af 6te Dragon-Regiment skulde observere Fredericia-Vejle Vej og omliggende Terrain. Fjenden, der kun var fulgt langsomt efter med en Del af sit Infanteri, standsede foreløbigt sin Fremrykning omtrent i Højde med Albertsminde, og General Rye lod derfor Oberst Flindts Commando bryde op fra Stillingen S. for Højen og sammen med de øvrige Tropper gaae tilbage mod Højen Bro, uuder hvilken Bevægelse Granatdelingen af 6te Batteri (Harthausen) endnu engang fandt Lejlighed til fra en Position tæt Ø. for Højen at rette nogle Skud mod en mindre Infantericolonne, der rykkede frem ad Vejen til Højen Kirke. Klokken var noget over 3, da den sidste Afdeling, 6te Linie-Bataillon, passerede Højen Bro, og Retraiten fortsattes derpaa til N. for Vejle, idet de ved Mørkedal og Vinding efterlodte Afdelinger efterhaanden sluttede sig til Colonnen. Som Forpost tæt S. for Vejle efterlodes 1ste Jægercorps og 3die Escadron af 6te Dragon-Regiment, der skulde patrouillere mod Nørre Vilstrup, Højen og Vinding; N. for Vejledalen i vestlig Retning overtoges Sikringen af 2 Compagnier af 6te Linie-Bataillon og $\frac{1}{2}$ Escadron af 6te Dragon-Regiment, der pousseredes frem c. $\frac{1}{4}$ Mil fra Vejle ad Vejen til Haraldskjær; de 2 andre Compagnier af 6te Linie-Bataillon forbleve paa Højderne tæt N. for Byen, hvor ogsaa henad Natten Halvbatteriet af 2det Batteri (Schultz) placeredes med 2 Kanoner i en Indskjæring og de 2 andre Kanoner paa en Højde S. for Chausseen. De øvrige Tropper lod General Rye, der selv tog Qvarter paa Juulsbjerg Gaard, for Natten indtage følgende Cantonnements:

General Ryes
Stilling den 7de
Maj om Aftenen.

7de Linie-Bataillon..... Bredballe.
12te lette dito..... Grejs.
4de Reserve dito..... Hornstrup.

4 Kanonchalouper, der den 24de April udlagdes i Trekroners Havn og den 29de afgik til Als;

det uarmerede Dampskib Christian den 8de, som den 12te Maj afgik til Escadren;

Dampskibet Ejderen, der den 8de Maj ankom fra England, og efter at være bleven armeret den 18de Maj under Capitainlieutenant Lützens Commando afgik til Als.

Endvidere afsejlede den 20de Maj til Blokadestationen ved Rügen Briggen Ørnen, Capitain Irminger, der den 4de Maj var retourneret fra Vestindien.

Forholdene ved
Escadren paa
Østkysten af
Hertugdømmerne.

Tabet af Christian den 8de og Gefion ligesom ogsaa Havfruens, Galatheas og St. Croix's Bortcommando fra Commandeur Gardes Escadre maatte selvfølgelig foranledige en fuldstændig Omfordeling af Skibene, for at Escadren paa en nogenlunde fyldestgørende Maade kunde udføre Blokaden af Hertugdømmernes Østkyst og understøtte Hærens Operationer. Fra den 11te April, paa hvilket Tidspunkt Escadren var bleven forstærket med Fregatten Freya, og Dampskibet Hekla havde fuldent sin Reparation, var Fordelingen følgende:

Kutteren Neptun for Neustadt og Femern Sund.

Fregatten Freya
Dampskibet Hekla } for Kiel.

Corvetten Najaden for Ekernfærde.

Briggen Mercurius for Sliminde.

Dampskibet Valdemar
2 Kanonchalouper af 2den Division } for Holdnæs.

Skonnerten Delphinen for Aabenraa.

2 Kanonchalouper af 1ste Division for Haderslev og Orø Sund.

Af Rofflotillen vare de 4 øvrige Baade af 2den Division henlagte til Sønderborg og Vemmingbund, 3die Divisions Fartøjer fordelte paa Strækningen fra Arnkilsøre til Aabenraa Fjord, og 4 Fartøjer af 1ste Division,

som allerede omtalt, dirigerede Nord paa til Egnen om Kolding Fjord. Af Dampskibe var Gejser den 11te April endnu under Reparation, Skirner laa ved Sønderborg, Escadrens øvrige Dampskibe vare i Virksomhed med Troppetransporter m. m.

Fjendens Angreb paa Kolding den 20de April foranledigede, at Hekla, der imidlertid var bleven afløst af Gejser paa sin Station for Kiel og nu laa ved Sønderborg, samt de 2 Kanonchalouper ved Holdnæs efter Anmodning fra den commanderende General den 21de bleve dirigerede Nord paa og foreløbigt stationerede udfor Kolding Fjord, ligesom ogsaa Transportflaaden med de fornødne Dampskibe afgik til Jylland for at iværksætte Evacuationen. Et Rygte om, at Fjenden vilde bemægtige sig Barse, bevirkede, at Dampskibet Hertha ligeledes den 21de April sendtes til Farvandet om denne Ø med det Hverv i Forening med Skonnerten Delphinen tillige at dække Als Sund Nord fra. Fra den 25de April overtog Corvetten Najaden, til hvilken Jagten Karen Knuth var afgiven som Tender, Blokaden saavel af Ekernefærde som af Sliminde, medens Briggen Mercurius blev stationeret for Holdnæs istedetfor Dampskibet Valdemar, der holdtes til Disposition ved Sønderborg; den 9de Maj byttede dog Najaden Station med Mercurius. Commandeur Garde havde kun modstræbende givet sit Minde til, at Hekla, de 2 Kanonchalouper samt Transportskibene bleve sendte bort fra Als, da han nødtigt vilde opgive Tanken om Landgangsdiversioner fra Als til Femern eller Maasholm eller til Ekernefærde for at udskjære eller ødelægge Gefion eller endelig til Kiel for at erobre eller tilintetgjøre den derværende, fjendlige Søstyrke — Foretagender, som General Bülow kun var lidet tilbøjelig til at inddade sig paa, men for hvilke General de Meza syntes at være vel stemt. Desuden nærede Commandeuren den Anskuelse, at Fjenden tilsig-

gaa enhveromhelst Tilbagegang, der kunde hæve Modet hos den tydsksindede Del af Øernes og Vestkystens Befolkning. Derimod skulde han søge at sætte sig i Besiddelse af alle Skibe og Fartøjer ikke alene i Husum, men langs hele Kysten til Højer og overhovedet iagttage den største Agtpaagivenhed med alle Bevægelser fra Fjendens Side. Da nu af den Commandeur-capitainen underlagte Styrke af Landtropper 10 Officerer og c. 440 Mand — over 100 Mand havde maattet efterlades til Besætning af Sild, og 200 Mand ansaaes for den mindste Styrke, der nødvendigvis maatte blive tilbage paa Før, kunde der efter ovennævnte Instrux ikke være Tale om foreløbigt at vove noget Angreb paa Husum, saameget mindre som man var aldeles uvidende om de derværende Forhold. Escadrillens Virksomhed indskrænkede sig derfor indtil videre til at recognoscere langs Vestkysten af Fastlandet, opbringe fjendlige Skibe og forhindre Communication mellem Fastlandet og Øerne, hvad dog ikke fuldstændigt opnaaedes. For saa tidligt som muligt at faae Kundskab om et eventuelt, fjendtligt Angreb paa Øerne udsendtes daglig en armeret Chaloup til Nordmarsch, hvorfra den skulde observere Farvandet ved Langenæs og Hoge, armerede Fartøjer stationeredes i Smalddybet mellem Grøde, Beens Hallig og Habel, mellem Sild og Før samt mellem List og Højer, og en Signalstation oprettedes paa Amrom. Paa selve Øerne etableredes Vagter paa dertil passende Steder, om Natten udsendtes hyppigt Patrouiller langs Kysterne, og endelig søgte man at sikre det vigtigste Punkt, Wyk, ved at anbringe 2 18 Pds. Kannonader saaledes, at de kunde bestryge Havnen. Til Trods for disse Forsigtighedsregler var Situationen alt Andet end betryggende for Besætningen, hvis Styrke ikke stod i Forhold til Antallet og Udstrækningen af de mulige Landgangspunkter, og da der uophørligt baade til Vesterhavsoerne og til

Kjøbenhavn indløb Rygter om nær forestaaende Angreb saavel paa Sild som paa Før, fandt Marineministeriet sig foranlediget til under 22de April at tilskrive Chefen for Escadrillen, at ihvorvel man ikke kunde indestaae for Rigtigheden af en modtagen Efterretning, ifølge hvilken 16 Kanonbaade skulde bringes fra Kiel gennem Kanalen for at foretage et Angreb paa Før, saa fortjente Sagen alligevel den største Opmærksomhed, og Commandeurcapitainen maatte derfor, uanseet tidligere Ordre, være betænkt paa saa meget som muligt at sikre sit Commando; dog skulde Fanø, hvis Besiddelse var af stor Vigtighed, under alle Omstændigheder forsvares til det Yderste, selv om Fjenden maatte besætte Jylland og Retraiten saaledes blive afskaaren.

Inden denne Skrivelse ankom til sit Bestemmelsessted, var Fjenden begyndt at optræde activt mod Øerne. Den 24de om Eftermiddagen observeredes fra Stationen ved Beens Hallig 1 fjendtligt Dampskib og 6 Kanonbaade i Nordre Hever, og endnu samme Aften naaede 4 af Kanonbaadene op under Halligen Grøde, hvorved Commandeurcapitainen foranledigedes til at sende Escadrillen samt de Transportfartøjer, der kunde undværes, Nord paa under Commando af Lieutenant Skibsted. Da Escadrillen ikke var i Stand til at optage en Kamp med Kanonbaade, beordredes Lieutenanten til, saafremt den fjendlige Styrke skulde gaae længere Nord paa, at søge ind til Fanø, og Forsvaret af Sild og Før vilde saaledes blive overladt alene til deres svage Besætning, da Farvandets Beskaffenhed gjorde det utilraadeligt for store Skibe at vove sig ind mellem Fastlandet og Øerne. Næste Dag Kl. henimod 3 om Eftermiddagen lettede de fjendlige Kanonbaade og styrede over imod Wyk, hvis Havn de beskøde, dog uden nogensomhelst Virkning; Ilden besvaredes af vore Karronader paa Havnehovedet og fortsattes til Kl. 6, da Kanonbaadene trak sig til-

bage og sejlede op imellem Sydvesthjørne og Dagebøl, hvor de ankrede. Den 26de forholdt Fjenden sig rolig, men den 27de Kl. 5^{1/2} Morgen lettede Kanonbaadene atter og stode Nord paa; ved Middagstid observeredes fra Før i Nord ialt 14 Fartøjer, men om det var vore egne Transportskibe eller fjendlige, kunde ikke afgjøres. Under disse Forhold sammenkaldte Commandeurcapitain Ellbrecht de paa Øen tilstedeværende Officerer, gjorde dem bekendt med sin Instrux og forlangte deres Betænkning om, hvorvidt det under de forhaandenværende Omstændigheder var rigtigst at forlade Øen eller blive; Alle vare af den Mening, at man burde oppebie et Angreb, og hvis det ikke lykkedes at forhindre en Landgang, søge at naae hen til Vesterland. Imidlertid blev Situationen mere og mere betænkelig for Før's Besætning, der nu var aldeles afskaaren fra al Communication saavel med Fastlandet som med de andre Vesterhavsoer. Af de i Vesterhavet stationerede Krigsskibe kunde ingen væsenlig Hjælp ventes, fordi Løbene omkring Før og Sild vare af en saadan Beskaffenhed, at et større Skib ikke til enhver Tid kunde passere dem, hvorfor Commandeurcapitain Ellbrecht ogsaa havde fraraadet Valkyrien, der den 26de April tilbød sin Assistance, at vove sig ind i det farlige Farvand; og da nu den ovenomtalte Skrivelse fra Marineministeriet af 22de endelig den 30te ankom til Wyk, besluttede Commandeurcapitainen sig til ufortøvet at indskibe sig med hele den ham underlagte Styrke paa de i Havnen liggende Transportfartøjer og paa Grund af de fjendlige Kanonbaades Tilstedeværelse i de indre Farvande at sejle Smaldybet ud for at søge Skibene, der blokerede Ejderens Munding, eller Helgoland. Allerede i Smaldybet traf den lille Escadrille Valkyrien, paa hvilken i Dagens Løb hele Styrken blev taget ombord; alt Materiellet var det lykkedes at medføre med Undtagelse af

en tom Vogn, hørende til Espingolernes Park, og en af Karronaderne, der maatte lades tilbage i fornaglet Stand, fordi det Fartøj, hvori den var, kom paa Grund og maatte udlosses. Den 1ste Maj ankrede Fregatterne Rota og Bellona i Nærheden af Valkyrien, og Commandoet fordeltes paa alle 3 Skibe. Efter Ministeriets Ordre skulde Landtropperne snarest muligt føres til Fanø; men da denne Ø, naar Forbindelsen med Fastlandet er afskaaren, ikke er i Stand til at føde sine egne Indbyggere, endsige en Garnison paa 300 Mand, og Commandeurcapitainen desuden antog, at Fjendens Indrykning i Jylland i Forbindelse med hans overlegne Sæstyrke paa Vestkysten maatte gjøre et længere Ophold paa Fanø af Landstyrken hensigtsløst, foranledigede han Sagen forelagt for et Krigsraad, hvortil Capitainerne Krieger og Hoffmann vare tilkaldte, og da dette delte Commandeurcapitainens Opfattelse af Forholdene, beordredes hele Styrken af Landtropper ombord i Bellona for at blive overført til Kjøbenhavn, hvor den ankom den 9de Maj. Commandeurcapitain Ellbrecht selv tilligemed det af Escadrillens Mandskab, der var ombord paa Fregatterne, afgik den 2den Maj til Helgoland, og derfra paa en af Escadrillens Jagter til Fanø, hvor han ankom den 4de om Aftenen.

Paa Sild observerede man den 26de April de fjendelige Kanonbaade, da disse nærmede sig til Sydvesthjørne, og Escadrillen under Lieutenant Skibsteds Commando forlod derfor i Henhold til den for samme af Commandeurcapitain Ellbrecht givne Instrux Farvandet omkring Sild og trak sig tilbage til Fanø. Den 27de om Morgenen saaes Kanonbaadene liggende til Ankers tæt udenfor Næsset ved Morsum, hvorfra de om Eftermiddagen tilligemed 2 Transportfartøjer gik under Sejl Nord efter; Major Kierulff forstærkede i den Anledning Posten ved List med 20 Mand under Lieute-

nant Bache og gik med Resten af Styrken, med Undtagelse af en Vagtpost ved Morsum Næs, til Byen Kampen, omtrent midtvejs mellem de 2 sandsynligste Angrebepunkter, List og Morsum. Fjenden ankrede om Aftenen op i Dybét; men tidlig næste Morgen nærmede 2 af Kanonbaadene sig til Odden ved List og sendte en Parlamentair i Land for at forlange 10 derliggende Kulskibe udleverede. Lieutenanten afslog foreløbigt dette Forlangende, men lovede at henstille Sagen til sin Chef, i hvilket Øjemed han forlangte 5 Timers Henstand; men kort efter at Parlamentairen atter var kommen ombord, aabnede Kanonbaadene Ilden mod vore Tropper, dog uden at tilføje disse noget Tab. Henimod Kl. 2 afsendtes fra Kanonbaadene, der imidlertid havde nærmet sig Land saa meget som muligt, 2 Chalouper med bevæbnet Mandskab, for at hale Kulskibene ud, og det lykkedes dem ogsaa at faae en Trosse fastgjort i en af de større Jagter, der laa flot, medens de øvrige vare borede i Sænk paa 6' Vand; men da de begyndte at varpe Jagten ud, bleve de saa heftigt beskudte af vore bag Klitterne posterede Infanterister, at de snart opgave deres Forehavende og skyndsomt roede ud igjen til deres Fartøjer, der nu fornyede Ilden mod List, dog ligesom for uden noget Resultat. Major Kierulff havde, da han saa, at Fjenden gjorde Forberedelser til en Landgang, strax sat sig i Marche henimod List, men naaede ikke derhen, før Kampen var forbi, og de 2 Kanonbaade ifærd med at lægge ud til de 2 andre; han forblev imidlertid i List, da han formodede, at Angrebet vilde blive gjentaget. De nærmest følgende Dage hengik dog, uden at et saadant fandt Sted; men da Fjenden saaes at samle Smaafartøjer, øjensynligt for at forsøge en Landgang med en større Styrke, besluttede Majoren, da han ikke kunde tænke paa at forhindre Fjenden i at komme i Land, at inddrage Posten ved Morsum og

samle hele sin Styrke ved List, hvor Terrainet nogenlunde egnede sig til Forsvar mod en overlegen Fjende, og hvorfra en eventuel Hjælp fra Fanø lettest vilde kunne naae ham. 2 Jagter, som Lieutenant Skibsted den 30te April afsendte for at overføre Majorens Commando til Fanø, bleve af Denne sendte tilbage, da der ingen Ordre forelaa til at forlade Sild, men da Skibene kom igjen den 3die Maj, medbringende en Afskrift af Marineministerens Skrivelse af 22de April til Commandeurcapitain Ellbrecht tilligemed Underretning om, at Besætningen paa Før var trukken bort derfra, indskibede Majoren sig tilligemed den ham underlagte Styrke og kom samme Aften til Nordby paa Fanø, hvor, som allerede bemærket, Commandeurcapitain Ellbrecht den følgende Dag ligeledes indtraf. Man begyndte strax at træffe Foranstaltninger til Øens Sikkring med de ringe Midler, der havdes til Raadighed; alle Sømærker borttoges fra Gyden og Kirkvand, 2 armerede Fartøjer stationeredes ved Senderho, hvor der henlagdes et Detachment paa 1 Officer og 40 Mand samt 2 3 Pds. Kanoner og 2 Haubitzer, medens Resten af Commandoet forblev i og ved Nordby. Fjenden indskrænkede sig imidlertid til at gjenoprette sin Myndighed paa de af vore Tropper forladte Øer uden at gjøre noget Forsøg paa at overvælde den lille, paa Fanø efterladte Styrke, og denne forblev saaledes under hele dette Aars Felttog i rolig Besiddelse af Øen.

Trykfejl.

Side.		
400	Corpus	7de L. f. o. Nd .orSaafrent læs: Nord. Saa- frent
416	Anmærkning	6te L. f. o. Fjord, og læs: Fjord og
432	—	1ste L. f. o. Ulrich undgik læs: Ulrich, und- gik
438	Marginal	1ste L. f. n. Grøndson læs: Grøndse
440	Corpus	Skanderup læs: Skandrup
441		3die Linie f. n. Bataillon, samt læs: Bataillon samt
460	-	12te L. f. n. April, stottede læs: April stot- tede
542	—	12te og 13de L. f. o. Esca- læs: Esca- droner droner
565	—	16de L. f. n. 6te læs: 6te
594	—	6te L. f. o. By gik læs: By, gik
602	—	2den L. f. o. vød læs: ved

Bilag.

—

Bilag I.
Tabsliste
for Fægtingen ved Ullerup den 6te April 1849.

Troppeafdeling	Døde			Saarede			Fanger			Det totale Tab		
	Officerer.	Underofficerer.	Menige.	Officerer.	Underofficerer.	Menige.	Officerer.	Underofficerer.	Menige.	Officerer.	Underofficerer.	Menige.
Livgarden til Fods . . .	"	"	1	"	"	1	"	"	"	"	"	2
1ste Reserve-Bataillon .	"	"	10	2	1	18	"	"	"	2	1	28
3die do. do.	3	2	11	5	6	37	"	"	1	8	8	49
1ste do. Jægercorps.	"	1	2	"	1	3	"	"	"	"	2	5
3die do. do.	"	1	14	2	2	28	"	"	2	2	3	44
1ste Forstærknings-Bataillon	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	1
2den do. do.	"	"	11	5	1	22	"	1	13	5	2	46
5te Batteri (Dinesen) . .	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	1
Summa . . .	3	4	49	14	11	111	"	1	16	17	16	176

Bilag II.

Tabsliste

for Fægtningen i Sundeved den 13de April 1849.

Tropeafdeling	Døde			Saarede			Fanger			Det totale Tab		
	Officerer.	Underofficerer.	Menige.	Officerer.	Underofficerer.	Menige.	Officerer.	Underofficerer.	Menige.	Officerer.	Underofficerer.	Menige.
3die Linie-Bataillon . . .	"	"	3	1	"	7	"	"	"	1	"	10
10de lette do.	1	2	10	1	3	32	"	"	2	2	5	44
3die Jægercorps	"	"	2	"	"	11	"	"	2	"	"	15
3die Batteri (Jessen) . .	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	1
Summa . . .	1	2	15	2	3	51	"	"	4	3	5	70

Bilag III.
Tabsliste
for Fægtningen ved Kolding den 23de April 1849.

Troppeafdeling	Døde			Saarede			Fanger			Det totale Tab		
	Officerer.	Underofficerer.	Mængde.	Officerer.	Underofficerer.	Mængde.	Officerer.	Underofficerer.	Mængde.	Officerer.	Underofficerer.	Mængde.
Hovedkvarteret	"	"	"	1	"	"	"	"	"	1	"	"
5te Linie-Bataillon	2	1	20	1	2	46	"	"	4	3	3	70
6te do. do.	1	2	21	2	2	63	"	"	"	3	4	84
7de do. do.	"	"	4	2	"	19	1	3	63	3	3	86
9de do. do.	1	"	6	1	"	11	"	"	12	2	"	29
11te do do.	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	2
12te lette do.	1	"	1	4	1	10	"	"	14	5	1	25
4de Reserve-do.	1	"	14	1	1	16	"	"	8	2	1	38
5te do. do.	"	"	12	1	"	39	"	"	"	1	"	51
6te do. do.	1	2	23	3	3	49	"	"	10	4	5	82
1ste Jægercorps	"	1	11	1	2	22	"	"	7	1	3	40
3die do.	"	"	7	3	"	17	"	"	2	3	"	26
1ste Forstærknings-Bataillon	"	"	6	"	3	19	"	"	1	"	3	26
1ste Cavaleri-Division	"	1	7	"	2	17	"	"	5	"	3	29
5te Dragon-Regiment	"	"	"	"	"	1	"	"	1	"	"	2
2det Batteri (Schultz)	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	1
3die do. (Jessen)	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	1	"
4de do. (Marcussen)	"	"	"	"	"	4	"	"	"	"	"	4
1ste Espingol-Batteri	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	1
Feltingenieurdetachementet	1	"	2	"	"	1	"	"	"	1	"	3
5te Brigades Ambulance	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	1
Summa	8	7	136	20	17	337	1	3	127	29	27	600

Bilag IV.

Natural-Verpflegungs-Reglement für die deutsche Reichs-Armee in Jütland.

§ 1.

Mit Betretung von Jütland übernehmen die dortigen Landes-Behörden die Herbeischaffung und Bereithaltung des Verpflegungs- und Vorspann-Bedarfs, sowie der Quartier-, Lazareth- und sonstigen Bedürfnisse, nach den Requisitionen der Armeo-Verwaltungs-Behörden.

§ 2.

Im Natural-Quartier hat da, wo keine Magazinverpflegung eingerichtet ist, der Offizier jedes Grades, der Militärbeamte wie der Soldat, auf unentgeltliche Beköstigung durch den Wirth Anspruch. Dem Offizier und dem in demselben Range stehenden Militärbeamten muss dieselbe, seinem Standes-Verhältnisse angemessen, gewährt werden. Luxusbedürfnisse dürfen nicht gefordert, und es muss auf die Mittel des Quartiergebers überall billige Rücksicht genommen werden.

Wo die Letztern nicht ausreichen, haben die Communen für die angemessene Beköstigung der betreffenden Offiziere und Militärbeamten Sorge zu tragen.

§ 3.

Der Soldat hat zu fordern, dass ihm die Verpflegung vom Wirthe nach Hausmannsbrauch in genügendem Masse verabreicht werde. Als Minimum gilt dabei der Portionsatz der Magazin-Verpflegung.

§ 4

Die Letztere besteht in der Regel aus: täglich
 $1\frac{1}{2}$ Pfund Brod oder 1 Pfund Zwieback,
 $\frac{3}{4}$ Pfund Fleisch oder $1\frac{1}{2}$ Pfund Speck,

12 Loth Kochmehl oder 6 Loth Reis, oder 10 Loth Graupen,
oder Grütze, oder $\frac{1}{2}$ Pfund Erbsen, oder 3 Pfund
Kartoffeln,

$1\frac{1}{2}$ Loth Salz und

$\frac{1}{8}$ Quart Branntwein, oder $1\frac{1}{2}$ Loth gebrannten Kaffee.

Die obigen und spätern Sätze sind nach preussischem
Masse und Gewichte angegeben und werden von dem In-
tendanten der Armee, erforderlichen Falls auf landesübliches
Mass und Gewicht reducirt werden.

Wo Magazin-Verpflegung neben dem Natural-Quartier
gewährt wird, liefern Offiziere und Soldaten die Portionen
an die Wirthe ab, welche für die gute Zubereitung, un-
beschadet der im § 2 enthaltenen Bestimmungen, zu sorgen
haben.

§ 5.

Die tägliche Ration für ein Pferd beträgt
7 Kannen Hafer à 2 Pfund für die schwere,
6 dergleichen für die leichte Ration,
4 Pfund Heu und } für beide Rationsarten.
4 Pfund Stroh }

§ 6.

Für alle Empfänge von Naturalien u. s. w. genügt
ein blosser Requisitionsschein des den Truppentheil befeh-
lenden Offiziers oder des im Offiziersrange stehenden Mi-
litär-Beamten. Dieselben dürfen überall nur für die effective
(Präsenz) Stärke stattfinden.

Hauptquartier Christiansfelde, den 1sten Mai 1849.

Der Oberbefehlshaber der deutschen Reichstruppen
v. Prittwitz.

Bilag V.

Tabsliste

for Fægningen ved Gudsø den 7de Maj 1849.

Troppeafdeling	Døde			Saarede			Fanger			Det totale Tab		
	Officerer.	Underofficerer.	Menige.	Officerer.	Underofficerer.	Menige.	Officerer.	Underofficerer.	Menige.	Officerer.	Underofficerer.	Menige.
8de Linie-Bataillon ...	1	"	4	"	"	15	"	"	"	1	"	19
9de do. do.	1	"	2	"	4	17	"	"	1	1	4	20
11te do. do.	"	"	1	"	"	4	"	"	1	"	"	6
5te Reserve- do.	"	"	2	1	1	4	"	"	2	1	1	8
6te do. do.	"	"	"	"	"	2	"	"	2	"	"	4
1ste do. Jægercorps..	"	"	9	1	3	28	"	"	9	1	3	46
1ste Forstærknings-Bataillon	"	"	7	2	"	21	"	"	4	2	"	32
3die Batteri (Jessen) ..	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	1
4de do. (Marcussen)	"	"	4	"	"	2	"	"	"	"	"	6
Halvbatteriet Tillisch ..	"	"	2	"	"	4	"	"	"	"	"	6
1ste Espingol-Batteri ..	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	1
Summa...	2	"	31	4	8	99	"	"	19	6	8	149

Bilag VI.
Tabliste
for Fægtningen ved Almind og Dons den 7de Maj 1849.

Troppeafdeling	Døde			Saarede			Fanger			Det totale Tab		
	Officerer.	Underofficerer.	Menige.	Officerer.	Underofficerer.	Menige.	Officerer.	Underofficerer.	Menige.	Officerer.	Underofficerer.	Menige.
6te Linie-Bataillon . . .	"	"	"	"	"	3	"	"	"	"	"	3
7de do. do.	"	"	"	"	"	4	"	"	"	"	"	4
4de Reserve-do.	"	"	2	"	"	1	"	"	3	"	"	6
1ste Jægercorps	"	1	3	1	1	11	"	"	4	1	2	18
1ste Cavalieri-Brigades Stab	"	"	"	1	"	"	"	"	"	1	"	"
6te Dragon-Regiment . .	"	"	2	"	"	2	"	"	"	"	"	4
2det Batteri (Schultz) .	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	1
6te do. (Haxthausen)	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	2
Summa . . .	"	1	9	2	1	22	"	"	7	2	2	38